

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಘನಪುರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ 'ಹಿರಿಯೂರು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಸಮೀಪದ ಬಬ್ಬೂರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಕವಿ ಬಬ್ಬೂರು ರಂಗನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲೆಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೊನ್ನ ಹಿರಿಯೂರು ಎಂದು ಕೂಡಾ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಿತು.

ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಚಳ್ಳಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಶಿರಾ ತಾಲ್ಲೂಕು, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕನಾಯ್ಕನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹೊಸದುರ್ಗ-ಹೊಳಲೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ಗಡಿಯಾಗಿ ಸುತ್ತುವರಿದಿವೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ, ಹಿರಿಯೂರು, ಐಮಂಗಲ, ಧರ್ಮಪುರ ಮತ್ತು ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ ಹೋಬಳಿಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಐಮಂಗಲ ಹೋಬಳಿಯ ಕೆಲಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರೆ ಭೂಮಿ ಇದ್ದು, ಉಳಿದಂತೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪೂರ್ತಿ ಕೆಂಪು ಭೂಮಿ ಇದೆ. ೧,೭೦೩ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವುಳ್ಳ ತಾಲ್ಲೂಕಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಅಂದರೆ ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೨,೮೩,೧೩೩ ಇದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ೧,೪೪,೧೭೦ ಪುರುಷರು ಹಾಗೂ ೧,೪೧,೯೬೩ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲ ೪೩,೭೪೫ ಕುಟುಂಬಗಳು, ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ೧೦,೨೧೦ ಕುಟುಂಬಗಳಿವೆ. ಈ ದಶಕದ ಶೇಕಡಾವಾರು ಬೆಳವಣಿಗೆ ೧೫.೭ ಆಗಿದೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ನಗರವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ೫೭,೪೧೭ ಪುರುಷರು, ೨೩,೮೫೯ ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ೨,೨೯,೭೧೭ ಜನ ಪುರುಷರು, ೧,೦೫,೭೮೨ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ ಪುರುಷರ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೮,೩೫೭ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರು ೨೭,೮೨೦. ಅದೇ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ೪,೨೫೧ ಇದ್ದರೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ೪,೦೨೨ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದವರು ನಗರದಲ್ಲಿ ೨,೨೪೭ ಪುರುಷರು, ೨,೧೨೫ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣದಲ್ಲಿ ೧೦,೭೧೮ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ೧೦,೩೭೩ ಮಂದಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದಾರೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಂಗಾನುಪಾತವು ಪ್ರತಿ ೧,೦೦೦ ಪುರುಷರಿಗೆ ೯೫೭ ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೦ ದಿಂದ ಆರು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ೧೪,೨೨೪ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ೧೩,೩೪೧ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದು, ಅವರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ೨೭,೫೬೫ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ೭,೧೨೧ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ೩,೧೪೦ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ೨,೯೨೧ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಒಟ್ಟು ಅಕ್ಷರಸ್ಥರು ೧,೧೨,೯೧೧ರಲ್ಲಿ, ೭೮,೦೫೪ ಜನ ಪುರುಷರು, ೪೪,೮೫೭ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ೩೩,೦೭೭, ಇದರಲ್ಲಿ ೧೮,೪೯೨ ಜನ ಪುರುಷರು, ೧೪,೫೮೫ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆ (೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿ ವರದಿಯನ್ವಯ)

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು

			೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ
೧)		ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಚ.ಕಿಮೀ)	೧,೭೦೩
೨)		ಜನಸಂಖ್ಯೆ (೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿ)	
	೧)	ಗಂಡಸರು	೧,೪೪,೧೭೦
	೨)	ಹೆಂಗಸರು	೧,೪೧,೯೭೩
	೩)	ಒಟ್ಟು	೨,೮೬,೧೪೩
೩)		ದಶಕದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣ (ಪ್ರತಿಶತ) - ೨೦೧೧	
೪)		ಅಂಗಾನುಪಾತ	೮.೦೯
	೧)	ನಗರ	೧,೦೦೭
	೨)	ಗ್ರಾಮೀಣ	೯೮೦
	೩)	ಒಟ್ಟು	೯೮೭

ಮಾಹಿತಿ ಮೂಲ:-೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ

ಭೂಸ್ವರೂಪ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ೧೩°೩೪'೦೦" ರಿಂದ ೧೫°೦೨'೦೦" ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶ ಹಾಗೂ ೭೬°೦೦'೦೦" ರಿಂದ ೭೭°೦೧'೦೦" ಪೂರ್ವ ರೇಖಾಂಶ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಗರಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲರುವ ಜೋಗಿಮರಡಿ ಗಿರಿಧಾಮದಿಂದ ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ಗುಡ್ಡಗಳ ಸಾಲುಗಳೇ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಗಡಿಯಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಬೆಟ್ಟ ಸಾಲಿನ ಮಾರಿಕಣಿವೆ ಬಳಯ ಕಣಿವೆಗೆ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಫಲವತ್ತಾದ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನ ಭೂಮಿ ಇದೆ. ಉಳಿದಂತೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಧ್ಯ, ತೆಂಕಲು ಭಾಗ ಮತ್ತು ಮೂಡಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣ ಕೆಂಪು ಭೂಮಿ ಇದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಉಡುವಳ್ಳಿ ಬಳಿಯಿಂದ ತೆಂಕಲಿನ ಶೇಷಪ್ಪನಹಳ್ಳಿವರೆಗೆ ಮತ್ತು ವಡ್ಡನಹಳ್ಳಿ ಬಳಿಯಿಂದ ತೆಂಕಲಿನ ಮಾವಿನಮಡು ಊರಿನವರೆಗೆ ಎರಡು ಸಾಲು ಗುಡ್ಡಗಳಿವೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪಡುವಣ ಗಡಿಗುಂಟೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ಗುಡ್ಡದ ಸಾಲು ಮಧ್ಯ ಭಾಗದ ಎರಡು ಸಾಲು ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲ ನೇರ ಶಿಲಾಪದರಗಳು ಒಂದರ ಪಕ್ಕ ಇನ್ನೊಂದು ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಟ್ಟಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ, ಆದ ಭೂ ಕಂಪನದ ಅನುಭವ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿಲ್ಲ (Inactive). ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭೂಕಂಪನದ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ಭೂಗರ್ಭ ತಜ್ಞರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅರಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತು

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೧೫,೮೬,೫೮೯ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಅರಣ್ಯವಿದ್ದು ಎರಡನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ. ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರ ಅಣೆಕಟ್ಟಿ ಬಳಿಯಿಂದ ತೆಂಕಲಿಗೆ ಎಲ್ಲದ ಕೆರೆವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ೧೧,೦೬,೧೫೨ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಉತ್ತೇರೆ ಕಮರವೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ರಕ್ಷಿತಾರಣ್ಯ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಬಳಿಯ ಪಡುವಲ ಗುಡ್ಡದ ಸಾಲು ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ನೆತ್ತಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೨,೩೬೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದೆ ಎಂದು ಅರವತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಗೌನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ೨ ತಿಂಗಳು ಬಡಾರ ಮಾಡಿದ್ದ ಸುಂದರ್ ಅನ್ನುವ ಭೂಗರ್ಭ ತಜ್ಞರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಹಿರಿಯರು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅಭಯಾರಣ್ಯವಿಲ್ಲ. ರಕ್ಷಿತಾರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚಿರತೆ, ನರಿ, ಕರಡಿ, ಕಾಡು ಹಂದಿಗಳು, ಜಿಂಕೆಗಳು, ಮೊಲ,

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಹಾವುಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಕಾಡು ಹಂದಿಗಳು ಬರಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಹಾರ ದೊರೆಯದೆ, ರೈತರು ಬೆಳೆದ ಫಸಲನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ವೇದಾವತಿ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣಮುಖ ನದಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಬಸವನಹೊಳೆಯ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಚಿಕ್ಕಚಿಕ್ಕ ಹೊಳೆಗಳು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಹೊಸದುರ್ಗ, ಹಿರಿಯೂರು ಗಡಿ ಭಾಗದ ಮಾರಿಕಣಿವೆ ಬಳಿಯ ಕಣಿವೆಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ವೇದಾವತಿ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿ ಹಿರಿಯೂರು ಮತ್ತು ಧರ್ಮಪುರ ಹೋಬಳಿಗಳ ೧೧,೦೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೀರಾವರಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿಯ ಬಳಿ ಕರಿಯಾಲದ ಹತ್ತಿರ ಸುವರ್ಣಮುಖ, ಹೊಳೆಗೆ ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಿಸಿ ೪,೦೭೦ ಎಕರೆ ನೀರಾವರಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೇದಾವತಿ ನದಿ ಚಿಕ್ಕಕೆರೆ ತಾಲೂಕನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ನಾರಾಯಣಪುರ ಬಳಿ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಿಸಿ ೪,೦೦೦ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಸಮೀಪದ ಬಸವನ ಹೊಳೆಗೆ ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ಹೊಸಕೆರೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ೨೮೪ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಅರೆ ನೀರಾವರಿ ಫಸಲು ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಧರ್ಮಪುರ, ಉಡುವಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಹಾಲುಮಾದೇನಹಳ್ಳಿ ಬಳಿಯಲ್ಲೂ ಕೆರೆಗಳಿಂದ ೧,೦೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೀರಾವರಿ ಪ್ರದೇಶವಿದೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೩೪ ಸಣ್ಣ ಕೆರೆಗಳು, ೧೫ ಚಿಕ್ಕ ಕೆರೆಗಳಿಂದ ಒಟ್ಟು ೨,೮೨೪ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅರೆ ನೀರಾವರಿಗೊಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಳೆಯಾಗದೆ ಬರಪೀಡಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಾ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಹರಿಯದೆ ಅರೆ ನೀರಾವರಿ ಫಸಲು ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಲವಾರು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಪಿಲೆ ಬಾವಿಗಳಿಂದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ತೋಟಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗಿ, ತಂಬಾಕು, ಮೆಣಸಿನಗಿಡ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅರವತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿ ಕೊರೆಯುವ ಇಂಗರ್ ಸಾಲ್ ರಾಂಡ್ ಕಂಪನಿಯ ರಿಗ್ ಯಂತ್ರಗಳ ದಾಳಿ ಆರಂಭವಾಗಿ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಕೊರೆಸಿದಂತೆ, ತೋಡುಬಾವಿಗಳ ಜಲ ಬತ್ತತೊಡಗಿತು. ಕೇವಲ ೩೦ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತೋಡುಬಾವಿಗಳು ಬತ್ತಿ ಹೋದುದಲ್ಲದೆ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳೂ ಸಹ ಬತ್ತಿ ಹೋಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ

ಖನಿಜ ಸಂಪತ್ತು

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಖನಿಜ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ, ಬೋರನಕುಂಟೆ, ಕೊರ್ರದಕೆರೆ ಮತ್ತು ಗೌನಹಳ್ಳಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಾಣಿವಿಲಾಸಪುರದ ಹತ್ತಿರದ ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಸುಣ್ಣದ ಕಲ್ಲು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಮೂಡಲ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಗಾಜು ತಯಾರಿಸುವ ಪೆಲ್ವಾರ್ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಾದನಾಯ್ಕನಹಳ್ಳಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾನೈಟ್ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ವೇದಾವತಿ ನದಿ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪಖನಿಜವಾದ ಮರಳು ಲಭ್ಯವಿದೆ. ೨೦೧೧ರ ಹೊಸಮರಳು ನೀತಿ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ಟೆಂಡರ್ ಮುಖಾಂತರ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಗಾಣಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ವಾಯುಗುಣ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲು ಹೆಚ್ಚು. ಇಡೀ ಐಮಂಗಲ ಹೋಬಳಿ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಅರವತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಮುಂಗಾರು ಮತ್ತು ಹಿಂಗಾರು ಮಳೆ, ಬೆಳೆ ಎರಡೂ ಆಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈಗೀಗ ಬೇಸಿಗೆಯ ಭರಾಟೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಡಿಸೆಂಬರ್ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಚಳಿ ಅನುಭವವಾದರೆ, ಜನವರಿ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಿಂದ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳ ಅಂತ್ಯದ ವರೆಗೆ ೫ ತಿಂಗಳು ಬೇಸಿಗೆ ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ.

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಾಹೆವಾರು ಸರಾಸರಿ ತಾಪಮಾನ ಮತ್ತು ಮಳೆಯ ವಿವರಗಳು.

	ಸರಾಸರಿ ತಾಪಮಾನ (ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಲ್ಸಿಯಸ್)	ಕನಿಷ್ಠ ತಾಪಮಾನ (ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಲ್ಸಿಯಸ್)	ಗರಿಷ್ಠ ತಾಪಮಾನ (ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಲ್ಸಿಯಸ್)	ಸರಾಸರಿ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮಿ.ಮೀ.
ಜನವರಿ	೨೩.೩	೧೨	೨೯.೭	೦
ಫೆಬ್ರವರಿ	೨೫.೭	೧೮.೯	೩೨.೩	೧
ಮಾರ್ಚ್	೨೮.೫	೨೧.೪	೩೫.೭	೨
ಏಪ್ರಿಲ್	೩೦.೨	೨೩.೫	೩೬.೯	೨೪
ಮೇ	೨೯.೪	೨೩.೨	೩೫.೩	೭೩
ಜೂನ್	೨೬.೮	೨೨.೨	೩೧.೪	೩೩
ಜುಲೈ	೨೫.೩	೨೧.೩	೨೯.೧	೪೪
ಆಗಸ್ಟ್	೨೫.೩	೨೧.೪	೨೯.೨	೪೨
ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	೨೫.೫	೨೧	೩೦	೮೦
ಅಕ್ಟೋಬರ್	೨೫.೩	೨೧	೩೦.೨	೧೨೪
ನವೆಂಬರ್	೨೩.೮	೧೮.೭	೨೯	೨೩
ಡಿಸೆಂಬರ್	೨೨.೭	೧೩.೯	೨೮.೩	೩

ಮೂಲ: <https://en.climate-data.org/location/47654/>

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಮಳೆ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೫-೧೬ರ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಪ್ರಕಾರ ವಾಡಿಕೆ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ೫೫೦ ಮಿಮೀ. ಮೀ ಆಗಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಆರು ಮಳೆಮಾಪನ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಮಳೆ ಮಾನವ ಕೇಂದ್ರಗಳು	೨೦೧೫-೧೬
ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಳೆಮಾಪನ ಕೇಂದ್ರಗಳು	೬
ವಾರ್ಷಿಕ ವಾಡಿಕೆ ಮಳೆ(೧೯೮೧ - ೧೯೯೦)	
ಮಳೆದಿನಗಳು	೨೯
ವಾಡಿಕೆಮಳೆ	೫೫೦
ಮಳೆ (ಮಿ.ಮಿ.)೨೦೦೫ರಿಂದ ೨೦೧೫ ರವರೆಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ವಾಸ್ತವಿಕ ಮಳೆ (ಮಿ.ಮಿ)	
೧) ೨೦೦೫	೮೬೭
೨) ೨೦೦೬	೪೨೧.೭
೩) ೨೦೦೭	೭೭೯
೪)೨೦೦೮	೬೪೨
೫)೨೦೦೯	೭೧೫
೬)೨೦೧೦	೭೯೫
೭) ೨೦೧೧	೩೦೮
೮) ೨೦೧೨	೪೫೫
೯) ೨೦೧೩	೬೨೭
೧೦) ೨೦೧೪	೬೪೨
೧೧) ೨೦೧೫	೭೧೯

ಮೂಲ: ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ನೋಟ ೨೦೧೫-೧೬.

ಇತಿಹಾಸ

ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವಕಾಲ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮರಡಿಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ದಿಂಚನಾಕಾರದ ಲಾವಾ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಸುಮಾರು ೨೩೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಸಮುದ್ರವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಭೂಗರ್ಭತಜ್ಞರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲು, ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ವೇದಾವತಿ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣಮುಖ ನದಿಗಳು ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಜನವಸತಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನದಿಗಳ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕ ಒತ್ತಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ಎರೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಿರಳವಾಗಿದೆ. ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪಶುಸಂಗೋಪನೆ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದೆ. ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಕುರಿಸಾಕಣಿಯನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಕಸುಬನ್ನಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಹುಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಮಾನವ ವಸತಿ ಇತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಪುರಾತತ್ವ ತಜ್ಞರು ಹುಡುಕಿದ್ದಾರೆ. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹರ್ತಿಕೋಟಿಯ ಬಳಿ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೆಲವು ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಕೆಂಪು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಕೆಯ ತುಣುಕುಗಳು, ರಂಧ್ರವಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಮಣಿ, ಸುಟ್ಟಮಣ್ಣಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆ, ಕೆಂಪು-ಬಿಳಿ ಮಣಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಪೂರ್ವದ ಶಿಲಾಯುಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯನ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲ

ಮೌರ್ಯರಿಗೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನ) ನಂದರು ಉತ್ತರ ಭಾರತವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ ಅಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಹೊಂದಿದ್ದರೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಅವರ ಪಂಚ್ ಮಾರ್ಕಿನ ನಾಣ್ಯಗಳು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀಲಂಕಾದಲ್ಲಯೂ ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ದಾಖಲಾತಿಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ತಿಳಿಯಬಹುದೇ ಹೊರತು, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲ ನಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. (ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಪುಟ ೨೯).

ಮೌರ್ಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಖರವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಮೌರ್ಯರು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಪಡೆದರೇ ಎಂಬುದು ಚರ್ಚಾರ್ಹ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಯುದ್ಧವನ್ನೂ ಕೈಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲ ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಸೇರಿತ್ತು. ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮೌರ್ಯರು ಸೋಲಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಕರ್ನಾಟಕವು ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಯಿತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ (ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಪುಟ ೧೭೪, ಭಾಗ-೧ ಮುಖ್ಯ ಸಂಪಾದಕರು ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು. ಕಾಮತ್) ಇದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಮೌರ್ಯರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲ ಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದಿದ್ದರೆಂದು ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನು ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಭದ್ರಬಾಹುವಿನೊಡನೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವೇ ಆದ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಕ್ಕೆ ಹೋದನೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲ ಗಮನಾರ್ಹ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಈ ಭಾಗ ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಗೆ ಬಂದಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅಲ್ಲದೆ ೧೮೯೨ರಲ್ಲ ಜಿ.ಎಲ್.ರೈಸರ್‌ವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲ ಅಶೋಕನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮೂರು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು, ಮೈಸೂರು ಅಶೋಕನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಸಹ ಅಂದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲ ಒಂದಾಗಿತ್ತು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲ ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳೂ ಸಹ ದೊರೆತಿವೆ. ಆ ಕಾಲದ ಸೀಸದವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿರುವ ನಾಣ್ಯಗಳು ವೇದಾವತಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ದೊರೆತಿವೆ. ಆ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಚಿಹ್ನೆಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿರುವ ಚೈತ್ಯ, ಬೋಧಿವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲದೆ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ವೃಷಭಗಳ ಗುರುತುಗಳು ಸಹ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಅಶೋಕನ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ಶಾಸನಗಳು ದೊರಕಿರುವುದು, ಕರ್ನಾಟಕ ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ರಾಜಕೀಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಸ್ಕಿ, ನಿಟ್ಟೂರು ಮುಂತಾದಲ್ಲ ದೊರೆತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲ ಅಶೋಕನ ಹೆಸರು ಕಾಣಿಸಿರುವುದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ. ಮೌರ್ಯರ ನಂತರ ಶಾತವಾಹನರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಆಳಿದರು. ಅವರ ಶಾಸನಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲ

ಇತಿವಾಸ

ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅನೇಕ ಸೀಸದ ನಾಣ್ಯಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಸಡಕಣಲಾಯ, ಗೌತಮೀಪುತ್ರ ವಿಳವಾಯಕುರ, ಮುಂಡಾನಂದ, ಯಜ್ಞಶ್ರೀ ಶಾತಕರ್ಣಿ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಶಾತವಾಹನರ ಮಾಂಡಲಕರಾಗಿದ್ದ ಚುಟುಕುಲದ ಅರಸರು ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ೧-೨ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ರೋಂ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟಸ್ ಮತ್ತು ಟೈಬೆರಿಯಸ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ನಾಣ್ಯಗಳೂ ರೋಲೆಟ್ ಮಣ್ಣಿನ ತಟ್ಟೆಗಳೂ (ಗಟ್ಟಿ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ, ಒಳಭಾಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲ ಉರುಳು ಹಲ್ಲುಚಕ್ರದಿಂದ ಕಿರುಗೆರೆ ಅಥವಾ ಬಂದುಗಳ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಅಂಚುಗಳು ಒಳಕ್ಕೆ ಬಾಗಿರುವಂತೆ ತಯಾರಿಸಿದ ತಟ್ಟೆ-ರೋಲೆಟ್ ವೇಲ್) ದೊರೆತಿವೆ. ಮುಂದೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ಬನವಾಸಿ ಕದಂಬರಿಗೆ ಸೇರಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ರಾಜವಂಶವಾದ ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳೇ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನಗಳು. ಇವರು ಸಿಂಹವನ್ನು ಲಾಂಛನವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ಕದಂಬರು

ಶಾತವಾಹನರ ನಂತರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಪಡೆದವರು ಕದಂಬರು. ಬನವಾಸಿ ಇವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸಿಂಹವು ಇವರ ಲಾಂಛನವಾಗಿತ್ತು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶಾತವಾಹನರ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದ ಕದಂಬರು ಆ ವಂಶವು ಕ್ಷೀಣಿಸಿದ ನಂತರ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವರು, ಗಂಗರು ಮೊದಲಾದವರು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೩೨೫ರಲ್ಲಿ ಮನೆತನ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ.೫೪೦ ರವರೆಗೂ ನಡೆಯಿತು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವರದಾ ನದಿ ತೀರದ ವೈಜಯಂತಿಪುರ ಅಥವಾ ಜಯಂತಿಪುರ ಇವರ ಮೂಲ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಮಯೂರವರ್ಮ, ಕಾಕುತ್ಸವರ್ಮ, ಶಾಂತಿವರ್ಮ, ರವಿವರ್ಮ ಮುಂತಾದವರು ಈ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೪ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕದಂಬರ ಮಯೂರವರ್ಮ, ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವರೊಂದಿಗೆ ಆದ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವಮಾನಿತನಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವ (ಸೂಚಕವಾದ ಶರ್ಮ ಎಂಬುದನ್ನು) ತ್ಯಜಿಸಿ, ಕ್ಷತ್ರಿಯತ್ವ (ಸೂಚಕವಾದ ವರ್ಮ ಎಂಬುದನ್ನು) ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಯೂರವರ್ಮನಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯ ಬಳಿಯ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದು, ಸೈನ್ಯ ಕಟ್ಟಿ ಪಲ್ಲವರ ಗಡಿನಾಡುಗಳ ಪ್ರಭುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದಾಗ, ಅವನನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಬಂದ ಪಲ್ಲವರ ಸೈನ್ಯ ಮಯೂರನಿಗೆ ಏನೂ ಮಾಡಲಾಗದೆ ವಾಪಸಾದಾಗ, ಪಲ್ಲವರು ಇಂಥವನೊಂದಿಗೆ ವೈರತ್ವ ಮುಂದುವರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ನೇಹ ಬಯಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಅವನನ್ನು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಅಪರಾಧವದಿಂದ ಪ್ರೇಹರಾದವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಜನೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಆ ಅಪರಾಧವ ಅಂದರೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರ ಕೇಗಿನ ಅರಜ್ಜೇ ಸಮುದ್ರವಾದರೆ, ಪ್ರೇಹರಾ ಎಂಬುದು ಹಗರಿ ನದಿ ಅರ್ಥಾತ್ ವೇದಾವತಿ ನದಿ ಎಂದು ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲ ಆ ನದಿ ಹರಿಯುವುದರಿಂದ, ಆ ಪ್ರದೇಶ ಮೊದಲಿಗೆ ಪಲ್ಲವರ ಅಧೀನ ರಾಜರ ವಶದಲ್ಲತ್ತೆಂದೂ ಆಮೇಲೆ ಕದಂಬ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಯಿತೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಳದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲ ಕದಂಬ, ನೊಳಂಬವಾಡಿ, ಪಾಂಡ್ಯನಾಡು ಚಿಮ್ಮತ್ತನೂರು (ಚಿತ್ರದುರ್ಗ), ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಅವರ ಅಧೀನರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಒಳಪಟ್ಟು ಸಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ೩-೪ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲ ಕದಂಬರಿಗೂ, ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲ ಸೇವುಣರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲ

೮ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲ ಚಾಳುಕ್ಯರಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಅಧೀನವಾಯಿತು. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಆಳಲಾರಂಭಿಸಿದ ಮುಖ್ಯವಾದ ರಾಜಮನೆತನ ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವರದು. ಮೊದಲು ನೊಳಂಬಳಿಗೆ ಸಾವಿರವಾಗಿದ್ದ ಇವರ ರಾಜ್ಯ ಮುಂದೆ ನೊಳಂಬವಾಡಿ ೩೨೦೦ ರಾಜ್ಯವಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಗಂಗರ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಅಧೀನವಾಗಿಯೂ ನೊಳಂಬರು ಆಳಿದರು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲ ನಿರ್ಗುಂದ ೩೦೦ ಪ್ರಾಂತ್ಯವಿತ್ತು. ಇದೂ ನೊಳಂಬರ ಅಧೀನದಲ್ಲತ್ತು. ಚಳ್ಳಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಿರಮಧುರೆಗಳು ಇವರ ಕಾಲದ ಮುಖ್ಯ ಊರುಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಮುಂದೆ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪ್ರದೇಶ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮುಖ ರಾಜವಂಶದವರ ಅಧೀನ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲ ಸಾಗಿಬಂದಿರಬೇಕು. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲ ಇದು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯರು ಅಧಿರಾಜರಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದ ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವರು ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಆಳದಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ವಿವರಗಳಲ್ಲದ ಕ್ರಿ.ಶ.೯೭೧ರ ಧರ್ಮಪುರದ ಒಂದು ವೀರಗಲ್ಲು ಗಾವುಣ್ಣಯ್ಯ ಎಂಬುವನು ಯುದ್ಧವೊಂದರಲ್ಲ ಮಡಿದದ್ದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಇದು ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೇ ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೭೫ರ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನ ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವರ ದೊರೆಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲ ಅಯ್ಯಪಮಂಗಲ (ಈಗಿನ ಐಮಂಗಲ) ವು ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾದೇಯ ಗ್ರಾಮವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ಮಾರಮಯ್ಯನ

ಮಗ ಏಚಯ್ಯ ಎಂಬುವನು ಹೆಗ್ಗಡೆಗುಣ್ಣಯ್ಯಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿ ಸಹ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆ ತರುವಾಯ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಅಧೀನರಾದ ಚೋಳವಂಶದ ಪ್ರಭುಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ಇದು ಹೊಯ್ಸಳ ದೊರೆಗಳ ನಾಡಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಅವರ ಅಧೀನ ಸಾಮಂತರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲ ಸಾಗಿಬಂದಿತು.

ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಕಾಲ

ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲ ಪುನಃ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಬಲರಾದ ಚಾಳುಕ್ಯರಿಗೆ ಈ ಭಾಗ ಸೇರಿತು. ನೊಳಂಬವಾಡಿ ೩೨೦೦೦ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಚಾಳುಕ್ಯ ಯುವರಾಜ ಜಯಸಿಂಹ ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವ ಆಳಿದನು. ನಿರ್ಗುಂದ ೩೦೦ನ್ನು ಗೋವಿಂದ, ಚೆಟ್ಟ, ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಂತ ರಾಜರು ಮೊದಲು ಚಾಳುಕ್ಯರಿಗೂ, ಅನಂತರ ಹೊಯ್ಸಳರಿಗೂ ಅಧೀನರಾಗಿ ಹುಳಿಯಾರಿನಿಂದ ಆಳಿದರು. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ನೊಳಂಬವಾಡಿಯನ್ನು ಉಚ್ಚಂಗಿ ಪಾಂಡ್ಯರು ಚಾಳುಕ್ಯರ ಅಧೀನರಾಗಿ ಆಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇವರಲ್ಲ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಪಾಂಡ್ಯದೇವ, ವಿಜಯ ಪಾಂಡ್ಯದೇವ, ವೀರ ಪಾಂಡ್ಯದೇವ ಇವರು ಮುಖ್ಯರು. ಪಾಂಡ್ಯರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಪಾಂಡ್ಯ ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಪಾಂಡ್ಯಮಂಡಲವೆಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಸುಮಾರು ೧೨೨೦ರ ವರೆಗೂ ಆಳಿದ ಪಾಂಡ್ಯರನ್ನು ಹೊಯ್ಸಳ ಇಮ್ಮಡಿ ವೀರಬಲ್ಲಾಳ ಸೋಲಿಸಿ ಪಾಂಡ್ಯನಾಡನ್ನು ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ನೊಳಂಬವಾಡಿ, ನಿರ್ಗುಂದ ೩೦೦ ಇವು ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಾದುವು.

ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲ

ದಾವಣ ಎಂಬ ದಂಡನಾಯಕನು ಹೊಳಲೈರೆಯ ನಾಡಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದಾಗ, ಅವನೂ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖರೂ ಹೊಳಲೈರೆಯ ಪದ್ಮನಾರಾಯಣ ದೇವರ, ಮಾಧವ ದೇವರ ಸೇವಾರ್ಥವಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೨೧೦ ರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಭೂದಾನವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೨೧೫ರಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಯ ದಂಡನಾಯಕ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯ ಬಲ್ಲಾಳ ದಂಡನಾಯಕರು ಚಿಮ್ಮತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ (ಚಿತ್ರದುರ್ಗ) ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಸಾಮಂತ ನಾಯಕನೊಬ್ಬನು, ಜೀರ್ಣವಾಗಿದ್ದ ಶಾಂತಿನಾಥ ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ಭೂದಾನವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೧೭ ರಲ್ಲಿ ವೀರಬಲ್ಲಾಳ ದೊರೆಯಕಾಲದಲ್ಲ ನಾರಸಿಂಹ ದೇವರ ಅಧೀನನಾದ ಅಣ್ಣಮರಸ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಗೌಡರು ಹೊಳಲೈರೆಯ ಸ್ವಯಂಭು ಕಲ ದೇವರಿಗೆ ಕೋಡಿಯಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದರು. ಇದೇ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೨೦ ರಲ್ಲಿ ಹಿರೇಎಮ್ಮಿಗನೂರಿನ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಸ್ವಯಂಭು ಕಅ ದೇವರ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಹಂದಿಗನಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಿವ ಮಾಳ ಗುರುಗಳೆಂಬವರಿಗೆ ವಿವಿಧ ಸೆಟ್ಟಿಯರು, ಪುರಪ್ರಮುಖರು ದಾನ ನೀಡಿದರು. ಇದು ಹಿಂದೆ ಗಂಗ ವಂಶದ ಸಾಮಂತ ಬೊಮ್ಮರಸದೇವ ಎಂಬುವನು ಭೀಮರಾಶಿಯೆಂಬ ಗುರುಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದ ದಾನದ ಪುನರ್ನವೀಕರಣವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲ ಕೆಲವು ಯುದ್ಧಗಳು ಜರುಗಿದ್ದವೆಂಬುದು ವೀರಗಲ್ಲುಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಾದರೂ ಅವುಗಳ ವಿವರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಹೊಯ್ಸಳ ದೊರೆಗಳ ನಾಡಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಅವರ ಅಧೀನ ಸಾಮಂತರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲ ಸಾಗಿಬಂದಿತು. ಕುಮ್ಮಟ ದುರ್ಗದ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಕಂಪಿಲ ದೇವನು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ್ದು, ಹೊಯ್ಸಳರ ಪರವಾಗಿ ಕೆಲವರು ಸ್ಥಳೀಯರು ಎದುರಿಸಿ ಮಡಿದದ್ದು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಡೆಯ ಬೈಚಯ ದಣ್ಣಾಯಕನು ನೆತ್ತರು ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಭೂಮಿ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದು, ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಕಂಪಿಲನ ವಶವಾಗದೆ ಹೊಯ್ಸಳರ ನಾಡಿನ ಭಾಗವಾಗೇ ಉಳಿದದ್ದು, ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲ

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೫ ನೇಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ರಾಜಮನೆತನದ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಹಿರಿಯೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಕಾಳಗದ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಜರುಗಿದ್ದುದು ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಭಾಗವಾಗಿ ಆ ಅರಸರ ಅಧೀನರಾದ ಹರತಿಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಇಮ್ಮಡಿ ಹರಿಹರನ ಕಾಲದಲ್ಲಯೇ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೮೨) ಈ ಹರತಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಹಾನಾಯಕಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಸ್ಥಾನ ಗೌರವ ಪಡೆದಿದ್ದುದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೇ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಉದಾಹರಣಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹರತಿಯಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಕರು ಮುಂದೆ (ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ) ನಿಡುಗಲ್ಲು ದುರ್ಗದಿಂದ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸತೊಡಗಿದಾಗ, ಈ ಪ್ರದೇಶ ಅವರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲೂ ಕೆಲಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಅವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲ ವಿಜಯನಗರದ ಅಧೀನರಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ, ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲಭಾಗ ಅವರ

ಪ್ರಾಂತದ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಇಡೀ ಪ್ರದೇಶ ಇವರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಭಾಗವಾಗಿ, ಇವರ ಆಜ್ಞೆ ೧೭೭೬ರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ, ಸಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಈ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಮೂಲಪುರುಷನೆನಿಸಿದ ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ನಾಯಕನು ಹಿರಿಯೂರಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅದರ ಆಡಳಿತ ನೋಡಿಕೊಂಡಂತೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಅವನ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೩೮ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಸೀರ್ಯ (ಈಗಿನ ಶಿರಾ)ದ ರಂಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ ಹಿರಿಯೂರಿನ ಕೆಂಚಣ್ಣನಾಯಕನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ೧ನೇ ಕಸ್ತೂರಿ ರಂಗಪ್ಪ ನಾಯಕನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬೇಡಿದಾಗ, ಅವನು ಸೀರ್ಯದ ರಂಗಪ್ಪ ನಾಯಕನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಹೋರಾಡಿದನು. ರಂಗಪ್ಪ ನಾಯಕನು ಗುಂಡುತಗಲ ಮೃತನಾಗಲು, ಮಸಗಲ್ಲು ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿ ಸೀರ್ಯದವರೆಲ್ಲ ಶರಣ ಬಂದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೨ರಲ್ಲಿ ಕೆಂಚಣ್ಣನಾಯಕ ಮೃತನಾದ ಮೇಲೆ ದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರನಾಗಿದ್ದ ೨ನೇ ಇಮ್ಮಡಿ ಮದಕೇರಿ ನಾಯಕನು ಐಮಂಗಲ, ಹಿರಿಯೂರು, ನನ್ನಿವಾಳ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಬೇರೆ ಊರುಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಸಿ, ಹಿರಿಯೂರು ಸೀಮೆ, ಭರಮಗಿರಿ ಸೀಮೆ, ಇಕ್ಕನೂರು ಸೀಮೆ, ಐಮಂಗಳದ ಸೀಮೆ, ಧರ್ಮಪುರದ ಸೀಮೆ, ರಂಗಸಮುದ್ರ ಸೀಮೆ, ಮುಂತಾದ ಸೀಮೆಗಳನ್ನು ಆಗ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಪಾಳೆಯಗಾರರಲ್ಲಿ, ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನಾಯಕ, ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ, ಕೊನೆಯ ಮದಕೇರಿನಾಯಕ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕೆಲವು ನಿರ್ಮಾಣ, ದೇವಾಲಯ ದಾನ, ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ೧೭೪೮ರಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಕಸ್ತೂರಿ ರಂಗಪ್ಪ ನಾಯಕನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಾಯಕರ ರಾಜಕೀಯ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದ (ಈಗಿನ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ) ಗುತ್ತಿಯ ಮುರಾರಿರಾವ್ ಘೋರ್ಪಡೆಗೆ ಗೌರವದ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಹಿರಿಯೂರು ಪ್ರದೇಶದ ಮಸ್ಕಲ್ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದನು. ೧೭೭೬ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸಂಸ್ಥಾನ ಹೈದರ್ ಆಲಿಗೆ ವಶವಾದ ಮೇಲೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಭಾಗವಾಯಿತು. ೧೭೯೬ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ ಮರಣ ಹೊಂದುವವರೆಗೆ, ಹಿರಿಯೂರು ಪ್ರದೇಶ ಅವರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದು, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಚಿಕ್ಕ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರಿಗೆ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಸಾಗಿಬಂತು.

ಮುಂದೆ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ನಡೆದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿರಿಯೂರು ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲವರು ಅದರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ತಾಲ್ಲೂಕಾಗಿ ಹಿರಿಯೂರು ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಆದ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ, 'ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರು' ರಾಜ್ಯವಾಗಿ, ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ 'ಕರ್ನಾಟಕ' ಎಂಬ ಅಭಿಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಹೊಸ ರಾಜ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಹಿಂದಿನಂತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ತಾಲ್ಲೂಕಾಗಿ ಹಿರಿಯೂರು ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಕೆಂಚಣ್ಣನಾಯಕ ಮೃತನಾದ ಮೇಲೆ ದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರನಾಗಿದ್ದ ೨ನೇ ಇಮ್ಮಡಿ ಮದಕೇರಿ ನಾಯಕನು ಐಮಂಗಲ, ಹಿರಿಯೂರು, ನನ್ನಿವಾಳ ಮತ್ತು ಗುಡೇಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮೀಷನರ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹರತಿಕೋಟೆ

ಹಿರಿಯೂರಿನ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟು ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೮೩ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಹರತಿಯಲ್ಲಿ (ಈಗಿನ ಹರತಿಕೋಟೆ) ತಿಪ್ಪಣ್ಣನಾಯಕ ಎಂಬುವವನು ಬಜಾಪುರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ಹರತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಾಸನವೊಂದರಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಇವನು ಮಾಚನಮುದ್ರ, ಗೋಸಿಕೆರೆ ಮತ್ತು ಚಳ್ಳಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಾವಗಡದ ವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಶಿರಾ ಸೀಮೆಯಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರುವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದನು. ವಿಜಯನಗರದ ಇಮ್ಮಡಿ ಹರಿಹರನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹರ್ತಿಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ತಮ್ಮನ್ನು 'ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾನಾಯಕಾಚಾರ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ತನ್ನ ಅವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಿಪ್ಪಣ್ಣನಾಯಕನು ತನ್ನ ಏಳುಜನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಂಚುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಬಜಾಪುರದ ಸೇನೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಏಳು ಜನ ಸೋತು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ತಿಪ್ಪಣ್ಣನಾಯಕ ಎಂಬುವವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ ದೊಡ್ಡೇರಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ ಸಹ ನಿಡುಗಲ್ಲಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟನ್ನು ಪುನರ್ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಐಮಂಗಲದವರು

ಐಮಂಗಲದ ಬಳಿಯ ವದ್ದೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಭೈರವೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದ್ದು, ಆ ದೇವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕೋಮಿನವರು ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿ ಭಾನುವಾರ ಆಚರಿಸುವ ಸ್ವಾಮಿಯ ಪೂಜೆಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾನಾ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಕೋಮಿನ ಭಕ್ತರು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಸುಮಾರು ೧೫ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಪೂರ್ಣ ಸಾಗುವಾನಿ ರಥವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ

ವ್ಯಾಪಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು, ಫ್ರೆಂಚರು, ಡಚ್ಚರು ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಈ ದೇಶದಲ್ಲ ನೂರಾರು ರಾಜರ ಒಳಜಗಳ ಮತ್ತು ಅನಾಯಕತ್ವದ ಲಾಭ ಪಡೆದು ಗೋವಾ, ಕಲ್ಹೀಕೋಟೆ, ಮದರಾಸು ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೋರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಮೊದಮೊದಲು ವ್ಯಾಪಾರ ನಿರತರಾದರು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಇಲ್ಲನ ರಾಜರ ಒಳಜಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಒಂದೊಂದೇ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಡೀ ದೇಶವನ್ನು ಆಳದ್ದು ದುರಂತ ಇತಿಹಾಸ.

ಅನೇಕ ಜನ ಮಹಾನ್ ದೇಶಭಕ್ತರ ತ್ಯಾಗ ಬಲಿದಾನಗಳಿಂದ ಈ ದೇಶ ದಿನಾಂಕ: ೧೫-೦೮-೧೯೪೭ ರಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗಳಿಸಿತು. ಅರವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣತೆತ್ತರು, ಮನೆ-ಮಠ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಎಸ್. ವಾಸುದೇವರಾವ್, ಎ. ಭೀಮಪ್ಪನಾಯಕ, ಕೊಟ್ಟಿ ನಂಜಪ್ಪ, ಎಂ. ಗೋವಿಂದರೆಡ್ಡಿ, ಚೆನ್ನಾರೆಡ್ಡಿ, ಕುನ್ನಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಕೆ. ಕೆಂಚಪ್ಪ, ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಕೈನಡು ಭಾಸ್ಕರಾಚಾರಿ, ರಾಮಗಿರಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಗಂಗಮ್ಮ, ಗೋವಿಂದರೆಡ್ಡಿ ನೀಲಶೇಖರಶೆಟ್ಟಿ, ಗೋವಿಂದಾಬೋವಿ, ರಂಗಾಪುರ ಈಶ್ವರಪ್ಪ, ಎಸ್. ರಂಗರಾವ್, ಎಸ್. ಭೀಮರಾವ್, ಎಸ್. ಹನುಮಂತರಾವ್, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮೂರ್ತಾಚಾರ್, ಪೈಲ್ವಾನ್ ನಂಜಪ್ಪ, ಚಿಕ್ಕಜಾಜೂರು ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಸಂದೇಶ ಹರಡಲು ಆರ್.ಕೆ. ಪಟೇಲರು, ಆರ್.ಕೆ ಪಟೇಲರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ತಿಮ್ಮಮ್ಮ, ಕೆ. ಕೆಂಚಪ್ಪ, ಗೋವಿಂದಸ್ವಾಮಿನಾಯುಡು, ಕೆಂಗತಿಮ್ಮಯ್ಯ, ದಾನೇಗೌಡ, ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿಯ ಎಂ. ಮಾರಯ್ಯ, ಸಿದ್ದನಾಯಕ, ತಿರುಮಲರೆಡ್ಡಿ, ತಿಮ್ಮಾಚಾರ್ ಅವಧಾನಿ, ಪಿ. ಆರ್. ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಮರಡಿಹಳ್ಳಿ ಗೋವಿಂದರೆಡ್ಡಿ, ನೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಡಾ|| ಆರ್. ರಂಗಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಕಾರಣಕರ್ತರಾದರು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಸ್ತೂರಿ ರಂಗಪ್ಪನಹಳ್ಳಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಕೆ. ಕೆಂಚಪ್ಪನವರು ನೇತಾರರಾಗಿದ್ದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಖಾದಿ ಪಾತ್ರ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಚಳವಳಿಯ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ನೇತಾರರಾಗಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಖಾದಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳ ಅಗತ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟುದರ ಫಲವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೧೯೨೭-೨೮ರಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಐಮಂಗಲ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ನಂಜನಗೂಡು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬದನವಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಖಾದಿ ಉತ್ಪಾದನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡವು. ಐಮಂಗಲ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ಪನ್ನ ಹತ್ತಿಯಿಂದ ನೂಲು ತೆಗೆಯುವ ಚರಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ತರಬೇತುದಾರಳಾಗಿದ್ದ ಮರಡಿಹಳ್ಳಿ ಸಂಜೀವಮ್ಮನಿಂದ ಅನೇಕ ಜನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ನೂಲು ತೆಗೆಯುವುದನ್ನು ಕಲಿತುದಲ್ಲದೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡುವ ಅರಿವು ಪಡೆದರು. ಇದು ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿದಂತೆ ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಖಾದಿ ಜುಬ್ಬಾ ಪೈಜಾಮ ಮತ್ತು ತೆಲೆಗೆ ಬಳಸಲಾದ ಧರಿಸಿದ ಅನೇಕ ಯುವಕರು ಸೈಕಲ್ ಏರಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂದೇಶ ಸಾರಿದರು. ಒಂದು ಕಡೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ ಪಡೆದರೆ, ಅದೇ ಜನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಕಿಚ್ಚು ಪಡೆದರು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳವಳಿ

ಚಳವಳಿಗಳ ಫಲವಾಗಿ ೧೫-೮-೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ದೇಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯಿತು. ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳವಳಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಬಹುಭಾಗಗಳು ಸೇರಿದ್ದವು. ವಿಜಯನಗರ ಪತನಾನಂತರ ಬದಲಾದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡನಾಡು ಹರಿದು ಹಂಚಿ ಹೋಯಿತು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಜನರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಲು ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಚಳವಳಿಗಳಾದರು. ಆಚಾರ್ಯ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್, ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತಿತರರ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದವರಾದ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ನಾಯಕತ್ವ ವಹಿಸಿದರು.

ಹುತಾತ್ಮರಾದ ಯೋಧರು

ಭಾರತೀಯ ಗಡೀರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರತರಾಗಿದ್ದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪರಮೇಶ್ವರಯ್ಯ ಮಲ್ಲಕಾರ್ಜುನ ಮತ್ತು ಸೈಯದ್ ಷಂಷುದ್ದೀನ್ ಅವರು ಶತ್ರುಗಳು ನಡೆಸಿದ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹುತಾತ್ಮರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಭದ್ರಾ ಮೇಲ್ಕಂಡೆ ಯೋಜನೆ ಚಳವಳಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರ ಮತ್ತು ಗಾಯತ್ರಿ ಜಲಾಶಯಗಳಿಂದ ಕಸಬಾ ಹೋಬಳಿ, ಧರ್ಮಪುರ ಹೋಬಳಿ ಮತ್ತು ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ ಹೋಬಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೫,೦೦೦ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ

ಇತಿಹಾಸ

ಅನುಕೂಲ ಕಲ್ಪಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ೧೯೬೪ ರಿಂದ ಒಂದು ದಶಕಕಾಲ ಸಕಾಲದಲ್ಲ ಮಳೆ ಬೀಳದೆ ಜಲಾಶಯಗಳಿಗೆ ನೀರು ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಬೆಳೆಸಿದ್ದ ಅನೇಕ ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಫಸಲುಗಳು ಒಣಗಿ ನಿಂತವು. ಹೆಚ್ಚುಗಳಲ್ಲ ಅನೇಕ ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಬತ್ತಿದವು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲ ಈಗಿನಂತೆ ಬೋರು ಕೊರೆಯುವ ಯಂತ್ರಗಳು ಸಿಗದೆ ಅನೇಕ ರೈತರು ಕಂಗಾಲಾದರು.

ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲ ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬರಡು ಸೀಮೆಗೆ ನೀರುಣಿಸಲು ಭದ್ರಾ ಮತ್ತು ತುಂಗಾ ನದಿಗಳ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರನ್ನು ಹರಿಸಲು ಯೋಜನೆ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲ ಇಂತಿಂಥಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲ ಕಾಲುವೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆಂದು ಬೋರ್ಡುಗಳನ್ನು ನೆಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದ್ಯಾವ ಕಾರಣಗಳಿಗೋ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಕಡತಗಳಲ್ಲೇ ಉಳಿಯಿತು. ಆಗ ಜನನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಬಿ. ಎಲ್. ಗೌಡ, ಎಳನಾಡು ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಕೆ.ಎಚ್. ರಂಗನಾಥ್, ವಿ. ಮಸಿಯಪ್ಪ, ಮುಂತಾದವರು ಜನಪರ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಛೇರಿ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲ ಧರಣಿ ನೆಡೆದು, ಈ ಬಗ್ಗೆ ಶೀಘ್ರ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಆಶ್ವಾಸನೆ ದೊರೆತು ಚಳುವಳಿ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿತು.

ಜಿಲ್ಲಾ ನೀರಾವರಿ ಹೋರಾಟ ಸಮಿತಿ

ಮುಂದೆ ಆರಂಭವಾದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ನೀರಾವರಿ ಹೋರಾಟ ಸಮಿತಿಯ ಸತತ ಹೋರಾಟದ ಫಲವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೩೭,೦೫೧.೩೮ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಸೇರಿದಂತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ೧,೦೭,೨೬೫.೩೮ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ನೂರಾರು ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಹರಿಸಿ ಅಂತರ್ಜಲ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಯೋಜನೆಗೆ ೨೩-೮-೨೦೦೩ರಲ್ಲ ಮಂಜೂರಾತಿ ನೀಡಿದೆ. ೨೦೧೩ನೇ ಇಸವಿ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೬೬೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಕಾಮಗಾರಿ ನೆಡೆದಿದೆ.

ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ನೀರು ಚಳವಳಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ರೈತಸಂಘದ ನೇತಾರರು, ಕಸವನಹಳ್ಳಿ ರಮೇಶ್, ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ, ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ, ಶ್ರೀಮತಿ ವೇದಾ ಶಿವಕುಮಾರ್, ಶಾಂತಾ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ ಚಿತ್ರಾ ಮಂಜುನಾಥ್, ಆರನಕಟ್ಟೆ ಶಿವಕುಮಾರ್, ದಸ್ತಗೀರ್, ಸಿದ್ರಾಮಣ್ಣ ಮತ್ತು ವೀರಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರು ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲ ೫೦೦ ದಿನಗಳ ಸತತ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ಧರಣಿ ನೆಡೆಸಿ ಅನಂತರ ಅಮರಣಾಂತ ಉಪವಾಸ ಚಳವಳಿ ನೆಡೆದು, ಸರ್ಕಾರ ಭದ್ರಾಮೇಲ್ವಂಡೆ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ೫ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ. ನೀರನ್ನು ವಾಣಿವಿಲಾಸ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ನಾಗರಕ್ಕೆ ಹರಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದೆ. ಈ ಚಳವಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಯ್ಕನಹಳ್ಳಿ ಪೀಠದ ಶ್ರೀ ನಂಜಾವಧೂತ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ತಮ್ಮ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ್ದರು.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳು

ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲ ಗಲಗರಲ್ಲ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ದೇಶದ ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಇತಿಹಾಸದ ಮೈಲಗಲ್ಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆರಂಭದಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷ ಅವಧಿಗೆ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಗಲಗರ ರಲ್ಲ ತೆರಿಗೆ ಪಾವತಿ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಗಲ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ತೆರಿಗೆದಾರರು ಮತ ಹಾಕುವ ಚುನಾವಣಾ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಗಲಗರ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ ಸದಸ್ಯತ್ವದ ಅವಧಿಯನ್ನೂ ಮೂರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು. ವರ್ಷದಲ್ಲೆರಡು ಬಾರಿ ಪ್ರಜಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗಲಗರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಗಲಗರಲ್ಲ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೂ ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕು ಲಭಿಸಿತು. ಗಲಗರ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮೂಲಕ ಮತದಾರರ ತೆರಿಗೆ ಅರ್ಹತಾ ಮೊತ್ತವನ್ನು ೨೫ ರೂ ಭೂಕಂದಾಯ ಇಲ್ಲವೆ ಐದು ರೂ ಮನೆ ಕಂದಾಯವೆಂದು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಗಲಗರಲ್ಲ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಗಲಗರಲ್ಲ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸದಸ್ಯರ ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು ಮೂರರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಲೋಕಸಭಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಚುನಾವಣಾ ಫಲತಾಂಶ ೧೯೫೨-೨೦೧೪

ಚುನಾವಣಾ ವರ್ಷ ಹಾಗೂ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೆಸರು	ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯ ಹೆಸರು, ಪಕ್ಷ, ಗಳಿಸಿದ ಮತ ಹಾಗೂ ಶೇಕಡಾವಾರು ಪ್ರಮಾಣ	ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದ ಪಕ್ಷ, ಗಳಿಸಿದ ಮತ ಹಾಗೂ ಶೇಕಡಾವಾರು ಪ್ರಮಾಣ
೧೯೫೨, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ (ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ) ೧,೨೬, ೫೮೪ (೫೮.೦೧)	ಕ.ಮ.ಪ್ರ.ಪಾ. ೪೭, ೪೭೨ (೨೧.೭೫)
೧೯೫೭, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಮುಷೀರ್‌ಉಲ್‌ಮಲಕ್ (ಜೆ.ಎಂ.ಮಹಮದ್ ಇಮಾಂ ಸಾಬ್) ಪ್ರ.ಸೋ.ಪಾ.೧,೨೯,೮೪೮ (೫೨.೨೪)	ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ. ೧,೧೮,೬೫೯ (೪೭.೭೬)
೧೯೬೨, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಎಸ್.ವೀರಬಸಪ್ಪ (ಭಾ.ರಾ.ಕಾ) ೧,೭೨,೬೭೩ (೫೪.೪೨)	ಪ್ರ.ಸೋ.ಪಾ. ೧,೨೭,೬೧೬ (೪೦.೬೬)

ಇತಿಹಾಸ

೧೯೭೭, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಜಿ.ಎಂ. ಮಹಮದ್ ಇಮಾಂ ಸಾಬ್ (ಪಕ್ಷೇತರ) ೧,೭೪,೫೪೮ (೫೦.೪೫)	ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ. ೧,೩೨,೭೧೭ (೪೦.೭೭)
೧೯೭೧, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಕೊಂಡಜ್ಜಿ ಬಸಪ್ಪ, ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ. (ಜ) ೨,೫೧,೦೦೫ (೭೪.೫೭)	ಪಕ್ಷೇತರ. ೮೧,೩೦೩ (೨೪.೧೮)
೧೯೭೭, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಕೆ.ಮಲ್ಲಣ್ಣ (ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ) ೨,೨೭,೯೨೭ (೭೧.೨೯)	ಭಾ.ಲೋ.ದ. ೧,೪೧,೨೭೨ (೩೭.೯೯)
೧೯೮೦, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಕೆ. ಮಲ್ಲಣ್ಣ, ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ. (ಬಿ) ೨,೧೫,೧೮೦ (೫೧.೪೪)	ಜ.ಪಾ. ೧,೦೫,೮೧೯ (೨೫.೩೦)
೧೯೮೪, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಕೆ.ಎಚ್.ರಂಗನಾಥ್ (ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ). ೨,೭೯,೧೪೭ (೫೨.೩೦)	ಜ.ಪಾ. ೨,೨೨,೩೫೫ (೪೧.೭೫)
೧೯೮೯, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಸಿ.ಪಿ.ಮೂಡಲಗಿರಿಯಪ್ಪ (ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ). ೩,೩೯,೩೦೩ (೫೧.೨೦)	ಜ.ದ. ೧,೯೭,೧೧೦ (೨೯.೮೦)
೧೯೯೧, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಸಿ.ಪಿ.ಮೂಡಲಗಿರಿಯಪ್ಪ (ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ). ೩,೦೨,೨೩೭ (೫೨.೪೯)	ಭಾ.ಜ.ಪಾ. ೨,೨೦,೩೩೫ (೩೮.೧೯)
೧೯೯೩, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಪಿ.ಕೋದಂಡರಾಮಯ್ಯ, (ಜ.ದ.) ೨,೫೧,೭೧೭, (೩೫.೭೭)	ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ. ೨,೩೨,೨೩೫ (೩೨.೯೨)
೧೯೯೮, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಸಿ.ಪಿ.ಮೂಡಲಗಿರಿಯಪ್ಪ (ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ.) ೩,೨೧,೯೩೦ (೪೨.೮೮)	ಲೋಕಶಕ್ತಿ. ೨,೭೩,೭೯೦ (೩೫.೧೧)
೧೯೯೯, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಶಶಿಕುಮಾರ್, ಜ.ದ.(ಯು) ೩,೭೦,೭೯೩ (೪೫.೦೦)	ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ. ೩,೫೯,೭೧೫ (೪೩.೦೦)
೨೦೦೪, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಎನ್.ವೈ.ಹನುಮಂತಪ್ಪ (ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ) ೩,೨೨,೭೦೯ (೩೫.೧೧)	ಜ.ದ. (ಎಸ್). ೨,೮೫,೧೪೯ (೩೧.೦೩)
೨೦೦೯, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಜನಾರ್ಥನಸ್ವಾಮಿ, (ಭಾ.ಜ.ಪಾ) ೩,೭೦,೯೨೦ (೪೪.೩೭)	ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ. ೨,೩೫,೩೪೯ (೨೮.೧೫)
೨೦೧೪ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಜಿ.ಎನ್.ಚಂದ್ರಪ್ಪ, (ಭಾ.ರಾ.ಕಾಂ.) ೪,೭೭,೩೭೨ (೪೨.೭೦)	ಜನಾರ್ಥನಸ್ವಾಮಿ, (ಭಾ.ಜ.ಪಾ) ೩,೭೩,೨೨೦ (೩೩.೪೦)

೧೯೫೭ ರಿಂದ ೨೦೧೮ರ ವರೆಗಿನ ಹಿರಿಯರೂರು ವಿಧಾನ ಸಭಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಚುನಾವಣಾ ಫಲಿತಾಂಶದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ನೀಡಿದೆ

ವರ್ಷ	ವಿಧಾನಸಭಾ ಕ್ಷೇತ್ರ	ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೆಸರು	ವರ್ಗ	ವಿಜೇತರು	ಅಂಗ	ಪಕ್ಷ	ಮತಗಳು	ವರದಿಗೇ ಸ್ಥಾನ	ಅಂಗ	ಪಕ್ಷ	ಮತಗಳು
೧೯೫೭	೮೯	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಸಾಮಾನ್ಯ)	ಕೆ. ಕೆಂಚಪ್ಪ	ಪು	ಪಿಎನ್‌ಪಿ	೨೧೨೪೯	ವಿ. ಮನಿಯಾಪ್ಪ	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೨೦೯೯೮
೧೯೬೨	೧೦೦	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಸಾಮಾನ್ಯ)	ವಿ. ಮನಿಯಾಪ್ಪ	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೨೯೦೧೮	ಪಿ.ಟಿ. ಕಲ್ಲತ್ತರಪ್ಪ	ಪು	ಪಿಎನ್‌ಪಿ	೧೧೬೫೫
೧೯೬೭	೮೫	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಎನ್.ಸಿ)	ಡಿ. ಮಂಜುನಾಥ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೧೭೦೩೪	ಯ್ಯಬೊಬಿ	ಪು	ಐಎನ್‌ಡಿ	೧೪೮೮೨
೧೯೭೨	೮೫	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಎನ್‌ಸಿ)	ಕೆ.ಹೆಚ್. ರಂಗನಾಥ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೩೩೩೧೪	ಪಿ. ರಂಗಪ್ಪ	ಪು	ಎನ್‌ಸಿಒ	೫೯೩೩
೧೯೭೮	೮೮	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಎನ್‌ಸಿ)	ಕೆ.ಹೆಚ್. ರಂಗನಾಥ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ(ಐ)	೪೦೯೩೮	ಡಿ. ಮಂಜುನಾಥ್	ಪು	ಜೆಎನ್‌ಪಿ	೧೬೭೩೦
೧೯೮೩	೮೮	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಎನ್‌ಸಿ)	ಕೆ.ಹೆಚ್. ರಂಗನಾಥ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೩೧೩೬೭	ಟಿ. ತಿಪ್ಪಣ್ಣ	ಪು	ಜೆಎನ್‌ಪಿ	೨೭೦೬೯
೧೯೮೫	೮೮	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಎನ್‌ಸಿ)	ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯ	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೩೨೫೪೨	ಟಿ. ತಿಪ್ಪಣ್ಣ	ಪು	ಜೆಎನ್‌ಪಿ	೨೬೪೩೪
೧೯೮೯	೮೮	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಎನ್‌ಸಿ)	ಕೆ.ಹೆಚ್. ರಂಗನಾಥ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೩೩೭೧೭	ಬಿ. ಬಸಪ್ಪ	ಪು	ಜೆಡಿ	೨೧೪೭೯
೧೯೯೪	೮೮	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಎನ್‌ಸಿ)	ಡಿ. ಮಂಜುನಾಥ್	ಪು	ಜೆಡಿ	೪೩೯೧೧	ಕೆ.ಹೆಚ್. ರಂಗನಾಥ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೨೪೩೦೨
೧೯೯೯	೮೮	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಎನ್‌ಸಿ)	ಕೆ.ಹೆಚ್. ರಂಗನಾಥ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೪೫೪೧೫	ಡಿ. ಮಂಜುನಾಥ್	ಪು	ಜೆಡಿ(ಎನ್)	೩೫೭೫೫
೨೦೦೪	೮೮	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಎನ್‌ಸಿ)	ಡಿ. ಮಂಜುನಾಥ್	ಪು	ಜೆಡಿ(ಎನ್)	೪೩೭೪೯	ಮಂಜುನಾಥ್ ಜಿ.ಎನ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೩೧೩೧೦
೨೦೦೮	೧೦೦	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಸಾಮಾನ್ಯ)	ಡಿ. ಸುಧಾಕರ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಡಿ	೪೩೦೭೮	ಎನ್.ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತ್	ಪು	ಜಿಪಿ	೨೬೭೨೦
೨೦೧೩	೧೦೦	ಹಿರಿಯರೂರು	(ಸಾಮಾನ್ಯ)	ಡಿ. ಸುಧಾಕರ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೭೧೬೬೧	ಎ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ	ಪು	ಜೆಡಿ(ಎನ್)	೭೦೪೫೭
೨೦೧೮	೧೦೧	ಹಿರಿಯರೂರು		ಕೆ. ಪೂರ್ಣಿಮಾ	ಪು	ಜಿ.ಪಿ	೭೭೭೩೩	ಡಿ. ಸುಧಾಕರ್	ಪು	ಐಎನ್‌ಸಿ	೬೪೮೫೮

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನಾಧಾರಿತ ಪ್ರಥಮ ಚುನಾವಣೆ ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರೂರು ವಿಧಾನಸಭಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಶ್ರೀ ವಿ. ಮನಿಯಪ್ಪ ಶಾಸಕರಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾಗಿದ್ದರು.

ಜನತೆ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿಗಿರುವ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪ್ರದೇಶ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲದ್ದು, ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಹುಪಾಲು ಭಾಗ ಬಯಲು ಸೀಮೆಯಿಂದಲು, ಕೆಲ ಭಾಗಗಳು ಬೆಟ್ಟ-ಗುಡ್ಡಗಳಿಂದಲೂ ಆವೃತವಾದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು, ಕಲ್ಲು, ಮರಳು ಮಿಶ್ರಿತ ಜರುಗು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ. ಒಣ ಬೇಸಾಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದ್ದು, ಬಹು ಜನರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವೃತ್ತಿಯಾದ ಕೃಷಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ಪಶುಪಾಲನೆ, ಕುರಿ-ಮೇಕೆ, ಎಮ್ಮೆ, ಗೋವು ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವರು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಮೀಸಲಾತಿ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ವಂಚಿತರಾಗಿದ್ದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದ ಬಡ ಜನರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರಕಿದ್ದುದರಿಂದ, ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಫಲ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದೇ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೧೫೫ ಜನವಸತಿ ಇರುವ ಗ್ರಾಮಗಳು, ನಾಲ್ಕು ಜನವಸತಿ ಇಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ಒಂದು ಪಟ್ಟಣ (ಹಿರಿಯೂರು) ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ೨೦೦೧ ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨,೩೪,೭೧೯ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದ್ದು, ೨,೧೫,೯೧೩ ಮಂದಿ

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ಹಾಗೂ ಉಲ,ಲಂಒ ಮಂದಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೨೦೧೧ ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨,೬೮,೧೩೩ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ೧,೪೪,೧೬೦ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ೧,೨೪,೯೭೩ ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೨,೨೯,೭೧೭ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ಹಾಗೂ ೫೬,೪೧೬ ಮಂದಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕ ನೋಡಿ.

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ೧೯೮೧ ರಿಂದ ೨೦೧೧ ರವರೆಗಿನ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ವಿವರ

ವರ್ಷ	ಪುರುಷರು			ಮಹಿಳೆಯರು			ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಟ್ಟು		
	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ	ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ	ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ	ಒಟ್ಟು
೧೯೮೧	೮೭೪೩೭	೧೨೯೭೩	೧೦೦೪೧೦	೮೩೬೧೫	೧೨೧೭೮	೯೫೭೯೩	೧೭೧೦೫೨	೨೫೧೫೧	೧೯೬೨೦೩
೧೯೯೧	೯೭೪೩೦	೧೯೩೦೫	೧೧೬೭೩೫	೯೩೭೬೪	೧೮೨೦೪	೧೧೧೯೬೮	೧೯೧೧೯೪	೩೭೫೦೯	೨೨೮೭೦೩
೨೦೦೧	೧೧೦೨೩೧	೨೪೯೪೭	೧೩೫೧೭೮	೧೦೫೬೮೨	೨೩೮೫೯	೧೨೯೫೪೧	೨೧೫೯೧೩	೪೮೮೦೬	೨೬೪೭೧೯
೨೦೧೧	೧೧೬೦೩೪	೨೮೧೨೬	೧೪೪೧೬೦	೧೧೩೬೮೩	೨೮೨೯೦	೧೪೧೯೭೩	೨೨೯೭೧೭	೫೬೪೧೬	೨೮೬೧೩೩

ಆಧಾರ: ಭಾರತೀಯ ಜನಗಣತಿ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜನಸಾಂದ್ರತೆ

ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರತಿ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ನರಾಸರಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಜನಸಾಂದ್ರತೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚ.ಕಿ.ಮೀ ನಲ್ಲಿ ೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ಜನಸಾಂದ್ರತೆ ೧೬೮ ಆಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೨,೭೯೦ ಜನಸಾಂದ್ರತೆ ಇತ್ತು.

ಮನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕುಟುಂಬಗಳು

ಜನಗಣತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಕಾರ, ವಾಸದ ಮನೆಯೆಂದರೆ ಒಂದು ಅಥವಾ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕುಟುಂಬಗಳು ವಾಸಿಸುವ ಪೂರ್ತಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಕಟ್ಟಡ ಎಂದರ್ಥ. ಕುಟುಂಬವೆಂದರೆ ಒಬ್ಬರು ಅಥವಾ ಒಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಒಂದೇ ಅಡುಗೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಅಡುಗೆಯನ್ನು (ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಊಟ ಮಾಡುವ ಜನಸಮೂಹ ಎಂದರ್ಥ. ಕೆಲವು ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ವಾಸದ ಮನೆಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಕುಟುಂಬಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೫೪,೪೦೫ ಒಟ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದು,

ಜನತೆ

೨೩.೯೫೨ ಕುಟುಂಬಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ, ೧೦.೪೪೮ ಕುಟುಂಬಗಳು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಹಾಗೆಯೇ ೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ೭೪,೦೮೭ ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದು, ೫೧,೦೧೫ ಕುಟುಂಬಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ, ೧೩,೦೭೨ ಕುಟುಂಬಗಳು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದವು.

ವಯೋಮಾನದಂತೆ ವಿಂಗಡಣೆ

ವಯೋಮಾನದಂತೆ ಜನತೆಯನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸುವುದು ಜನತೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಈ ವಿಂಗಡಣೆಯಿಂದ ದುಡಿಯುವ ವಯಸ್ಸಿನವರನ್ನೂ ಹಾಗೂ ದುಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇಶದ ಜನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಹ ಇದು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ೧೫ ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಹಾಗೂ ೬೦ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ವಯಸ್ಸಿನವರನ್ನು ವೃತ್ತಿ ಯೋಗ್ಯರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯ, ಭೋಜನ ಗೃಹ, ಸೆರೆಮನೆ, ಆಶ್ರಮ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ನಿರ್ವಹಿಸತರು

ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗಗಳು, ಭಿಕ್ಷುಕರು ಮೊದಲಾದವರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ವಾಸದ ಮನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಸ್‌ನಿಲ್ದಾಣ, ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣ, ಹಳೇ ಕಟ್ಟಡ, ಮಂಟಪ, ರಸ್ತೆ ಬದಿಯಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥವರನ್ನು ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ವಹಿಸತ ಅಥವಾ ಮನೆಯಿಲ್ಲದ ಕುಟುಂಬಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಜನರನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನತೆ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಒಟ್ಟು ೨,೮೭,೧೩೩ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಿದ್ದು, ೨,೨೯,೭೧೭ ಮಂದಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ೨,೨೯,೭೧೭ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೧,೧೭,೦೩೪ ಮಂದಿ ಪುರುಷರು, ೧,೧೩,೬೮೩ ಮಂದಿ ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದರು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೦ ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ೧೪ (ಶೇ.೯) ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ೧,೫೧೪ ಜನವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ೨೦೦ ರಿಂದ ೪೯೯ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ೧೭ (ಶೇ. ೧೧) ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೭,೩೯೯ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದ್ದರೆ, ೫೦೦ ರಿಂದ ೯೯೯ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ೩೪ (ಶೇ.೨೩) ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ೨೭,೭೭೯ ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ೧,೦೦೦ ದಿಂದ ೧,೯೯೯ ರವರೆಗಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ೪೮ (ಶೇ.೩೨) ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ೭೮,೫೮೩ ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ೨,೦೦೦ ದಿಂದ ೪,೯೯೯ ರವರೆಗಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ೩೪ (ಶೇ.೨೩) ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ೧,೦೦,೩೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ೫,೦೦೦ ದಿಂದ ೯,೯೯೯ ರವರೆಗಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ೪ (ಶೇ.೩) ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ೨೭,೧೫೨ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೧೦,೦೦೦ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಯಾವುದೇ ಗ್ರಾಮಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪಟ್ಟಣ ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ನಗರಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ನಗರೀಕರಣ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಗರೀಕರಣವು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ ಅಂಶವೂ ಆಗಿದೆ. ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲು ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಕನಿಷ್ಠ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಐದು ಸಾವಿರ ಇರಬೇಕು. ಶೇ.೭೫ರಷ್ಟು ಜನ ಕೃಷಿಯೇತರ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯು ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ೪೦೦ ರಷ್ಟಾದರೂ ಇರಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪುರಸಭೆ, ನಗರಸಭೆ, ದಂಡುಪ್ರದೇಶ, ಅಧಿಸೂಚಿತ (ನೋಟಿಫೈಡ್) ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪಟ್ಟಣದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೦೧ ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೪೮,೮೦೭ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯುತ್ತು. ಇದು ೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಒಟ್ಟು ೫೭,೪೧೭ ಮಂದಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣ

ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಸಾವಿರ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಅನುಪಾತವಾಗಿ ಇರುವ ಹೆಂಗಸರ ಸಂಖ್ಯೆ. ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣವು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಜನರ ವಲಸೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಸಾವಿನ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಂತರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೧೦೦೦ ಗಂಡಸರಿಗೆ ೯೫೮ ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ೯೮೦ಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಜನತೆ

ಅಂಗವಿಕಲರು

ಅಂಗವಿಕಲ ಜನರ ಗಣತಿಯನ್ನು ಕೆಲಕಾಲ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೮೧ ರಿಂದ ಪುನಃ ಪ್ರಾರಂಭಸಲಾಯಿತು. ೨೦೦೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅಂಗವಿಕಲರ ಸಂಖ್ಯೆ-೪೯೩೩ ಆಗಿತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ದಿ:೧೩.೩.೨೦೧೮ ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಶೇ. ೪೦ ರಿಂದ ೭೫ ರಷ್ಟು ಅಂಗವೈಕಲ್ಯವಿರುವ ಅರ್ಹ ಅಂಗವಿಕಲರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಮಾಸಾಶನವನ್ನು ರೂ.೫೦೦ ರಿಂದ ರೂ.೬೦೦ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶೇ. ೭೫ ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಗವೈಕಲ್ಯವಿರುವ ಅರ್ಹ ಅಂಗವಿಕಲರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಮಾಸಾಶನವನ್ನು ರೂ. ೧೨೦೦ ರಿಂದ ರೂ.೧೪೦೦ ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂಗವಿಕಲತೆಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸರ್ಕಾರಿ ವೈದ್ಯರು ಗುರುತಿಸಿ ಸರ್ವೆಕ್ಷನ್‌ನನ್ನು ನೀಡಿದಲ್ಲಿ, ಅವರ ಊನವಾದ ದೇಹದ ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನು ಲಗತ್ತಿಸಿದ ಸರ್ವೆಕ್ಷನ್‌ನನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಅಂಥವರಿಗೆ ಮಾಸಿಕ ವೇತನವನ್ನು ಮಂಜೂರು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ

ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದ ೩೪೧ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ, ಜನಾಂಗಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗ (ಬುಡಕಟ್ಟು)ಗಳ ಆಜ್ಞೆಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೦೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೩೩,೪೪೯ (೫೫,೧೭೩ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೮,೨೭೩ ನಗರ) ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯವರಿದ್ದು, ಅವರಲ್ಲಿ ೩೨,೬೦೭ (೨೮,೩೫೩ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೪,೨೫೪ ನಗರ) ಪುರುಷರು, ೩೦,೮೪೨ (೨೬,೮೨೦ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೪,೦೨೨ ನಗರ) ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದರು. ೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಒಟ್ಟು ೭೧,೭೩೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಿದ್ದು, ೩೬,೦೬೯ ಮಂದಿ ಪುರುಷರು (೩೧,೧೭೦ ಗ್ರಾಮೀಣ, ೪,೮೯೯ ನಗರ), ೩೫,೬೬೧ ಮಂದಿ ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದರು (೩೦,೫೪೩ ಗ್ರಾಮೀಣ, ೫,೧೧೮ ನಗರ). ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯವರಲ್ಲಿ ೧೦,೦೧೪ ಮಂದಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ, ೬೧,೭೧೬ ಮಂದಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ೩೪೨ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಪ್ರಕಾರ ಇರುಳಗ, ಹಕ್ಕಿಪಿಕ್ಕಿ, ಜೇನು ಕುರುಬ, ಕಾಡು ಕುರುಬ, ಕೊಂಡ ಕಾಪು, ಗೌಡಲು, ಡೋಲಗ, ಕೊರಗ, ಕಣಿಯ, ಕುರುಮ ಮುಂತಾದ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಜನರನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದವರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೦೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೨೫,೪೬೨ (೨೧,೦೯೧ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೪,೩೭೧ ನಗರ) ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದ್ದು, ಅವರಲ್ಲ ೧೨,೯೬೪(೧೦,೭೧೮ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೨,೨೪೬ ನಗರ) ಪುರುಷರು, ೧೨,೪೯೮(೧೦,೩೭೩ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೨,೧೨೫ ನಗರ) ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದರು. ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೨೮,೦೨೮(೨೩,೦೨೭ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೫,೦೦೧ ನಗರ) ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೧೩,೯೯೧(೧೧,೫೩೨ ಗ್ರಾಮೀಣ, ೨,೪೫೯ ನಗರ) ಮಂದಿ ಪುರುಷರು, ೧೪,೦೩೭(೧೧,೪೫೯ ಗ್ರಾಮೀಣ, ೨,೫೭೮ ನಗರ) ಮಂದಿ ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದರು.

ಸಾಕ್ಷರತೆ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ಒಟ್ಟು ೧,೪೫,೯೮೮(೧,೧೨,೯೧೧ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೩೩,೦೭೭ ನಗರ) ಮಂದಿ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಿದ್ದು, ಇವರಲ್ಲಿ ೮೬,೫೪೬ (೬೮,೦೫೪ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೧೮,೪೯೨ ನಗರ) ಮಂದಿ ಪುರುಷರು, ೫೯,೪೪೨ (೪೪,೮೫೭ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೧೪,೫೮೫ ನಗರ) ಮಂದಿ ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರರಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ೧,೮೮,೭೪೩ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರರಿದ್ದು, ಇವರಲ್ಲಿ ೧,೦೪,೪೪೫ (೮೮,೨೪೦ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೨೨,೨೦೫ ನಗರ) ಮಂದಿ ಪುರುಷರು ಹಾಗೂ ೮೪,೨೯೮ (೬೪,೨೪೫ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೨೦,೦೫೩ ನಗರ) ಮಂದಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಕ್ಷರರಿದ್ದರು.

ಭಾಷೆಗಳು

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಆಡುವ ಜನರಿದ್ದು, ೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೨,೩೧,೫೨೯(೨,೦೦,೭೧೦ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೩೦,೮೧೯ ನಗರ) ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡುವವರಿದ್ದರು. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕ ನೋಡಿ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುವವರ ವಿವರ.

ಭಾಷೆಗಳು	ಒಟ್ಟು			ಗ್ರಾಮೀಣ			ನಗರ		
	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷ	ಮಹಿಳೆ	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷ	ಮಹಿಳೆ	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷ	ಮಹಿಳೆ
ಕನ್ನಡ	೨೩೧೫೨೯	೧೧೬೭೩೮	೧೧೪೭೯೧	೨೦೦೭೧೦	೧೦೧೫೪೪	೯೯೧೬೬	೩೦೮೧೯	೧೫೧೯೪	೧೫೬೨೫
ಉರ್ದು	೨೪೯೭೧	೧೨೪೯೮	೧೨೪೭೩	೯೫೫೭	೪೭೩೭	೪೮೨೦	೧೫೪೧೪	೭೭೬೧	೭೬೫೩
ತೆಲುಗು	೧೨೬೮೦	೬೪೦೨	೬೨೭೮	೯೯೭೬	೫೦೨೫	೪೯೫೧	೨೭೦೪	೧೩೭೭	೧೩೨೭
ತಮಿಳು	೯೪೯೨	೪೭೨೫	೪೭೬೭	೪೩೯೨	೨೧೬೪	೨೨೨೮	೫೧೦೦	೨೫೬೧	೨೫೩೯
ಹಿಂದಿ	೫೯೧೦	೩೦೨೭	೨೮೮೩	೪೫೧೦	೨೨೭೮	೨೨೩೨	೧೪೦೦	೭೪೯	೬೫೧
ಬೆಂಗಾಲಿ	೧೨	೯	೩	೬	೫	೧	೬	೪	೨
ಗುಜರಾತಿ	೩೬	೨೦	೧೬	೦	೦	೦	೩೬	೨೦	೧೬
ಕಾಶ್ಮೀರಿ	೧	೧	೦	೧	೧	೦	೦	೦	೦

ಜನತೆ

ಕೋಂಕಣೆ	೫೩	೨೮	೨೮	೦	೦	೦	೫೩	೨೮	೨೮
ಮಲೆಯಾಳಂ	೩೮೫	೧೭೨	೨೧೩	೮೦	೩೮	೪೨	೩೦೫	೧೩೪	೧೭೧
ಮರಾಠಿ	೯೭೩	೪೯೨	೪೮೧	೪೩೮	೨೧೭	೨೨೧	೫೩೫	೨೭೫	೨೩೦
ನೇಪಾಳ	೫	೨	೩	೦	೦	೦	೫	೨	೩
ಒಡಿಯಾ	೧೨	೫	೭	೪	೧	೩	೮	೪	೪
ಪಂಜಾಬಿ	೧೯	೧೨	೭	೧೧	೭	೪	೮	೫	೩
ಅರೇಬಿಕ್ / ಅರಬಿ	೧೩	೮	೮	೧೩	೮	೮	೦	೦	೦
ಇಂಗ್ಲಿಷ್	೭	೩	೧	೩	೫	೧	೧	೧	೦
ತುಳು	೨೦	೧೦	೧೦	೨	೦	೨	೧೮	೧೦	೮

ಆಧಾರ: ೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿ.

ಧರ್ಮಗಳು

೧೯೯೧ ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಂತೆ ಒಟ್ಟು ೨,೨೮,೭೦೩ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದ್ದು, ಇವರಲ್ಲಿ ೨,೦೩,೭೩೪ (ಶೇ.೯೦.೪೧) ಹಿಂದೂಗಳು, ೨೦,೪೩೧ (ಶೇ.೮.೯೫) ಮುಸ್ಲಿಮರು, ೪೪೭ (ಶೇ.೦.೨೦) ಕ್ರೈಸ್ತರು, ೭೩೦ (ಶೇ.೦.೩೨) ಜೈನರು, ೩೧ (ಶೇ.೦.೦೩) ಸಿಖ್ಖರು, ೨೩ (ಶೇ. ೦.೦೧) ಇತರೆ ಧರ್ಮೀಯರು ಹಾಗೂ ೨೧೪ (ಶೇ.೦.೦೯) ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸದವರು ಇದ್ದರು.

೨೦೧೧ ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಂತೆ ಒಟ್ಟು ೨,೩೪,೭೧೯ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದ್ದು, ಇವರಲ್ಲಿ ೨,೩೩,೪೩೯ (ಶೇ.೮೯.೩೨) ಹಿಂದೂಗಳು, ೨೪,೪೮೦ (ಶೇ.೯.೨೫) ಮುಸ್ಲಿಮರು, ೩೨೪ (ಶೇ.೦.೨೪) ಕ್ರೈಸ್ತರು, ೮೦೭ (ಶೇ.೦.೩೦) ಜೈನರು, ೩೫ (ಶೇ.೦.೦೧) ಬುದ್ಧರು, ೧೦೯(ಶೇ. ೦.೦೪) ಸಿಖ್ಖರು, ೧೩೮೧ (ಶೇ.೦.೫೨) ಇತರೆ ಧರ್ಮೀಯರು ಹಾಗೂ ೮೪೪ (ಶೇ.೦.೩೨) ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸದವರು ಇದ್ದರು.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದು, ಜೈನ, ಇಸ್ಲಾಂ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಗಳು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಧರ್ಮಗಳು ಸಹಬಾಳ್ವೆ, ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಹಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿವೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಇದ್ದ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮದ ಜನರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳ ಜನರ ವಿವರ

	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ
ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಟ್ಟು	೨೮೩೧೩೩	೨೨೯೭೧೭	೫೬೪೧೬
ಮರುಷ	೧೪೪೧೩೦	೧೧೩೦೩೪	೨೮೧೨೬
ಮಹಿಳೆ	೧೪೧೯೭೩	೧೧೩೩೮೩	೨೮೨೯೦

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ			
ಒಟ್ಟು	೨೫೩೨೯೮	೨೧೭೪೫೮	೩೮೮೪೦
ಪುರುಷ	೧೨೯೨೨೨	೧೦೯೯೩೧	೧೯೨೩೧
ಮಹಿಳೆ	೧೨೪೦೭೬	೧೦೭೫೨೭	೧೯೬೦೯
ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮ			
ಒಟ್ಟು	೨೭೪೩೮	೧೧೩೪೩	೧೬೧೨೫
ಪುರುಷ	೧೩೭೫೧	೫೩೧೪	೮೧೩೭
ಮಹಿಳೆ	೧೩೬೮೭	೫೭೨೯	೭೯೮೮
ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮ			
ಒಟ್ಟು	೮೯೫	೧೮೯	೭೦೬
ಪುರುಷ	೪೨೭	೯೩	೩೩೪
ಮಹಿಳೆ	೪೬೮	೯೬	೩೭೨
ಸಿಖ್ ಧರ್ಮ			
ಒಟ್ಟು	೮೩	೫೨	೩೪
ಪುರುಷ	೪೭	೨೩	೨೧
ಮಹಿಳೆ	೩೬	೨೯	೧೩
ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ			
ಒಟ್ಟು	೨೨	೭	೧೫
ಪುರುಷ	೧೧	೪	೭
ಮಹಿಳೆ	೧೧	೩	೮
ಜೈನ ಧರ್ಮ			
ಒಟ್ಟು	೮೧೨	೧೪೮	೬೬೪
ಪುರುಷ	೪೨೯	೮೦	೩೪೯
ಮಹಿಳೆ	೩೮೩	೬೮	೩೧೫
ಇತರ ಧರ್ಮಿಯರು			
ಒಟ್ಟು	೧೩	೩	೧೦
ಪುರುಷ	೮	೨	೬
ಮಹಿಳೆ	೫	೧	೪
ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸದವರು			
ಒಟ್ಟು	೫೩೩	೫೧೭	೧೯
ಪುರುಷ	೨೬೫	೨೫೪	೧೧
ಮಹಿಳೆ	೨೬೮	೨೬೩	೫

ಆಧಾರ: ೨೦೧೧ ರ ಭಾರತೀಯ ಜನಗಣತಿ.

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳ ನೆಲೆವೀಡು. ಎಲ್ಲಾ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಧರ್ಮೀಯ ಜನ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಮುಖ ಪಂಥಗಳಾದ ಅದ್ವೈತ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಮತ್ತು ದ್ವೈತಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೊಂಡವು. ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲ, ಕೇರಳದ ಕಾಲಡಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಅದ್ವೈತ ಮತವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಆತ್ಮನಲ್ಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ “ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ” ಮತ್ತು “ತತ್ತ್ವಮಸಿ” ತತ್ವಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಸರ್ವಶಕ್ತ ಮತ್ತು ಸತ್ಯ, ಪುನರ್ಜನ್ಮವು ಸಹಜ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಎಂದು ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಶ್ರೀ ಪೆಂಬದೂರಿನಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಳೆದ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮನು ‘ಚಿತ್’ ‘ಸಚಿತ್’ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಈ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಿಗಳು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಇವರು ಆತ್ಮನು ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಗಳಿಸಬಹುದು ಎಂದು ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಡುಪಿ ಬಳಿಯ ಪಾಜಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನ ನಡುವೆ ಪಂಚಭೇದಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಈ ಪಂಥಕ್ಕೆ ದ್ವೈತ ಮತವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಇವರ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದಾಸತ್ವದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದು ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜೀವಿಯೂ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ಹೊರತು, ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸಮಾನ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಇವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದಾಸತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ವಿಫಲವಾಗಿ ಪಸರಿಸಿತು.

ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ

ಪರಸ್ಪರ ಲೂಟಿ, ದರೋಡೆ ಮತ್ತು ಅನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಅರಬ್ಬರಿಗೆ ಮಹಮದ್ ಪೈಗಂಬರ್ ಕರುಣೆ, ದಯೆ, ಸಮಾನತೆ ಮುಂತಾದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸಾರಿದ. ಇದೇ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವಾಯಿತು. ಪ್ರತಿದಿನ ೧) ಈಮಾನ್: ಎಲ್ಲಾ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಅಲ್ಲಾಹ್‌ನಲ್ಲಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಅಚಲವಾದ ಭಯ, ಭಕ್ತಿ, ನಂಬಿಕೆ ಇಡಬೇಕು. ೨) ನಮಾಜ್: ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮಿಯರು ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಐದು ಸಾರಿ ನಮಾಜ್ (ಪ್ರಾರ್ಥನೆ) ಮಾಡುವುದು, ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ಕೊಡದೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುವುದು. ೩) ಝಖಾತ್: ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಬಡವರಿಗೆ ಶೇ ೨.೫ ರಷ್ಟು ನೀಡುವುದು. ಇದನ್ನು ನಿರ್ಗತಿಕರು, ವಿಧವೆಯರು, ಅನಾಥರು ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು. ೪) ರೋಜಾ: ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರೌಢ ಮುಸ್ಲಿಂನು ಉಪವಾಸ ವ್ರತವನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಂಜಾನ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ರೋಜಾ (ಉಪವಾಸ) ಆಚರಿಸುವುದು. ಇದನ್ನು ಸೌಮ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ೫) ಹಜ್: ಜೀವನದಲ್ಲ ಒಂದು ಸಾರಿ 'ಮೆಕ್ಕಾ'ಗೆ ಹಜ್ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಬಕ್ರೀದ್ ಹಬ್ಬದಲ್ಲ ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟುಪಾಡಾಗಿದೆ.

ಭಾರತ ಮೇಲೆ ಹಲವಾರು ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದ ಪರ್ಷಿಯನ್ ದಾಳಿಕೋರರು ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಂಗಾರ, ವಜ್ರದ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ನಂತರ ದೆಹಲಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ದೊರೆಗಳ ಸಂಗಡ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಮೈಸೂರಿನ ಹೈದರ್‌ಅಲಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಗ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೇಗಾರರನ್ನು ನೋಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಪತ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ ಹಿರಿಯೂರು ಪ್ರದೇಶ ಅದರಲ್ಲ ವಿಲೀನಗೊಂಡು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು.

ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮ

ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರು ಮತ್ತು ಅನುಯಾಯಿಗಳು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಂತೆ ಕಂಡರೂ, ಕ್ರೈಸ್ತರು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕರಷ್ಟು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರಬಹುದು. ಈ ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳೂ ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರು, ಬದ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರಸಾರಕರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹರಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಏಸು ಕ್ರಿಸ್ತನ ಜೀವದಯೆ, ಕ್ಷಮಾಗುಣಗಳು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮ ಹರಡಲು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿವೆ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಬರುವಾಗ ತಮ್ಮ ಜತೆಯಲ್ಲೇ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕರೊಡಗೂಡಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದರು. ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಿಂದ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಪಂಥದವರೂ, ೧೯ನೇ ಶತಮಾನ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡರು. ೧೫೧೦ರಲ್ಲಿ ಗೋವವನ್ನು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ತಮ್ಮ ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಸಮೀಪದ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೂ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿ ತಾನು ಎಸಗಿದ ಅಪರಾಧ ಅಥವಾ ತಪ್ಪನ್ನು ದೇವರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಿವೇದನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೇಳುವುದು, ಈ ಧರ್ಮದ

ಜನತೆ

ವಿಶೇಷ. ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಸಂಷನ್ ಚರ್ಚ್ ಇದ್ದು ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಜೈನ ಧರ್ಮ

ಅಹಿಂಸಾ ಪರಮೋಧರ್ಮ ತತ್ವ ಸಾರುವುದು ಜೈನ ಧರ್ಮ, ಪೆತ್ತ ಪರೀಷಹಗಳನ್ನು ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ದಂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಜೀನನು ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಜೈನ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ದಿಗಂಬರ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೂ ದೇಶ ಪರ್ಯಟನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಪರಮಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಜೈನರಲ್ಲಿ ೨೪ ಜನ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಜೈನ ದೊರೆಗಳೂ ಆಳಿದ್ದಾರೆ. ಪೆರುಮಾಳೆ ದಣ್ಣಾಯಕನ ಶಾಸನ ದೊರೆಕಿ ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಖ್ಯಾತ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರಾದ ಡಾ. ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೇ ತೀರ್ಥಂಕರರಾದ ಶಾಂತಿನಾಥಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ೨೪ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರರಾದ ವರ್ಧಮಾನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಬಸದಿಯನ್ನು ೧೯೬೯- ೭೦ರಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮೀಯರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರು ಎಂಟು ದಿನ ಉಪವಾಸ ಆಚರಿಸಿ ಉತ್ಸವ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ ಐದಿಗೆಯಂದು ರಥೋತ್ಸವ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಜೈನ ಧರ್ಮೀಯರು ಗುರುಗಳಿಗೆ, ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಜೈನ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ ಛತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ

ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೬ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕಪಿಲವಸ್ತುವಿನ ಶುದ್ಧೋದನ ಮಹಾರಾಜನ ಮಗ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಬುದ್ಧನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಆಸೆಯೇ ದುಃಖದ ಮೂಲ, ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಪರಮ ಧರ್ಮ ಬಹುಜನ ಹಿತಾಯ, ಬಹುಜನ ಸುಖಾಯ ಎಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿತು. ವೈದಿಕರು ಯಜ್ಞಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಶುಗಳನ್ನು ಬಲಕೊಟ್ಟು ಕೃಷಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಡಚಣೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ವಿಷಮ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಕಪಿಲ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ವೈಶಾಕಶುದ್ಧ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಂದು ಜನ್ಮತಾಳಿದ. ಅವನು ಅಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ದುಃಖ ಪೀಡಿತ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯವಾಗಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ನೀಡಿದ ದಿನವೂ ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯ ರಾತ್ರಿಯೇ, ಈ ಧರ್ಮ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಅನೇಕ ರಾಜ, ಮಹಾರಾಜರು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಅಶೋಕ ಮಹಾರಾಜನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಶೋಕ ಸಿದ್ಧಾಪುರದಲ್ಲ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು ಆಗಿನ ಪಾಳಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರೆಸಿದ್ದರು.

ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ಧರ್ಮಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ, ವೈಶ್ಯರ ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಜನ ಕೃಷಿ ಕಸುಬು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಂಚಿಗಳರು, ಗೊಲ್ಲರು, ಬೋವಿ ಜನಾಂಗ, ವೀರಶೈವರು, ನಾಯ್ಕರು ಇತ್ಯಾದಿ ಹಿಂದೂ ಪಂಗಡಗಳವರು ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಬಹುಪಾಲು ಊರು, ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಐದಾರು ಪಂಗಡಗಳ ಜನ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು.

ಮುಸ್ಲಿಂ ಜನಾಂಗದವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದು, ಇವರಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ವ್ಯಾಪಾರೋದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಗಾರರು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕಮ್ಮಾರ, ಬಡಗಿ, ಮಡಿವಾಳರು, ಚಮ್ಮಾರರು, ಕುಂಬಾರರು, ಕ್ಷೌರಿಕರು, ನೀರುಗಂಟ, ತೋಟ, ತಳವಾರರು ಮತ್ತು ಕೋರುಧಾನ್ಯ ಭಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜಂಗಮ ಗುರುಗಳು ಇದ್ದರು. ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮೀಷರ ನೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕೈವಾಡನ್ನರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ ಕಸುಬುಗಳನ್ನು ತೊರೆದರು.

ಕುಂಚಿಗಳರು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕುಂಚಿಗಳ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ, ಅಂಗಧಾರಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅಂಗವಂತರಲ್ಲದ ಕುಂಚಿಗಳರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕ್ಕರ್ಧ ಜನ ಶಾಖಾಹಾರಿಗಳು, ಉಳಿದವರು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳು.

ಇವರು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಯನ್ನು ಉತ್ತರದೇಶದ ಡಿಕ್ಕಿ ಪಟ್ಟಣಿಗರೆಂತಲೂ ದಿಕ್ಕಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ದೊರೆ ಕುಂಚಿಗಳರ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಲಗ್ನವಾದಾಗ ಇನ್ನು ಅಲ್ಲಿದ್ದರೆ ತಮಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಳಲ ಗೋತ್ರದವರು ತೆಂಕಲ ನಾಡಿಗೆ ವಲಸೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ದಾರಿ ಮಧ್ಯೆ ನದಿಯೊಂದು ಅಡ್ಡವಾದಾಗ ಜಲಧಿ ಬೊಪ್ಪರಾಯನೆಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಮುದ್ದಮ್ಮನೆಂಬ ಸಾಧ್ವಿಮಣಿ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಮಲಗಿ ನದಿದಾಟಲು ನೆರವಾಗುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಅವರ ಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಕುಂಚಿಗಳರು ತಮ್ಮ ಬೆಡಗುಗಳಲ್ಲೇ ಲಗ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕುಂಚಿಗಳರು ಈಗಲೂ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ.

ಗೊಲ್ಲರು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಜನಾಂಗ ಗೊಲ್ಲರು ಅಥವಾ ಯಾದವರು. ಉತ್ತರ ದೇಶದ ಯಾದವರಂತೆ ಈ ಗೊಲ್ಲರು ರಾಜ್ಯವಾಳದವರಲ್ಲ. ಗೊಲ್ಲರು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗ. ಇವರು ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಾಯಕರಾದ ಎತ್ತಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜುಂಜಪ್ಪರ ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲರು. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವೇಣುಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡ ಎತ್ತಪ್ಪನ ನೆಲೆಯಾದರೆ ಪಕ್ಕದ ಸಿರಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬೇವಿನಹಳ್ಳಿ ಬಳಿಯ ಕಡುವೋರ ಹಳ್ಳಿ ಜುಂಜಪ್ಪ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ.

ಇವರು ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಪತಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಗ್ನವಾದ ಹೆಂಗಸರು ಕುಪ್ಪಸ ತೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪರಮ ದೈವವೆಂದು ನಂಬದರೂ ಹೆಂಗಸರು ಜಾಕಿಟ್ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗೊಲ್ಲರ ಮೂಲ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವಗಳೆಂದರೆ ಕಾಟಂಬಂಗ, ಪಾತೇಲಂಗ, ಚಿತ್ರಲಂಗ, ರಾಮಲಂಗ ಮತ್ತು ಕ್ಯಾತೇಲಂಗ. ಗೊಲ್ಲರು ಮೂಲತಃ ದನಗಾಹಿಗಳು. ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲ ಕುರಿಗಾಹಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈಗೀಗ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿ ಉನ್ನತಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರೂ ಇದ್ದಾರೆ.

ವಡ್ಡರು/ಬೋವಿಗಳು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೩ನೇ ಪ್ರಮುಖ ಜನಾಂಗ ವಡ್ಡರು ಅಥವಾ ಬೋವಿಗಳು. ಮಣ್ಣು ಒಡ್ಡರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ಇವರಲ್ಲ ಕೆಲವರು ಜಮೀನು ಹೊಂದಿ ಕೃಷಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬಿಡುವು ದೊರೆತಾಗ ಮತ್ತು ಹೊಲದ ಕೋಯ್ಲುಕಾಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಇತರೆ ಜನಾಂಗದವರ ಹೊಲಗಳಲ್ಲ ಏರಿ ಹಾಕುವುದು, ಬದು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲ ನಿರತರಾಗಿ ಬಿಡುವಿನ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ದುಡಿದು ಹಣ ಗಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸೂರಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿಯ ಬಿ. ಭೀಮಯ್ಯ ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಪತ್ನಿ ಕಮಲಮ್ಮ ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣದ ನಿರ್ದೇಶಕಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾದಿಗರು

ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಬಾಹುಳ್ಳದಿಂದ ವಡ್ಡರಿಗೆ ಸರಿಸಮ ಅಥವಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮಾದಿಗರದು. ಇವರಲ್ಲ ಬಹುಪಾಲು ಜನ ಇತರೆ ಕೃಷಿಕ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಚರ್ಮದ ಪಾದರಕ್ಷೆ, ಬಾರಕೊಲನ ಸೆಳೆ, ಕವಣಿ, ಪಟಗಣ್ಣಿ, ಕಪಿಲೆ ಬಾನಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಂದ ಧಾನ್ಯ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲ ಮಾದಿಗರ ಹುಡುಗರು ತಮ್ಮಟೆ ಬಿಡೆದುಕೊಂಡು ಊರಿನಲ್ಲ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಡಂಗೂರ ಸಾರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇದು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಮಾದಿಗರಲ್ಲ ಅನೇಕರು ಭೂ ಮಾಲೀಕರಾಗಿ ಉತ್ತು ಚಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸರ್ಕಾರಿ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ಸೌಲಭ್ಯ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ವೀರಶೈವರು

ಶಿವನ ಆರಾಧಕರಾದ ಇವರು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಶಾಖಾಹಾರಿಗಳು. ವೀರಶೈವರಲ್ಲ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಅಂಗದ ಮೇಲೆ ಅಂಗವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅಂಗ ಪೂಜೆ ಮಾಡದೆ ಮತ್ತು ಅಂಗಾರ್ಪಿತ ಮಾಡದೆ ಏನನ್ನೂ ಸೇವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರು ನಾನಾ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಚಪೀಠ ಮತ್ತು ಶರಣ ಪರಂಪರೆಯ ಭಕ್ತರು ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಹೇಮರೆಡ್ಡಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಪರಂಪರೆಯ ರೆಡ್ಡಿಅಂಗಾಯಿತರು ಪಂಚಾಚಾರದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹಬ್ಬಗಳು

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜನತೆಯಲ್ಲ ಗ್ರಾಮೀಣ ವಾಸಿಗಳಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮೀಯರೂ ಕೆಲವೊಂದು ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯುಗಾದಿ, ಮಹಾನವಮಿ, ಕಾರ್ತೀಕ, ಶಿವರಾತ್ರಿ, ದೀಪಾವಳಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮೀಯರು ಪರಸ್ಪರ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಕೃಷಿ ಬದುಕಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹಬ್ಬಗಳಾದ ಕಾರಹಬ್ಬ, ಸಂಕ್ರಾಂತಿ (ಕಾಳಹಬ್ಬ) ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೃಷಿಕರು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕಾದಶಿ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಕುಂಚಿಟಗರು, ಗೊಲ್ಲರು ಇತರೆ ನಾಮಧಾರಿಗಳು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಾರಹಬ್ಬ ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಹಬ್ಬವಾಗಿ ರೈತವರ್ಗ ಆಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಹಬ್ಬದಲ್ಲ ಬೇಸಾಯದ ಎತ್ತುಗಳಿಗೆ ಮೈತೊಳೆದು ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳಗಿನಲ್ಲ ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪನ್ನು ಕರೇಸೊಪ್ಪು ಎಂದು ಮನೆಗೆ ತಂದು ಮನೆಯ ಮಾಡಿನ ತೊಲೆ, ಜಂತೆಗಳಲ್ಲ ಸಿಕ್ಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೊಸ ಮಣ್ಣಿನ ಕುಡಿಕೆಯೊಳಗೆ ರೈತರು ಬೆಳೆಯುವ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕುಡಿಕೆಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕುಕ್ಕಿ ಒಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದರೊಳಗಿನ ಯಾವ ಧಾನ್ಯದ ಕಾಳು ದೂರಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಯುತ್ತದೋ ಆ ಧಾನ್ಯವು ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಂಬುವ ರೈತರು ಅದರ ಬೀಜವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಜೆ ಊರ ಮುಂದಿನ ಕರುವುಗಲ್ಲು (ಕುರುಹುಕಲ್ಲು) ಬಳಿ ಹಸಿ ಉಗಣಿ ಬಳ್ಳಿಯ ಹಗ್ಗ ಮಾಡಿ ಅದರೊಳಗೆ ಹಸಿ ಮಾವಿನ ಸೊಪ್ಪು, ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪು ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಜಗ್ಗಾಡಿ ಬಳ್ಳಿಹಗ್ಗ ಹರಿದು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕ ತುಂಡನ್ನು ಮನೆಗೊಯ್ದು ಮನೆಯ ಮಾಡಿಗೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕಾದಶಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲ ದಾಸಯ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅವರನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆದು ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಊಟ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಮೊಳಕೆ ಕಾಳಿನ ಫಲಾಹಾರ

ಜನತೆ

ಹಂಚುತ್ತಾರೆ. ಬಸವಜಯಂತಿ, ನಾಗರ ಪಂಚಮಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರ ಜತೆಗೂಡಿ ಹಬ್ಬ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದೀಪಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತುಗಳ ಮೈ ತೊಳೆದು, ಸಿಂಗರಿಸಿ ಊರಸುತ್ತಾ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿ ಈಡು (ಒಣ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳ ರಾಸಿ) ಸುಟ್ಟು ಅದರ ಸುತ್ತಾ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಹೆಂಗಸರು ಆರತಿ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ಕರಿಯ ಕಂಬಳ ಗದ್ದುಗೆ ಮಾಡಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಮುಂಗಾಲುಗಳನ್ನರಿಸುವಂತೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಎತ್ತಿನ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಮೂಗುತಿ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಅಡ್ಡಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ಹಬ್ಬದ ಅಡಿಗೆ ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗೊಲ್ಲ ಜನಾಂಗದವರು ಕಾಳಹಬ್ಬದಲ್ಲ ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇಯಿಸಿ ದೇವರಿಗೆ ಎಡೆ ಹಾಕಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗೊಲ್ಲ ಜನಾಂಗದವರು, ನಾಯ್ಕರು ಇನ್ನು ಕೆಲ ವರ್ಗದವರು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಹೆಣ್ಣುಮಾರಿ ಎಂಬ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಚಳ್ಳೆಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಗೌರಸಂದ್ರಮಾರಿ ದೇವತೆಯ ನೆನಪಿಗೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಊರ ಮುಂದೆ ಹಸಿರು ಚಪ್ಪರ ಹಾಕಿ ನೆಲಕಾರಣಿ ಮಾಡಿ ದೇವಿಯನ್ನು ಹೆಣ್ಣುಗೌಡನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೇವಿಗೆ ಕೋಣ, ಕುರಿಗಳನ್ನು ಬಲ ಕೊಟ್ಟು 'ಭೂಮಿ ತಣ್ಣಗೆ' ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದೇವಿಯ ಎಡೆ ಜತೆ, ರಕ್ತ ಮಾಂಸದ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ಊರಸುತ್ತಾ 'ಚರುಗು' ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ವಡ್ಡರು ಮೂಡಲಗಿರಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಹರಕೆ ತೀರಿಸುವ ಹಬ್ಬ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮನೆ ಮಂದಿಯೆಲ್ಲಾ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಅವರಲ್ಲಿ ದಾಸಯ್ಯನ ಮುದ್ರೆ ಪಡೆದವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳು

ಪಟ್ಟಣ ವಾಸಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಜನ, ತಾವು ಬೆಳೆಯುವ ಧಾನ್ಯ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಗಿ, ನವಣಿ, ಸಜ್ಜೆ, ಜೋಳ ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸರಿ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲರೂ ರಾಗಿ ಮುದ್ದೆ, ಸೊಪ್ಪು, ತರಕಾರಿ ಅಥವಾ ಕಾಳುಗಳ ಸಾರು ಊಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜೋಳವನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಜೋಳದ ಮುದ್ದೆ, ರೊಟ್ಟಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾಡಿ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೆ ಕುಸುಮೆ ಚಿಟ್ಟೆ, ಮೊಳಕೆ ಹುರುಕುಕಾಳು ಸಾರು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಮಾಂಸಾಹಾರ ಸೇವಿಸುವ ಜನ ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಅಥವಾ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಾಹಾರ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯುಗಾದಿ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಮಾರನೇ ದಿನ ಮೊದಲ ಹಬ್ಬ, ಅನಂತರ ಎರಡನೇ ಹಬ್ಬ ಆಚರಿಸಿ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳು ಮೂರನೇ ದಿನದ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ 'ಎರೆ ನೋಡಿ ಕರೆ ತಿನ್ನು' ಎನ್ನುವ ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಮಾಂಸದ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮಾಂಸದೊಡನೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕುರಿಯನ್ನು, ಕೆಲವರು ಆಡಿನ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಮಾಂಸ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೋಳಿ ಮಾಂಸದೂಟ ಜನ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ.

ಈಗೀಗ ಮಳೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲ ಆಹಾರ ದೊರೆಯದೆ ಕಾಡು ಹಂದಿಗಳು ರೈತರು ಬೆಳೆಯುವ ಎಲ್ಲಾ ಫಸಲನ್ನು ತಿನ್ನಲು ನಾಡಿಗೆ ದಾಳಿ ಇಟ್ಟವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ರೈತರು ತಮ್ಮ ಹೊಲಗಳ ಸುತ್ತ ತಂತಿ ಬೀಲ ಹಾಕಿ ಇದಕ್ಕೆ ಆಗಾಗ ವಿದ್ಯುತ್ ಹರಿಸಿ ಕಾಡು ಹಂದಿಗಳನ್ನು ಘಾಸಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹಂದಿಗಳು ವಿದ್ಯುತ್ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಸತ್ತರೆ. ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳು ಪಾಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಾಂಸಾಹಾರ ಸೇವನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಜಾತ್ರೆಗಳು

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ಊರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮದೇವರ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಸುಗ್ರಿ ಕಾಲಾನಂತರ ಜರುಗುತ್ತವೆ. ಹೆಣ್ಣು ದೇವತೆಯಾದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಮದುವಣಗಿತ್ತಿ ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ದೇವರುಗಳಿಗೆ ಕಂಕಣ ಧಾರಣೆ ಲಗ್ನ ಅನಂತರ ಮೆರವಣಿಗೆ ರಥೋತ್ಸವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹರ್ತಿಕೋಟೆ ವೀರಭದ್ರ ದೇವರ ಜಾತ್ರೆ, ಹಿರಿಯೂರಿನ ತೇರುಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವರ ಜಾತ್ರೆ, ಮಾರಿಕಣಿವೆಯ ಕಣಿವೆ ಮಾರಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆ, ಗೊಲ್ಲಹಳ್ಳಿಯ ಗೊಲ್ಲಾಳಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆ, ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಗುಡಿಹಳ್ಳಿಯ ಮೈಲಾರಲಂಗೇಶ್ವರನ ಜಾತ್ರೆ, ಆದಿವಾಲದ ಯರಗುಂಟೇಶ್ವರನ ಜಾತ್ರೆ, ಆರನಕಣಿವೆ ರಂಗನಾಥನ ಅಂಜನೋತ್ಸವ, ನಂದಿಹಳ್ಳಿ ರಂಗನಾಥದೇವರ ಜಾತ್ರೆ, ಕರೆಚಿಕ್ಕಯ್ಯನ ರೊಪ್ಪದ ಸಿದ್ದರಾಮೇಶ್ವರನ ಕಾರ್ತೀಕ, ಯಲ್ಲದಕರೆ ಕರಿಯಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆ ಮತ್ತು ಹರಿಯಬ್ಬೆಯ ಏಳು ಮಂದಿ ಅಕ್ಕಗಳ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದುವುಗಳು. ಮಾನೋಮಿಯಲ್ಲ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹ ಹೊತ್ತು ಪೂಜಾರಿ ಬಲ್ಲನಿಂದ ಮೂರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಮೂರು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಚಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹೊಸದಾಗಿ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಬಾಳೆ ಕಂದುಗಳನ್ನು ಮಜ್ಜಿನಿಂದ ತುಂಡು ತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸೀಮೋಲ್ಲಂಘನವೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತರು

ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು, ವೀರಪದಕಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಕಲಾವಿದರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅನೇಕ ಮಹನೀಯರು ರಾಷ್ಟ್ರಸೇವೆಯಲ್ಲ ಹೆಸರು ಪಡೆದವರಿದ್ದಾರೆ. ಹರ್ತಿಕೋಟೆಯ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದರಾಗಿದ್ದ ಪಿ.ಆರ್. ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿಯವರು ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತರು. ಯಳನಾಡು ಅಂಜನಪ್ಪನವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಕ ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಂದಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗೌನಹಳ್ಳಿಯ ಜಿ.ಎಸ್. ಉಜ್ಜನಪ್ಪನವರಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ೨೦೦೪ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಂದಿದೆ.

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪಡುವಣಿಂದ ಬಡಗಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹರಿಯುವ ವೇದಾವತಿ ಮತ್ತು ತೆಂಕಣದಿಂದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೂಡಲಹಳ್ಳಿ ಬಳಿ ವೇದಾವತಿ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಸುವರ್ಣಮುಖ ನದಿಗಳ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೆಂಗು, ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಅಡಿಕೆ ಮತ್ತು ವೀಳ್ಯೆದಲೆಗಳ ತೋಟಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲ ಕಪಿಲೆ ಬಾವಿಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಕಪಿಲೆಬಾವಿ ನೀರಿನಿಂದ ಸಸಿ ರಾಗಿ, ಮೆಣಸಿನ ಗಿಡ ಮತ್ತು ಹೊಗೆ ಸೊಪ್ಪು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಐಮಂಗಲ ಕೆರೆಯ ಹಿಂದೆ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ವೀಳ್ಯೆದಲೆ ತುಂಬಾ ರುಚಿಕರವಾಗಿ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿತ್ತು.

೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ರಸಗೊಬ್ಬರಗಳು ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಮಾನ ತಳಗಳ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು. ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗ ಅಕ್ಕಡಿಕಾಳು ಬಿತ್ತುವುದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದರು. ಅರವತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಗೊಂಡ ಹಸಿರುಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ರಸಗೊಬ್ಬರಗಳ ಬಳಕೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಹೆಚ್ಚು ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ಗೊಬ್ಬರಗಳ ಬಳಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಇದರ ಬೆನ್ನಿಗೇ ಅಂದರೆ ಎಪ್ಪತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ ಬೆಳೆ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಚಾರ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಫಲವತ್ತತೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಇಳುವರಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಪೋಷಕಾಂಶಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾದಂತೆ ಇಳುವರಿ ಕುಂಠಿತವಾಯ್ತು. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎರೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂಗಾರಿನಲ್ಲಿ ಕೊತ್ತಂಬರಿ ಬೆಳೆದರೆ, ಮಣ್ಣು ನೆಲಗಳಲ್ಲಿ ಗಿಡ್ಡ ತಿಮ್ಮನ ಜೋಳ, ರಾಗಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೃಷಿ ಆಧುನೀಕರಣದ ಹಂತಗಳು

ಅಕಾಲಕ ಮಳೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ ಹೂ ಒಡೆಯುವಾಗ ಮಳೆ ಬಂದು, ಕೀಟ ತಗಲ ಸಾವಿರಾರು ಎಕರೆಯ ಫಸಲು ಹಾಳಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಇದರಿಂದ ರೈತರು ಮತ್ತೆ ಹತ್ತಿ ಬತ್ತಲು ಶುರುಮಾಡಿದರು. ೧೯೬೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ರೈತರು ಹಿರಿಯೂರು, ಹೇಮದಳ, ಮೇಟಕುರ್ಕೆ ಮತ್ತು ಹರಿಯಬ್ಬಿ ಊರುಗಳ ಬಾಲುಅಯ್ಯರ್, ಹೆಚ್.ಪಿ. ಗೋಪಿನಾಥ್, ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್, ಬಿ.ಎಸ್. ರಘುನಾಥ್ ಅವರ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ದಾಳಂಬೆ ಬೆಳೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲಾ ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುನಗುಂದದ ದಿವಂಗತ ಶಾಸಕ ಎನ್.ಎಸ್. ಕಡಪಟ್ಟಿಯವ ದಾಳಂಬೆ ತಾಕುಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ದಾಳಂಬೆ ಬೆಳೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡೇ ಬಂದಿದ್ದರು.

ನಂತರ ೧೯೬೩ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದಾಳಂಬೆ ಬೆಳೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅಂಜೂರ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ರೈತರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಹೊಸ ಬೆಳೆ, ತಳಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರೆಂದರೆ ಶಾಸಕರಾಗಿದ್ದ ಹೆಚ್. ಏಕಾಂತಯ್ಯ, ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ ಅಯ್ಯರ್, ಹೆಚ್.ಪಿ. ಗೋಪಿನಾಥ್, ನಾರಾಯಣ ಆಚಾರ್ ಮುಂತಾದವರು. ಇವರು ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿ ಶನಿವಾರಗಳಂದು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವುದನ್ನು ರೂಢಿಗೆ ತಂದರು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ನಿವೃತ್ತ ಕೃಷಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಕೆ.ಎಚ್. ಸೀತಾರಾಮ ರೆಡ್ಡಿ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲ ಕಾಲಾನಂತರ ಪತ್ರಕರ್ತರಾಗಿದ್ದ ಜಿ. ಎನ್. ಉಜ್ಜನಪ್ಪ ಕೂಡಾ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಕೃಷಿ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಆಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದ ಎನ್.ಎಂ.ಶಿವಶಂಕರಪ್ಪ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ಈ ರೈತರ ಸಾಹಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಡಾ. ರಾಜಕುಮಾರ್ ಖತ್ರಿ ಅನ್ನುವ ಅಧಿಕಾರಿ ಕೂಡಾ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ರೈತರ ವೇದಿಕೆ ಎಂಬೊಂದು ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ೧೯೬೩ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ವೇದಿಕೆಯ ಪ್ರಥಮ ಅಧಿವೇಶನ ಹಿರಿಯೂರು ಬಳಿಯ ಬಾಲಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ ಅವರ ತೋಟದಲ್ಲ ೧೯೬೪ರ ಮಾರ್ಚ್ ಮೊದಲ ವಾರದಲ್ಲ ಜರುಗಿತು. ನೂರಾರು ರೈತರು ಆಗಮಿಸಿ ಅನೇಕ ಉಪಯುಕ್ತ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದುದಲ್ಲದೆ ಅಯ್ಯರ್ ತೋಟದಲ್ಲ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಮಂಗಳಾ ಅಡಿಕೆ, ದ್ರಾಕ್ಷಿ, ನೇಪಿಯರ್ ಹುಲ್ಲು ಮತ್ತು ಅವರ ಲಿಖಿ ಹಸುಗಳ ಸಾಕಣೆ ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಮುಂದೆ, ಮೇಟಕುರ್ಕೆ, ಹೇಮದಳ, ಹರಿಯಬ್ಬಿ, ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಏಕಾಂತಯ್ಯನವರ ತೋಟದಲ್ಲ ೧೨ನೆಯ ಮತ್ತು ೨೫ನೆಯ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣಗಳು ನಡೆದವು. ಜಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ರೈತರ ವೇದಿಕೆ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳ ನಾಲ್ಕನೇ ಸೋಮವಾರ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ನೂರಾರು ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ದಾಳಂಬೆ, ಅಂಜೂರ, ಮಾವು, ಸಪೋಟಾ, ಪಪ್ಪಾಯಿ, ನುಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿ ಕಾಫಿ ಮುಂತಾದ ತೋಟದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿತು. ೧೯೬೬ರ ವರೆಗೆ ಈ ವೇದಿಕೆ

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ

ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿತು. ಈ ೬ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ರೈತರು (Red Lady) ತೈವಾನ್ ಪಪ್ಪಾಯಿ ಬೆಳೆದು ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿ ಆದಾಯ ಪಡೆದರು. ಇವರಿಗೆ ಸಂಜಯದಾಸ್ ಗುಪ್ತಾ ಅನ್ನುವ ಕೋಲಾರದ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ೧೯೬೩ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಕೃಷಿ ಮೇಳ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಸಮೀಪದ ಹಲವಾರು ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂದರ್ಶನ ಉತ್ತೇಜನ, ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದ್ದವು.

ಜಿಲ್ಲೆಯ ರೈತರ ಒಂದು ತಂಡ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯ್ತಿಯ ನೆರವಿನಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕುಷ್ಟಗಿ, ಹುನಗುಂದ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಂಗ್ಲಿ, ಕೊಲ್ಲಾಪುರ, ವೀಟಾ, ತಾಸ್‌ಗಾಂವ್, ಆಟ್‌ಪಾಡಿ ಮತ್ತು ಪಂಢರಾಪುರ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಬಾಳೆ, ದಾಳಂಬೆ, ಸಪೋಟಾ ರಾಯಬೋರೆ ಮತ್ತು ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದ ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಗೂ ಜೈವಿಕ ಕೃಷಿ ಪಾಲನೆಯ ತಾಕುಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಮೌನ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೂಕ ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಗ್ರೇಡಿಂಗ್ ಪ್ಯಾಕಿಂಗ್ ಮಾಡಿ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ರಫ್ತು ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಕೆಲವನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಮಾಡಿ ದುಪ್ಪಟ್ಟು ಬೆಲೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಪುಕಿತರಾಗಿದ್ದರು.

ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ, ಲಭ್ಯವಿರುವ ಕಡಿಮೆ ನೀರನ್ನು ತುಂತುರು/ಹನಿ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ಕಡಿಮೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಬಳಿಕ ರೈತರು ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಉತ್ತಮ ತಳಿಯ ಸಸಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟು ಬೆಳೆಸತೊಡಗಿದರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೪೨೨ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾವು, ೪೩೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ದಾಳಂಬೆ, ೩೩೬ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ಮೂಸಂಬ, ೪೯೯ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಾಳೆ, ೧೩೩ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ಪಪ್ಪಾಯಿ, ಒಟ್ಟು ೨,೧೮೯ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣಿನ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಇವಲ್ಲದೆ ತರಕಾರಿಯ ಬೆಳೆಗಳಾದ ಟೊಮ್ಯಾಟೋ, ಈರುಳ್ಳಿ, ಹಸಿ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ, ಬೀಟ್‌ರೂಟ್, ಎಲೆಕೋಸು, ಹೂಕೋಸು, ನವಿಲುಕೋಸು, ಪಾರಂಪರಿಕ ಬೆಳೆಗಳಾದ ಬೆಂಡೆಕಾಯಿ, ಹೀರೇಕಾಯಿ, ಮೂಲಂಗಿ, ಜವಳಕಾಯಿ, ನುಗ್ಗೆಕಾಯಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮುಂಗಾರು ಮತ್ತು ಹಿಂಗಾರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಬೂದುಗುಂಬಳ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಕೆಲವರು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಜಲಾಶಯ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿ ನೀರು ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೬,೬೭೨ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ತೆಂಗು ಬೆಳೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ೧,೦೨೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಡಿಕೆ ಬೆಳೆ, ಸುಮಾರು ೧೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ವೀಳೈದೆಲೆ ಅಂಬು, ಒಟ್ಟು

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೧೧,೦೨೩ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತೋಟದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ರೈತರ ವೇದಿಕೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸುಮಾರು ೨೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಪುಷ್ಪೋದ್ಯಮ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಸುಮಾರು ೧೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಂಧ ಬೆಳೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೆಲವು ರೈತರು ಹೆಚ್ಚುವು ಎಂಬ ಮೃದು ಮರದ ಸಸಿಗಳನ್ನು ನಾಟಿ ಮಾಡಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಭೂಮಿಯ ಬಳಕೆ

೧	ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ)		೨೦೧೩-೧೪ರ	೨೦೧೪-೧೫ರ	೨೦೧೫-೧೬ರ
			ಗಣತಿ	ಗಣತಿ	ಗಣತಿ
			೧೩೭೪೨೩	೧೩೭೪೨೩	೧೩೭೪೨೩
ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವ ಭೂಮಿ					
೨	ಎ	ಅರಣ್ಯ	೧೧೩೫೮	೧೧೩೫೮	೧೧೩೫೮
	ಬಿ	ವ್ಯವಸಾಯೇತರ	೭೭೧೩	೭೭೧೩	೮೦೫೦
	ಸಿ	ಬಂಜರು	೭೦೭	೭೦೭	೭೦೭
	ಡಿ	ಒಟ್ಟು	೮೨೧೯	೮೨೧೯	೮೭೫೮
ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡದಿರುವ ಇತರೆ ಭೂಮಿ					
೩	ಎ	ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬಂಜರು	೨೫೪೦	೨೫೪೦	೨೫೪೦
	ಬಿ	ಖಾಯಂ ಗೋಮಾಳ	೨೫೯೨೭	೨೫೯೨೭	೨೫೯೨೭
	ಸಿ	ವೃಕ್ಷ ಮತ್ತು ತೋಪುಗಳು	೭೪೧೭	೭೪೧೭	೭೪೧೭
	ಡಿ	ಒಟ್ಟು	೩೫೮೮೨	೩೫೮೮೨	೩೫೮೮೨
ಬೀಳು ಭೂಮಿ					
೪	ಎ	ಚಾಲ್ತ	೨೨೭೪೯	೧೨೪೭೪	೧೨೭೧೨
	ಬಿ	ಇತರೆ	೨೮೧೫	೨೮೦೦	೨೮೧೫
	ಸಿ	ಒಟ್ಟು	೨೫೫೬೪	೧೫೨೭೪	೧೫೫೨೭
ಚಿತ್ರನೆಯಾದ ಪ್ರದೇಶ					
೫	ಎ	ನಿವ್ವಳ	೫೭೪೦೦	೭೭೭೦೦	೭೭೦೦೦
	ಬಿ	ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು	೧೦೩೯೭	೨೦೧೭೯	೧೨೧೩೫
	ಸಿ	ಒಟ್ಟು	೬೭೭೯೭	೮೭೮೭೯	೮೯೧೩೫

ಆಧಾರ: ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ನೋಟ ೨೦೧೩-೧೪, ೨೦೧೪-೧೫ ಹಾಗೂ ೨೦೧೫-೧೬

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ

ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿ

ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ನಷ್ಟಹೊಂದಿದ ರೈತರು ಸುಮಾರು ೧೯೮೦ರಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆತು ಹಿಪ್ಪು ನೇರಳೆ ಬೆಳೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಾರಂಪರಿಕ ಬೆಳೆಯ ಗೂಡು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡಿದರು. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟ ಕೇಂದ್ರ ಇಲ್ಲದೆ ದೂರದ ಬೆಂಗಳೂರು ಬಳಿಯ ರಾಮನಗರಕ್ಕೆ ರೇಷ್ಮೆ ಗೂಡುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಹುಳು ಸಾಕಾಣೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಸೋಂಕು ತಗುಲ ಹುಳುಗಳು ನಾಲ್ಕನೇ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಸಾರಾಸಗಟು ಮರಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ರೈತರು ಕಂಗಾಲಾದರು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಕೆಲವು ರೈತರು ಬೈವೋಲ್ಜೀನ್ ಗೂಡು ಉತ್ಪಾದಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ, ಹಳೆಯ ರೈತರು ಅಸ್ತಮಾ ಖಾಯಿಲೆ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಪಪ್ರಚಾರದಿಂದ ಹುಳು ಸಾಕಾಣಿಕೆಯನ್ನೇ ತೊರೆದರು. ಅವರಿಗೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಸರಬರಾಜಿನ ತೊಂದರೆ, ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಳೆಬಾರದಿರುವುದು ಕುಂಟು ನೆಪಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇಲಾಖೆಯ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾಲ ಸುಮಾರು ೭೦ ಹಳ್ಳಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರು ರೇಷ್ಮೆ ಹುಳು ಸಾಕಾಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ನೀರಾವರಿಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ವೇದಾವತಿ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣಮುಖ (ಈ ನದಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೂಡಲಹಳ್ಳಿ ಬಳಿ ವೇದಾವತಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ) ನದಿಗಳು ಹರಿದರೂ ೧೯೦೭ ರ ವರೆಗೆ ಅಂದರೆ ವಾಣಿ ವಿಲಾಸ ಸಾಗರ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವ ತನಕ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಕಪಿಲೆ ನೀರಾವರಿಯೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಳೆಯಾಶ್ರಯದ ಕೃಷಿಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತು.

ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರ

ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಳ್ಳಯ್ಯನಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಗೌರಿಹಳ್ಳಿ ಮುಂದೇ ವೇದಾ ಹೊಳೆಯೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಮುಳ್ಳಯ್ಯನಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಆವತಿ ಹೊಳೆಯೊಂದಿಗೆ ಕಡೂರು ಬಳಿ ಸಂಗಮವಾಗಿ ಮುಂದೆ ವೇದಾವತಿಯೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲೂಕನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಿಂದ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲೂಕನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ತಾಣದ ಎರಡು ಗುಡ್ಡಗಳ ನಡುವಿನ ಕಣಿವೆಗೆ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇದರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ೧೮೫೫ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ೧೮೭೩ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು ರೂಪ ನೀಡಿ ೪೫ ಅಡಿ ಎತ್ತರದಿಂದ ೨೦೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಿಸಲು ರೂ. ೧.೦೮ ಲಕ್ಷದಿಂದ ರೂ. ೨.೦೦ ಲಕ್ಷದ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಯಿತು. ಆಗ ಮೈಸೂರು ಅರಸರಲ್ಲಿ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಸರ್ ಕೆ.ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ ಅವರಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಸಮಿತಿ ೧೮೯೮ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾರಿಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡು, ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅಣೆಕಟ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು. ಈ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಮುಂಜೂರಾತಿ ನೀಡಿತು. ಇದರ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ ೮೫೦.೩೦ ಕ್ಯೂಬಿಕ್ ಮೀಟರ್ ಮೀಟರ್ [MCM] ನೀರು ಶೇಖರಿಸಿ ೧೦,೦೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬತ್ತ ಬೆಳೆಯುವ ಯೋಜನೆ ಇದಾಗಿತ್ತು.

ಜಲಾಶಯ ನಿರ್ಮಾಣ ೧೮೯೮ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭಗೊಂಡು ೧೯೦೭ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೦೭ ರಂದು ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು. ಅಣೆಕಟ್ಟಿ ಉದ್ದ ೧.೩೩೦ ಅಡಿಗಳು, ಎತ್ತರ ಆಳದಿಂದ ೧೭೨ ಅಡಿಗಳು ಮತ್ತು ನೀರಿನ ವಿಸ್ತಾರ ೨೧,೪೩೦ ಎಕರೆಗಳು (೩೧ ಚ.ಮೈಲಿ) ಅಣೆಕಟ್ಟಿಯಿಂದ ೮ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ದೂರದ ಕಾತ್ರಿಕೇನಹಳ್ಳಿ ಬಳಿ ನದಿ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಒಡ್ಡು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಎರಡೂ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ತೂಬು ಮಾಡಿ ಆ ಮೂಲಕ ಕಾಲುವೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿಸಿ ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಲನಾಲೆ ಉದ್ದ ೪೩.೩ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಮತ್ತು ಎಡನಾಲೆ ಉದ್ದ ೪೮.೨೮ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ನೀರು ಹರಿಸುತ್ತವೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಮೇಲ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲುವೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ೮ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ನೀರು ಹರಿಸಿ ೪೦೫ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೀರಾವರಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಜಲಾಶಯಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು ೫,೩೭೪ ಚದುರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ನೀರಾಶ್ರಯ [Catchment] ಮತ್ತು ೧,೫೫೪ ಚ. ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಲಾಶಯ ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದರೂ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಏರುಪೇರಾಗಿ ಜಲಾಶಯದಲ್ಲಿ ೪೮ ಎಂ.ಸಿ.ಎಂ. ರಿಂದ ೪೫೫ ಎಂ.ಸಿ.ಎಂ. ನೀರು ಶೇಖರಣೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ೧೯೩೩ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಜಲಾಶಯ ತುಂಬ ಕೊಂಡಿ ಹರಿದಿದೆ.

ಜಲಾಶಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಪಾಲಕ ಅಭಿಯಂತರರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಹೆಚ್.ಡಿ. ರೈಸ್ ಅನ್ನುವ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದು ಬಾಬಾಬುಡನ್‌ಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟು ಮೂಡಲ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹರಿಯುವ ಯಗಚಿ ಹೊಳೆಯ ಪ್ರವಾಹದ ನೀರನ್ನು ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಹರಿಸಿದರೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿಯೇ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದ್ದರು.

ಜಲಾಶಯ ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿ ಕಾಲುವೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿಸಿದರೂ ೧೯೨೫ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ೪,೧೨೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವಿತ್ತು. ಇದು ಮುಂದೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡು ೧೯೫೭ನೇ ಇಸವಿ ಹೊತ್ತಿಗೆ ೭,೫೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಷ್ಟಾಗಿತ್ತು.

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ

ಈಗ ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಸೇರಿ ೧೧,೦೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವಿದೆ. ಈ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತೆಂಗು, ಬತ್ತ, ಬಾಳೆ, ಕಬ್ಬು ಮತ್ತು ಅಡಿಕೆ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಇತ್ತೀಚಿನ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ವಾರ್ಷಿಕ ೫೩೩ ಮಿಲಿ ಮೀಟರ್‌ಗಳಿಂದ ೪೩೩ ಮಿಲಿ ಮೀಟರ್‌ಗಳಿಗೆ ಇಳಿದಿದೆ. ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುದಾರರ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಮಣಿದ ಸರ್ಕಾರ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಭದ್ರಾ ಮೇಲ್ದಂಡೆ ಯೋಜನೆಯಿಂದ, ೫ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ. ನೀರನ್ನು ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಹರಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದೆ.

ಗಾಯತ್ರಿ ಜಲಾಶಯ

ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಸುವರ್ಣಮುಖಿ ಹೊಳೆ ಚಿಕ್ಕನಾಯ್ಕನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬೋರನಕಣಿವೆ ಅಣೆಕಟ್ಟಿಗೆ ಹರಿದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೋಡಿ ಹರಿದು ನೀರು ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲೂಕನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊಳೆಗೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ ಬಳಿಯ ಕರಿಯಾಲದ ಬಳಿ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿ ಸುಮಾರು ೪,೦೨೦ ಎಕರೆ ನೀರಾವರಿಗೆ ಸೌಲಭ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಂದಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿದ್ದ (ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಕೊನೆಯ ಮಹಾರಾಜರು) ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿ ದೇವಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟಿಗೆ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಣೆಕಟ್ಟಿಯ ಶಂಕುಸ್ಥಾಪನೆ ೧೯೫೧ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೯ರಂದು ನೆರವೇರಿತು. ಅಂದಾಜು ರೂ. ೪೦.೦೦ ಲಕ್ಷ. ಜಲಾಶಯ ನಿರ್ಮಾಣ ೧೯೬೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿದೆ. ಜಲಾಶಯದ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲುವೆ ತೋಡಿದ್ದು, ಬಲನಾಲೆ ೨೩ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಉದ್ದ ಮತ್ತು ಎಡನಾಲೆ ೧೬ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಉದ್ದ ಇವೆ. ಜಲಾಶಯ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ನಂತರ ಕೇವಲ ೪ ಬಾರಿ ಮಾತ್ರ ತುಂಬ ಕೋಡಿ ಹರಿದಿದೆ ಮತ್ತು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತರಿ ಫಸಲು ಬೆಳೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ನಾರಾಯಣಪುರ ಅಣೆಕಟ್ಟು

ವೇದಾವತಿ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಸಿಡ್ಲೆಯ್ಯನಕೋಟೆ ಬಳಿ ೫೨೫ ಅಡಿ ಉದ್ದದ ಸಿಮೆಂಟ್ ಕಾಂಕ್ರೀಟಿನ ಒಡ್ಡು ನಿರ್ಮಿಸಿ ೪,೦೦೦ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮಪುರದ ಅಮಾನಿಕೆರೆ, ಎಲಕೂರ್ಮಹಳ್ಳಿ ಬಳಿಯ ಕುಂಬಾರಕಟ್ಟೆಕೆರೆ, ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಗೌನಹಳ್ಳಿಕೆರೆ, ಉಡುವಳ್ಳಿಕೆರೆ ಮುಂತಾದುವು ಕಡಿಮೆ ಮಳೆ ಬಿದ್ದು ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ನೀರುಹರಿಯದೆ ಹೆಸರಿಗೆ ಕೆರೆ ಅನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ನೀರಾವರಿಯಾದ ಪ್ರದೇಶ, ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು

೧)ಕಾಲುವೆಗಳಿಂದ	೨೦೧೫-೧೬
೧.೧)ಉದ್ದ (ಕಿ.ಮೀ)	೧೧೪.೦
೧.೨)ಒಟ್ಟು ನೀರಾವರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೧,೯೮೮
೧.೩)ನಿವ್ವಳ ನೀರಾವರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೧,೭೦೦
೨)ಕೆರೆಗಳಿಂದ	
೨.೧)ಸಂಖ್ಯೆಗಳು	೫೭
೨.೨)ಒಟ್ಟು ನೀರಾವರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೦
೨.೩)ನಿವ್ವಳ ನೀರಾವರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೦
೩)ಬಾವಿಗಳಿಂದ	
೩.೧)ಸಂಖ್ಯೆಗಳು	೨,೧೦೨
೩.೨)ಒಟ್ಟು ನೀರಾವರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೦
೩.೩)ನಿವ್ವಳ ನೀರಾವರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೦
೪)ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳಿಂದ	
೪.೧)ಸಂಖ್ಯೆಗಳು	೮,೫೧೯
೪.೨)ಒಟ್ಟು ನೀರಾವರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೨೪,೨೨೮
೪.೩)ನಿವ್ವಳ ನೀರಾವರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೨೨,೧೦೦
೫)ಏತ ನೀರಾವರಿ	
೫.೧)ಸಂಖ್ಯೆಗಳು	೫೫
೫.೨)ಒಟ್ಟು ನೀರಾವರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೦
೫.೩)ನಿವ್ವಳ ನೀರಾವರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೦
೬)ಇತರೆ ಮೂಲಗಳಿಂದ	೦
೭) ಒಟ್ಟು ನೀರಾವರಿಯಾದ ಪ್ರದೇಶ	೨೬,೨೧೬
೮) ಒಟ್ಟು ನಿವ್ವಳ	೨೩,೮೦೦

ಮಾಹಿತಿ ಮೂಲ: ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ನೋಟ ೨೦೧೫-೧೬

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ

ಜಲಾನಯನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ (೨೦೧೦-೧೧)

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಳಿ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಬೀಳು ಭೂಮಿಗಳು ಭೂ ಸವಕಳಿಗೆ ಈಡಾಗಿ ಫಲವತ್ತಾದ ಮೇಲ್ವಿದರದ ಮಣ್ಣು ಕೊಚ್ಚಿಹೋಗಿ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪಾದನೆ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಅಂತರ್ಜಲ ಮಟ್ಟ ಕುಸಿಯುತ್ತಿದೆ. ರೈತರಿಗೆ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಇದ್ದರೂ ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವರು ಅಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಲಾನಯನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ (ಸುಜಲಾ - ೨) ಇದರಡಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರ ಜಲಾನಯನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜನತೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಮಳೆಯಾಶ್ರಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ನಂದಿಹಳ್ಳಿ, ಪಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ, ಆದಿವಾಲ, ಬಗ್ಗನಾಡು, ಬಗ್ಗನಾಡು ಕಾವಲು, ವಡ್ಡರಹಟ್ಟಿ, ವಡ್ಡನಹಟ್ಟಿ, ಕಾಟನಾಯಕನಹಟ್ಟಿ, ಗೊಲ್ಲರ ಚಿಕ್ಕನಹಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ರಾಯಬೊಮ್ಮನಹಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುವು ಕಾಲುವೆ ನಿರ್ಮಾಣ, ಬದು ನಿರ್ಮಾಣ, ಕಲ್ಲು ತಡೆ, ಕೃಷಿ ಹೊಂಡ ತೇವಾಂಶ ಪೂರಕ ಹೊಂಡ ಮತ್ತು ಜಲ ಮರುಪೂರಣ ಗುಂಡಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೃಷಿಗೆ ಪೂರಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಿದೆ.

ಸಮಗ್ರ ಜಲಾನಯನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಆದಿರಾಳು, ಹುಲತೊಟ್ಟಲು, ಸೂರಗೊಂಡನಹಟ್ಟಿ, ತವಂದಿ, ಮೇಟಕುರ್ಕೆ, ಮ್ಯಾಕ್ಲೋರಹಟ್ಟಿ, ಗೌನಹಟ್ಟಿ, ಭರಂಪುರ, ಗೋಗುದ್ದು ಮತ್ತು ಹುಚ್ಚವನಹಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಮಳೆ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಯೋಜನೆಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ೪೩೬೦ ಮತ್ತು ೫೧೧೬ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇತ್ತೀಚಿನ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಳೆಯಾಗದೆ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಶೇಖರಣೆಯಾಗದೆ ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕುಂಠಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೂ ಸುಮಾರು ೧೨೦೦ ಕುಟುಂಬಗಳು ಈ ಕಸುಬಿನಿಂದ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಭದ್ರಾ ಮೇಲ್ವಿಂಡೆ ಯೋಜನೆ

ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹು ವರ್ಷಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯಾದ ಭದ್ರಾ ಮೇಲ್ವಿಂಡೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ೨೦೧೦ರಲ್ಲಿ ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ೦೯-೦೨-೨೦೦೯ರಂದು ಶಂಕುಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದೆ. ಈ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಿರಿಯೂರು, ಹೊಸದುರ್ಗ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಚಳ್ಳಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ೧,೦೭,೨೭೫ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಭೂಮಿಗೆ ನೀರು ಹರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ೩೭ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿ ಅಂತರ್ಜಲ ವೃದ್ಧಿಸುವುದು ನೇರಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ತುಮಕೂರು ಮತ್ತು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಲ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ೧೧೯ ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಹರಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೩೭,೦೫೨.೮೭ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಭೂಮಿಗೆ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದುವರೆಗೆ ಒಣಭೂಮಿಗಳಾಗಿದ್ದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಐಮಂಗಲ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಪುರ ಹೋಬಳಿಗಳ ೫೦ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಬಹುಪಾಲು ಭೂಮಿ ನೀರಾವರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸಾಯ ಇಲಾಖೆ ಖುಷಿ ಬೆಳೆಗಳಾದ ಕಡಲೆ ಶೇ.೪೫ ಭಾಗ, ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ ಶೇ. ೨೦ ಭಾಗ, ರಾಗಿ ಶೇ. ೧೫ ಭಾಗ, ಮೆಕ್ಕೆಹೋಳೆ ಶೇ. ೧೦ ಭಾಗ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಧಾನ್ಯಗಳು ಶೇ. ೧೦ ಭಾಗ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಜೇನು ಸಾಕಣೆ

ಎಲ್ಲಾ ಗಿಡ, ಮರ, ಹೂಗಳ ಪರಾಗ ಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲ ಕೀಟ ಮತ್ತು ಜೇನೋಣಗಳ ಪಾತ್ರ ಸಹಜತ್ರಯೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೂ, ಹಣ್ಣು, ತರಕಾರಿ ಬೆಳೆಯಲು ಜೇನೋಣಗಳು ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿ, ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನದ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ರೈತರು ಇಳುವರಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ನಿವೃತ್ತ ಕೃಷಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಎನ್.ಎಂ. ಶಾಂತವೀರಯ್ಯನವರು ಮೇಟಕುರ್ಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಚಂದನ ಮಧುವನ' ಎಂಬೊಂದು ಜೇನು ಸಾಕಣೆ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ೨೦೦೦ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ನೂರಾರು ಜನ ರೈತರಿಗೆ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಾಯಧನದಿಂದ ಜೇನು ಸಾಕಣೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೊಲ, ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ರೈತರು ಬೆಳೆಗಳ ಇಳುವರಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ತೆಂಗು, ಅಡಿಕೆ, ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ, ಶೇಂಗಾ, ಹಣ್ಣಿನ ಬೆಳೆಗಳು ಗಣನೀಯ ಇಳುವರಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಎಂಬುದು ಜೇನು ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ರೈತರ ಅನುಭವವಾಗಿದೆ.

ವಲಯ ಕೃಷಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಕೇಂದ್ರ

೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರದ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವಾದ ಬಬ್ಬೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬು ಮತ್ತು ಬತ್ತ ಬೆಳೆಯುವ ರೈತರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಗ ರಾಜ್ಯದ ಕೃಷಿ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದ

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ

ಡಾ. ಎಲ್.ಜಿ. ಕೋಲ್‌ಮನ್ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲ ರೈತರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ತಳಿಯ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಈ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೃಷಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಈ ಭಾಗದ ರೈತರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಹತ್ತಿ, ಶೇಂಗಾ, ಜೋಳ ಮತ್ತು ರಾಗಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಲು ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಸೂಚಿಸಲಾಯಿತು.

ವಲಯಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರವೆಂದು ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲ ಶೇಂಗಾ, ಹರಳು, ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ, ಕುಸುಮೆ, ಎಳ್ಳು ಜೊತೆಗೆ ತೊಗರಿ, ಕಡಲೆ, ಜೋಳ, ಮುಸುಕಿನ ಜೋಳ, ರಾಗಿ ಮತ್ತು ನವಣಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕೇಂದ್ರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು, ಚಳ್ಳಕೆರೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಹಿರಿಯೂರು, ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ, ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು, ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಾವಣಗೆರೆ, ಹರಿಹರ ಮತ್ತು ಜಗಜೂರು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು, ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿರಾ, ಮಧುಗಿರಿ, ಕೊರಟಗೆರೆ, ಚಿಕ್ಕನಾಯ್ಕನಹಳ್ಳಿ, ತಿಪಟೂರು ಮತ್ತು ಪಾವಗಡ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅರಸೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಡೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು, ಒಟ್ಟು ೧೭ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ರೈತರ ತರಬೇತಿ, ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಗಳು ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳೆಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು

	೨೦೧೫-೧೬
೧)ಏಕದಳ ಧಾನ್ಯಗಳು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ(ಹೆ)	
೧.೧)ಬತ್ತ	೪೧೬
೧.೨)ಜೋಳ	೫,೨೮೭
೧.೩)ಸಜ್ಜೆ	೧೧
೧.೪)ಮುಸುಕಿನಜೋಳ	೯೫೫
೧.೫)ರಾಗಿ	೫,೦೩೯
೧.೬)ಗೋಧಿ	೧೧೭
೧.೭)ಇತರ ತ್ಯಣ. ಧಾನ್ಯಗಳು	೬೩
೧.೮)ಒಟ್ಟು ಏಕದಳ ಧಾನ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಉಪತ್ಯಣ ಬೆಳೆಗಳು	೧,೧೮,೮೮
೨)ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆ)	
೨.೧)ತೊಗರಿ	೧,೮೭೧

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೨.೨)ಹುರುಳ	೧೩೩೮
೨.೩)ಉದ್ದು	೦
೨.೪)ಹೆಸರು	೮೨
೨.೫)ಅವರೆ	೦
೨.೬)ಅಲಸಂದಿ	೪೩
೨.೭)ಕಡಲೆ	೧೦,೭೩೩
೨.೮)ಒಟ್ಟು ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳು	೧೪,೧೩೦
೨.೯)ಒಟ್ಟು ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳು	೨೩,೦೧೮
೨.೧೦)ಒಟ್ಟು ಹಣ್ಣುಗಳ ಬೆಳೆಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೩,೦೫೪
೨.೧೧)ಒಟ್ಟು ತರಕಾರಿ ಬೆಳೆಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	೨,೯೩೨
೩)ಪ್ರಮುಖ ಎಣ್ಣೆಕಾಳು ಬೆಳೆಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆ)	
೩.೧)ಶೇಂಗಾ	೧೧,೯೯೨
೩.೨)ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ	೧೪,೮೩೩
೩.೩)ಕುಸುಮೆ	೨,೦೪೪
೩.೪)ಹರಳು	೩೪
೩.೫)ಎಳ್ಳು	೧೦
೩.೬)ಅಗಸೆ	೦
೩.೭)ಸೋಯೆ ಅವರೆ	೦
೩.೮)ಹುಚ್ಚೆಳ್ಳು	೦
೩.೯) ಇತರೆ	೦
೩.೧೦)ಒಟ್ಟು ಎಣ್ಣೆ ಕಾಳುಗಳು	೨೮,೯೪೩
೪)ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆ)	
೪.೧) ಹತ್ತಿ	೪,೩೮೮
೪.೨)ಕಬ್ಬು	೦
೪.೩)ತಂಬಾಕು	೨೧೫
೪.೪)ಒಟ್ಟು ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳು	೪,೬೦೩

ಮಾಹಿತಿ ಮೂಲ: ಜಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ನೋಟ ೨೦೧೫-೧೬

ತೋಟಗಾರಿಕೆ

ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಬೆಳೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ, ಹೊಸ ತಳಿಗಳ ಬಿಡುಗಡೆ ಹಾಗೂ ತೋಟಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರೈತರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತರಬೇತುಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ದಿನಾಂಕ: ೨೭-೦೫-೨೦೧೦ರಂದು ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಮಹಾ

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ

ವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದುವರೆಗೆ ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಇಲಾಖೆಯ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಸ್ಯೋತ್ಪಾದನಾ ಘಟಕವನ್ನು ಈ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ತಂದು ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

೨೦೧೪-೧೫ನೇ ಸಾಲಿನ ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಬೆಳೆಗಳ ಪ್ರಮುಖ ವರ್ಗವಾರು, ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ), ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ.ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ), ಇಳುವರಿ (ಮೆ.ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ), ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ) ವಿವರಗಳು

ಹಣ್ಣಿನ ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೩,೦೧೫	೫೦,೫೫೦	೧೬.೨೨	೮,೨೨೬
ತರಕಾರಿ ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೨,೪೩೦	೪೨,೨೮೫	೧೭.೪೦	೭,೮೯೯
ಸಾಂಬಾರು ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೨೧೮	೩೦೬	೧.೪೦	೬.೩
ತೋಟದ ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೧೧,೨೩೩	೧,೮೧೮	೦.೧೬	೮,೮೯೪
ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೧೯೪	೧,೨೨೨	೬.೧೬	೨೦೯
ಔಷಧೀಯ ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೫	೧೦೦	೨೦.೦೦	೧೫

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತ			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೧೭,೦೯೫	೯೭,೮೩೭	೫.೭೭	೨೫,೮೦೭

೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಬೆಳೆಗಳ ಪ್ರಮುಖ ವರ್ಗವಾರು, ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ), ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ.ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ), ಇಳುವರಿ (ಮೆ.ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ), ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ) ವಿವರಗಳು

ಹಣ್ಣಿನ ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೩,೦೩೨	೫೧,೪೯೮	೧೭.೯೮	೯೯೮೦
ತರಕಾರಿ ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೨,೫೧೧	೪೪,೫೩೭	೧೭.೭೪	೭೩೪೮
ಸಾಂಬಾರು ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೨೧೮	೩೦೭	೧.೪೦	೩೭
ತೋಟದ ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೧೧,೫೩೩	೪೭,೨೪೮	೪.೦೧	೮,೧೧೨
ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಏನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೧೯೪	೧,೭೭೭	೯.೧೭	೫೧೩

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ

ಔಷಧೀಯ ಬೆಳೆಗಳು			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೫	೧೦೦	೨೦.೦೦	೫
ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತ			
ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಉತ್ಪನ್ನ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	ಇಳುವರಿ (ಮೆ. ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ)	ಮೌಲ್ಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೧೭,೪೯೩	೧,೪೪,೪೭೫	೮.೨೭	೨೪,೯೯೫

ಪಶು ಸಂಗೋಪನೆ

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕುರಿಸಾಕಣಿಯನ್ನು ಕೃಷಿಯಂತೆಯೇ ಮುಖ್ಯ ಕಸುಬನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕುರಿ ಮೇಯಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇವರು ಕುರಿ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮಾಗಿಕಾಲ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ಕುರಿ ಪಾಲಕರು ತಮ್ಮ ಕುರಿ ಮಂದೆಗಳನ್ನು ದಿನಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕೈದು ಮೈಲಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಪಡುವ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶ ತಲುಪಿ ಅಲ್ಲ ಬೇಸಿಗೆ ಮುಗಿದು ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಗಾಲ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಲೇ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಊರುಗಳತ್ತ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಉಂಟಾದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಬಗ್ಗಡದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ರಿಂಡರ್‌ಪೆಸ್ಟ್ (Rinder Pest) ಎಂಬ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಸಹಸ್ರಾರು ಕುರಿಗಳು ಸತ್ತು ಹೋದವು. ಆಗ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ ಆಡಳಿತ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಶು ವೈದ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಜೀಪನ್ನು ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿ ಕುರಿ ಮಂದೆ ಇರುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲು ಮುಂದಾಯಿತು.

ಇತ್ತೀಚಿನ ವರದಿಯಂತೆ ಒಂದು ಸಂಚಾರಿ ಪಶು ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಘಟಕ ಸೇರಿದಂತೆ ೧೩ ಪಶು ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ೧೧ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪಶು ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಪಶುಪಾಲನೆ ಮತ್ತು ಪಶುವೈದ್ಯ ಸೇವೆಗಳ ವಿವರ, ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು

೧) ಜಾನುವಾರು ಗಣತಿ	೨೦೧೨ರ ಗಣತಿ
೧.೧) ದನಕರುಗಳು	
೧.೨) ಸ್ಥಳೀಯ	೨೪,೯೭೧

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೧.೩)ವಿದೇಶಿ ತಳ	-
೧.೪)ಮಿಶ್ರ ತಳ	೭,೧೦೦
೧.೫) ಒಟ್ಟು	೩೧,೦೭೧
೨) ಎಮ್ಮೆಗಳು	೧೮,೫೭೭
೩) ಕುರಿಗಳು	
೩.೧)ಸ್ಥಳೀಯ	೩,೦೦,೦೩೩
೩.೨)ವಿದೇಶಿ ತಳ	-
೩.೩)ಮಿಶ್ರ ತಳ	೭
೩.೪)ಒಟ್ಟು	೩,೦೦,೦೪೦
೪) ಮೇಕೆಗಳು	೫೮,೧೦೨
೫) ಹಂದಿಗಳು	
೫.೧)ಸ್ಥಳೀಯ	೪೯೦
೫.೨)ವಿದೇಶಿ ತಳ	-
೫.೩)ಮಿಶ್ರ ತಳ	೧೪೫
೫.೪) ಒಟ್ಟು	೭೩೫
೬) ಮೊಲಗಳು	೩೨
೭) ನಾಯಿಗಳು	೯,೭೩೩
೮) ಇತರೆ	೩,೧೭೭
೯) ಒಟ್ಟು ಜಾನುವಾರಗಳು	೪,೨೧,೩೭೫
೧೦) ಒಟ್ಟು ಕೋಳಿಗಳು	೫೭,೧೫೭

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ

೧೧) ಪಶು ವೈದ್ಯ ಶಾಲೆಗಳು	
೧೧.೧) ಪಶು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು	೩
೧೧.೨) ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯಗಳು	೧೪
೧೧.೩) ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪಶುವೈದ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು	೯
೧೧.೪) ಸಂಚಾರಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯಗಳು	೧
೧೧.೫) ಕೃತಕ ಗರ್ಭಧಾರಣ ಕೇಂದ್ರಗಳು	-
೧೧.೬) ಇತರೆ	-
೧೧.೭) ಒಟ್ಟು	೨೭
೧೨) ಇತರೆ ಮಾಹಿತಿ	-
೧೨.೧) ಕೃತಕ ಗರ್ಭಧಾರಣೆ ನೀಡಿದ ಪಶುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ (ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)	೧೬.೩೭೬
೧೨.೨) ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೭೩.೬೭೨

ಮಾಹಿತಿ ಮೂಲ: ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ನೋಟ ೨೦೧೫-೧೬

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ವಿವರ, ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು

	೨೦೧೫-೧೬
೧)ಹಿಡಿದ ಮೀನುಗಳು (ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ)	೨೦೦
೨)ಕೆರೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ(ಮೀನುಗಾರಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ)	
ಅ)ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸೇರಿದ	೧೬
ಆ)ಸಣ್ಣ ನೀರಾವರಿಗೆ ಸೇರಿದ	೩೮
೩)ಮೀನುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	
ಅ)ಪೂರ್ಣಕಾಲಕ	೬೦೦
ಆ)ಅರೆಕಾಲಕ	೩೦೦
೪)ಮತ್ಸ್ಯಾಶ್ರಯ ಯೋಜನೆ ಫಲಾನುಭವಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೦೫
೫) ಮೀನು ಮರಿ ಬತ್ತನೆ ಸಂಖ್ಯೆ (ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)	೧೨.೫೫
೬) ಮೀನು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೦೨

ಮಾಹಿತಿ ಮೂಲ: ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ನೋಟ ೨೦೧೫-೧೬.

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

ಪ್ರಾಚೀನ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು

ಕಚ್ಚಾ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಸಿದ್ಧ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೇ ಕೈಗಾರಿಕೆ. ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಅನೇಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಂದ ವಂಚಿತ ತಾಲ್ಲೂಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಕುರಿಪಾಲನೆಗಳೇ ಮುಖ್ಯ ಕಸುಬುಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತೀರಾ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯ ಖನಿಜಗಳಾವುವೂ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಾಣಿವಿಲಾಸಪುರ, ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಬೋರನಕುಂಟೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸುಣ್ಣದಕಲ್ಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮಾಡನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಗ್ರಾನೈಟ್ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ನಡೆದಿದೆ.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಕುಂಬಾರಿಕೆ, ಬಡಗಿಗಾರಿಕೆ, ಕಮ್ಮಾರಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದವು. ಕುರಿಸಾಕಾಣಿಯಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಉಣ್ಣೆಯಿಂದ ಕಂಬಳ ನೇಯ್ಗೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತೆಂಗು ಮತ್ತು ಭತ್ತದ ಕೃಷಿಗಳು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದರೂ, ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಗುಣ ವರ್ಧನೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮಾರಾಟ ಇರಲಿಲ್ಲ. ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ವಾಣಿವಿಲಾಸ ನಾಗರಕ್ಕೆ ಸಹಸ್ರಾರು ಸೈಜುಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮರಾಠಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಒಡೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ

ಕೈಗಾರಿಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಅಗತ್ಯ ನೆರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಸರ್ಕಾರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇಲಾಖೆಯಂತೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಅರವತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ವಿದ್ಯುತ್ ಬೋರ್ಡ್ (Mysore State Electricity

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

Board) ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಕೆಲ-ಕಾಲಾನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ವಿದ್ಯುತ್ ಬೋರ್ಡ್ (Karnataka Electricity Board) ಎಂದು ಮರು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿತು. ಕೃಷಿ ಪಂಪುಗಳಿಗೆ ಪುಕ್ಕಟ್ಟಿ(ಉಚಿತ) ವಿದ್ಯುತ್ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಸ್ವಷ್ಟ ನೀತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸರ್ಕಾರ ವಿದ್ಯುತ್ ಸರಬರಾಜು ಕಂಪನಿಗಳನ್ನು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಂದು ವಿದ್ಯುತ್ ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ಶುಲ್ಕ ವಸೂಲಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿದೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬೀದಿನಹಳ್ಳಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರೀಯ ಜಾಲ (ಗ್ರಿಡ್)ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು, ಇದು ವಿದ್ಯುತ್ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಏರುಪೇರುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ೨೨೦ ಕಿಲೋ ವ್ಯಾಟ್ಸ್‌ನ ಒಂದು ವಿತರಣಾ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತೊಂದು ೩೩ ಕಿಲೋ ವ್ಯಾಟ್ಸ್ ವಿತರಣಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಇಂಡಸ್‌ಕಟ್ಟಿ, ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ, ರಂಗನಾಥಪುರ, ಹರಿಯಬ್ಬೆ, ರಂಗೇನಹಳ್ಳಿ, ಐಮಂಗಲ ಮತ್ತು ಭರಮಗಿರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ೩೩ ಕೆ.ವಿ.ಎ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ವಿದ್ಯುತ್ ವಿತರಣಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

೨೦೧೩-೧೪ರ ಮಾರ್ಚ್ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಬಳಕೆದಾರರ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದೆ. ೩೨,೯೩೩ ಗೃಹಬಳಕೆ, ೧,೪೧೩ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬಳಕೆ, ೫,೦೮೦ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬಳಕೆ, ೧೯,೯೩೪ ನೀರಾವರಿ ಪಂಪ್‌ಸೆಟ್‌ಗಳು, ೪,೧೦೯ ಇತರೆ , ಒಟ್ಟು ೯೩,೫೦೨ ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿವೆ. ವಿದ್ಯುತ್ ಬಳಕೆ (ದಶ ಲಕ್ಷ ಯುನಿಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ) ೧೨.೪೫ ಗೃಹ ಬಳಕೆ, ೪.೨೦ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬಳಕೆ, ೪.೩೨ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬಳಕೆ, ೧೩.೧.೨೫ ನೀರಾವರಿ ಪಂಪ್‌ಸೆಟ್‌ಗಳು, ೧.೮೩ ಬೀದಿ ದೀಪಗಳು, ೧೩.೫೨ ಇತರೆ, ಒಟ್ಟು ೧೨೩.೦೦ ಆಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯುತ್ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಸದರಿ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೫೩೩.೪೩ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆದಾಯ ಬಂದಿತ್ತು.

೨೦೧೫-೧೬ರ ಮಾರ್ಚ್ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಬಳಕೆದಾರರ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದೆ. ೩೪,೫೧೩ ಗೃಹಬಳಕೆ, ೧,೫೪೧ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬಳಕೆ, ೫,೩೮೧ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬಳಕೆ, ೨೧,೮೪೫ ನೀರಾವರಿ ಪಂಪ್‌ಸೆಟ್‌ಗಳು, ೨೫,೫೩೪ ಇತರೆ, ಒಟ್ಟು ೧,೧೯,೨೩೧ ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿವೆ. ವಿದ್ಯುತ್ ಬಳಕೆ (ದಶ ಲಕ್ಷ ಯುನಿಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ) ೨೧.೩೪ ಗೃಹ ಬಳಕೆ, ೧೪.೩೨ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬಳಕೆ, ೨.೨೩ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬಳಕೆ, ೧೪೫.೨೯ ನೀರಾವರಿ ಪಂಪ್‌ಸೆಟ್‌ಗಳು, ೫.೦೨ ಬೀದಿ ದೀಪಗಳು, ೯.೦೯ ಇತರೆ, ಒಟ್ಟು ೨೦೨.೨೯ ಆಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯುತ್ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಸದರಿ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೮,೪೫೮.೪೮ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆದಾಯ ಬಂದಿತ್ತು.

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

ಕೈಗಾರಿಕಾ ನೀತಿ-೨೦೧೪-೧೯

ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೮೮, ೧೯೯೦, ೧೯೯೩, ೧೯೯೬, ೧೯೯೮, ೨೦೦೧, ೨೦೦೬, ೨೦೦೯-೧೪ ಹಾಗೂ ೨೦೧೪-೧೯ರ ಕೈಗಾರಿಕಾ ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸವಲತ್ತು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಘೋಷಿಸಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ದೊಡ್ಡ, ಮಧ್ಯಮ, ಸಣ್ಣ ಮತ್ತು ಅತೀ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ೨೦೧೪-೧೯ರ ಕೈಗಾರಿಕಾ ನೀತಿಯಂತೆ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕೇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಗ-೨ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ.

ದೃಷ್ಟಿಕೋನ

ಸರ್ವರನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ, ಸುಸ್ಥಿರ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ಸಮೃದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ತನ್ಮೂಲಕ ವಿಫಲ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು.

ಧ್ಯೇಯ

- ಉತ್ಪಾದನಾ ವಲಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿ, ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬಂಡವಾಳ ಹೂಡಿಕೆಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯದ ತಾಣವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು.
- ಕೈಗಾರಿಕಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಖಾಸಗಿ ವಲಯದ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು.
- ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು.
- ಸುಸ್ಥಿರವಾದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಗರಿಷ್ಠ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಪೂರಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು.

ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕ ಶೇ ೧೨ ರ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಸುವುದು.
- ರಾಜ್ಯ ಜಿ.ಡಿ.ಪಿ ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತ ಶೇ. ೧೬.೮೨ ಇರುವ ಉತ್ಪಾದನಾ ವಲಯದ ಪಾಲನ್ನು, ನೀತಿಯ ಅವಧಿಯ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ಶೇ.೨೦ ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು.
- ರೂ. ೫ ಲಕ್ಷ ಕೋಟಿಗಳ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

- ೧೫ ಲಕ್ಷ ಜನರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಉದ್ಯಮ-ವ್ಯವಹಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತಹ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು.

ಕಾರ್ಯತಂತ್ರಗಳು

- ಸಮಗ್ರ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿರುವ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು.
- ಸಾಮರ್ಥ್ಯವರ್ಧನೆ ಮತ್ತು ಕುಶಲತೆಯ ಆಧುನೀಕರಣದ ಮೂಲಕ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು.
- ಅನುಕೂಲಕರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳ ಸುಧಾರಣೆ.
- ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ
- ಹೈದರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ.
- ಎಮ್.ಎಸ್.ಎಮ್.ಇ ಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ
- ಪರಿಶಿಷ್ಟಜಾತಿ/ ಪಂಗಡಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ವಿಶೇಷ ಒತ್ತು
- ಮಹಿಳಾ ಉದ್ಯಮಶೀಲರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ
- ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು, ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು, ಅಂಗವಿಕಲರು, ಮಾಜಿ ಯೋಧ ಉದ್ಯಮಶೀಲರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ
- ಅನಿವಾಸಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ (ಎನ್ ಆರ್‌ಕೆಗಳು) ಉತ್ತೇಜನ
- ರಫ್ತು ವಲಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ
- ಇಂಧನ ಉಳಿತಾಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವ ಘಟಕಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ
- ಪುನರ್ ಬಳಕೆ ಇಂಧನ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ
- ಪರಿಸರಸ್ನೇಹಿ ಹಸಿರು ಮತ್ತು ಸ್ವಚ್ಛ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ
- ಆರ್ ಅಂಡ್ ಡಿ ಹಾಗೂ ಡಿಜಿಟಲ್ ಡೈರೆಕ್ಟ್ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಬೆಂಬಲ
- ಇಂಟೆಲಿಕ್ಟುವಲ್ ಪ್ರಾಪರ್ಟಿ ರೈಟ್ಸ್‌ಗಾಗಿ ಉಪಕ್ರಮ
- ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ
- ಟ್ಯಾಂಕರ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ
- ದೊಡ್ಡ, ಬೃಹತ್, ಅತಿ ಬೃಹತ್, ಅತ್ಯಂತ ಬೃಹತ್ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳು ಮತ್ತು ವಿನಾಯಿತಿಗಳು
- ಪ್ರಮುಖ ಒತ್ತಾಸೆಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು
- ಅಯವ್ಯಯದ ಬೆಂಬಲ

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕಾರಿಡರ್‌ಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ

- ಚೆನ್ನೈ- ಬೆಂಗಳೂರು- ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕಾರಿಡಾರ್ (ಸಿಬಿಸಿಐಸಿ) ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು-ಮುಂಬೈ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಿಡಾರ್ (ಬಿಎಮ್‌ಇಸಿ)-ಇವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ದೆಹಲಿ-ಮುಂಬೈ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕಾರಿಡಾರ್ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಬೆಂಬಲದೊಂದಿಗೆ ತ್ವರಿತಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಕಾರಿಡಾರ್‌ಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು, ಜಪಾನ್ ಇಂಟರ್‌ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕೋ-ಆಪರೇಷನ್ ಏಜೆನ್ಸಿ (ಜೆಐಸಿಎ)ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಸಹ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತದೆ.
- (i) ಬೆಂಗಳೂರು-ಮಂಡ್ಯ-ಮೈಸೂರು-ಚಾಮರಾಜನಗರ
(ii) ಚಿತ್ರದುರ್ಗ-ಬಳ್ಳಾರಿ-ಕಲಬುರಗಿ-ಬೀದರ
(iii) ಧಾರವಾಡ-ಕೊಪ್ಪಳ-ರಾಯಚೂರು
(iv) ಬೆಂಗಳೂರು-ಹಾಸನ-ಮಂಗಳೂರು
(v) ಚಿತ್ರದುರ್ಗ-ಹಾವೇರಿ-ಕಾರವಾರ
(vi) ತುಮಕೂರು-ಶಿವಮೊಗ್ಗ-ಹೊನ್ನಾವರ
(vii) ರಾಯಚೂರ್-ಬಾಗಲಕೋಟೆ-ಬೆಳಗಾವಿ
- ಬೆಂಗಳೂರು-ಮಂಡ್ಯ-ಮೈಸೂರು-ಚಾಮರಾಜನಗರ ಕಾರಿಡಾರ್ ಜ್ಞಾನ ಆಧಾರಿತ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕಾರಿಡಾರ್ ಆಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಲು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ.
- ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ತುಮಕೂರು, ಕೋಲಾರ, ಕಲಬುರಗಿ, ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದನಾ ವಲಯಗಳ (ಎನ್‌ಐಎಮ್‌ಜೆಡ್) ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ತತ್ವಶಃ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದೆ. ಸಿಬಿಸಿಐಸಿ/ಎಸ್‌ಐಸಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿನ ಎನ್‌ಐಎಮ್‌ಜೆಡ್‌ಗಳು ಅಥವಾ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕೇಂದ್ರ ತಾಣಗಳು, ಎಲ್ಲೆಡೆ ಉತ್ಪಾದನಾ ವಲಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡುತ್ತವೆ.
- ಎನ್‌ಐಎಮ್‌ಜೆಡ್‌ಗಳನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉತ್ಪಾದನಾ ನೀತಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಗಳಡಿ ವಿಶೇಷ ಉದ್ದೇಶದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ (ಎಸ್‌ಪಿವಿಗಳು) ಮುಖೇನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಾಗುವುದು. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಎಸ್‌ಪಿವಿಗಳನ್ನು ಈಕ್ಷಿಣ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಮೂಲಕ (ಪ್ರತಿ ಎನ್‌ಐಎಮ್‌ಜೆಡ್‌ಗಾಗಿ ರೂ.೫೦೦ ಕೋಟಿ ಮೀರದಂತೆ) ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತದೆ. ಎಸ್‌ಪಿವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸುವುದನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಸಲು ರಾಜ್ಯವು ಅಗತ್ಯ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

- ರಸ್ತೆಗಳು, ನೀರು ಪೂರೈಕೆ, ವಿದ್ಯುತ್ ಮತ್ತು ಬಂದರುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಂತೆ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಮೂಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವತ್ತ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಖಾಸಗಿ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಪಿಪಿಪಿ ವಿಧಾನವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲಾಗುವುದು.
- ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಮಂಗಳೂರು ಬಂದರು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಗರಿಷ್ಠವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ತದಡಿ ಬಂದರನ್ನು ಸರ್ವ ಋತುಗಳ ಬಂದರಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ನವ ಮಂಗಳೂರಿನ ಬಂದರನ್ನು ಆಧುನೀಕರಿಸಿ, ಎನ್.ಐ.ಎಮ್.ಜೆಡ್ ತುಮಕೂರು ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸುವುದನ್ನು ಸಿಜಿಸಿಐಸಿ ಯೋಜನೆಯ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಅಂಗವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದು.

ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ವಲಯಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸುವಿಕೆ

ಈ ನೀತಿಯ ಧ್ಯೇಯವೆಂದರೆ ಸರ್ವರನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ, ಸುಸ್ಥಿರ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನವುಳ್ಳ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮೃದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು. ರಾಜ್ಯದ ಅನೇಕ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ಕೈಗಾರಿಕಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಿಂದುಳಿದಿವೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶವು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮಾಡಿದ ಬಂಡವಾಳ ಹೂಡಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಒಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

- ಈ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಲು ಕೈಗಾರಿಕೆವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಸರಣಿಗಾಗಿ ತೀವ್ರ ಗಮನದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ತಲಾವಾರು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ತಲಾವಾರು ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ವಿವಿಧವಲಯಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಸಂವಿಧಾನದ ಅನುಚ್ಛೇದ ೩೭೧(ಜೆ) ಕಲಂಗಳ ರೀತ್ಯ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ವಲಯವನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಎರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅಂದರೆ ಹೈದರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕೇತರ ಪ್ರದೇಶ ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ರಾಜ್ಯದ ಸಮಗ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸರಿಸಮಾನ ಹಣ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ಬಲಪ್ಪ ಕೈಗಾರಿಕಾ ನೆಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದು, ವಿವಿಧ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳು ಮತ್ತು ವಿನಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

- i) ಹೈದರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ೨ ವಲಯಗಳಾಗಿ ಅಂದರೆ ಹೆಚ್‌ಕೆ ವಲಯ-೧ ಮತ್ತು ಹೆಚ್‌ಕೆ ವಲಯ-೨ ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ii) ಇದೇ ರೀತಿ ಹೈದರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕೇತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ೪ ವಲಯಗಳಾಗಿ ಅಂದರೆ ವಲಯ-೧, ೨, ೩, ಮತ್ತು ೪ ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- iii) ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ವಲಯ-೧ ರಲ್ಲೂ, ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ವಲಯ-೨ ರಲ್ಲೂ, ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ವಲಯ-೩ ರಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ವಲಯ-೪ ಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೈದರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್‌ಕೆ ವಲಯ-೧ ಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್‌ಕೆ ವಲಯ-೨ ಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- iv) ತ್ವರಿತ ನಗರೀಕರಣ, ಕೈಗಾರಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಹಂತ-೨ ರಲ್ಲಿನ ನಗರಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಣೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಮೈಸೂರು, ಮಂಗಳೂರು, ತುಮಕೂರು, ನಂಜನಗೂಡು, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ-ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಮುಂತಾದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ವಲಯ-೩ಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

v) ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಇದೆ:

ಹೈದರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕೇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವಲಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಅಂದರೆ ವಲಯ-೧,೨,೩ ಮತ್ತು ೪ ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ತಾಲೂಕನ್ನು ವಲಯ-೧ಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಲಯ-೧ರಲ್ಲಿ ಬರುವ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಾಗಿವೆ.

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ವಲಯ-೨ಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಿರಿಯೂರು, ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ವಲಯ-೨ ಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಲಯ-೩ರಲ್ಲಿ ಬರುವ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದೆ. ವಲಯ-೩ಕ್ಕೆ ಚಳ್ಳಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಸೇರಿದೆ. ವಲಯ-೪ರಲ್ಲಿ ಬರುವ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಲಯ-೪ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಯಾವುದೇ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಂಖ್ಯೆ	ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು		ಹೈದರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕೇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು			
			ಹೆಚ್‌ಕೆ ಪ-೧	ಹೆಚ್‌ಕೆ ಪ-೨	ವ-೧	ವ-೨	ವ-೩	ವ-೪
೧	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೭	-	-	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ	ಹಿರಿಯೂರು, ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಹೊಸದುರ್ಗ	ಚಳ್ಳಕೆರೆ	-

ಆಧಾರ: ಕೈಗಾರಿಕಾ ನೀತಿ ೨೦೧೪-೧೯

ಸಹಕಾರಿ ಸಕ್ಕರೆ ಉದ್ಯಮ

ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜನನಾಯಕ ಆಲೂರು ವಿ. ಮನಿಯಪ್ಪನವರು, ಬಬ್ಬೂರು ಗುರುಬಸಣ್ಣ ಮತ್ತು ಎಳನಾಡು ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಊರೂರು ತಿರುಗಿ ಷೇರು ಹಣ ಕೂಡಿಸಿ ಹಿರಿಯೂರು ಬಳಿ ೨೭೦ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಹಕಾರಿ ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬು ಅರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಈ ಕಾರ್ಖಾನೆ ೨೨ ಹಂಗಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ದಿನವೊಂದಕ್ಕೆ ೧,೨೫೦ ಟನ್ ಕಬ್ಬು ಅರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಒಟ್ಟು ೨೦ ಲಕ್ಷ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಟನ್ ಕಬ್ಬು ಅರೆದು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿತು.

೧೯೮೪ರಿಂದ ಈ ಸಹಕಾರಿ ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ ನಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನ ೮೦೦ ಮಂದಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಲೇ ಆಫ್ (Lay off) ಘೋಷಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಕಬ್ಬು ಬೆಳೆಗಾರರು ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾದರು. ಅವರು ಕಬ್ಬು ಬೆಳೆಯುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ ೨೦೦೪ ರಿಂದ ಸಮಾಪನೆ ಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಖಾನೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಒಂದು ಡಿಸ್ಟಿಲರಿಯೂ ಇದ್ದು, ಇದು ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಮೊಲಾಸಿಸ್ ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದೇ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪರಮೇನಕಟ್ಟೆ ಬಳಿ ರೂ. ೧೧ ಕೋಟಿ ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿ ೨೦೦೦ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಒಂದು ಕಬ್ಬಣದ ಕಾರ್ಖಾನೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಹೆಸರು ವಿ.ಎಸ್.ಎಲ್. ಸ್ವೀಲ್ಸ್ ಎಂದು. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಕಬ್ಬಣದ ಅದಿರನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಡೂರಿನಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೨೫೦ ಮಂದಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ಟೆಕ್ನೊಪೈಲ್: ಅರಳಿಯಿಂದ ನೂಲು ತಯಾರಿಸುವ ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಖಾಸಗಿ ಮಾಲೀಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಮೇಟಕುರ್ಕೆ ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿ ೧೯೯೮ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ರೂ. ೮ ಕೋಟಿ ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿರುವ ಈ ನೂಲಿನ ಗಿರಣಿಯಲ್ಲಿ ೮೦

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

ಜನ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಐಮಂಗಲ ಹೋಬಳಿಯ ಹಳ್ಳಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಜೆ ಮುಂಗಾರಿನಲ್ಲಿ ವರಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಡಿ.ಸಿ.ಹೆಚ್. ಮುಂತಾದ ಹತ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂಗಾರಿನಲ್ಲಿ ಜಯಧರ ಹತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೈಬ್ರಿಡ್ ತಳಗಳ ದಾಳಿಯಿಂದ ಈಗ ಬಹು ತಳ ಹತ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂಗಾರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಹತ್ತಿ ಬೆಳೆದರೂ ಜಿನ್ನಿಂಗ್ (ಹತ್ತಿಯಿಂದ ಬೀಜ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ) ಸೌಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹಿರಿಯೂರು ಟೆಕ್ಸ್ಟೈಲ್ಸ್‌ನವರು ಜಿನ್ನಿಂಗ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುವ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಿಂದ ಅರಳಿ ಖರೀದಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ನೂಲನ್ನು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕೈಮಗ್ಗದವರಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಆರ್.ಕೆ. ಪವರ್ ಜೆನ್: ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಉದ್ಯಮಿಗಳು ಹಿರಿಯೂರು ಬಳಿ ಚಳ್ಳಕೆರೆ ರಸ್ತೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಉರವಲು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ನೀರು ಕಾಯಿಸಿ ಹಬೆಯಿಂದ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಘಟಕವನ್ನು ೨೦೦೫ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೦.೫೦ ಕೋಟಿ ರೂ.ಗಳ ಈ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ೭೦ ಜನ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಘಟಕ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ರೈತರ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದ ಬೇವು, ಮಾವು ಹುಣಿಸೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಮರಗಳು, ಸರ್ಕಾರಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಗಿಡ, ಮರಗಳು ನಾಶವಾಗಿವೆ.

ಹಜೀಬ್ ಪ್ರೊಟೀನ್ಸ್: ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ೧೯೯೧ರಲ್ಲಿ ಮೇಟಕುರ್ಕೆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ೪ರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ರೂ. ೧೨ ಕೋಟಿ ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿರುವ ಈ ರಿಫೈನರಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಂಗಾ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ ಬೀಜಗಳಿಂದ ಖಾದ್ಯತೈಲ ತೆಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಾವರದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ೨೦ ಜನ ಕಾರ್ಮಿಕರು, ೧೦ ಜನ ಅರೆಕಾಲಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕರಿದ್ದಾರೆ.

ಎನ್.ಕೆ. ಆಯಲ್ (ಪ್ರೈ) ಲಮಿಟೆಡ್: ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ರೂ. ೨೪೦ ಲಕ್ಷ ಬಂಡವಾಳ ತೊಡಗಿಸಿರುವ ಈ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ೪೫ ಜನ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ತೊಂಬತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತೇಜಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಆದವು. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ರೈತರು ದಾಳಂಬೆ, ಪಪ್ಪಾಯಿ, ಕಾಫಿ ಮತ್ತು ಅಂಜೂರದ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದರು.

ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ತಜ್ಞರು ರೈತರ ಫಸಲುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ನೀಡುವ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮತ್ತು Value addition ಮಾಡಲು ಉತ್ತೇಜನ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರಾದರೂ ಅದರ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕೃಷಿ ಸಚಿವರಾದ ಸಿ. ಭೈರೇಗೌಡರು (Factory on Wheels) ಗಾಲ ಮೇಲಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಎಂಬ ಹೊಸ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಅವಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ರೈತರ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಮಾಡಿ ಡಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ರೂಪಿಸದೇ ಇದು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (Agri Baskets) ಕೃಷಿ ಬುಟ್ಟಿಗಳು ಎಂಬುದೊಂದು ಆಕರ್ಷಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಇದರಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಆಹಾರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡು ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹುಚ್ಚವ್ವನ ಹಳ್ಳಿ ಬಳಿ ೨೦೧೦ರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷಯ ಫುಡ್ ಪಾರ್ಕ್ ಘಟಕ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಎಂ.ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ೨೦೧೦ರ ಮುಂಗಾರು ಹಂಗಾಮಿನಲ್ಲಿ ೧೫,೦೦೦ ಕ್ವಿಂಟಾಲ್ ಸಾವಯವ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

ಈ ಫುಡ್ ಪಾರ್ಕ್, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ತುಮಕೂರು, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಹಾಸನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೩,೫೦೦ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾವಯವ ಕೃಷಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಲು ಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಜತೆಗೆ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ರೈತರ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿತ್ತು. ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರಣೆಗೊಂಡ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ನಿರ್ಧರಿಸಲು ತಜ್ಞರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಜತೆಗೆ ರೈತರ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಶೇಖರಿಸಲು ಉಗ್ರಾಣ, ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಶೈತ್ಯಾಗಾರ, ಗಾತ್ರ ವಿಲೇವಾರಿ ಮತ್ತಿತರ ಯಂತ್ರಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ರೈತರಿಗೆ ದೊರಕಿಸಲು ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಉದ್ದೇಶಿಸಿತ್ತು. ಆರಂಭಗೊಂಡ ೧೦, ೧೮ ತಿಂಗಳು ಅಕ್ಷಯ ಫುಡ್ ಪಾರ್ಕ್ ಗೊತ್ತು ಗುರಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ೨೦೧೧ರ ಜನವರಿ ವೇಳೆಗೆ ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಗಿತ ಗೊಳಿಸಿತು. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಬರಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ೨೦೧೨ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೪ರಂದು ಅಕ್ಷಯ ಫುಡ್ ಪಾರ್ಕ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹುಚ್ಚವ್ವನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಕರ, ಕೃಷಿ ತಜ್ಞರ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಹಕರ ಸಭೆಯೊಂದನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಿ ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಉಗ್ರಾಣ, ಶೈತ್ಯಾಗಾರ, ಗಾತ್ರ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಗ್ರಾಹಕರು ಉಪಯೋಗ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಆಶಾಕಿರಣವಾಗಿದ್ದ ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಯೂ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿತು.

ಕುಶಲ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಕಾಷ್ಟ, ಶಿಲ್ಪ, ಲೋಹ ತಯಾರಿಕೆ

ದೊಡ್ಡ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕನಾಲಗರು ಚಿನ್ನದ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗೌನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಗುಂಡಾಚಾರಿ ಅನ್ನುವ ಕುಶಲಕರ್ಮಿ ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

ದೇವರುಗಳ ಮುಖ ಪದ್ಮ, ಭತ್ತಿಗಳು, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಸ್ತಗಳು, ಡಾಬು ಇತ್ಯಾದಿ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಊರುಗಳಿಂದ ಜನರು ಇವರಿಂದ ನಾನಾ ವಿವಿಧ ಅಲಂಕಾರಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೇ ಆಚಾರರು ಮರದ ಮಟ್ಟಡಿ (ಲೇತ್) ಯಲ್ಲ ಸುಂದರವಾದ ಕುಡುಗೋಲು ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಕೈ ಹಿಡಿಗಳನ್ನು ಮರದಲ್ಲ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗೃಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು

ರೈತರು ಮತ್ತು ಕುರಿ ಪಾಲಕರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಾಸಿಸುವ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ನೇಗಿಲು, ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿ, ಕುಳ, ಕುಡ, ಕುಡುಗೋಲು, ಕೊಡಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಆಯಗಾರರು ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮರಡಿಹಳ್ಳಿ, ಹುಲತೊಟ್ಟು ಮತ್ತಿತರ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂಬಾರರು ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಿಕೆ, ಕುಡಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಇಕ್ಕನೂರು, ಕಣಜನಹಳ್ಳಿ, ಹರ್ತಿಕೋಟೆ, ಹುಲತೊಟ್ಟು, ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ, ಹೊಸಹಳ್ಳಿ, ಗುಳಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ, ವೇಣುಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡ ಮತ್ತು ಮಸ್ಸಲ್ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಣ್ಣೆ ಕೈ ಮಗ್ಗದ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳಿದ್ದು, ಈ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೫೦ ಜನರಂತೆ ೫೦೦ ಜನ ಕಂಬಳ ನೇಕಾರರಿದ್ದಾರೆ.

ತೆಂಗಿನ ನಾರಿನ ಉದ್ಯಮ

ಈ ಉದ್ಯಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲತ್ತು. ಸರ್ಕಾರದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನೀತಿಯ ಉತ್ತೇಜನದಿಂದ ಈ ಉದ್ಯಮ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೮ - ೧೦ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಸ್ಸಲ್ ಮಟ್ಟ, ಹಿರಿಯೂರು ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನ ಮಟ್ಟಿಯಿಂದ ನಾರು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತರಾದ ಕುಶಲ ಕರ್ಮಿಗಳು ತೆಂಗಿನ ನಾರಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ, ರಂಗನಾಥಪುರ, ಆದಿವಾಲ, ಮಸ್ಸಲ್, ಮಸ್ಸಲ್ ಮಟ್ಟ, ಹಿರಿಯೂರು ಮತ್ತು ಆದಿವಾಲ ಫಾರಂ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೭೦ ಕಾರ್ಮಿಕರಂತೆ ಒಟ್ಟು ೪೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರ್ಮಿಕರು ಈ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಚಾಲೂ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಉದ್ಯಮ ಇದೊಂದೇ ಆಗಿದೆ.

ಖಾದಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಜತೆಗೆ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಖಾದಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಬರಪೀಡಿತ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಪ್ರದೇಶವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಭಾಗದ ಜನ ಅರ್ಥಿಕವಾಗಿ ತೀರಾ ಹಿಂದುಳಿದಿದ್ದರು. ಇಂಥಾ ಪ್ರದೇಶದ ಕೇಂದ್ರ ಭಾಗವಾದ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಐಮಂಗಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಖಾದಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಜನ ತಾವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹತ್ತಿಯಿಂದ ನೂಲು ತೆಗೆದು ಬಟ್ಟೆ ನೇಯುವ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಖಾದಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ನೂಲು ತೆಗೆಯುವ ಚರಕಗಳು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಐಮಂಗಲ ಹೋಬಳಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮಗಳ ಜನ ನೂಲು ತೆಗೆದು ಅದರ ಲಡಿಗಳನ್ನು ಖಾದಿ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವು ನೇಯ್ಗೆ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ರವಾನೆಯಾಗಿ ಬಟ್ಟೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಭರಮಪುರದ ಛಲವಾದಿ ಜನಾಂಗದವರು ತಾವು ನೇಯ್ಗೆ ಬಳಿ ಛಾದರಗಳನ್ನು ಐಮಂಗಲ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯೂರು ಸಂತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬುರುಜನರೊಪ್ಪದ ಬಳಿಯ ಸಾಲುಣಿಸೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದ ನೇಕಾರರು, ಹೊದಿಕೆ ಬಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಸೀರೆ, ಧೋತ್ರಗಳನ್ನು ನೇಯ್ಗೆ ಊರೂರು ತಿರುಗಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹೇಮದಳದಲ್ಲಿದ್ದ ಛಲವಾದಿ ಜನಾಂಗವೂ ಕೂಡ ಹೊದಿಕೆ ಬಟ್ಟೆ ನೇಯ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು.

ಇತರೆ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಉದ್ಯಮಗಳು

ವಿವಿಧ ಮಾರ್ಕಿನ ಬೀಡಿ ತಯಾರಕರು ಪಕ್ಕದ ತಾಲ್ಲೂಕಾದ ಸಿರಾದಲ್ಲದ್ದರೂ, ಬೀಡಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಭೂತಯ್ಯನಹಳ್ಳಿಗಳ ಜನರು ಹತ್ತಿರದ ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ತೊಬರೆ ಗಿಡಗಳಿಂದ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಒಣಗಿಸಿ ಬೀಡಿ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಮಾರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಧರ್ಮಪುರ, ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ ಹೋಬಳಿಗಳ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ತಂಬಾಕನ್ನು ಕೊಂಡು ದಿಂಡಾವರ, ಧರ್ಮಪುರ, ಮಾಳಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಪಿಲಾಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಡಿ ಸುತ್ತುವ ಕುಶಲಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿ ಅವರಿಂದ ತೊಬರೆ ಎಲೆ ಮತ್ತು ತಂಬಾಕಿನಿಂದ ಬೀಡಿ ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮಾಲಕರು ಸಿರಾದವರಾದರೂ ಬೀಡಿ ಉದ್ಯಮದ ಮುಖ್ಯ ಕಚ್ಚಾ ವಸ್ತುಗಳು ಸಿಗುವುದು ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಸಣ್ಣ ಮತ್ತು ಅತೀ ಸಣ್ಣ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

೨೦೦೯-೧೦ ಮತ್ತು ೨೦೧೫-೧೬ ರವರೆಗೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ನೋಂದಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ವಿವರ (ಸಂಖ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ)

ಕ್ರ ಸಂ	ವಿವರ		೨೦೦೯-೧೦	೨೦೧೫-೧೬
೧	ಆಟೋಮೊಬೈಲ್	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೦	೦೨
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೦೦	೧೫
೨	ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕಲ್ ಮತ್ತು ಎಲೆಕ್ಟ್ರಾನಿಕ್ಸ್	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೪	೦೩
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೧೦	೨೫
೩	ಕೆಮಿಕಲ್ಸ್	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೦	೦೧
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೦೦	೦೫
೪	ಫೆರಸ್ ಮತ್ತು ನಾನ್ ಫೆರಸ್	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೦	೦೦
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೦೦	೦೦
೫	ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಮಾದಕ ವಸ್ತುಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೪	೦೮
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೧೬	೫೦
೬	ಗ್ಲಾಸ್ ಮತ್ತು ಸಿರಾಮಿಕ್ಸ್	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೦	೦೦
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೦೦	೦೦
೭	ಜಾಬ್ ವರ್ಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ರಿಪೇರಿ	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೨	೦೦
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೦೬	೦೦
೮	ಚರ್ಮ	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೮	೦೪
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೫೫	೨೦
೯	ಮೆಕ್ಯಾನಿಕಲ್ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೧	೦೦
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೦೪	೦೦
೧೦	ಕಾಗದ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಣ	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೦	೦೨
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೦೦	೧೪
೧೧	ರಬ್ಬರ್ ಮತ್ತು ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೩	೦೫
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೧೩	೨೫

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೧೨	ಟೆಕ್ನಿಟೈಲ್ಸ್	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೦	೨೦
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೮೦	೧೧೬
೧೩	ಮರ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೫	೧೫
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೧೦೮	೯೦
೧೪	ಇತರೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೦೬	೦೨
		ಕೆಲಸಗಾರರು	೧೫	೧೦

ಆಧಾರ: ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ನೋಟ ೨೦೦೯-೧೦ ಮತ್ತು ೨೦೧೫-೧೬

ರೇಷ್ಮೆ ಉದ್ಯಮ

ರೇಷ್ಮೆಯು ಗೃಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ರೇಷ್ಮೆಯು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿಗೆ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿಯು ವರ್ಷದಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕೃಷಿಕರು ಸಣ್ಣ ಹಿಡುವಳಿದಾರರಾಗಿದ್ದು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಕೃಷಿಕರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ.

ರೇಷ್ಮೆ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ, ಹಿಪ್ಪು ನೇರಕೆ ಬೆಳೆಯಲು, ಹುಳು ಸಾಕಣೆ ಮಾಡಲು ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ನೂಲು ಬಿಚ್ಚಾಣಿಕೆ ಮನೆಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಧನ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೦೯-೧೦ ರಲ್ಲಿ ೬೩೩.೧೦ ಹೆ. ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಲ್ಲ ಹಿಪ್ಪು ನೇರಕೆ ಬೆಳೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ೬೩೯.೮೭೨ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳ ಮೌಲ್ಯದ ೨೯೦.೮೫೧ ಟನ್ ರೇಷ್ಮೆ ಗೂಡು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಸುಬಿನಲ್ಲಿ ೭೨೦ ರೈತರು ತೊಡಗಿದ್ದರು.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೩-೧೪ ರಲ್ಲಿ ೬೫೮.೦೦ ಹೆ. ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಪ್ಪು ನೇರಕೆ ಬೆಳೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ೯೪೧.೫೭ ಲಕ್ಷ ರೂ ಮೌಲ್ಯದ ೩೦೭.೮೬ ಟನ್ ರೇಷ್ಮೆ ಗೂಡನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೭೧ ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ೩೭ ಮಂದಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟಜಾತಿ, ೩೩ ಮಂದಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ, ೫೫೪ ಇತರೆಯವರು ನೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ೬೨೪ ಮಂದಿ ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿ ಕೈಗೊಂಡವರಾಗಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟು ೫೧ (೪ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ೪ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಮತ್ತು ೪೩ ಇತರೆ) ರೈತರು ಕೆಆರ್‌ಎಲ್ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಸಹಾಯ ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ೫೭೧.೦೦ ಹೆ. ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಪ್ಪು ನೇರಳೆ ಬೆಳೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ೭೨೮.೦೩ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳ ಮೌಲ್ಯದ ೨೪೦.೦೦೦ ಟನ್ ರೇಷ್ಮೆಗೂಡು ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೭೫ ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ೩೭ ಮಂದಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟಜಾತಿ, ೩೮ ಮಂದಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ, ೪೭೮ ಇತರೆ ಯವರು ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ೫೪೨ ಮಂದಿ ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿ ಕೈಗೊಂಡವರಾಗಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟು ೧೧ (೨ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ೯ ಇತರೆ) ರೈತರು ಕೆಟಲಕ್ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೋಜನೆಯಡಿ ಸಹಾಯ ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ಹೈನು ಉದ್ಯಮ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ರೈತರ ಜೀವನ ನಾಡಿ ಆಗಿರುವ ಹೈನುಗಾರಿಕೆಯು “ಕ್ಷೀರ ಕ್ರಾಂತಿ” ಯ ಮೂಲಕ ಜನರ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಉನ್ನತೀಕರಿಸಿ, ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದೆ. ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ದಾವಣಗೆರೆ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸಹಕಾರಿ ಹಾಲು ಉತ್ಪಾದಕರ ಸಂಘಗಳ ಒಕ್ಕೂಟ ನಿಯಮಿತವು(ಶಿಮೂಲ್) ದಿ:೧೬.೩.೧೯೮೮ ರಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಈ ಒಕ್ಕೂಟದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಹಾಗೂ ಜೀವನಮಟ್ಟ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಪಶುಸಂಪತ್ತು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಮಹತ್ತರ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹಾಲನಲ್ಲರುವ ಜೀವಾಣುಗಳ ಶಕ್ತಿಗುಂದಿಸಲು ಹಾಲನ್ನು ಪ್ಯಾಶ್ಟರ್ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿ(ಪ್ಯಾಶ್ಟರೈಸೇಷನ್), ಹಾಲನಲ್ಲರುವ ಜಿಡ್ಡನ್ನು ಒಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಂದು ಪಾಲಿಥೀನ್ ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಹಾಲಿನ ಉಪ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಾದ ಬೆಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ, ಪೇಡಾ, ಮೈಸೂರುಪಾಕ್, ಲಸಿ, ಮಜ್ಜಿಗೆ, ಮೊಸರು, ಖೋವಾ, ಬೆಣ್ಣೆ, ಸುವಾಸಿತ ಹಾಲು, ಬಾದಾಮಿ ಪೌಡರ್, ಜಾಮೂನ್ ಮಿಕ್ಸ್, ಶೈತೀಕರಣದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲದ ೪೫ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಇಡಬಹುದಾದ ಗುಡ್‌ಲೈಫ್ ಹಾಲು ಮುಂತಾದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪಶುಸಂಪತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದ್ದು, ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡಲೂ, ಬಾವಿಗಳಿಂದ ನೀರೆತ್ತಲೂ, ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗೆ ಸಾಗಿಸಲೂ, ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿದೆ. ಹೈನುಗಾರಿಕೆಯು ಡೈರಿ ಉದ್ಯಮದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಉದ್ಯೋಗ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಜೊತೆಗೆ ಜನರ ಜೀವನಮಟ್ಟ ಸುಧಾರಿಸಲು ನೆರವಾಗಿದೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೦೭ರ ಜಾನುವಾರು ಗಣತಿಯಂತೆ ೩೧,೦೭೧ ದನಕರುಗಳು, ೧೮,೫೭೬ ಎಮ್ಮೆಗಳು, ೩,೦೦,೦೩೩ ಕುರಿಗಳು, ೫೮,೧೦೨ ಮೇಕೆಗಳು, ೭೩೫ ಹಂದಿಗಳು, ೩೨ ಮೊಲಗಳು, ೯,೭೩೩ ನಾಯಿಗಳು, ೩,೧೭೭ ಇತರೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ೪,೨೧,೩೭೫ ಜಾನುವಾರುಗಳಿದ್ದವು. ೫೭,೧೫೭ ಕೋಳಿಗಳಿದ್ದವು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೫-೧೬ರಲ್ಲಿ ೩ ಪಶು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು, ೧೪ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯಗಳು, ೯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪಶುವೈದ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ಒಂದು ಸಂಚಾರಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯ ಸೇರಿದಂತೆ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಒಟ್ಟು ೨೭ ಪಶುವೈದ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೧೭.೩೭೭ ರಾಸುಗಳು ಕೃತಕ ಗರ್ಭಧಾರಣೆ, ೭೩.೭೭೨ ಚಿಕ್ಕತ್ ಪಡೆದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಹೋಟೆಲ್ ಉದ್ಯಮ

ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರವಾದ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೋಟೆಲ್ ಉದ್ಯಮ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಗ್ರಾಹಕರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಊರು, ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೂ ಚಹಾ ಅಂಗಡಿಗಳಿವೆ. ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣ ೭೨ ಹೋಟೆಲ್‌ಗಳು ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ೮ ವಸತಿ ಗೃಹಗಳಿವೆ.

ಧರ್ಮ ಭತ್ತ: ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ತಮಿಳುನಾಡು ಮೂಲದ ತನ್ಯಾಸಿ ಗೌಂಡರ್ ಭತ್ತ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ದರದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತನ್ಯಾಸಿ ಗೌಂಡರ್ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪವನ್ನು ಎನ್.ಎಚ್-೪ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ತುಳಸಿ ಮತ್ತು ಪ್ಯಾಲೇಸ್ ಎಂಬೆರಡು ಬೃಹತ್ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ಹುಳಿಯಾರು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಗರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪ, ತ್ರಿಶೂಲ್ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪಗಳಿವೆ.

ಭೂ-ಹಿಡುವಳಿ

ಕೃಷಿ ಗಣತಿ ಪ್ರತಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಜರುಗುತ್ತದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೦-೨೦೧೧ ರ ಕೃಷಿ ಗಣತಿಯಂತೆ ಒಂದು ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಭೂ-ಹಿಡುವಳಿ ಹೊಂದಿರುವವರನ್ನು ಅತೀ ಸಣ್ಣ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು ಎಂತಲೂ ಇವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೭೧೦೧ ಆಗಿದ್ದು, ೯೨೩೪.೦೧ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಭೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ೧ ರಿಂದ ೨ ಹೆ. ಭೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಸಣ್ಣ ಭೂ-ಹಿಡುವಳಿ ಎಂತಲೂ ಇವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೫೯೮೦ ಆಗಿದ್ದು, ೨೨೮೪೦.೭೧ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಭೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ೨ ರಿಂದ ೪ ಹೆ. ಭೂಹಿಡುವಳಿ ಹೊಂದಿರುವವರನ್ನು ಅರೆ ಮಧ್ಯಮ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರ ಎಂತಲೂ ಇವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೧೭೩೮ ಆಗಿದ್ದು, ೩೧೩೦೫.೩೧ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಭೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ೪ ರಿಂದ ೧೦ ಹೆ. ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ಹೊಂದಿರುವವರನ್ನು ಮಧ್ಯಮ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರ ಎಂತಲೂ, ಇವರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ೭೨೧೯ ಆಗಿದ್ದು, ೩೭೧೩೭.೨೯ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಭೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ೧೦ ಹೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ಹೊಂದಿರುವವರನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರ ಎಂತಲೂ ಇವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೧೨೯ ಆಗಿದ್ದು, ೧೭೪೮೪.೫೪ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಭೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೫೨೦೭೭ ಒಟ್ಟು ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರಿದ್ದು, ೧೧೭೦೦೧.೭೭ ಹೆ. ಭೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ವಿವರಗಳಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕ ನೋಡಿ

ಕೃಷಿಗಣತಿಯುಂಟೆ (೨೦೧೦-೧೧) ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ

ಕ್ರ. ಸಂ.	ವರ್ಗ	ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ			ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ					
		ವೈಯಕ್ತಿಕ	ಜಂಟಿ	ಸಾಂಸ್ಥಿಕ	ಒಟ್ಟು	ವೈಯಕ್ತಿಕ	ಜಂಟಿ	ಸಾಂಸ್ಥಿಕ		
೧	೦.೫ ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ	ಪು	೫೯೭೫	೦	೦	೫೯೭೫	೧೭೧೫.೫೭	೦.೦೦	೦.೦೦	೧೭೧೫.೫೭
		ಮ	೧೫೯೦	೦	೦	೧೫೯೦	೪೭೭.೪೧	೦.೦೦	೦.೦೦	೪೭೭.೪೧
		ಒಟ್ಟು	೭೫೬೫	೦	೦	೭೫೬೫	೨೧೮೨.೯೮	೦.೦೦	೦.೦೦	೨೧೮೨.೯೮
		ಪು	೭೦೪೦	೦	೦	೭೦೪೦	೫೧೫೭.೭೫	೦.೦೦	೦.೦೦	೫೧೫೭.೭೫
		ಮ	೨೫೦೭	೦	೦	೨೫೦೭	೧೮೯೩.೨೮	೦.೦೦	೦.೦೦	೧೮೯೩.೨೮
		ಒಟ್ಟು	೯೫೪೭	೦	೦	೯೫೪೭	೭೦೫೧.೦೩	೦.೦೦	೦.೦೦	೭೦೫೧.೦೩
		ಪು	೧೩೦೦೫	೦	೦	೧೩೦೦೫	೭೮೭೩.೩೨	೦.೦೦	೦.೦೦	೭೮೭೩.೩೨
		ಮ	೪೦೯೭	೦	೦	೪೦೯೭	೨೩೭೦.೭೯	೦.೦೦	೦.೦೦	೨೩೭೦.೭೯
		ಒಟ್ಟು	೧೭೧೦೧	೦	೦	೧೭೧೦೧	೯೨೪೪.೦೧	೦.೦೦	೦.೦೦	೯೨೪೪.೦೧
		೨	(೧.೦ - ೨.೦)	ಪು	೧೨೪೦೨	೦	೦	೧೨೪೦೨	೧೭೭೭೩.೦೭	೦.೦೦
ಮ	೩೫೭೮			೦	೦	೩೫೭೮	೫೦೭೭.೫೪	೦.೦೦	೦.೦೦	೫೦೭೭.೫೪
ಒಟ್ಟು	೧೫೯೮೦			೦	೦	೧೫೯೮೦	೨೨೮೪೦.೬೧	೦.೦೦	೦.೦೦	೨೨೮೪೦.೬೧
ಪು	೧೨೪೦೨			೦	೦	೧೨೪೦೨	೧೭೭೭೩.೦೭	೦.೦೦	೦.೦೦	೧೭೭೭೩.೦೭
ಮ	೩೫೭೮			೦	೦	೩೫೭೮	೫೦೭೭.೫೪	೦.೦೦	೦.೦೦	೫೦೭೭.೫೪
ಒಟ್ಟು	೧೫೯೮೦			೦	೦	೧೫೯೮೦	೨೨೮೪೦.೬೧	೦.೦೦	೦.೦೦	೨೨೮೪೦.೬೧
ಪು	೧೫೯೮೦			೦	೦	೧೫೯೮೦	೨೨೮೪೦.೬೧	೦.೦೦	೦.೦೦	೨೨೮೪೦.೬೧
ಮ	೩೫೭೮			೦	೦	೩೫೭೮	೫೦೭೭.೫೪	೦.೦೦	೦.೦೦	೫೦೭೭.೫೪
ಒಟ್ಟು	೧೫೯೮೦			೦	೦	೧೫೯೮೦	೨೨೮೪೦.೬೧	೦.೦೦	೦.೦೦	೨೨೮೪೦.೬೧

ಕೊಯಿಲು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಂಪಂಚಾಯತ್

ಅರೆ ಮಧ್ಯಮ											
	ಪು	ಒಂ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
೩	(೨.೦ - ೩.೦)	ಮ	ಒಂ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
		ಮ	೧೨೮೫	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
		ಒಟ್ಟು	೨೮೫೫	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
	(೩.೦ - ೪.೦)	ಮ	೨೮೫೫	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
			ಒಟ್ಟು	೫೭೧೧	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
		ಮ	೫೭೧೧	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
	ಒಟ್ಟು	ಮ	೧೧೫೭೬	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
		ಮ	೧೧೫೭೬	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
		ಒಟ್ಟು	೨೩೧೫೨	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
		ಒಟ್ಟು	೨೩೧೫೨	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
ಮಧ್ಯಮ											
(೪.೦ - ೫.೦)	ಮ	೧೮೨೮	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
	ಮ	೪೮೮	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
	ಒಟ್ಟು	೨೩೧೬	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
	ಮ	೫೧೧	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
(೫.೦ - ೬.೫)	ಒಟ್ಟು	೨೮೦೭	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
	ಮ	೮೮೨	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
	ಒಟ್ಟು	೩೬೮೯	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
(೬.೫ - ೧೦.೦)	ಮ	೮೮೨	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
	ಮ	೨೮೫	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
	ಒಟ್ಟು	೧೧೬೭	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	

ವೋಟಗಣನೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ

ಹೀಕೆ	ಪುಸ್ತಕ	ಪುಟ	ಪ್ರಾರಂಭ	ಅಂತಿಮ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ	ಪರಿಷ್ಕರಣೆ					
ಇ	ಹೀಕೆ	ಪುಸ್ತಕ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦				
		ಮುಖ್ಯ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦			
		ಒಟ್ಟು	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦			
	೨೦ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು	ಹೀಕೆ	ಪುಸ್ತಕ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦		
			ಮುಖ್ಯ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
			ಒಟ್ಟು	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	
		ಹೀಕೆ	ಪುಸ್ತಕ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
			ಮುಖ್ಯ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
			ಒಟ್ಟು	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
			ಪುಸ್ತಕ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
			ಮುಖ್ಯ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
			ಒಟ್ಟು	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದ ಹೀಕೆ																						
ಹೀಕೆ	ಪುಸ್ತಕ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦			
	ಮುಖ್ಯ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦		
	ಒಟ್ಟು	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦		

ಅಧಿಕಾರ: ಕೃಷಿ ಗಣನೆ ೨೦೧೦-೧೧

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನ: ಕರ್ನಾಟಕವು ೧೯೭೦ ದಶಕದಲ್ಲೇ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಯೋಜನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮೊದಲ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಸಂವಿಧಾನದ ೭೩ ಮತ್ತು ೭೪ನೇಯ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಆಶಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ತಳಮಟ್ಟದ ಕಾಳಜಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವಂತಹ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವ ಯೋಜನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೆಲಸಗಾರರು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೧೯೯೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಒಟ್ಟು ೯೪೭೨೦ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಿದ್ದು, ಅವರಲ್ಲಿ ೩೩೭೬೩ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ೬೦೯೫೭ ಮಹಿಳೆಯರು ಸೇರಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ೩೩೬೮೫ (೨೯೦೧೭ ಪುರುಷರು, ೭೭೬೮ ಮಹಿಳೆಯರು) ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರು, ೩೬೪೫೪ (೧೭೭೫೯ ಪುರುಷರು, ೧೮೬೯೫ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮಂದಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು, ೩೯೪೭(೩೩೧೯ ಪುರುಷರು, ೬೨೮ ಮಹಿಳೆಯರು) ಜಾನುವಾರು, ಅರಣ್ಯ, ಮೀನುಗಾರಿಕೆ, ಬೇಟೆ, ಪ್ಲಾಂಟೇಷನ್, ಹಣ್ಣಿನ ತೋಟ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ, ೯೧ (೮೩ ಪುರುಷರು, ೫ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮಂದಿ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲೂ, ೫೦೯೩ (೩೧೯೫ ಪುರುಷರು, ೧೯೦೧ ಮಹಿಳೆಯರು) ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ, ೧೦೪೭ (೯೬೫ ಪುರುಷರು, ೮೨ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮಂದಿ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲೂ, ೪೯೬೫ (೪೨೧೩ ಪುರುಷರು, ೭೫೨ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮಂದಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದಲ್ಲೂ, ೮೫೧ (೮೪೪ ಪುರುಷರು, ೭ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮಂದಿ ಸಾರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಹಾಗೂ ಸಂಪರ್ಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಹಾಗೂ ೫೫೮೪ (೪೩೯೮ ಪುರುಷರು, ೧೧೮೬ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮಂದಿ ಇತರೆ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲೂ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೧೦೧೮೧ (೮೮೪ ಪುರುಷರು, ೯೨೯೭ ಮಹಿಳೆಯರು)ಮಂದಿ ಸೀಮಾಂತ (ಮಾರ್ಜನಲ್) ಕೆಲಸಗಾರರು ಹಾಗೂ ೧೨೩೮೦೨ (೫೨೦೫೫ ಪುರುಷರು, ೭೧೨೪೭ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮಂದಿ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರಿದ್ದರು.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೧೪೫೨೫೩ (೮೭೩೬೩ ಪುರುಷರು, ೫೭೮೯೦ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮಂದಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ೧೧೩೩೮೦ (೭೫೧೪೭ ಪುರುಷರು, ೩೮೨೩೩ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರು, ೩೧೮೭೩ (೧೨೨೧೯ ಪುರುಷರು, ೧೯೬೫೭ ಮಹಿಳೆಯರು) ಸೀಮಾಂತ ಕೆಲಸಗಾರರು ಸೇರಿದ್ದರು. ೧೧೩೩೮೦ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ೪೦೯೮೧ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರು, ೩೫೨೧೫ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು, ೩೫೩೬ ಗೃಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ, ೩೩೩೧೮ ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರು ಸೇರಿದ್ದರು. ೩೧೮೭೩ ಸೀಮಾಂತ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ೩೮೧೫ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರು,

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

೧೭೧೯೯ ಕೃಷಿಕಾರ್ಮಿಕರು, ೨೭೪೪ ಗೃಹಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ೮೧೧೮ ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರು ಹಾಗೂ ೧೪೦೮೭೭ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರಿದ್ದರು.

ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಸಗಟು, ಚಿಲ್ಲರೆ ಬೆಲೆಗಳು : ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣವಾದ ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ ಹಳ್ಳಗಳ ಜನ ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಜನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ದಿನ ನಿತ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳ ಖರೀದಿಯೂ ಸೇರಿದೆ. ರೈತರು ತಾವು ಬೆಳೆಯುವ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬೇಳೆ, ಬೆಲ್ಲ, ಉಪ್ಪು, ಎಣ್ಣೆ, ಬಟ್ಟೆಬರೆ, ಸಾಂಬಾರ ಪದಾರ್ಥ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಸಗಟು/ ಚಿಲ್ಲರೆ ಬೆಲೆಗಳು(೨೦೧೪ ಫೆಬ್ರವರಿ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ)
 ಸಗಟು ಬೆಲೆ(ಕ್ಷಿಂಟಾಲ್‌ಗೆ ರೂ.ಗಳಲ್ಲಿ)
 ಚಿಲ್ಲರೆ ಬೆಲೆ(ಕೆ.ಜಿ.ಗೆ ರೂ.ಗಳಲ್ಲಿ)

ಪದಾರ್ಥಗಳು	ಸಗಟು	ಚಿಲ್ಲರೆ
ಬೆಲ್ಲ	೩೩೦	೪೦
ಬೇಳೆ	೩೫೦	೭೦
ಎಣ್ಣೆ	೭೦೦	೭೩
ಹುರಿಗಡಲೆ	೭೦೦	೭೫
ಉದ್ದಿನ ಬೇಳೆ	೫೦೦	೮೫
ಹೆಸರು ಬೇಳೆ	೮೨೦	೮೮
ರಾಗಿ	೨೩೦೦	೩೦
ಜೋಳ	೨೯೦೦	೩೨
ನವಣಿ	೧೯೦೦	೨೨
ಸಜ್ಜೆ	೨೦೦೦	೨೫

ಕೂಲಿ ವಿವರ

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೂಲಿ ಮಾಡುವ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಳ್ಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ನಿರಾವರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಂಡಾಳಿಗೆ ದಿನಕ್ಕೆ ರೂ. ೨೫೦.೦೦, ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ರೂ. ೧೫೦.೦೦. ಒಂದು ಜೊತೆ ಮತ್ತು ಮತ್ತೂ ಗಂಡಾಳಿಗೆ ರೂ. ೩೦೦.೦೦. ಹೊಲದಲ್ಲಿನ ಫಸಲು ಕೊಯ್ಯುವುದು, ಭತ್ತನಾಟಿ ಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕಂಬ್ರಾಕ್ಟ್ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕುರಿ, ಮೇಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಕಾಣೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ವಾಡಿಕೆ ಮಳೆ(೧೯೪೧ ರಿಂದ ೧೯೯೦) ೫೫೦ ಮಿಲಿಮೀಟರ್ ಆಗಿದ್ದು, ಸರಾಸರಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೨೯ ಮಳೆದಿನಗಳಾಗಿವೆ. ವಾರ್ಷಿಕ ವಾಸ್ತವಿಕ ಮಳೆ ಎಂ.ಎಂ. ಗಳಲ್ಲಿ ೨೦೦೫ ರಿಂದ ೨೦೧೫ ರವರೆಗೆ ಹೀಗಿದೆ. ೨೦೦೫ ರಲ್ಲಿ ೮೩೭, ೨೦೦೬ ರಲ್ಲಿ ೪೨೧.೭, ೨೦೦೭ ರಲ್ಲಿ ೭೭೯, ೨೦೦೮ ರಲ್ಲಿ ೬೪೨, ೨೦೦೯ ರಲ್ಲಿ ೭೧೫, ೨೦೧೦ ರಲ್ಲಿ ೭೯೫, ೨೦೧೧ ರಲ್ಲಿ ೩೦೮, ೨೦೧೨ ರಲ್ಲಿ ೪೫೫, ೨೦೧೩ ರಲ್ಲಿ ೬೨೭, ೨೦೧೪ ರಲ್ಲಿ ೬೪೨ ಮತ್ತು ೨೦೧೫ ರಲ್ಲಿ ೭೧೯ ಆಗಿತ್ತು.

ಬಡತನ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಯೋಜನೆಗಳು

ಸ್ವರ್ಣ ಜಯಂತಿ ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್‌ಗಾರ್ ಯೋಜನೆ (ಎಸ್.ಜಿ.ಎಸ್.ವೈ) :

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ಬಡತನ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡಲು ೧೯೯೯ ರಿಂದ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಸ್.ಜಿ.ಎಸ್.ವೈ. ಒಂದು ಸಬ್ಸಿಡಿ ಸಹಿತ ಸಾಲ ಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ. ರೂ. ೭,೫೦೦ ಗಳ ಮಿತಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತ ಯೋಜನೆ ವೆಚ್ಚದ ಶೇಕಡಾ ೩೦ರಷ್ಟು ಸಹಾಯಧನದ ಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಹಾಗೂ ಅಂಗವಿಕಲರಿಗೆ ಸಹಾಯಧನದ ಮಿತಿ ಶೇ.೫೦ರಷ್ಟಿದ್ದು ರೂ. ೧೦,೦೦೦ ವರೆಗೆ ಮಿತಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತ ಯೋಜನಾ ವೆಚ್ಚದ ಶೇ.೫೦ರಷ್ಟು ಮತ್ತು ರೂ. ೧೦,೦೦೦ ಅಥವಾ ರೂ. ೧.೨೫ ಲಕ್ಷ ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಕಡಿಮೆಯೋ ಅಷ್ಟು. ಆದರೆ ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಧನದಲ್ಲ ಮಿತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವ ಸಮಿತಿ ಮೂಲಕ ಇದರ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೩-೧೪ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣಜಯಂತಿ ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಒಟ್ಟು ೫೦ ಮಹಿಳಾ ಗುಂಪುಗಳು ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಿದ್ದವು. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯೋಗ ಖಾತ್ರಿ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೪೧,೮೬೦ ಕೆಲಸದ ಚೀಟಿಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ೧೬,೮೮೩ ಕುಟುಂಬಗಳು ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಡಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದವು. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೩೨,೮೮೦ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ೯೬೮ ಕುಟುಂಬಗಳು ೧೦೦ ದಿನಗಳ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ೫,೮೯,೫೮೮ (೫,೧೮,೯೯೯ ಪುರುಷರು ಹಾಗೂ ೨,೭೦,೫೮೯ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮಾನವ ದಿನಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೩-೧೪ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿರಾ ಅವಾಸ್ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೬೪೮ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ೨೪೫ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ೧೨೩ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ, ೯೧ ಇತರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ೧೮೯ ಇತರೆ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಡಾ|| ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಗ್ರಾಮೀಣ ವಸತಿ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೪೩೬ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

ಇದರಲ್ಲಿ ೧೧೦ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ೪೭ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಮತ್ತು ೨೭೯ ಇತರೆ ಫಲಾನುಭವಿಗಳು ಸೇರಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಇಂದಿರಾ ಆವಾಸ್ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೭೭೦ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ೩೭೮ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ೨೦೯ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಮತ್ತು ೧೮೩ ಇತರೆ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವರ್ಣಜಯಂತಿ ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಒಟ್ಟು ೧,೫೬೬ ಮಹಿಳಾ ಗುಂಪುಗಳು ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಿದ್ದವು. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯೋಗ ಖಾತ್ರಿ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೪೦,೯೮೯ ಕೆಲಸದ ಚೀಟಿಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ೧೫,೯೮೦ ಕುಟುಂಬಗಳು ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಡಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದವು.

ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೧೦,೯೭೮ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ೧,೨೪೭ ಕುಟುಂಬಗಳು ೧೦೦ ದಿನಗಳ ಉದ್ಯೋಗವನವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ೫,೬೭,೭೧೫(೩,೦೪,೭೪೮ ಪುರುಷರು ಹಾಗೂ ೨,೬೨,೯೬೭ ಮಹಿಳೆಯರು) ಮಾನವ ದಿನಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ರೋಜ್‌ಗಾರ್ ಯೋಜನೆ

ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಿಂದ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಮತ್ತು ತಾವಿರುವ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ಮೂಲಕವಾಗಿ ಉದ್ಯೋಗ ರಹಿತರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಘನ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಯೋಜನೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ಈಗ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ರೂ. ೨ ಲಕ್ಷದ ವರೆಗೆ ಸಾಲ ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ವಿದ್ಯಾವಂತ ೧೮ ರಿಂದ ೩೫ ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳು ಪರಿಶಿಷ್ಟಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟಪಂಗಡದವರು, ಮಹಿಳೆಯರು, ದೈಹಿಕ ಅಂಗ ಊನಗೊಂಡಿರುವವರು ಮತ್ತು ಮಾಜಿ ಸೈನಿಕರು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ವಯೋಮಿತಿಯನ್ನು ೪೫ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಏರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಸಂಘಗಳು

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಶೇ ೪೮.೯೩ರಷ್ಟಿರುವ ಮಹಿಳೆಯರು ಸ್ವಸಹಾಯ ಸಂಘಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ವಂತ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗಿನಿ, ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ರೋಜ್‌ಗಾರ್ ಯೋಜನೆ, ಸ್ವರ್ಣ ಜಯಂತಿ ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್‌ಗಾರ್ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಣ ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಸಂಘಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಲ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಸೌಲಭ್ಯ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದು, ಅದರ ಸದುಪಯೋಗ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೩-೧೪ ರಲ್ಲಿ ೯೦೫ ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಸ್ವ ಸಹಾಯ ಸಂಘಗಳಿದ್ದು, ಒಟ್ಟು ೧೨,೯೧೨ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ೩,೧೮೯ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮಹಿಳೆಯರು ೧,೪೦೪ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಮಹಿಳೆಯರು, ೮,೩೧೯ ಇತರ ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ೯೦೫ ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಸ್ವ ಸಹಾಯ ಸಂಘಗಳಿದ್ದು, ಒಟ್ಟು ೧೧,೩೫೩ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ೨,೨೨೩ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮಹಿಳೆಯರು ೧,೪೭೫ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಮಹಿಳೆಯರು, ೭,೬೫೫ ಇತರ ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದರು.

ಶೌಚಾಲಯಗಳು

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್‌ರಾಜ್ ಇಲಾಖೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ೨೦೧೩-೧೪ ರಲ್ಲಿ ೧,೫೯೭ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ೩,೦೭೪ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಶೌಚಾಲಯಗಳು, ೧೫ ಸಾಮೂಹಿಕ ಶೌಚಾಲಯಗಳು, ೩೯೪ ಶಾಲಾ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್, ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ

ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಪೂರೈಸುವಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಹಾರವೆಂದರೆ ಬಂಡವಾಳದ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮತ್ತು ವಿತರಣೆ. ಸಂಘಟಿತ ಮತ್ತು ಅಸಂಘಟಿತ ವಲಯದ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕೃಷಿ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಜನರಲ್ಲಿರುವ ಉಳಿತಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಕೃಷಿ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮುಂತಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಾಲವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದರೆ, ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಉದ್ದೇಶನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಕೂಡ ಸಾಲನೀತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ತರುವಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸರ್ಕಾರದ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿ ನಿರೂಪಣೆಗಳನ್ನು, ಆದ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ತರಲು ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಇತರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಂತೆ ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲೂ ಸಹ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಹಾರದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಸುಂಕವೆಗ್ಗಡೆ, ಪ್ರಧಾನಿ, ಬೊಕ್ಕಸದ ಅಧಿಕಾರಿ ಮುಂತಾದವರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಹಣದ ಖಜಾನೆಯ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಬಲ್ಲಾಳ ಸಮುದ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ, ಸಾಮಂತನ ಅಧಿಕಾರಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಪೆದ್ದರಸನ ಹೆಸರು, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಬೂದಿಹಾಳು ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರಿ ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಹೆಸರು, (ಕಲ್ಲಕೆರೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಇವನ ಹೆಸರಿದೆ) ಬಲ್ಲಾಳ ಸಮುದ್ರದ ಮೊಘಲರ ಕಾಲದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಜಾಗೀರದಾರ, ಹವಾಲದಾರ ಹಾಗೂ ಮುಜಂದಾರರ ಹೆಸರುಗಳು, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ ಗುಂಡಸಮುದ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಾಗೂರಿನ ರುದ್ರಪ್ಪದೇವರಿಗೆ ಬಾಗೂರಿನ ವೀರಾಪುರ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದತ್ತು ನೀಡಿದ ಬೊಕ್ಕಸದ ರುದ್ರಪ್ಪದೇವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಮುದ್ದಣ್ಣನ ಹೆಸರು, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಿ ಬಾಗೂರು ಮಾರಸಯ್ಯ, ಕೆಲ್ಲೋಡು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕರಣಿಕ ಚಿಕ್ಕರಸಪ್ಪ ಮುಂತಾದವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಸಂತೆಯ ಸುಂಕಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಮತ್ತೊಡು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೌರಿಕರ ಸುಂಕದ ಬಾಕಿ ಸಾವಿರ ವರಹಗಳನ್ನು ಮನ್ನಾ ಮಾಡಿದ ವಿಚಾರವಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲವು ಹಣದ ಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೇ ಆಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಡು ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ವರಹಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲೆ ಇದೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಸಂಗತಿಗಳು.

ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಬಂಡವಾಳದ ಕ್ರೋಢಿಕರಣ, ವಿತರಣೆ ಹಾಗೂ ವಸೂಲಾತಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇವು ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್‌ನ ಮೂಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸಿನ ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಜನರಿಗೆ ಬಂಡವಾಳಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಒದಗಿಸಿ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಗೃಹ ನಿರ್ಮಾಣ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ತುಂಬುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ ಪ್ರದೇಶದ ವಿಕಾಸಕ್ಕೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ತನ್ನಲ್ಲ ಇಡುವ ನಿಧಿಗಳಿಗೆ ನಿಗದಿತ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಘಟಕಗಳಿಗೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ವಿತರಿಸುತ್ತವೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಅನುದಾನದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ನಿಯಮಾನುಸಾರ (ಖಜಾನೆ ಮೂಲಕ) ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಚಲಿತ ಆರ್ಥಿಕ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನುಸಾರ ಸಮಕಾಲೀನ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸಹ ಸಾಲ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಇರುವ ಸರ್ಕಾರದ ಪರಮೋದ್ದೇಶದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅನಿವಾರ್ಯವೆನ್ನಿಸಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆಯೇ, ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಹಕಾರ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು, ಸೊಸೈಟಿಗಳು, ಎ.ಪಿ.ಎಂ.ಸಿ. ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿವೆ.

ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್, ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ

ಈಗಿನ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲು, ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ, ಕೃಷಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳಿಗೆ ಸಾಲ ನೀಡುವ ಕ್ರಮವು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಗ್ರಾಮಗಳೇ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ, ಕೃಷಿಕರೇ ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿದ್ದು, ಇವರು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಲಗಳನ್ನು, ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಒಡವೆ ಕಾಗದ ಪತ್ರ ಗಿರವಿ ಒತ್ತೆ ಇಟ್ಟು ಅವರಿಂದ ಬಡ್ಡಿಯ ಹಾಗೂ ಗಡುವಿನ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿಚಿತ ಶ್ರೀಮಂತರಿಂದ ಬಡ್ಡಿಯೆತ್ತುವುದು, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ರೈತರು ಸಾಲ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಸಾಲ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವರು ತಮಗೆ ತೋಚಿದಷ್ಟು ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಡುವಿನಲ್ಲಿ ಸಾಲ ತೀರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಬಡ್ಡಿಗೆ ಚಕ್ರಬಡ್ಡಿ ಸೇರಿಸಿ ಸಾಲ ವಸೂಲಾಗಿ ಸಾಲಗಾರರ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಆಳುಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಸಾಲಗಾರರ ಮನೆ ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಉಂಟು ಅಥವಾ ಸಾಲಗಾರನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಜಮೀನು ಅಥವಾ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕ್ರಯಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಶ್ರೀಮಂತರು ಇನ್ನಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿ, ಬಡವರು ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಗರುಜನಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದು, ರೈತರು ಉತ್ತಮ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿ ನಗರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಚೈತನ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಳಲಿ, ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡಲೂ ಆಗದೆ, ದುಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಸಾಲ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದನಕರುಗಳೂ ರೋಗಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೈತರು ಸಾಲಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ದೇವರ ಯಾತ್ರೆ, ತಿಥಿ, ನಾಮಕರಣ, ಮಾರಿ ಹಬ್ಬ ಮುಂತಾದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಖರ್ಚುಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೈತ ಸಾಲ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಬರಗಾಲ ಬಂದಾಗ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಸಾಲದ ಮೊರೆ ಹೋಗಲೇ ಬೇಕಿತ್ತು.

ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

ಗಿರವಿದಾರರು ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿಯಾಗಿ ಸಾಲ ನೀಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಅನೇಕ ಹಣಕಾಸು ವ್ಯವಹಾರದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿವೆ. ಇಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಠೇವಣಿ ಇರಿಸುವ ಅರ್ಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಮೂಲಧನವನ್ನಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಅನೇಕರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಕ್ಕಾಗಿ, ಮನೆ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕಾಗಿ, ಆಸ್ತಿ ಖರೀದಿಗೆ, ಮದುವೆ ವೆಚ್ಚ, ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ, ಟ್ರಾಕ್ಟರ್ ಖರೀದಿ, ವಾಹನ ಖರೀದಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಭದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಆತರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ನಿಯಮಾನುಸಾರ ಬಡ್ಡಿಯ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಂತೆ ಸಾಲ ನೀಡುತ್ತಿವೆ. ಸದಸ್ಯರುಗಳಿಂದ ಬರುವ ಷೇರು ಬಂಡವಾಳದ ಜೊತೆಗೆ, ನೀಡಿದ ಸಾಲದ ಮೊತ್ತಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಬಡ್ಡಿಯ ಮೊತ್ತಗಳೂ ಸೇರಿ ಇವು ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕೆಲವರು ಖಾಸಗಿಯಾಗಿ ಕೆಲ ಜನರನ್ನು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಒಂದೆಡೆ ಸಭೆ ನೇರಿ ಚೀಟಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಚೀಟಿ ವ್ಯವಹಾರವು ಅವರವರ ಪರಸ್ಪರ ನಂಬಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಬಡ್ಡಿ ಕೂಗುವವರಿಗೆ (ಹರಾಜಿನಲ್ಲ) ಸಾಲದ ಮೊತ್ತ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಲಾಭವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಹಂಚಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಚೀಟಿ, ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಖಾಸಗಿ ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳತ್ತ ಜನರು ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ಖಾಸಗಿ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳು, ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು, ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರುಗಳು, ಗುಡಿಕೈಗಾರಿಕೆ ಮಾಡುವವರು, ಕರಕುಶಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವವರು, ವಾಹನ ಖರೀದಿಸುವವರು ಮುಂತಾದ ಅರ್ಹ ಜನರು ಇವುಗಳಿಂದ ನಿಯಮಗಳನುಸಾರ ಸಾಲ ಪಡೆದು ಬಡ್ಡಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೂ ನಿಗದಿತ ಗಡುವಿನಲ್ಲಿ ಸಾಲ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿ ಋಣ ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಚಿಟ್‌ಫಂಡ್, ಫೈನಾನ್ಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಆರ್ಥಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿವೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಸೇವೆಯನ್ನು ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರ ಸಹಕಾರ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮೂಲಕ ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ವಿಜಯ ಬ್ಯಾಂಕ್, ದಿ: ೧೮-೯-೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡು ಸರ್ಕಾರದ ಹಾಗೂ ಖಾಸಗಿಯವರ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಐಮಂಗಲದಲ್ಲಿ ೧೯೭೭ ರಿಂದ ಸಿಂಡಿಕೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ತನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅಂದರೆ ೨೦೧೦ ರಿಂದ ಸ್ಟೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಕೆನರಾ ಬ್ಯಾಂಕ್ ೨೦೦೧ ರಿಂದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿವೆ.

ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು

ಆಧುನಿಕ ಜೀವನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಹ ಒಂದು ಜನಪ್ರಿಯ ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳ ಪಾತ್ರ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಜನತೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉತ್ತಮಗೊಂಡಂತೆಲ್ಲಾ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ಜನಸಮುದಾಯದ ಉಳಿತಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ, ವ್ಯವಸಾಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೂ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ನಾನಾ ಉತ್ಪಾದನಾ ಯೋಜನೆಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೂ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳಿವೆ. ಕೆನರಾ ಬ್ಯಾಂಕ್, ಸ್ಟೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಮೈಸೂರು (ಸ್ಟೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ), ಸ್ಟೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಕರ್ನಾಟಕ ಬ್ಯಾಂಕ್, ಗ್ರಾಮೀಣ ಬ್ಯಾಂಕ್, ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಬ್ಯಾಂಕ್, ವಿಜಯ ಬ್ಯಾಂಕ್, ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಬ್ಯಾಂಕ್ ಮುಂತಾದವುಗಳಿದ್ದವು. ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದ ರೈತರಿಗೆ ಮತ್ತಿತರ

ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್, ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ

ಜನರಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ನೌಕರರಿಗೆ ಸಂಬಳ - ಸಾರಿಗೆ ಇತರ ಫಲಾನುಭವಿಗಳ ಚೆಕ್‌ಗಳು, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ವೇತನ ಮತ್ತಿತರ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ವಿತರಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳಿಗೆ ಕೆನರಾ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಅಡ್‌ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಗಿದ್ದು, ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಂತೆ ಇತರ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳಿಗೆ ಸಲಹೆ-ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಇತರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಈ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯು ಹಾಜರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೩-೧೪ ರಲ್ಲಿ ೧೧ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳಿದ್ದು ರೂ. ೩೦.೫೪೨ ಮಿಲಿಯನ್ ಠೇವಣಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದು, ರೂ. ೨೩.೪೮೮ ಮಿಲಿಯನ್ ಸಾಲ ನೀಡಿದ್ದವು. ೧೩ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳಿದ್ದು, ರೂ. ೧೨.೩೪೫ ಮಿಲಿಯನ್ ಠೇವಣಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ರೂ. ೧೩.೯೩೩ ಮಿಲಿಯನ್ ಸಾಲ ನೀಡಿದ್ದವು. ೫ ಖಾಸಗಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಬ್ಯಾಂಕಿದ್ದು ರೂ. ೨.೩೪೪ ಮಿಲಿಯನ್ ಠೇವಣಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ರೂ. ೮.೩೮೩ ಮಿಲಿಯನ್ ಸಾಲ ನೀಡಿತು. ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ೧೩ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳಿದ್ದು, ರೂ. ೧.೪೪೪ ಮಿಲಿಯನ್ ಸಾಲ ನೀಡಿದ್ದವು. ೧೪ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳಿದ್ದು ರೂ. ೧.೯೮೨ ಮಿಲಿಯನ್ ಸಾಲ ನೀಡಿದ್ದವು. ಹಾಗೆಯೇ ೫ ಖಾಸಗಿ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳಿದ್ದು, ರೂ. ೪೧೧ ಮಿಲಿಯನ್ ಸಾಲ ನೀಡಿತು.

ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೩-೧೪ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಸಹಕಾರಿ ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕ್ (ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಬ್ಯಾಂಕ್) ಇದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ೮,೧೩೦ ಸಾಲ ಪಡೆದ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದರು. ಇದು ೨,೪೩೯.೨೨ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳ ಕೃಷಿ ಸಾಲವನ್ನು ಮತ್ತು ೩೪೯.೮೪ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳ ಇತರೆ ಸಾಲವನ್ನು ನೀಡಿತು. ಈ ಬ್ಯಾಂಕ್ ೧,೧೧೩.೧೮ ಲಕ್ಷ ಠೇವಣಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿತ್ತು. ಒಂದು ಕ್ಯಾಸ್‌ಕಾರ್ಡ್ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಯಿದ್ದು, ೧೨ ಮಂದಿ ಸಾಲ ಪಡೆದ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದರು. ಇದು ೨೯.೩೧ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳ ಕೃಷಿ ಸಾಲ ಮತ್ತು ೨೪.೩೧ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳ ಇತರೆ ಸಾಲವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ೫೪.೨೨ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳ ಸಾಲ ವಿತರಿಸಿತ್ತು.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೩೦ ವ್ಯವಸಾಯ ಪತ್ತಿನ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿದ್ದು, ೨೦,೨೦೨ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದರು. ೧೧ ವ್ಯವಸಾಯೇತರ ಪತ್ತಿನ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ೧೩,೪೨೧ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದರು. ಪತ್ತೇತರ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು (೧,೩೨೨) ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಸಹಕಾರ ಸಂಘ, ೧ (೧೩೪) ಗೃಹ ನಿರ್ಮಾಣ ಸಹಕಾರ ಸಂಘ, ೩೧ (೩,೯೪೯) ಹಾಲು ಉತ್ಪಾದಕರ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಹಾಗೂ ೫೩(೨೫೨೨೧) ಇತರೆ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿದ್ದವು. ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ಸಂಖ್ಯೆ ಅವುಗಳು ಹೊಂದಿರುವ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಬ್ಯಾಂಕ್ ಇದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ೬.೮೩೦ ಸಾಲಪಡೆದ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದರು. ಇದು ೨.೮೭೩.೧೨ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳ ಕೃಷಿ ಸಾಲ ಮತ್ತು ೫೭೦.೦೮ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳು ಇತರೆ ಸಾಲ ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ೩.೪೪೩.೨೦ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳ ಸಾಲ ನೀಡಿತ್ತು. ಇದು ೧,೪೦೬.೪೩ ಲಕ್ಷ ರೇವಣಿ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಒಂದು ಕಾನ್‌ಕಾರ್ಡ್ ಬ್ಯಾಂಕಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ೧೮ ಸದಸ್ಯರು ಸಾಲ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಇದು ೮.೧೪ ಲಕ್ಷ ರೂ ಕೃಷಿ ಸಾಲ ನೀಡಿತ್ತು.

ಪತ್ತಿನ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ ೩೦ (೪೩,೧೦೦) ವ್ಯವಸಾಯ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು, ೧೦ (೬,೧೫೫) ವ್ಯವಸಾಯೇತರ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ೪೦(೪೯,೨೫೫) ಪತ್ತಿನ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಇದ್ದವು. ಪತ್ತೇತರ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು(೧,೪೦೩) ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಸಹಕಾರ ಸಂಘ, ೨(೧,೪೭೦) ಗೃಹನಿರ್ಮಾಣ ಸಹಕಾರ ಸಂಘ, ೬೧ (೬,೧೨೪) ಹಾಲು ಉತ್ಪಾದಕರ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಹಾಗೂ ೬೧ (೨೮,೬೮೧) ಇತರೆ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ೧೨೫ (೪೦೬೭೮) ಪತ್ತೇತರ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿದ್ದವು.

ವಾರದ ಸಂತೆಗಳು

ತರಕಾರಿ, ಹಣ್ಣು, ಮೊಟ್ಟೆ, ಕುರಿ, ಮೇಕೆ, ಕೋಳಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಿಕರಿ ಮಾಡಿ ತಮಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ವಾರದ ಸಂತೆ ಅನುಕೂಲ ಕಲ್ಪಿಸಿವೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಿರಿಯೂರು, ಐಮಂಗಲ, ವಾಣಿವಿಲಾಸಪುರ ಮತ್ತು ಯಲ್ಲದಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ವಾರದ ಸಂತೆಗಳು ೭೦, ೮೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಸೇರುತ್ತಿವೆ. ಜತೆಗೆ ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ, ಧರ್ಮಪುರ, ಹರಿಯಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲೂ ವಾರದ ಸಂತೆಗಳು ಸೇರುತ್ತಿವೆ, ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ರೈತರ ಸಂತೆ ಎಂಬ ಹೊಸ ಕಲ್ಪನೆಯ ಸಂತೆ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಬುಧವಾರ ಸೇರುತ್ತಿದೆ.

ಸರ್ಕಾರಿ ವಿಮೆ

ಕೆ.ಜಿ.ಐ.ಡಿ (ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರಿ ವಿಮಾ ಇಲಾಖೆ)ಯು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರ ವಿಮೆ, ವಾಹನ ವಿಮೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹಾಗೂ ಮೂರನೆ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆ ದರ್ಜೆಯ ನೌಕರರ ವಿಮಾಖಾತೆಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ವಿಮಾ ಕಛೇರಿಯು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ವಿಮಾ ಬಾಂಡ್‌ಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನೌಕರನು ಸಾಲ ಸೌಲಭ್ಯ ಪಡೆದು ೫೫ನೇ ವಯಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ಸಾಲ ತೀರಿಸುವ ಸೌಲಭ್ಯವಿದೆ. ನೌಕರರು ೫೫ ವಯಸ್ಸು ದಾಟಿದಾಗ ನೌಕರರಿಗೆ ವಿಮೆಯ ಮೊತ್ತವು ಬಡ್ಡಿ ಸಹಿತವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ, ನಿಯಮಾನುಸಾರ ಬೋನಸ್ ಸಹ ಸಿಗುವುದು. ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ೮೪

ಗ್ರಾಹಕರಿಗಾಗಿ ಉಳಿತಾಯ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಪೋಸ್ಟಲ್ ಜೀವ ವಿಮೆ (ಪಿ.ಎಲ್.ಐ) ಸೌಲಭ್ಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ೧.೭೨೫ ಮಂದಿ ಭಾರತೀಯ ಜೀವ ವಿಮಾ ನಿಗಮದಿಂದ ವಿಮಾ ಬಾಂಡ್‌ನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಸಮಿತಿ

ಹಿರಿಯೂರು ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಅನುಕೂಲತೆಗಳಾದ ರೈತಭವನ, ಸಣ್ಣ ಮಳಿಗೆ, ಗೋದಾಮುಗಳು, ಶ್ರಮಿಕ ಭವನ, ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟವಾಗುವ ಕೃಷಿ ಹುಟ್ಟುವಳಿಗಳು ರಾಗಿ, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ಸಾಮೆ, ನವಣಿ, ಹುರುಳಿ, ಮೆಕ್ಕೆಜೋಳ, ಎಳ್ಳು, ಶೇಂಗಾ, ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ ಮತ್ತು ಹೆಸರು ಮೊದಲಾದ ಕೃಷಿ ಹುಟ್ಟುವಳಿಗಳ ಟೆಂಡರ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಜರುಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾಣ್ಯ ಪದ್ಧತಿ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಚಿಕ್ಕಯಗಟ, ನೀರಗುಂದ, ಹುಣವಿನಡು, ಹೊನ್ನೇಕೆರೆ, ಹೆಗ್ಗೆರೆ, ಮತ್ತೋಡು ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವೀಸ, ಹಾಗ, ಪಣ, ವರಹ, ಗದ್ಯಾಣ ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ಲೋಹಗಳ ನಾಣ್ಯಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವಿವಿಧೆಡೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಲು ಬುನಾದಿ (ಹದಿ) ತೋಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಮತ್ತೋಡು ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ವರಹ ಮತ್ತಿತರ ನಾಣ್ಯ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಇದ್ದರೆಂದು ದಾಖಲೆಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಹದಿನೈದನೇ ಶತಮಾನದ ಬುದಿಹಾಳು ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನುಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಂಗತ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಾಲಾಣಿ, ಅರ್ಧ ಆಣಿ ಹಾಗೂ ಒಂದು ಆಣಿ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಮುಂದೆ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮಿಷನ್‌ನರ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ನಂತರ, ಭಾರತೀಯ ನಾಣ್ಯ ಕಾಯ್ದೆ (೧೮೭೦) ಯನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಾಣ್ಯಗಳು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕೃತ ನಾಣ್ಯಗಳಾದವು. ೧೮೮೧ರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತವು ಮೈಸೂರು ಅರಸರಿಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರಗೊಂಡ ಮೇಲೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಾಣ್ಯಗಳು ಅಧಿಕೃತ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದವು.

ಮುಂದೆ ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಕಾಗದದ ನೋಟುಗಳ ಚಲಾವಣೆ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಅಲ್ಲದೆ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಚಲಾವಣೆಗೆ ತಂದಿದ್ದ ಕಾಸು, ಮೂರು ಕಾಸು, ಆರು ಕಾಸು (ಅರ್ಧ ಆಣಿ) ಮೌಲ್ಯದ ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಚವಿ ಹಾಗೂ ಪಾವಲ, ಆಣಿಯ ನಿಕಲ್

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ನಾಣ್ಯ ಪದ್ಧತಿ ಹಾಗೂ ಅರ್ಧ ಹಾಗೂ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯ ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಲಾಂಛನದೊಂದಿಗೆ ನಾಣ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಗದದ ನೋಟು ಚಲಾವಣೆಗೆ ಬಂದವು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಹದಿನಾರನೆಯ ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ೧೨ ಕಾಸಿನ ಆಣೆಯು ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಮುಂದೆ ೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ದಶಮಾಂಶ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಂದಿಚೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ನಾಣ್ಯ ಪ್ರಗತಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಆಣೆ, ಪೈಸೆಗಳ ಚಲಾವಣೆ ಗೌಣವಾಗಿದ್ದು, ಅರ್ಧ ರೂಪಾಯಿ, ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ, ಎರಡು, ಐದು, ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ನಾಣ್ಯಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲವೆ. ನೋಟುಗಳಲ್ಲಿ ೧, ೨, ೫, ೧೦, ೨೦, ೫೦, ೧೦೦, ೨೦೦, ೫೦೦ ಹಾಗೂ ೨,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿ ಮೌಲ್ಯದವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪಡಿತರ ವಿತರಣೆ

ಆಹಾರ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸರಬರಾಜು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪಡಿತರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ೧೯೪೮ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ೧೯೪೮ ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ನಗರ-ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ನ್ಯಾಯಬೆಲೆ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪಡಿತರವನ್ನು ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದಾಗಿದೆ.

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾನ, ಕೊಳಗ ಬಳ್ಳಿ, ಹೇರು ಮುಂತಾದ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಅಳತೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಎಣ್ಣೆ ಮುಂತಾದ ದ್ರವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೊಳ/ಸೊಲಗ ಮುಂತಾದ ಅಳತೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಅಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

೨೦೧೩-೧೪ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೮೮ ಪಡಿತರ ಅಂಗಡಿಗಳಿದ್ದು, ೮೦ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೦೮ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಬಿ.ಪಿ.ಎಲ್. ಪಡಿತರ ಚೀಟಿದಾರರಲ್ಲಿ ೮,೨೪೩ (೭,೭೩೭ ಗ್ರಾಮೀಣ, ೧,೫೦೬ ನಗರ) ಅಂತರ್ಜೀವಿಯ ಪಡಿತರ ಚೀಟಿದಾರರಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ೮,೨೨೭ (೪,೩೭೪ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೩,೮೫೩ ನಗರ) ಅಕ್ಷಯ ಸಿಲಿಂಡರ್ ಸಹಿತ ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರಿದ್ದರೆ, ೪೯,೨೨೨ (೪೩,೭೫೯ ಗ್ರಾಮೀಣ, ೫,೪೬೩ ನಗರ) ಅಕ್ಷಯ ಸಿಲಿಂಡರ್‌ರಹಿತ ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರಿದ್ದರು. ಎ.ಪಿ.ಎಲ್. ಪಡಿತರ ಚೀಟಿದಾರರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨,೮೭೩ (೧,೮೫೭ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೧,೦೧೬ ನಗರ) ಸಿಲಿಂಡರ್ ಸಹಿತ ಪಡಿತರ ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರಿದ್ದರೆ, ೫,೫೮೪ (೫,೪೭೧ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೧೧೩ ನಗರ) ಸಿಲಿಂಡರ್‌ರಹಿತ ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟು ೭೪,೧೩೯ (೭೨,೦೯೭ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೧೨,೦೪೨ ನಗರ) ಪಡಿತರ

ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್, ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ

ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರಿದ್ದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಭಾವಚಿತ್ರ ಹೊಂದಿರುವ ಪಡಿತರ ಚೀಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು.

೨೦೧೫-೧೬ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಟ್ಟು ೮೮ ಪಡಿತರ ಅಂಗಡಿಗಳಿದ್ದು, ೮೦ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೮ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಬಿ.ಪಿ.ಎಲ್. ಪಡಿತರ ಚೀಟಿದಾರರಲ್ಲಿ ೩೪೩೦ (೨೭೦೯ ಗ್ರಾಮೀಣ, ೭೨೧ ನಗರ) ಅಂತರ್ಜಾಲದ ಪಡಿತರ ಚೀಟಿದಾರರಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ೯೯೪೧(೫೧೧೦ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೪೮೩೧ ನಗರ) ಅಕ್ಷಯ ಸಿಲಂಡರ್ ಸಹಿತ ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರಿದ್ದರೆ, ೫೩೨೭೩ (೪೭೮೭೮ ಗ್ರಾಮೀಣ, ೫೩೯೫ ನಗರ) ಅಕ್ಷಯ ಸಿಲಂಡರ್‌ರಹಿತ ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರಿದ್ದರು. ಎ.ಪಿ.ಎಲ್. ಪಡಿತರ ಚೀಟಿದಾರರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೭೦ (೩೪ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೧೩೬ ನಗರ) ಸಿಲಂಡರ್ ಸಹಿತ ಪಡಿತರ ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರಿದ್ದರೆ, ೭೦೪೭ (೬೪೩೩ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೬೦೪ ನಗರ) ಸಿಲಂಡರ್‌ರಹಿತ ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟು ೭೩,೮೬೧ (೬೨,೧೬೪ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ೧೧,೬೯೭ ನಗರ) ಪಡಿತರ ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರಿದ್ದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಭಾವಚಿತ್ರ ಹೊಂದಿರುವ ಪಡಿತರ ಚೀಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ಉಗ್ರಾಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಡೇವು, ಪಣತ, ಕಣಜ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅರವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದೆ, ರೈತರು ನೆಲದ ಹಗೇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ಹುಲ್ಲು ಪದರ ಹಾಕಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶುದ್ಧವಾದ ಗಾಳಿ ಇಲ್ಲದೆ, ಭೂಮಿಯ ಶಾಖಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಮಳೆಗಾಲದ ತೇವಾಂಶ ಭೂಮಿಗಳಿಗಿರುವ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳು ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ರೈತರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಗ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಂದಿತು. ಹಿರಿಯೂರು ಪಟ್ಟಣದ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗೋದಾಮುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದೆ. ಗೋದಾಮುಗಳಲ್ಲಿನ ದಾಸ್ತಾನುಗಳಿಗೆ ಧೂಮೋಪಚಾರ, ಔಷಧ ಸಿಂಪಡಣಿ ಮುಂತಾದ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ದವಸಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಾಗುವುದು.

ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹೆಗ್ಗರೆ, ಚಿಕ್ಕಯಗಟ, ಹುಣವಿನಡು, ನೀರಗುಂದ, ಹೊನ್ನೇಕೆರೆ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಳತೆಯ ವಿವಿಧ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕೊಳಗ, ಮಾನ, ಬಳ್ಳ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ದವಸಗಳ ಅಳತೆಯಲ್ಲೂ, ಸೊಳ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ದ್ರವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅಳತೆಯಲ್ಲೂ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳೆಯಲು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಕೈಯ್ಯುಳತೆ, (ಮಾರು, ಒತ್ತೋಳು ಇತ್ಯಾದಿ) ಮಾಣಿಕದಕೋಲು, ಗಡಿಂಬದ ಕೋಲು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಂಬದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಪನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಚಿಕ್ಕಯಗಟಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೯೪ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಮಾರು ವೊತ್ತೋಳು ಎಂದು ಮಾವಿನಕೆರೆಯ ಉಂಬಳಯ ಗದ್ದೆ-ಬೆದ್ದಲು ಭೂಮಿಯ ಅಳತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೊನ್ನೇಕೆರೆಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೦೭ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮನೆಯೊಂದರ ದತ್ತಿ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಕೈ ಅಳತೆಯನ್ನು ಬಡಗ ಅಗಲ ೧೦ ಕಯ ಉದ್ದ ೨೦ ಕಯ.....ಮುಂತಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೭೭ರ ಬಲ್ಲಾಳಸಮುದ್ರದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ, 'ಬೀಜವರಿ ಬೆದ್ದಲು ಹಾಲಪ್ಪನ ಗುಡ್ಡೆಗೆ ತೆಂಕಲು ಒಂದು ದಿನ ಒಂದು ಕೂರಿಗೇಲ ಜತ್ತುವಷ್ಟು ಭೂಮಿ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿರುವುದು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕಾಲಾನಂತರ, ಅಳತೆ ಕೋಲುಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

೧೯೫೮ರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ೧೯೭೦ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ದ್ರವ ಮಾಪನದಲ್ಲಿ ಸೇರು, ಪಾವು, ಚಟಾಕುಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಆಟರ್, ವೀಸೆಗೆ ಬದಲು ಕಿಲೋ ಗ್ರಾಮ್ (ಕೆ.ಜಿ.) ಉದ್ದದ ಅಳತೆಗೆ ಗೇಣು, ಮಾರು, ಗಜಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಸೆಂ.ಮೀ. ಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದವು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ದವಸ-ಧಾನ್ಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಬರಗಾಲ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೋಡು ಪಾಳೆಯಗಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ ರಿಂದ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ) ಒಕ್ಕಲುತನ ಮಾಡುವ ರೈತರು ಒಂದು ಬೆಳೆಗೆ ೭ ಸೇರು ದವಸದಂತೆ ಸುಂಕ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಒಂದು ಕುರಿಹುದಿಗೆ ಒಂದು ಕುರಿಯನ್ನು ತೆರಿಗೆಯಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು.

ಈಗ ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಯ ನಿಖರತೆಗಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆ ಇಲಾಖೆ, (ಕಾನೂನು ಮಾಪನ ಇಲಾಖೆ) ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ವರ್ತಕರು ಹೊಂದಿರುವ ತೂಕ-ಅಳತೆಯ ಸಲಕರಣೆ ಕರಾರುವಾಕ್ಕಾಗಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರಿಗೆ ದಂಡ ವಿಧಿಸುವ ಇಲ್ಲವೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಳತೆ ಮತ್ತು ತೂಕದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ತೂಕಕ್ಕಾಗಿ ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಾನಿಕ್ ತಕ್ಕಡಿಗಳನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬೆಳ್ಳಿ-ಬಂಗಾರದ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ದಿನಸಿ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂತಾದೆಡೆ ಈ ತೂಕದ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹೂವಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಇನ್ನು ಮಾರು, ಮೊಳ, ಗೇಣಿನ ಅಳತೆಯಲ್ಲಿ ಹೂಗಳನ್ನು ಮಾರುವುದು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. ಸಾರಾಸಗಲಾಗಿ ರೈತರಿಂದ ಹೂಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ತೂಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಥವಾ ಗುತ್ತಿಗೆ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ■

ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ

ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ, ಲಭ್ಯವಿರುವ ಭೌಗೋಳಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸದ್ಭವಳಕೆ, ಕಾರ್ಯಶೀಲ ಕೃಷಿರಂಗ, ಉದ್ಯಮಶೀಲ ಕೈಗಾರಿಕಾ ರಂಗ, ಯೋಜನಾಶೀಲ ವಾಣಿಜ್ಯ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವಿವೇಚನಾಶೀಲ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾರಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಸೃಜನಶೀಲ ತಾಂತ್ರಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಇವುಗಳ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಪ್ರಗತಿ, ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಜೋಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಈ ರಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ಭಾಗದಲ್ಲಾಗಿರುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ವಿಸ್ತೃತಗಳು, ಸಾರಿಗೆ-ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿವೆ.

ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮ ರಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಅಂತರ್ಜಾಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗಿರುವ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದಾಗಿ ವಿಶಾಲ ಪ್ರಪಂಚ ಇಂದು ಕಿರಿದಾಗುತ್ತಿದೆಯೆನೋ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದು, ಸಾವಿರಾರು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ದೂರ, ಅಂತರ ಎಂದು ಅನಿಸದಂತಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮದ ಸಕಲ ಸಾಧನಗಳು ಒಂದಲ್ಲಾ ಒಂದು ರೀತಿಯ ತಾಂತ್ರಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದಾಗಿ ಮಾನವನ ದೈನಂದಿನ ಬದುಕನ್ನು ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಹಿರಿಯರೂ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಪ್ರಗತಿಪಥದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡಿದ್ದ ಅಮರ ನಾಯಕರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ೧೫೪೯ ರಿಂದ ೧೭೭೯ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದರು. ಹಿರಿಯರೂ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಿರಿಯೂರು ಐಮಂಗಲ ಮತ್ತು ಹರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಳೇಪಟ್ಟುಗಳು ಇದ್ದವು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಣಜನಹಳ್ಳಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ನಿಡುಗಲ್ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಸೊಂಡೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾರ್ಗ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಓಣಿಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ರಸ್ತೆ ಸಾರಿಗೆ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಊರು ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಹತ್ತಿರದ ಮತ್ತು ದೂರದ ಊರುಗಳಿಗೆ ಸಂಚರಿಸಲು ಕಾಲು ದಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಓಣಿಗಳನ್ನು ಜನ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಾಲುದಾರಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಓಣಿಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ನಕಾಶೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಕಾಲುದಾರಿಗಳು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಜನ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರದ ಊರುಗಳಿಗೆ, ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ದೂರದ ಊರುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆಯ ಕಲ್ಪನೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದು ಹಿರಿಯೂರಿನಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದ ರಸ್ತೆ, ಸಿರಾ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದ ರಸ್ತೆ, ಹುಳಿಯೂರು ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದ ರಸ್ತೆ, ಹೊಸದುರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದ ರಸ್ತೆ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯೂರಿನಿಂದ ಚಳ್ಳಕೆರೆ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದ ರಸ್ತೆಯ ಎರಡು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಲುಮರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಅರವಣ್ಣಿಗಳು

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಓಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮೂರು ಓಣಿಗಳು ಕೂಡುವಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಉದಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಮಾನವೀಯ ಗುಣಗಳಿದ್ದವರು ಕುಡಿಯುವ ನೀರನ್ನು ಮಡಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿಸಿ ದಾರಿ ಹೋಕರಿಗೆ ನೀಡಿ ಅವರ ದಾಹವನ್ನು ತಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಉಚಿತ ಸೇವೆಯಿಂದಲೇ ಕೆಲವರು ಕೃತಾರ್ಥರಾದರೆ, ದಾರಿ ಹೋಕರು ನೀರು ಕೊಟ್ಟವರನ್ನು ಹೃದಯ ತುಂಜಿ ವಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಉಚಿತ ನೀರು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅರವಣ್ಣಿ/ಅರವಣ್ಣಿಗೆ/ಅರವಣ್ಣಿಗೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಸ್ತೆ ಬದಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಸಾಲು ಮರಗಳು ತಮ್ಮ ನೆರಳು ನೀಡಿ ದಾರಿ ಹೋಕರ ಆಯಾಸವನ್ನು ತುಸು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೯ ಜಿಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆಗಳಿದ್ದು, ಒಟ್ಟು ಉದ್ದ ೪೨೬.೧೩ ಕಿ.ಮೀ. ಆಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೪೧೩.೭೯ ಕಿ.ಮೀ. ಏಕಮುಖ ರಸ್ತೆಯಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ೧.೫೦ ಕಿ.ಮೀ. ದ್ವಿಪಥ ರಸ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಐಮಂಗಲ-ಹೆಚ್.ಡಿ.ಪುರ ರಸ್ತೆ ಉದ್ದ ೧೨.೬೭ ಕಿ.ಮೀ., ಮರಡಿಹಯಳ್ಳಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಗಡಿ ರಸ್ತೆ ೫೨.೮೫ ಕಿ.ಮೀ., ಹಿರಿಯೂರು-ಹೊಸದುರ್ಗ ರಸ್ತೆಯಿಂದ ಕೊಳಾಳ ರಸ್ತೆ ೧೭.೬೦ ಕಿ.ಮೀ. ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ೪೫ ರಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಗಡಿ ವರೆಗಿನ ರಸ್ತೆ ೧೩.೦೦ ಕಿ.ಮೀ. ರಾಜ್ಯ

ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ

ಹೆದ್ದಾರಿ ೨೪ ರಿಂದ ಕಿರುಗಡಿ ರಸ್ತೆ ೨೨.೩೦ ಕಿ.ಮೀ. ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ೨೪ರ ಭರಂಪುರ ರಸ್ತೆಯ ೧೯.೨೦ ಕಿ.ಮೀ. ನಿಂದ ಹಿರಿಯೂರು, ಹೊಸದುರ್ಗ ರಸ್ತೆ ಸೇರುವ ೮.೪೦ ಕಿ.ಮೀ. ಇದೆ. ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ೨೪ರ ೧೧೭ ಕಿ.ಮೀ. ನಿಂದ ಬಬ್ಬರು ಶಿರಾ ಗಡಿ ರಸ್ತೆ ಸೇರುವ ರಸ್ತೆ ೧೧.೦೦ ಕಿ.ಮೀ. ಇದೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ೨೪ರ ೧೧೪.೨೦ ಕಿ.ಮೀ. ನಿಂದ ಶಿಡ್ಲೆಯ್ಯನ ಕೋಟೆ ರಸ್ತೆಯ ೧೮.೦೦ ಕಿ.ಮೀ. ಸೇರುವ ೩.೨೦ ಕಿ.ಮೀ. ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ೪೫ ರಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಡಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆಯ ಸೇರುವ ೧೦.೦೦ ಕಿ.ಮೀ. ಸೇರಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಜೇವರ್ಗಿ ರಸ್ತೆ (ರಾ.ಹೆ. ೧೯) ೫೫.೩೦ ಕಿ.ಮೀ. ಮತ್ತು ತರೀಕೆರೆ ಧರ್ಮಪುರ (ರಾ.ಹೆ. ೨೪) ೧೦೦.೦೦ ಕಿ.ಮೀ. ಸೇರಿವೆ.

೧. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ

ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರವ್ಯಾಪಿ ಇರುವ ರಸ್ತೆ ಜಾಲವೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳಾಗಿವೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೩-೧೪ ರಲ್ಲಿ ೪೯ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ಇತ್ತು. ಇದು ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ೫೦ ಕಿ.ಮೀ.ಗೆ ಹೆಚ್ಚಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

೨. ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ

ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರ, ಪ್ರಮುಖ ಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸುವ ರಸ್ತೆಗಳೇ ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೩-೧೪ರಲ್ಲಿ ೧೧೦.೦೫ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದ ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳಿದ್ದವು. ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ೫೪.೭೫ ಕಿ.ಮೀ.ಗೆ ಕುಸಿತ ಕಂಡಿದ್ದು ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೩-೧೪ ರಲ್ಲಿ ೪೨೯.೭೩ ಕಿ.ಮೀ ಉದ್ದದ ಮುಖ್ಯ ಜಿಲ್ಲಾ ರಸ್ತೆಗಳಿದ್ದು, ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ೪೨೨.೯೩ ಕಿ.ಮೀ. ಗೆ ಕುಸಿತ ಕಂಡಿರುವುದು ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಭಾರಿ ಸೇತುವೆಗಳು, ೩೫೩.೫೨ ಕಿ.ಮೀ. ಪಕ್ಕಾ(ಡಾಂಬರ್) ರಸ್ತೆಗಳು, ೧೩೯.೪೮ ಕಿ.ಮೀ. ಜಲ್ಲರಸ್ತೆಗಳು, ೧೦೧೯.೫೩ ಕಿ.ಮೀ. ಕಚ್ಚಾ (ಮಣ್ಣಿನ) ರಸ್ತೆಗಳು ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ೧೫೧೨.೫೩ ಕಿ.ಮೀ. ಪಂಚಾಯತ್ ರಸ್ತೆಗಳಿದ್ದವು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವೆ ಋತು ರಸ್ತೆಗಳು ಸಂಪರ್ಕವಿರುವ ಜನವಸತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೫೩೩ (ಒಟ್ಟು ಜನವಸತಿಗಳು ೩೪೮ ಹಾಗೂ ರಸ್ತೆಗಳು ಸಂಪರ್ಕವಿರುವ ಜನವಸತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೮೮).

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ೧೮೩೪ರಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆ ಮತ್ತು ಸೇತುವೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಜನಾನುರಾಗಿ ದೊರೆ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಪ್ರಗತಿಪರ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಗೆ ರೂಪು ನೀಡಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಿವಾನರುಗಳು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಈ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲು ಮರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಕಾರ್ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ಇಲಾಖೆಯ ಇಂಜಿನಿಯರುಗಳನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿದರು.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಾರಿಗೆ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಅಮಲ್ದಾರರುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶಿರಸ್ತೇದಾರರು ಕುದುರೆ ಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರುಗಳು ತಾವು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹೋಬಳಿ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಚರಿಸಲು ಈ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೩೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಉಗಿ ಇಂಜಿನ್‌ನಿಂದ ಸಂಚರಿಸುವ ಲಾರಿ, ಬಸ್ಸುಗಳು ಚಾಲ್ತಿಗೆ ಬಂದವು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಇದ್ದಿಲು ಮತ್ತು ನೀರು ಮುಖ್ಯ ಇಂಧನವಾಗಿದ್ದವು. ಇದ್ದಿಲಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆ ಬಂದು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಇದ್ದಿಲು ಭಟ್ಟಿ ಮಾಡುವ ಹೊಸ ಉದ್ಯಮ ಆರಂಭವಾದವು.

ಈ ಉಗಿಯಂತ್ರದ ಲಾರಿ, ಬಸ್ಸುಗಳು ಕುದುರೆ ಗಾಡಿಯ ವೇಗದಷ್ಟೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂರಂಜಾಮು ಮತ್ತು ಜನರನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲ ಕಾಲಾನಂತರ ಡೀಸೆಲ್ ಇಂಜಿನ್ ಆವಿಷ್ಕಾರವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆ ಸಾರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಜೋಗಿಮಟ್ಟ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ರೆಸ್ ಎಂಬ ಬಸ್ಸನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಬಸ್ಸು ರಾತ್ರಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲ ತಂಗಿ, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹೊರಟು ಹಿರಿಯೂರು, ಸಿರಾ, ತೊಂಡೇಬಾವಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲಕಾಲಾನಂತರ ಖಾಸಗಿಯವರು ನಂದಿ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ರೆಸ್ ಎಂಬ ಬಸ್ಸನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಓಡಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡುವ ಆಸನಗಳು ಮರದ ಹಲಗೆಯ ಬೆಂಚ್‌ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದು ಎದುರು ಬದರಿಗೆ ಕೂಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಬಸ್ಸು ೧೨೫ ಮೈಲು ದೂರವನ್ನು ೬ ಗಂಟೆಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಇದೇ ಸಾರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮಾರ್ಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮತ್ತು ಸಂಜೆಗೆ ಎರಡು ಬಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ೧೯೫೩-೫೪ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮಹಡಿ ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯನವರ ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಪೋರ್ಟ್ ಬಸ್ಸು ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕ್ಯಾಡಿಗ್ಗೆರೆ, ಮರಡಿಹಳ್ಳಿ, ಐಮಂಗಲ, ಎರಬಳ್ಳಿ, ಹಿರಿಯೂರು, ಮಸ್ಸಲ್, ಹರಿಯಬ್ಬೆ, ಧರ್ಮಪುರ ಮತ್ತು ಖಂಡೇನಹಳ್ಳಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಲು ಶುರು ಮಾಡಿತು. ಚಳ್ಳಕೆರೆ ರೆಡ್ಡಿ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ರೆಸ್, ಹಿರಿಯೂರು ವಾಣಿವಿಲಾಸಪುರ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊಸದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ತರೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಗೌರೀಪುರದ ಎಚ್.ಐ.ಎಚ್ ಬಸ್, ಸಿರಾದ ಹನುಮಾನ್ ಬಸ್ಸುಗಳು ಸಂಚರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಎನ್.ಬಿ. ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಪೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಕೊಟ್ಟೂರೇಶ್ವರ ಮೋಟಾರ್ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಪೋರ್ಟ್ ಇವರ ಬಸ್ಸುಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಚಿತ್ರಹಳ್ಳಿ ಕ್ರಾಸ್, ಹೊರಕೇರಿ, ದೇವರಪುರ, ಕೊಳಹಾಳ

ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ

ಮತ್ತು ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಹೊಸದುರ್ಗದ ಶ್ರೀಗುರು ಕೊಟ್ಟೂರೇಶ್ವರ ಬಸ್ ಹೊಸದುರ್ಗದಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಗುಡ್ಡದನೆಲ್ಲಕೆರೆ, ಚಿಕ್ಕ ಬ್ಯಾಲದಕೆರೆ ಮತ್ತು ಯಲ್ಲದಕೆರೆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದವು. ೧೯೯೮ರಿಂದ ಸರ್ಕಾರಿ ಬಸ್‌ಗಳು ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಸೇತುವೆಯಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಸ್ ನಿಲ್ದಾಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಖಾಸಗಿ ಬಸ್ಸುಗಳು ಜನರಿಗೆ ಸಂಚಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸಿವೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಸಿ.ಪಿ.ಸಿ. ಕಂಪನಿಯ ಎರಡು ಬಸ್ಸುಗಳು ಮೊದಲು ಮೈಸೂರು ಚಳ್ಳಕೆರೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಚಳ್ಳಕೆರೆ, ಹಿರಿಯೂರು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ವಾಹನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ: ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ದಿ: ೩೧-೩-೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ೪೩ ಖಾಸಗಿ ಸೇವಾ ವಾಹನಗಳು, ೯ ಸ್ಟೇಜ್- ಕ್ಯಾರೇಜ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ೩ ಒಪ್ಪಂದ ವಾಹನಗಳಿವೆ. ಜತೆಗೆ ೩೭೧ ಮೋಟಾರ್ ಕ್ಯಾಬ್‌ಗಳು, ೨೫೮ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿ ಕ್ಯಾಬ್‌ಗಳು, ೧೩೭ ಇತರೆ ವಾಹನಗಳು, ೩೭೫ ಮೂರು ಆಸನಗಳ ಆಟೋಗಳು, ೨೩ ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಆರು ಆಸನಗಳ ವಾಹನಗಳು, ೧,೦೧೪ ಸ್ಕೂಟರ್‌ಗಳು, ೯,೯೮೯ ಮೋಪೆಡ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ೧,೪೯೭ ಮೋಟಾರ್ ಬೈಕ್‌ಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ಜತೆಗೆ ೯೧೮ ಕಾರುಗಳು, ೯೮ ಜೀಪುಗಳು, ೧,೨೯೩ ಟ್ರಾಕ್ಟರ್‌ಗಳು, ೭೯೫ ಟ್ರಲ್ಲರ್‌ಗಳು, ೫ ಅಂಬುಲೆನ್ಸ್ ವಾಹನಗಳು, ೨೨ ನಿರ್ಮಾಣ ಸಾಮಗ್ರಿ ವಾಹನಗಳು ಮತ್ತು ೨೧೫ ಇತರೆ ವಾಹನಗಳಿದ್ದವು.

೨೦೧೩-೧೪ ರಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮೋಟಾರು ವಾಹನಗಳ ನೋಂದಣಿಗೊಂಡ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ. ೪೭೨ ಮಟ್ಟ ಆಕ್ಸಲ್ಡ್ ಆರ್ಡರ್‌ಗಳಿವೆ ವಾಹನಗಳು, ೨,೧೦೨ ಟ್ರಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಲಾರಿಗಳು, ೧೪೪ ನಾಲ್ಕು ಚಕ್ರಗಳ ವಾಹನ, ೧೫೪ ಮೂರು ಚಕ್ರಗಳ ವಾಹನಗಳಿದ್ದವು. ಬಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ೧೨೫ ಸ್ಟೇಜ್ ಕ್ಯಾರೇಜ್‌ಗಳು, ಎಂಟು ಒಪ್ಪಂದದ ವಾಹನಗಳು, ಎರಡು ಖಾಸಗಿ ಸೇವಾ ವಾಹನಗಳು, ೩೪ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆ ವಾಹನಗಳು, ನಾಲ್ಕು ಇತರೆ ಬಸ್ಸುಗಳು ಇದ್ದವು. ಟ್ಯಾಕ್ಸಿಗಳಲ್ಲಿ ೩೧೧ ಮೋಟಾರ್ ಕ್ಯಾಬ್, ೪೨ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿ ಕ್ಯಾಬ್, ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ವಾಹನಗಳಲ್ಲಿ ೧,೪೮೭ ಮೂರು ಆಸನಗಳ ವಾಹನ/ ಆಟೋರಿಕ್ಷಾಗಳು, ೨೧ ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಆರು ಆಸನಗಳ ವಾಹನಗಳು, ಧ್ವಿ ಚಕ್ರವಾಹನಗಳಲ್ಲಿ ೧೯,೨೧೭ ಸ್ಕೂಟರ್‌ಗಳು, ೪,೯೭೯ ಮೋಪೆಡ್‌ಗಳು, ೪೨೫ ಮೋಟಾರ್ ಸೈಕಲ್‌ಗಳು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದವು. ೯೯೯ ಕಾರುಗಳು, ೫೪ ಜೀಪುಗಳು, ೨೪ ಓಮ್ಮಿ ಬಸ್ಸು, ೧,೭೩೩ ಟ್ರಾಕ್ಟರ್‌ಗಳು, ೧,೫೧೧ ಟ್ರಲ್ಲರ್‌ಗಳು, ೧೨ ನಿರ್ಮಾಣ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ವಾಹನಗಳು, ಒಂದು ಇತರೆ ವಾಹನಗಳು ನೋಂದಣಿಗೊಂಡಿದ್ದವು. ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮೋಟಾರು ವಾಹನಗಳ ನೋಂದಣಿಗೊಂಡ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ. ೫೦೧ ಮಟ್ಟ ಆಕ್ಸಲ್ಡ್ ಆರ್ಡರ್‌ಗಳಿವೆ ವಾಹನಗಳು, ೨,೧೦೭ ಟ್ರಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಲಾರಿಗಳು, ೧೭೧ ನಾಲ್ಕು ಚಕ್ರಗಳ ವಾಹನ, ೨೭೪ ಮೂರು ಚಕ್ರಗಳ ವಾಹನಗಳಿದ್ದವು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಬಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ೧೨೫ ಸ್ಟೇಜ್ ಕ್ಯಾರೇಜ್‌ಗಳು, ಎಂಟು ಒಪ್ಪಂದದ ವಾಹನಗಳು, ಎರಡು ಬಾಸೆಗಿ ಸೇವಾ ವಾಹನಗಳು, ೩೪ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆ ವಾಹನಗಳು, ನಾಲ್ಕು ಇತರೆ ಬಸ್ಸುಗಳು ಇದ್ದವು. ಟ್ಯಾಕ್ಸಿಗಳಲ್ಲಿ ೩೬೪ ಮೋಟಾರ್ ಕ್ಯಾಬ್, ೫೯ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿ ಕ್ಯಾಬ್, ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ವಾಹನಗಳಲ್ಲಿ ೧,೫೯೭ ಮೂರು ಆಸನಗಳ ವಾಹನ/ಆಟೋರಿಕ್ಷಾಗಳು, ೨೧ ನಾಲ್ಕು ರಿಂದ ಆರು ಆಸನಗಳ ವಾಹನಗಳು, ದ್ವಿ ಚಕ್ರವಾಹನಗಳಲ್ಲಿ ೨೩,೯೧೭ ಸ್ಕೂಟರ್‌ಗಳು, ೪,೯೬೯ ಮೋಪೆಡ್‌ಗಳು, ೪೬೨ ಮೋಟಾರ್ ಸೈಕಲ್‌ಗಳು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದವು. ೧,೨೦೦ ಕಾರುಗಳು, ೫೯ ಜೀಪುಗಳು, ೨೪ ಓಮ್ಮಿ ಬಸ್ಸು, ೨,೦೩೩ ಟ್ರಾಕ್ಟರ್‌ಗಳು, ೧,೬೮೨ ಟ್ರಿಲ್ಲರ್‌ಗಳು, ೧೨ ನಿರ್ಮಾಣ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ವಾಹನಗಳು, ಒಂದು ಇತರೆ ವಾಹನಗಳು ನೋಂದಣಿಗೊಂಡಿದ್ದವು.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸಾರಿಗೆ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಯೋಜನೆಗಳು

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ಡು ಹೋಗಿರುವ ಏನೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿಯನ್ನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ೬ ಪಥ ರಸ್ತೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ೧) ಮರಡಿಹಳ್ಳಿ-ರಾಜ್ಯ ಗಡಿ ರಸ್ತೆ ೨) ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ೨೪ ಮತ್ತು ಸಿರಾ ಗಡಿ ರಸ್ತೆ ೩) ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ೧೯ ೪) ಬಬ್ಬೂರು - ಸಿರಾ ಗಡಿ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲದೆ, ಬೃಹತ್ ಗಾತ್ರದ ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಈ ಮಾರ್ಗ ಮಧ್ಯೆ ಹರಿಯುವ ವೇದಾವತಿ ನದಿ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣ ಮುಖ ನದಿಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಯೋಜನೆಗಳು ೩೧-೩-೨೦೧೨ಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡಿವೆ.

ರೈಲು ಸಾರಿಗೆ

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ದಾವಣಗೆರೆ (ಚಿತ್ರದುರ್ಗ) ತುಮಕೂರು ಬ್ರಾಡ್‌ಗೇಜ್ ರೈಲು ಮಾರ್ಗವು ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ಡು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿರಾ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಹಳ ಹಾಯ್ಡು ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ನಿಲ್ದಾಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತಾವರೆಕೆರೆ, ಆನೆಸಿದ್ರಿ, ಹಿರಿಯೂರು, ಮೇಟಕುರ್ಕೆ, ಐಮಂಗಲ ಮತ್ತು ಪಾಲವನಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಬರುವಂತಹ ಜಮೀನು ಮಾಲೀಕರಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಜಲ ಮತ್ತು ವಾಯು ಸಾರಿಗೆಯ ಅಗತ್ಯತೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಉದ್ಭವಿಸಿಲ್ಲ. ಜಲ ಸಾರಿಗೆಗೆ ನದಿ ಅಥವಾ ಸಾಗರಗಳ ಪಾತ್ರವಿಲ್ಲ.

ಆಕಾಶವಾಣಿ

ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಪ್ರಸಾರವನ್ನು ೧೯೨೦ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಇಂಡಿಯನ್ ಬ್ರಾಡ್ ಕಂಪನಿ ಮಧ್ಯೆ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಒಪ್ಪಂದದ ಅನುಸಾರ ದಿ:೨೩-೨-೧೯೨೨ರಂದು ಮುಂಬೈ ಮತ್ತು ಕೋಲ್ಕತ್ತಾಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಪ್ರಸಾರವು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಕಂಪನಿ ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಮುಜ್ಜಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರವೇ ಇದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ವಿ. ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ರವರು ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಈ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿತು. ಬಾನುಲ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ನೀಡಿದವರೂ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರೇ. ಮುಂದೆ ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡಿತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಎಫ್.ಎಂ. ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರ: ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುದ್ದಿಪ್ರಸಾರ, ವಿದ್ಯಾ ಮತ್ತು ಮನರಂಜನೆ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ದಿ: ೩-೫-೧೯೬೧ ರಂದು ಎಫ್.ಎಂ. ಪ್ರಸಾರ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ೬೦ ಕಿ.ಮೀ. ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಅಂದರೆ ೫,೦೦೦ ಚದುರ ಕಿ.ಮೀ. ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ದೂರದರ್ಶನ ರಿಲೇ ಕೇಂದ್ರವು ದೂರದರ್ಶನ-೧ರ ಪ್ರಸಾರವನ್ನು ಜನತೆಗೆ ತಲುಪಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ

ಈ ಹೊತ್ತಿನ ಇಂಟರ್‌ನೆಟ್, ಮೊಬೈಲ್ ಸಂದೇಶ ರವಾನೆಗಳ ವೇಗದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅಂಚೆ ಸೇವೆ ತನ್ನ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅಂಚೆ ಶಬ್ದವು ಹಂಸ ಪದದ ತತ್ಸಮವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳು ಮತ್ತು ಪಾರಿವಾಳಗಳು ಸಂದೇಶ ವಾಹಕರಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುವೆಂದು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಅರಸು ಮನೆತನದವರ ಆಜ್ಞಕೆಯಲ್ಲಿ ೧೭೦೧ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಾಖೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ಇದು ಮೈಸೂರು ಅಂಚೆ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು. ಅಂಚೆ ಬಟವಾಡೆ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಗುಮಾಸ್ತರುಗಳರುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅಂಚೆಯನ್ನು ಒಯ್ಯಲು ಬೇಹಾರಿಗಳು (ರನ್ನರ್ಸ್) ಕೈಯಲ್ಲಿಂದು ಈಡುಯಂತಹ ಕೋಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಓಡುತ್ತಾ ಗೊತ್ತಾದ ಜಾಗ ತಲುಪುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೮೦೦ ರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅನೇಕ ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡವು. ಅಂಚೆ ರವಾನೆಗೆ ರೈಲು ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಜನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆಗೆ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಮಹತ್ವ ಬಂದು ಜನರ ದೈನಂದಿನ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ, ಪಾರ್ಸಲ್, ಹಣ ರವಾನೆ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ ರವಾನೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳು ಖಾತ್ರಿಯಾಗಿ ತಲುಪುತ್ತಿವೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅನೇಕ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕೊರಿಯರ್ ಸೇವೆ ನೀಡುತ್ತಿವೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲ ಎಲ್ಲಾ ದೊಡ್ಡ ಊರುಗಳಲ್ಲ ಅಂಚೆ ಕಚೇರಿಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಂಚೆ ಸೇವೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲ ಒಟ್ಟು ೩೧ ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿಗಳು ಕಾರ್ಯ ನಿರತವಾಗಿವೆ.

ಅಂಚೆ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಆದ ಪ್ರಗತಿಯ ಜತೆಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಆಗುತ್ತಿವೆ. ದೂರವಾಣಿ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೇ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ೧೯೭೪ರ ತನಕ ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ ಸೇವೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿದ್ದವು. ೧೯೭೪ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ತಂತಿ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳು ಪತ್ಯೇಕಗೊಂಡವು. ೧೯೮೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ (ಎಸ್.ಐ.ಡಿ. ಮತ್ತು ಐ.ಎಸ್.ಡಿ.) ರಾಷ್ಟ್ರದೊಳಗೆ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರೆಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪಡೆಯುವ ಸೌಲಭ್ಯ ದೊರಕಿತು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಜನರಿಗೆ ದೂರವಾಣಿ ಸೌಲಭ್ಯ ನೀಡಿ ಅವರನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ತರುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಲಾಖೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಟೆಲೆಕ್ಸ್, ಟೆಲೆಪಾಕ್ಸ್ ಸೌಲಭ್ಯಗಳೂ ಇಂದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಅಂತರ್ಜಾಲ ವೆಬ್ ಸೈಟ್ ಮುಂತಾದ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳು ಮಾಧ್ಯಮ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲರುವ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಕಛೇರಿಯಿಂದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಟಿಲಿ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲ ೨೦೧೫-೧೬ರಲ್ಲಿ ೧೧ ದೂರವಾಣಿ ವಿನಿಮಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ೧,೨೦೫ ದೂರವಾಣಿಗಳು ಹಾಗೂ ೧೭೮ ಅಂತರ್ಜಾಲ ಸಂಪರ್ಕಗಳಿದ್ದವು. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲ ೧೫ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲ ಮೊಬೈಲ್ (ಭಾರತ್ ಸಂಚಾರ ನಿಗಮ ಆಮಿಟಿಡ್) ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಿಸ್ತಂತು ಘಟಕಗಳನ್ನು ೫ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಜತೆಗೆ ೧೨ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಪರ್ಕ ವಿನಿಮಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಿವೆ. ಎರಡು ನೆಮ್ಮದಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲ ೧೫ ಕಿ.ಮೀ. ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಬ್ರಾಡ್ ಬ್ಯಾಂಡ್ ಅಂತರ್ಜಾಲ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಬಿ.ಎಸ್.ಎನ್.ಎಲ್. ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಜತೆಗೆ ಅನೇಕ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳವರು ಮೊಬೈಲ್ ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮೊಬೈಲ್ ಸೇವೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಭಾರತದಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟಕಗಳಾಗಿವೆ. ಇತಿಹಾಸದುದ್ದಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ಘಟಕವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾ ಬರಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೌರ್ಯರು ತಮ್ಮ ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು 'ಆಹಾರ', 'ವಿಷಯ' ಮತ್ತು 'ಪ್ರದೇಶ'ಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಂತವೂ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲರುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜಕುಮಾರರೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರನ್ನು ಕುಮಾರ ಮಹಾಮಾತ್ರರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮಹಾಮಾತ್ರರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಯೊಂದು ಪ್ರತೀ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಯೂ ಇದ್ದು ಮಹಾಮಾತ್ರರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಮಹಾಮಾತ್ರರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ 'ಯೂತ' (ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಕಾರ) 'ರಜುಕ' (ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಕಾರ), 'ಸ್ಥಾನಿಕ' (ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ) ಮುಂತಾದವರಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಿದ್ದು 'ಸ್ಥಾನಿಕ' ಎಂಬ ಪದನಾಮ ಹೊಂದಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅವುಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು 'ಗೋಪ' ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಡಳಿತದ ಸಣ್ಣ ಘಟಕ 'ಗ್ರಾಮ'ವಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮಿಕ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲ (ಕ್ರಿ.ಶ.೩೨೦-ಕ್ರಿ.ಶ.೫೯೫) ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಷಯ ಹಾಗೂ ಮಂಡಳಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದರು. ವಿಷಯದ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ವಿಷಯಪತಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಅಥವಾ ಆಯುಕ್ತ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಸರಿಸುಮಾರು ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಮಾದರಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳೊಂದಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದೂ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುರಿತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಮನುಸ್ಮೃತಿ, ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಶುಕ್ರನೀತಿಸಾರ, ಕಮಂದಕ ನೀತಿಸಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಆಡಳಿತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಗಂಗ ದುವಿನೀತನನ್ನು ಮನುವಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗಂಗ ನೀತಿಮಾರ್ಗನು ಶುಕ್ರನೀತಿಸಾರದ ಪ್ರಕಾರವೇ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಗಂಗರ ರಾಜ್ಯಭಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಮೌರ್ಯ ಮತ್ತು ಗುಪ್ತ ರಾಜ್ಯಭಾರದಂತೆ ಅನೇಕ ಸುಸಜ್ಜಿತ ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತು. ದಕ್ಷ ರಾಜ್ಯಭಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಾಡು, ವಿಷಯ, ವೇಂಠೆ, ಕಂಪಣ ಮುಂತಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮವು ಆಡಳಿತದ ಮೂಲಭೂತ ಅಥವಾ ಅತಿ ಕನಿಷ್ಠ ಘಟಕವಾಗಿತ್ತು. ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಖ್ಯಾರೂಪಕದಲ್ಲಿ - ಗಂಗವಾಡಿ ೬೭,೦೦೦, ನೊಳಂಬವಾಡಿ ೩೨,೦೦೦, ಬನವಾಸಿ ೧೨,೦೦೦, ಪುನ್ನಾಡು ೧೦,೦೦೦, ತೊರೆನಾಡು ೫೦೦, ಕರೆನಾಡು ೭೦ ಹೀಗೆ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಕುಟುಂಬ, ಗ್ರಾಮ, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಂದಾಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಂಬ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ನೈಜಾರ್ಥವೇನಿತ್ತೆಂಬುದು ಇನ್ನೂ ನಿಗೂಢವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲೆಯೂ 'ಗ್ರಾಮಕೂಟಕ' ಅಥವಾ 'ಗಾವುಂಡ' ಪದನಾಮ ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಗ್ರಾಮಾಡಳಿತವನ್ನು 'ಡೆಸುತ್ರಿ'ದನು. 'ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ', 'ವಿಷಯಪತಿ', 'ಆಯುಕ್ತ' ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ನೇರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶವು 'ರಾಷ್ಟ್ರ' ಎಂಬ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಘಟಕವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಈಗಿನ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗವೆನ್ನಬಹುದು. 'ವಿಷಯ' ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಿಂತ ಚಿಕ್ಕ ಆಡಳಿತ ಘಟಕ. ಭುಕ್ತಿ, ನಾಡು ಮುಂತಾದವು ಉಪ ಘಟಕಗಳಾಗಿದ್ದು ಗ್ರಾಮ ಅಥವಾ ಊರು ಮೂಲ ಆಡಳಿತ ಘಟಕವಾಗಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಆತ ಓರ್ವಸಾಮಂತ ರಾಜನ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಭೂಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯು ಆತನ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಥಳೀಯ ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಳನಾಡುಗಳನ್ನು 'ನಾಡು' ಅಥವಾ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮರು ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೋಳರ ನಂತರ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಹೊಯ್ಸಳರು (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೦೦೦-ಕ್ರಿ.ಶ.೧೩೩೬) ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು ಸಹ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೩೩೩-ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೩೫) ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಅಧಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳನ್ನು ದೇಶ, ರಾಜ್ಯ, ನಾಡು, ಸೀಮೆ, ವಳತ, ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ವೇಂಠೆ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರದಂತಹ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೇ ಇಂತಹ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಹೊಂದಿದ್ದ ಜಮೀನುಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯೇ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ವಿಷಯಪತಿ ಮತ್ತು ಭೋಗಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲನಂತೆಯೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಇವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ 'ನಾಡಗಾವುಂಡ' ಮತ್ತು 'ದೇಶಗ್ರಾಮಕೂಟ' ಎಂಬ ಪದನಾಮವಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರು. ಗ್ರಾಮ ಮುಖ್ಯ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗರು ಗ್ರಾಮಾಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಹುದ್ದೆಗಳು ಬಹುತೇಕ ಅನುವಂಶೀಕವಾಗಿದ್ದವು. ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ಬರಬೇಕಾದ ರಾಜ್ಯಾದಾಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಯ ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೂ ಅವರೇ ಜವಾಬ್ದಾರರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಟರು ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಸೂಕ್ತ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ವ ಸಂಗ್ರಹದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾಂತ ಇಲ್ಲವೇ 'ಸುಭಾಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದರು. ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಭಾಗಳ ಒಳವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸರ್ಕಾರವು ಅನೇಕ ಪರಗಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತಿ ಪರಗಣದಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಓರ್ವ ಮಿಲಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಫೌಜುದಾರನು ಜಿಲ್ಲಾ(ಸರ್ಕಾರ) ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಅಮಲ್ ಗುಜರ್ ಎಂಬ ಪದನಾಮವಿದ್ದ ಕಂದಾಯಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ನೆರವು ನೀಡುವುದೂ ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿತ್ತು. ಪರಗಣಗಳು ಅತಿ ಸಣ್ಣ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಘಟಕಗಳೆನಿಸಿದ್ದು ಶಿಖ್ವಾರ್, ಅಮಿಲ್ ಮತ್ತು ಕಾರಕೂನ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರಗಣದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಶಿಖ್ವಾರನೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಪೋತೇದಾರನು ಪರಗಣದ ಖಜಾನೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾರಕೂನರು ಎಲ್ಲಾ ಕೃಷಿಯೋಗ್ಯ ಭೂಮಿಯ ವಿವರಗಳು, ಬೆಳೆಗಳ ವಿವರಗಳು, ಕೃಷಿಕರು ನೀಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಂದಾಯದ ಲೆಕ್ಕ, ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಕಾರ್ಯ, ಬಾಕಿ ನಿಂತ ಕಂದಾಯದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನಿಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮೊಘಲರ ಆಗಮನದೊಂದಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಪ್ರಭಾವ

ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಕಂಡುಬರತೊಡಗಿತು. ಮೈಸೂರಿನ ದೊರೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು (೧೬೭೩-೧೭೦೪) ಅನೇಕ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿದ್ದ ೭೨ ಗಡಿಗಳು ಅಥವಾ ಆಡಳಿತದ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಪುನರ್ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಲಚಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಡಿಯನ್ನು ಕೆಲವು ಹೋಬಳಿಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ಕೆಳಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಲ ರಿಂದ ೧೬ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಉಪಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಾಮವೊಂದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ, ಪ್ರತಿ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಹೋಬಳಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿ ಆ ಹೋಬಳಿಗೆ ಅದೇ ಹೆಸರನ್ನಿಡಲಾಯಿತು. ಪ್ರತಿ ಹೋಬಳಿಗೆ ಓರ್ವ ಸುಭೇದಾರನನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿ ಅವನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಪಾರುಪತ್ಯೆಗಾರ(ಸಹಾಯಕ), ಮೂವರು ಲೆಕ್ಕಿಗರು (ಅರವಣಿಗ) (scroll-writers), ಆರು ಗುಮಾಸ್ತರು (accountants) ಮತ್ತು ಓರ್ವ ರಾಯಸದವನು (scribe) ಇರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಳಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬಾರಾಬಲೂತಿ ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ನೀಡಿ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ಗ್ರಾಮೀಣ ನೌಕರರು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರೆಂದರೆ, ಗೌಡ (Headman) (೨) ಶ್ಯಾನುಭೋಗ (Accountant) (೩) ಜ್ಯೋತಿಷಿ (Astrologer) (೪) ಕಮ್ಮಾರ (Blacksmith) (೫) ಅಕ್ಕಸಾಲ (Goldsmith) (೬) ಕುಂಬಾರ (Potter) (೭) ಅಗಸ (Washerman) (೮) ಕೆಲಸಿ (Barbar) (೯) ತೋಟ (Scavenger) (೧೦) ತಳವಾರ (Watchman) (೧೧) ನೀರುಗಂಟ (Regular of tank sluices) ಮತ್ತು (೧೨) ಬಡಗಿ (Carpenter).

ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಬಾರಾಬಲೂತಿಯವರ ಸಂಭಾವನೆ ಅಥವಾ ರುಸುಂಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಹಕ್ಕುಗಳನುಸಾರವಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರೈತರೇ ವಸ್ತು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಗೌಡನಿಗೆ ಮನೆ ತೆರಿಗೆ ನೀಡುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಬಿಟ್ಟ ಚಾಕರಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಣಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯ ಪಾವತಿಗಳು ಸಹ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗನ ಅರ್ಥ ವೇತನವನ್ನು ನಗದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉಳಿದರ್ಥ ವೇತನವನ್ನು ವಸ್ತು ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಲ್ಲದೆ ರೈತರಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕಾಲು (೧/೪), ಅರ್ಧ(೧/೨), ಮುಕ್ಕಾಲು(೩/೪), ಅಥವಾ ಒಂದರಂತೆ ಹಣ ಆಯಾ ರೈತನ ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಕಡತದ ಕಾಣಿಕೆಯ ಹಣ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಗ್ರಾಮದ ಉಳಿದ ನೌಕರರಿಗೂ ಅವರದೇ ಆದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರುಸುಮುಗಳು ರೈತರಿಂದ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಜ್ಯೋತಿಷಿ,

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಶ್ಯಾನುಭೋಗ, ತೋಟ, ತಳವಾರ ಮತ್ತು ಕೆರೆ-ನೀರುಗಂಟ ಇವರುಗಳಿಗೂ ಒಂದರಿಂದ ಆರು ವರಹಗಳ ಕಂದಾಯ ಮೌಲ್ಯವಿದ್ದ ಕಂದಾಯ ರಹಿತ 'ಮಾನ್ಯ-ಭೂಮಿ'ಯನ್ನು ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗೈದು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಗ್ರಾಮದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ರೈತನೂ ಮೇಲನ ೧೨ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ 'ಹೊರಹುಲ್ಲು ಮೊರ ಭತ್ತ' ದಂತೆ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸುಗ್ರಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ಔರಂಗಜೇಬನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಕರಣಿಕ ಅಂಗಣ್ಣಯ್ಯನೇಂಬ ವಕೀಲನು ಮೊಘಲರ ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಸಿ ಕೊಂಡು "ರಾಜಾ ಜಗದೇವ್" ಎಂಬ ಕಿತಾಬು ಹಾಗೂ "ರಾಜ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ್ ಮಹಮದ್ ಷಾಯಿ" ಎಂಬ ಮೊಹರನ್ನು ಅನೇಕ ಚರುದುಗಳೊಂದಿಗೆ ೧೭೦೦ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ತಂದನು. ಅವನಿಂದ ಮೊಘಲರ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಅರಾರಾ ಕಛೇರಿ ಎಂಬುದಾಗಿದ್ದ ಅಧಿಕ ಸ್ಥಾನಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಒಡೆಯರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ರೀತಿ ೧೮ ಚಾವಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಾವಡಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಗೊತ್ತುಗಾರ, ದಪ್ಪರದವರು, ಗುಮಾಸ್ತರು, ರಾಯಸದವರು, ದಫೇದಾರ, ಊಳಗದವರು, ಕಾವಲುಗಾರ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದರು. ಸಿ. ಹಯವದನರಾವ್ ಹೇಳುವಂತೆ "ಹದಿನೆಂಟು ಇಲಾಖೆಗಳ (ಅರಾರ ಕಛೇರಿ) ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮೊಘಲರ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ರೂಪಿಸಿದ ಇಲಾಖೆಗಳ ತಪಶೀಲುಗಳು ಅವಶ್ಯಕ ಅಂಶಗಳಲ್ಲ ದೇಶಿಯವಾಗಿದ್ದು ವಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಅನೂಚಾನವಾಗಿ ಬಂದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನದೇ ಕಾಲದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಖಚಿತವಾದ ಮತ್ತು ನವೀನತೆಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸರಿಪಡಿಸುವ ಒಂದು ಬಲವಾದ ಧೋರಣೆ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ". ಈ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಕಾರ್ಯತಃ ಎಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದುವೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಯೂ (೧೮೩೧-೧೮೮೧) ಸಚಿವಾಲಯವನ್ನು ಅರಾರಾ ಕಛೇರಿ ಎಂದೇ ಕರೆಯುವ ರೂಢಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು.

ಹೈದರನು ಆಡಳಿತದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು(೧೭೭೧-೧೭೮೨) ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅವನ ಕಾಲದಲ್ಲ ಒಟ್ಟು ೧೪೪ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿದ್ದವು. ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಸಮ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವುಳ್ಳಂತಹ ೧೭ ಸುಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಬ್ಬರನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಸುಬೇದಾರರು ಅವರವರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಓರ್ವ ಅಮಿಲ್ ಮತ್ತು ಉಪ ಸುಬೇದಾರನೆಂದು ನೇಮಕವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸುಬೇದಾರನಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಲೂಕನ್ನು ಸಣ್ಣದಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಹೋಬಳಿಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಒಂಬತ್ತು ಸಹಸ್ರ ಪಗೋಡಾಗಳವರೆಗೆ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಹೋಬಳಿಗಳು ಶೇಖದಾರ ಅಥವಾ ಪಾರುಪತ್ಯದಾರ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಊರ ಗೌಡನಿಂದ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಿ ಅಮಲ್ದಾರನ ಕಛೇರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಶೇಖದಾರನದಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಬ್ಬರು ಲೆಕ್ಕಿಗರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಸರಕಾರದಿಂದ ನಿಗದಿತ ಸಂಬಳ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರಾಗತ ಆಯಗಾರ ಪದ್ಧತಿ ಇನ್ನೂ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮಾಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ಗೌಡ/ಪಟೇಲ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವನ ಜೊತೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಯ ನಾಲ್ವರು ಹಿರಿಯರು ಸೇರಿ ಪಂಚಾಯತಿ ಎಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದು ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲಾ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲಾ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಶ್ಯಾನುಭೋಗನೇ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಂತರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ (೧೭೮೨-೧೭೯೯) ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತಾ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದನು.

ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಪತನ ನಂತರ (೧೭೯೨-೧೭೯೯) ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಮರುಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಒಡೆಯರ್ ಮನೆತನದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (೧೭೯೯-೧೮೩೮) ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಕರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನು ರೀಜೆಂಟನೂ ಆಗಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಿಭಾಗ, ಜಿಲ್ಲೆ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಹೋಬಳಿ ಎಂದು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಡಳಿತ ಘಟಕವೂ ಓರ್ವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಅಧಿಕಾರಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವನು ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಅಧೀನದಲ್ಲರುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ವೃತ್ತಗಳು ಮತ್ತು ಉಪ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಣೆಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಪ್ರಾಂತ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ವಿಭಾಗೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ೧೮೩೧ ರಿಂದ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಬ್ಬನ್ ಕಮೀಷನರಾಗಿದ್ದಾಗ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಎಲ್.ಬಿ. ಬೌರಿಂಗ್ ಮುಖ್ಯ ಕಮೀಷನರಾಗಿದ್ದಾಗ ಅಂದರೆ ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮೂರಕ್ಕಿಳಿಸಿದನು.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲ ರಾಜ್ಯದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಯ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡುವುದು ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಹಣಕಾಸು ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ನಂತರ ಪೋಲೀಸ್, ಬಂದಿಖಾನೆ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗ ರಕ್ಷಣಾ ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಭೂಕಂದಾಯ, ಅಬಕಾರಿ, ಮುದ್ರಾಂಕ ಮತ್ತು ನೋಂದಣಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಆದಾಯ ಮೂಲಗಳಾದವು. ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಘಟಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಹಂತಹಂತವಾದ ಉಪಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಕೃಷಿ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ, ಸರ್ಕಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲಾಖೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಮಹತ್ವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತ ಬಳಿಕ ಜನತೆಯ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ತ್ವರಿತ ಚಾಲನೆ ನೀಡಲು ಹಲವು ಸರಣಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲ ೧೮೭೨ರಲ್ಲ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲ ಎಂಟು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಒಟ್ಟು ಎಂಟು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳು ಇದ್ದವು. ಪ್ರತಿ ವಿಭಾಗಕ್ಕೂ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೂ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೮೭೬ರಲ್ಲ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಯಲ್ಲ ವಿಭಾಗೀಯ ಕಮಿಷನರ್ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಮಿಷನರ್ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಯಿತು. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ, ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರ್ ಉಪವಿಭಾಗಗಳ ಹಾಗೂ ಅಮಲ್ದಾರ್ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೧೮೭೩ರಲ್ಲ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ವಿಭಾಗ ಇದ್ದದ್ದು ಜಿಲ್ಲೆಯಾಯಿತು. ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಹೊಸದಾಗಿ ಆದ ನಂದಿದುರ್ಗ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿತು. ೧೮೭೭ರಲ್ಲ ಶಿರಾ ತಾಲೂಕನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ತುಮಕೂರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೭೯ರಲ್ಲ ಎಲ್ಲಾ ವಿಭಾಗಗಳೂ ರದ್ದಾದವು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ೧೮೮೨ರಲ್ಲ ಉಪವಿಭಾಗದ ಬದಲು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿತು. ಹುಳಿಯಾರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಬೂದಿಹಾಳ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ೧೮೮೭ರಲ್ಲ ಮುಖ್ಯಪಟ್ಟಣ ಹಾಗೂ ಉಪ ತಾಲ್ಲೂಕಾಗಿದ್ದು, ನಂತರ ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಆಡಳಿತದಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ, ಉಪ ವಿಭಾಗ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಸಹಾಯಕ ಕಮಿಷನರ್ ಅಥವಾ ಉಪವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಅಮಲ್ದಾರರು, ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಶಿರಸ್ತೇದಾರರು, ಹಳ್ಳಿಗೊಬ್ಬರಂತೆ ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಹಳ್ಳಿಗೆ ಪಟೇಲರು, ತೋಟ, ತಳವಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು

ಜನತೆಗೆ ಭದ್ರತೆ, ಆಸ್ತಿ ಭದ್ರತೆಯನ್ನೊದಗಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ (ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಮಿಷನರ್)

ಜಿಲ್ಲೆಯು ಆಡಳಿತದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಘಟಕವಾದರೆ, ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಅದರ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಣಾಯಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಿಂದ ಅವಳಿ ಸರಕಾರ (Dyarchy) ಕಾಲ (೧೯೨೧-೩೨) ದವರೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬನೇ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಅವಳಿ ಸರಕಾರದ ಅವಧಿಯು ಅವನ ಸತ್ತ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳ ಅತ್ಯದ್ಭುತ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಏಳಿಗೆ, ಸ್ಥಾನಿಕ ಆಡಳಿತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರಾರಂಭ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಭಾಗಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದವು. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಮುಖ್ಯ ಗಮನವು ೧೯೩೭ರ ತನಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ತ್ವರಿತ ನ್ಯಾಯದಾನ, ಭೂದಾಖಲೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ೧೯೩೯ರಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿತು. ದ್ವಿತೀಯ ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು, ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿವಿಧತೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಿದವು. ಭಾರತವು ಪರಂತಂತ್ರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಸಾಧಿಸಿದ ನಂತರ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದವು. ೧೯೫೨ ರಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಹಾಗೂ ೧೯೫೯ರಲ್ಲಿ ಚಾಲನೆಗೊಂಡ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಪದ್ಧತಿಯು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳ ಕುರಿತು ಹೊಸ ಭಾಷ್ಯವನ್ನೇ ಬರೆದವು. ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹ, ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಹಿಂತೆಗೆದು ಮಾನವ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಸಮಾಜ ಸೇವೆ ಕಾರ್ಯಗಳು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಆಧ್ಯತಾ ವಿಷಯಗಳಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದವು. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಕೆಳಕಾಣಿಸಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವರು.

ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು: ೧) ನ್ಯಾಯಾಂಗ ದಂಡಾಧಿಕಾರತ್ವ ಮೂಲಕ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾಪಾಡುವುದು; ೨) ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ದೂರು ಮತ್ತು ಮನವಿಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ; ೩) ಆಹಾರ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿತರಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆ; ೪) ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು; ೫) ಜನಗಣತಿ, ಜಾನುವಾರು

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಗಣತಿ, ಕೃಷಿ ಗಣತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಗಣತಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು: ೩) ಎಲ್ಲಾ ಔಪಚಾರಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಪರವಾಗಿ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ; ೪) ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪ ನಿರ್ವಹಣೆ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಮತ್ತು ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪಗಳಿಂದ ಬಾಧಿತರಾದವರಿಗೆ ಪರಿಹಾರ, ಪುನರ್ವಸತಿ ಮತ್ತು ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ; ೫) ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ವೇತನ ಮತ್ತಿತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುರಕ್ಷತೆ ಯೋಜನೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ; ೬) ಜನನ, ಮರಣ ಮತ್ತು ವಿವಾಹಗಳ ನೋಂದಣಿ; ೭) ಆದಾಯ, ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ, ನಿವಾಸ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ ನೀಡಿಕೆ; ೮) ಗುಪ್ತ ನಿಧಿ ನಿಯಂತ್ರಣ; ೯) ಮೋಟಾರು ವಾಹನಗಳ ಅಧಿನಿಯಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾರಿಗೆ ವಿಷಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ; ೧೦) ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ವ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ; ೧೧) ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ (ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ) ವಿವಿಧ ಯೋಜನೆಗಳ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಹಾಗೂ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ; ೧೨) ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದಡಿ ಬರುವ ಇತರೆ ಇಲಾಖೆಗಳಾದ ಆರೋಗ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ, ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಪುರಸಭೆ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರೂ, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ಇಲಾಖೆಗಳ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯದಾಗಿದೆ.

ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ೧) ಭೂದಾಖಲೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಜಮೀನುಗಳ ಮಾಪನ; ೨) ಭೂಕಂದಾಯ, ನೀರು ತೆರಿಗೆ, ಮತ್ತಿತರ ಸರ್ಕಾರಿ ಬಾಕಿ, ಉಪಕರಗಳು ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳ ವಸೂಲಾತಿ; ೩) ಗ್ರಾಮೀಣ, ಗೋಮಾಳ, ಗುಂಡು ತೋಪು, ಕೆರೆ ಅಂಗಳ, ಉಪವನಗಳು ಮುಂತಾದ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಜಮೀನುಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಸರ್ಕಾರಿ ಜಮೀನುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ; ೪) ಭೂ ಮಂಜೂರಾತಿ; ೫) ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಗೇಣಿದಾರಿಕೆಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ; ೬) ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ/ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದವರ ಜಮೀನು ರಕ್ಷಣೆ; ೭) ಭೂ ಪರಿವರ್ತನೆ; ೮) ಸ್ಥಿರಾಸ್ತಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಬಾಡಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣ; ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು; ೯) ಸ್ಥಿರಾಸ್ತಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರ, ಉಯಿಲು, ಒಪ್ಪಂದ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನೋಂದಣಿ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಾಂಕ ಶುಲ್ಕಗಳ ವಸೂಲಾತಿ; ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಳಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯವರು ಈ ಕೆಳಕಾಣಿಸಿರುವ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಧಿನಿಯಮಗಳಡಿ ದತ್ತವಾಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿವಿಧ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಂಬಂಧ ಚಲಾಯಿಸುವರು.

- ೧) ಭಾರತೀಯ ಸ್ಥೋಟಕಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೮೦
- ೨) ಭಾರತೀಯ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೫೫
- ೩) ಭಾರತೀಯ ಪೆಟ್ರೋಲಿಯಂ ಅಧಿನಿಯಮ,
- ೪) ಭಾರತೀಯ ಪಾಲಿಗಾರಿಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೩೨
- ೫) ಕರ್ನಾಟಕ ಸಿನೆಮಾ (ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್) ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೫೪
- ೬) ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಸಿಪಿ ಮೂಲಕ ಟೆಲಿವಿಷನ್ ಪರದೆ ಮೇಲೆ ಚಲನಚಿತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶನ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೮೪.
- ೭) ಕರ್ನಾಟಕ ನೀರಾವರಿ ಅಧಿನಿಯಮ ೧೯೭೫
- ೮) ಕರ್ನಾಟಕ ಬಾಡಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾಯ್ದೆ, ೧೯೭೧
- ೯) ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೭೪
- ೧೦) ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೭೧
- ೧೧) ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಮಂಜೂರಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೭೯
- ೧೨) ಕರ್ನಾಟಕ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೭೪
- ೧೩) ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪ ನಿರ್ವಹಣೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಅಧಿನಿಯಮ.
- ೧೪) ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಸ್ವಾಧೀನ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೭೧
- ೧೫) ಕರ್ನಾಟಕ ಹಿಂದೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದತ್ತಿಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ ೧೯೯೭
- ೧೬) ಕರ್ನಾಟಕ ಗುಪ್ತ ನಿಧಿ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೭೨
- ೧೭) ಕರ್ನಾಟಕ ಮುದ್ರಾಂಕಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೫೭
- ೧೮) ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್, ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೯೩
- ೧೯) ಕರ್ನಾಟಕ ಕೃಷಿ ಸಾಲ ಅಧಿನಿಯಮ
- ೨೦) ಮೋಟಾರು ವಾಹನಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೩೯
- ೨೧) ರಿಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೦೮

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

- ೨೨) ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ನೋಂದಣಿ ಅಧಿನಿಯಮ
 ೨೩) ಕರ್ನಾಟಕ ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಅಧಿನಿಯಮ,
 ೨೪) ಭಾರತೀಯ ದಂಡ ಸಂಹಿತೆ ಶಾಂತಿಪಾಲನೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ದಂಡಸಂಹಿತೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಉಪದ್ರವಗಳು ಮತ್ತು ಇತರೆ ವಿಷಯಗಳು ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ.
 ೨೫) ಭಾರತೀಯ ಪಾಲುದಾರಿಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೩೨
 ೨೬) ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳು (ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜಮೀನುಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ ತಡೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೭೮.
 ೨೭) ಪಾಸ್‌ಪೋರ್ಟ್ ಅಧಿನಿಯಮ ೧೯೭೭
 ೨೮) ಭಕ್ಷ್ಯವೃತ್ತಿ ನಿಷೇಧ ಅಧಿನಿಯಮ ೧೯೭೫
 ೨೯) ಜೀವಪದ್ಧತಿ ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಅಧಿನಿಯಮ ೧೯೭೬
 ೩೦) ಇನಾಂ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ..

ಕಂದಾಯ ವಿವಾದಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಬಹುಮಟ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವರು. ಅವರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಉಪ ವಿಭಾಗೀಯ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲ ಪೋಲಿಸ್ ಬಲದ ಮೇಲೆ ಸಹ ಇವರಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಇರುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ, ಸೆರೆಮನೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಂದಿಖಾನೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಂಬಂಧ ಇವರಿಗೆ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿ ಅಧಿಕಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸಿಡಿಮದ್ದುಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ ಪ್ರಕಾರ ಲೈಸೆನ್ಸುಗಳು ಮತ್ತು ಪರವಾನಗಿಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಇರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಿನಿಮಾಟೋಗ್ರಾಫ್ ಅಧಿನಿಯಮ ಪ್ರಕಾರ ಲೈಸೆನ್ಸು ನೀಡುವ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಉಪ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಯುಕ್ತರೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಮುದಾಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿ ನಡೆಸುವರು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಇಲಾಖೆಗಳ ತರಹೇವಾರಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯ ಪದ ನಿಮಿತ್ತ (ಎಕ್ಸ್-ಅಫೀಷಿಯೊ) ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುವರು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನಿಕ ಸಹಾಯಕ, ಅಪರ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ, ಕಛೇರಿ ಸಹಾಯಕ, ಆಹಾರ ವಸ್ತುಗಳ ಸಹಾಯಕ, ಮುಜರಾಯಿ ಸಹಾಯಕ, ಭೂದಾಖಲೆಗಳ ಸಹಾಯಕ ಮುಂತಾದವರುತ್ತಾರೆ.

ಸಹಾಯಕ ಆಯುಕ್ತರು (ಅನಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರ್)

ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ತಹಸೀಲ್ದಾರರ ನಡುವಿನ ಸಂಪರ್ಕದ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಸಹಾಯಕ ಆಯುಕ್ತರು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ದಂಡಾಧಿಕಾರಗಳೆರಡನ್ನೂ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಂದಾಯ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತಹಸೀಲ್ದಾರರು ನೀಡುವ ಆದೇಶಗಳ ಮೇಲ್ಮನವಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಾಗಿ ಸಹಾಯಕ ಆಯುಕ್ತರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಭೂ ಕಂದಾಯ ಕಾಯ್ದೆಯಡಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯವರಿಂದ ದತ್ತವಾಗುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಇವರು ಚಲಾಯಿಸುವರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೬೪ನೆಯ ಕಲಂಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನುಳಿದ ರಾಜ್ಯ ಕಾಯ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಕೊಡ ಮಾಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವನ್ನು ಉಪವಿಭಾಗದ ಸಹಾಯಕ ಆಯುಕ್ತರಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಹಾಯಕ ಆಯುಕ್ತರು ಭೂ ಸ್ವಾಧೀನ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ತೆರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮದ (೧೯೬೧) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಉಪವಿಭಾಗದ ಟ್ರಬ್ಯುನಲ್‌ಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳೆಂದರೆ- ತಹಸೀಲ್ದಾರರು, ಕಂದಾಯ ನಿರೀಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ತಪಾಸಣೆ ನಡೆಸುವ ಮೂಲಕ ಪರಿಶೀಲನೆ ಹಾಗೂ ಭೂ ಕಬಳಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿ ಸರ್ಕಾರದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದು. ತಹಸೀಲ್ದಾರರು ನೀಡುವ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುವ ಮೇಲ್ಮನವಿಗಳನ್ನು ಆಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಭೂಸ್ವಾಧೀನ ಸಂಬಂಧದ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ವಿಲೇವಾರಿ, ವಾರ್ಷಿಕ ಜಮಾಬಂದಿ ನಡೆಸುವುದು. ಬೆಳೆಗಳು ಮತ್ತು ಗಡಿ ಗುರುತುಗಳ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ ಕಾರ್ಯ, ಹಕ್ಕು ದಾಖಲಾತಿಯ ತಪಾಸಣೆ (ಭೂಮಿ, 'ಇ' ಆಡಳಿತ) ಭೂ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಾತಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ತಕಾವಿ/ಸರ್ಕಾರಿ ಸಾಲಗಳ ಮರುಪಾವತಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿ ಮುಂತಾದವು.

ಇವರು ಉಪವಿಭಾಗದ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು, ದಂಡ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ವಾದವುಗಳೆಂದರೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ನೆಮ್ಮದಿಯ ರಕ್ಷಣೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಶಾಂತಿ ಭಂಗ ಸಂಭವವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆದೇಶಿಸುವುದು ಮುಂತಾದವು. ತಮ್ಮ ಉಪವಿಭಾಗದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದೆ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕುರಿತಂತೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ವರದಿ ಮಾಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇವರದೇ ಆಗಿದೆ. ಅವರ ಉಪವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ನಿರ್ವಚನಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಸಹಾಯಕ ಆಯುಕ್ತರು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು.

ರೈತರ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರ ನೀಡಲು ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ ನೀಡುವಿಕೆ, ವಿದ್ಯುತ್ ದುರ್ಬಳಕೆ ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು, ಕಸ್ತೋಡಿಯಲ್ ಡೆತ್, ಸೋಲೇಷಿಯಂ ಫಂಡ್‌ನಿಂದ ಪರಿಹಾರ ನೀಡುವಿಕೆ (Hit and Run case) ಮತೀಯ ಗಲಭೆಯ ಸಂತ್ರಸ್ತರಿಗೆ ಪರಿಹಾರ, ಸಾಲ್ವೆನ್ಸಿ ಸರ್ವಿಸ್‌ಕೇಟ್ (ಎರಡು ಲಕ್ಷದವರೆಗೆ), ಜನನ ಮರಣ ದಾಖಲಾತಿ, ಆರಾಧನಾ ಯೋಜನೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೆರವು ಯೋಜನೆ, ಭೂ ಕಂದಾಯ ಕಾಯ್ದೆ ಕಲಂ ೬೪ ಎಚ್‌ಸಿ ಕೆಳಗೆ ಸಕ್ರಮಿಕರಣ, ಭೂ ಪರಿವರ್ತನೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉಪದ್ರವ ನಿವಾರಣೆ, ಪಡಿತರ ಚೀಟಿ, ಪಡಿತರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಸಮರ್ಪಕ ವಿತರಣೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲ ಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಗಾ ವಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ತಹಶೀಲ್ದಾರರು

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾಪಕತದಲ್ಲ ಅಮಲ್ದಾರರೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಇವರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನೇರವಾಗಿ ಇವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಶಿರಸ್ತೇದಾರರು, ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಖಜಾನೆ ಅಧಿಕಾರಿ, ಮುಂತಾದವರ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧೯೬೪ರ ಕಂದಾಯ ನಿಬಂಧನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ತಹಶೀಲ್ದಾರರ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ.

ತಹಶೀಲ್ದಾರರು ಉಪವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ, ಒಂದು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಯ ಮೂಲಕ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಾಗಿರುವ ಇವರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಾತಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಾದ ಇವರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭೂಕಂದಾಯ ಅಧಿನಿಯಮ, ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ ಮುಂತಾದ ಕಾಯ್ದೆಗಳಡಿ ದತ್ತವಾಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರದಡಿ ಅನೇಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ನಿರ್ವಹಿಸುವರು. ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರು ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ ನಿರೀಕ್ಷಕರು ದಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ ಬೇಕಾದುದು ತಹಸೀಲ್ದಾರರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಇವರು ಹಕ್ಕು ಬದಲಾವಣೆ, ವಿವಾದಾತ್ಮಕ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ಸಂಬಂಧ ಸೂಕ್ತ ಆದೇಶ ಅಥವಾ ತೀರ್ಪುಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕು, ಬೆಳೆ ವಹಿಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತಪಾಸಿಸಬೇಕು. ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಯ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಪ್ರಕರಣಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕ್ರಮ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ತಹಸೀಲ್ದಾರರದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೇ, ಭೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಸಾಲಗಳಿಂದ ನಡೆಸಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಇವರೇ ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ಭೂಮಿ ಒತ್ತುವರಿ, ಭೂ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗೆ ಮಂಜೂರಾದ ಸಾಲಗಳ ಮರುವಸೂಲಾತಿ, ಕಂದಾಯ, ನೀರಾವರಿ ಶುಲ್ಕ, ಪೋರ್ಟ್‌ಹಿಸ್ಸಾ ಅಳತೆ ವೆಚ್ಚ ಮುಂತಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ಬಾಕಿಗಳ ವಸೂಲಾತಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಇವರೇ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು.

ಭೂ ಕಂದಾಯ ಅಧಿನಿಯಮ, ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಆಡಳಿತ ಕುರಿತಾದ ನಿಯಮಗಳ ಜಾರಿ ಇವರಿಗೇ ನೇರವೆ. ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯ ಎತ್ತುವಳಿ (ಲೆವಿ), ನ್ಯಾಯ ಬೆಲೆ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅಗತ್ಯವಸ್ತುಗಳ ಹಂಚಿಕೆ, ಅಗತ್ಯವಸ್ತುಗಳ ದಾಸ್ತಾನು ತನಿಖೆ ಇವರದೇ ಜವಾಬ್ದಾರಿ. ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ನಿಯಮಗಳಂತೆ ತಹಸೀಲ್ದಾರರಿಗೆ ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳಿವೆ. ವೃದ್ಧರ ಪಿಂಚಣಿ, ವಿಧವೆಯರು ಮತ್ತು ಅಂಗವಿಕಲರಿಗೆ ಮಾಸಾಶನ ಮಂಜೂರಾತಿ ಅಧಿಕಾರ ಇವರಿಗೇ ಇದೆ. ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇವರು ವಿಧಾನಸಭಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ವಹನಾಧಿಕಾರಿ (ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ರಿಟರ್ನಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್)ಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವರು. ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿ ತಯಾರಿಕೆ, ಪರಿಷ್ಕರಣೆ ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ಯಂತ್ರದ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಇವರದೇ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವರು ತಾಲ್ಲೂಕು ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವರು. ಭೂ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವರು.

ಜಾತಿ, ಆದಾಯ, ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರಗಳನ್ನು ಇವರೇ ನೀಡುವರು. ಜನನ-ಮರಣ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಸಾಲ್ವೆನ್ಸಿ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇವರಿಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಲ ವಿಮೋಚನೆ ಅಧಿನಿಯಮ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮನರಂಜನಾ ಅಧಿನಿಯಮ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಕಾಯ್ದೆ (೧೯೫೮) ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ನಿಯಮಗಳು ಮುಂತಾದ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದು ಇವರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ. ವಾರ್ಷಿಕ ಜಮಾಬಂದಿ ಕಾಲದಲ್ಲ ಎಲ್ಲಾ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ನಿಯಮಾನುಸಾರ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಒದಗಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಇವರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭೂ ಕಂದಾಯ ಮಾಫಿ ಸಂಬಂಧ ತಹಸೀಲ್ದಾರರ ಪಾತ್ರ

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಸುಸ್ತಿದಾರರಿಂದ ಸರ್ಕಾರಿ ಬಾಕಿಗಳ ವಸೂಲಾತಿಗಾಗಿ ಅವರ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ, ಭೂದಾಖಲೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಮೋಜಣಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೆರಡೂ ತಹಸೀಲ್ದಾರರ ಕಾರ್ಯಭಾರದಲ್ಲವೆ. ಜಮೀನಿನ ಹಕ್ಕು ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಕಾಲೋಚಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಕೂಡ ಸೇರಿವೆ. ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಂ.ಇ.೨೦೯ ಎಂವಿಎಸ್ ೨೦೦೨(ಭಾ-೧) ದಿನಾಂಕ ೩-೬-೨೦೧೧ರಂತೆ ತಹಸೀಲ್ದಾರ್ ಕಛೇರಿಯ ಒಂದು ಶಿರಸ್ತೇದಾರ್ ಹುದ್ದೆ ಉಪವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿ ಕಛೇರಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು 'ಬ್ರಗ್ರೇಡ್' ತಹಸೀಲ್ದಾರ್ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ದರ್ಜೆಗೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ಷೇತ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧಿಕಾರಿ(ಬ್ಲಾಕ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಫೀಸರ್)

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಒಂದು ಸಮುದಾಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಘಟಕವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಓರ್ವ ಕ್ಷೇತ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧಿಕಾರಿ (ಬಿ.ಡಿ.ಓ.) ಇದ್ದು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲು ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಇವರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಈಗ ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಮಂಡಳಿಗಳ ಕಾಯ್ದೆಯಂತೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾಧಿಕಾರಿ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧, ೧೯೮೨ರಿಂದ ಇವರ ಕಂದಾಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದ್ದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ ಇವರ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇವರಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಓರ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಶಿರಸ್ತೇದಾರರು

ಆಡಳಿತ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ, ಹಿರಿಯೂರು, ಐಮಂಗಲ, ಧರ್ಮಪುರ ಮತ್ತು ಜವನಗೊಂಡನ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಹೋಬಳಿ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು, ಈ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಲಾ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಶಿರಸ್ತೇದಾರರುಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ್ದು ಇವರು ತಹಶೀಲ್ದಾರರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ದಾಖಲೆಗಳು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ, ತಕಾವಿ ನಾಲಗಳ ಮರುಪಾವತಿ, ಪೋಟ್ ಹಿಸ್ಸಾ, ಭೂ ಒತ್ತುವರಿ, ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತಹಶೀಲ್ದಾರರ ನಿರ್ದೇಶನದಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತಹಸೀಲ್ದಾರರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಶಿರಸ್ತೇದಾರ ಅಥವಾ ಉಪ ತಹಸೀಲ್ದಾರರ ನೇಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಕಂದಾಯ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ನಿಯಮಾವಳಿ, ೧೯೬೬, ಪ್ರಕಾರ ಶಿರಸ್ತೇದಾರ ಅಥವಾ ತತ್ಸಮಾನ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಇಲಾಖೆಯ ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಹಕ್ಕು ದಾಖಲೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಂಬಂಧ ಉಂಟಾಗುವ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಸೂಕ್ತ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ನೀಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ನಾಡಕಛೇರಿಯ ಕಾರ್ಯಭಾರ ಇರುವ ಶಿರಸ್ತೇದಾರರು ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಕಂದಾಯ ನಿಯಮಾವಳಿ, ೧೯೬೬ ರ ೯೪ನೇ ಕಲಂನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಜಮೀನಿನ ಅನಧಿಕೃತ ಸ್ವಾಧೀನಾನುಭವದ ಮೊಕದ್ದೆಮೆಗಳನ್ನು ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಗಣಕೀಕರಣ ಕಾರ್ಯದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ, ಹಕ್ಕು ಬದಲಾವಣೆ ಸಂಬಂಧಿತ ಆದೇಶಗಳ ನಮೂದು ಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳು ಇವರ ಕರ್ತವ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಸೇರಿವೆ. ತಾಲ್ಲೂಕು ಶಿರಸ್ತೇದಾರ್, ಹಕ್ಕು ದಾಖಲೆ ಶಿರಸ್ತೇದಾರ್, ಚುನಾವಣಾ ಶಿರಸ್ತೇದಾರ್, ಸಂಧ್ಯಾ ಸುರಕ್ಷಾ ಯೋಜನೆ ಶಿರಸ್ತೇದಾರ್ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಶಿರಸ್ತೇದಾರ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಐದು ಜನ ಶಿರಸ್ತೇದಾರರಿದ್ದು, ಇತ್ತೀಚಿನ ಆದೇಶದಂತೆ ಒಂದು ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಗ್ರೇಡ್-೨ ತಹಶೀಲ್ದಾರ್ ದರ್ಜೆಗೇರಿಸಿದೆ.

ನಾಡಕಛೇರಿ ಮತ್ತು ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ತಹಶೀಲ್ದಾರರು

ಅಧಿಕಾರ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ತತ್ವದಡಿಯಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ: ೧೫-೮-೧೯೮೬ರಿಂದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡಕಛೇರಿಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪುರ, ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ ಶಿರಸ್ತೇದಾರರನ್ನು ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ತಹಶೀಲ್ದಾರರೆಂದು ಪದನಾಮ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಕೆಲವೊಂದು ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳು, ಸರ್ವೆಕೆಟ್‌ಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನತೆಗೆ ನೀಡುವ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನತೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಛೇರಿಗೆ ಎಡತಾಕುವ ಪರಿಪಾಟ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಶಿರಸ್ತೇದಾರರಿಗೆ ತರಬೇತಿ, ಕಂಪ್ಯೂಟರುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಐಮಂಗಲದಲ್ಲೂ ನಾಡಕಛೇರಿ ಕೆಲಸ ಆರಂಭಿಸಿದೆ.

ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಆಯ್ದು ಹೋಬಳಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫, ೧೯೮೬ ರಿಂದ ನಾಡಕಛೇರಿಯನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ನಾಡಕಛೇರಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಓರ್ವ ಶಿರಸ್ತೇದಾರ ಅಥವಾ ಉಪ ತಹಶೀಲ್ದಾರನಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವರಿಗೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಹಶೀಲ್ದಾರರು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ನಿಯುಕ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹೋಬಳಿಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ರೈತಾಪಿ ಜನರ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈಡೇರಿಸಲು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ; ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಛೇರಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುವ ಶ್ರಮವನ್ನು ರೈತರಿಗೆ ೧೧೨

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಉಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಾಡಕಛೇರಿಯ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಸರ್ಕಾರವು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫, ೧೯೮೭ ರಿಂದ ಪ್ರತೀ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎರಡನೆಯ ಹೋಬಳಿಗೆ ಈ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಂ.ಇ.೩೩ ಡಿಎಸ್‌ಪಿ ೨೦೧೨ ದಿನಾಂಕ ೫-೭-೨೦೧೨ರಂತೆ ೨೭೨ ಹೋಬಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡಕಛೇರಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೩೨೯ ನಾಡಕಛೇರಿಗಳಿದ್ದು, ೧೭೭ ಕಸಬಾ ಹೋಬಳಿಗಳ ಬಾಬು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆ ಒದಗಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೪೦ ಹೋಬಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡಕಛೇರಿಗಳಿವೆ.

ವೃದ್ಧರ ಮಾಸಾಶನ, ವಿಧವಾ ವೇತನ, ಅಂಗವಿಕಲರ ಭತ್ಯೆ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪಗಳಾದ ಬೆಂಕಿ ಅನಾಹುತ, ಪ್ರವಾಹವೀಡೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರ, ಹಕ್ಕು ಬದಲಾವಣೆ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಇತ್ಯರ್ಥ, ಅವಶ್ಯಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣಾ ತನಿಖೆ ಮತ್ತು ಜಪ್ತಿ ಕ್ರಮ, ಸರ್ಕಾರದ ವರಮಾನಗಳ ವಸೂಲಾತಿ ಮತ್ತು ಖಜಾನೆಗೆ ಜಮಾಡುವುದು, ಬೇಡಿಕೆ ವಸೂಲಿ ಮತ್ತು ಬಾಕಿ (ಡಿ.ಸಿ.ಬಿ) ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ನೀರುದರ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೊಡುಗೆಗಳ ವಸೂಲಿ, ದಂಡ ವಸೂಲಿ, ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಾಡಳಿತಕುರಿತಾದ ದಾಖಲೆಪತ್ರಗಳ ಪ್ರಮಾಣಿತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು, ಜನನ-ಮರಣ, ಮುಜರಾಯಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಪಡಿತರ ಚೀಟಿ(ಕಾರ್ಡ್), ಚುನಾವಣಾ ಕಾರ್ಯ, ಮೇಲಧಿಕಾರಿಗಳು ಸೂಚಿಸುವ ಇನ್ನಿತರೆ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು. ನಾಡಕಛೇರಿಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಗಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ನಾಡಕಛೇರಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ನೆರವಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಡ್ವಿಟೀಯು ದರ್ಜೆ ಸಹಾಯಕ, ಬೆರಳಚ್ಚುಗಾರ ಮತ್ತು "ಡಿ" ವೃಂದದ ಒಬ್ಬ ನೌಕರನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಇದೀಗ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಾಧಿಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಂದಾಯ(ರಾಜಸ್ವ) ನಿರೀಕ್ಷಕರು (ರೆವೆನ್ಯೂ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್)

ಹೋಬಳಿಗೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಕಂದಾಯ ಅಥವಾ ರಾಜಸ್ವ ನಿರೀಕ್ಷಕರಿದ್ದು, ಇವರು ತಹಸೀಲ್ದಾರರ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಲೂಕನ್ನು ಅನೇಕ ಹೋಬಳಿಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕಂದಾಯ (ರಾಜಸ್ವ) ವಲಯ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜಸ್ವ ವಲಯದಲ್ಲೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಗ್ರಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳು ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೭೪, ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಆಡಳಿತ ಘಟಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ರಾಜಸ್ವ ವಲಯಕ್ಕೆ ಓರ್ವ ಕಂದಾಯ ನಿರೀಕ್ಷಕನನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ೧೦ ರಿಂದ ೨೦ ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಂದಾಯ ನಿರೀಕ್ಷಕರು ತಮ್ಮ ವಲಯದ ಎಲ್ಲಾ
೧೧೩

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲರಬೇಕು ಮತ್ತು ಮೇಲಧಿಕಾರಿಯಾದ ತಹಸೀಲ್ದಾರರ ನಿರ್ದೇಶನದಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ಭೂ ಕಂದಾಯ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೬೪, ಮತ್ತು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ ೧೯೬೧, ಇವುಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೆ ಇವರು ಹೊಣೆಗಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಓರ್ವ ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಇವರು ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳೆಂದರೆ ಬೆಳೆ ಕಟಾವು ಪ್ರಯೋಗ, ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪ, ಅಭಾವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಆಹಾರ ವಿತರಣೆ, ಲೆವಿ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿ ತಯಾರಿಕೆ, ಚುನಾವಣಾ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಗ್ರಾಮಸಭೆ, ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಬರುವ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ವರದಿ ನೀಡುವುದು, ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದವುಗಳು. ಭೂ ಕಂದಾಯ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಶುಲ್ಕ, ನೀರಾವರಿ ದರ, ತಕಾವಿ ಮುಂತಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ಸಾಲಗಳ ವಸೂಲಾತಿ; ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರ ಲೆಕ್ಕಪುಸ್ತಕಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ, ಸರ್ಕಾರಿ ಭೂಮಿಗಳ ಸೀಮಾ ತಪಾಸಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ. ಸರ್ಕಾರದ ಭೂದಾಖಲೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಭೂ ಸ್ವಾಧೀನ ಮತ್ತು ಇತರೆ ರಾಜಸ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ತಹಸೀಲ್ದಾರರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು ಇವರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಗಣಕೀಕೃತ ಹಕ್ಕು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಆದೇಶ ಮಾಡುವುದು, ನಿರ್ವಾಹಕರು ನಮೂದಿಸಿದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅನುಮೋದಿಸುವುದು, ಹಕ್ಕು ಬದಲಾವಣೆ ವಹಿಯಲ್ಲ ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗರು ಅಗತ್ಯ ನಮೂದುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, 'ಭೂಮಿ' ಮುಂತಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳೂ ಸೇರಿವೆ.

ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರು(ವಿಲೇಜ್ ಅಕೌಂಟೆಂಟ್)

ಈಗ ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರ ಹುದ್ದೆಯು ಅನುವಂಶಿಕವಾದುದಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ನೇಮಕಾತಿ ಸಮಿತಿ ಮೂಲಕ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಅಥವಾ 'ವೃತ್ತ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಗ್ರಾಮಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೬೪ ರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿರುವ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಇವರು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು.

ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರು ರಾಜಸ್ವ ನಿರೀಕ್ಷಕನ ಪರ್ಯಾವೇಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗನು ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಹಾಗೂ ಹಕ್ಕು ದಾಖಲೆ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ವೃತ್ತದ ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲ ವಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಪಂಚಾಯತಿಯ ವರಮಾನವು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೨,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರುವಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗನು ಪಂಚಾಯತಿಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪಂಚಾಯತಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೬೯ನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲು ಜವಾಬ್ದಾರನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗನು ಜವಾಬ್ದಾರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದು, ಪಹಣಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಗಳ ನಮೂದುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ಮಹಜರುಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು, ನೋಟೀಸುಗಳನ್ನು ಜಾರಿ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅವನ ವರಿಷ್ಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ವಹಿಸಬಹುದಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ; ತನ್ನ ವೃತ್ತದಲ್ಲ ಬರುವ ಗ್ರಾಮಗಳ ಜನನ ಮರಣ, ಖೇತ್ತಾರು, ಹಕ್ಕುದಾಖಲಾತಿ, ಪಹಣಿ, ಗೇಣಿ, ಬೆಳೆ ತನಿಖೆ ವಹಿ, ಖಾತೆ ಖರ್ಚು, ರಸೀತಿ ಪುಸ್ತಕ, ಮ್ಯೂಟೇಷನ್ ವಹಿ, ಮುಂತಾದ ರಿಜಿಸ್ಟರುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು. ವಾರ್ಷಿಕ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ಜುಲೈ ಒಂದನೇ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ (ಸಾಲ್ವಾಡಿ) ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಜಮಾಬಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ. ಈಗ ಇಲಾಖೆಯ ಹಕ್ಕು ದಾಖಲಾತಿ ಗಣಕೀಕರಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲ ಇವರದು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ. ಹಕ್ಕು ಬದಲಾವಣೆ ವಹಿ ಬರೆಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅದರಲ್ಲ ಗಣಕಯಂತ್ರ ನಮೂದು, ಸಿ.ಇ ಸಂಖ್ಯೆ ಇರುವುದನ್ನು ಖಾತರಿ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಹಕ್ಕು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ತರುವ ಮುನ್ನ ಅದು ಗಣಕ ಯಂತ್ರದಲ್ಲ ನಮೂದಾಗಿರುವಂತೆ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಂತರ ಹಕ್ಕು ಬದಲಾವಣೆ ವಹಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಹಿತ ಗಣಕಯಂತ್ರ ನಮೂದು ಸಂಖ್ಯೆ ದಾಖಲಿಸಬೇಕು.

ಪಟೇಲ, ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು

ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ, ಪಟೇಲರು, (ಗ್ರಾಮ ಮುಖ್ಯರು) ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು (ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗರು) ತೋಟ, ತಳವಾರ, ಕೆರೆ ಇದ್ದರೆ ನೀರಗಂಟ, ಇತ್ಯಾದಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಟೇಲ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನುಭೋಗರ ವಂಶ ಪಾರಂಪರ್ಯ ಅನುಭೋಗಿತ್ವವನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೭೦ರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತು. ಪಟೇಲರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಪೋಟಗೆ (ವೇತನ)ಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿತ್ತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಶಾನುಭೋಗರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರ ನೇಮಕವಾಯಿತು. ಒಂದೂರಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದೂರಿಗೆ ವರ್ಗಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಗ್ರಾಮ ದಾಖಲೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲ ಜೊತೆಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಹಾಗೂ ಜನತೆಯ ಸಂಪರ್ಕವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರು ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಆದೇಶಗಳನ್ನು, ತಹಶೀಲ್ದಾರರ ಮತ್ತು ಶಿರಸ್ತೇದಾರರ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗ್ರಾಮ ಸಹಾಯಕರು

ಹಿಂದೆ ಪಟೇಲ, ಶ್ಯಾನುಭೋಗರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತೋಟ, ತಳವಾರ ಹುದ್ದೆಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಗ್ರಾಮ ಸಹಾಯಕನನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈತನು ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗರ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ, ದಾಖಲಾತಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗರ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ ಆರ್.ಡಿ.ಓ.ಎಂ.ಎ.ಎಸ್ 22 ದಿನಾಂಕ ೧೯.೯.೧೯೭೮ರ ಪ್ರಕಾರ ಗ್ರಾಮಸಹಾಯಕ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಲಾಯಿತು. ಹಿಂದೆ ತೋಟ, ತಳವಾರಿ (ತಳವಾರ), ನೀರಗಂಟಿ ಮುಂತಾದ ಕೆಳದರ್ಜೆ ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಇವರು ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರಿಗೆ ಅವರ ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ತಹಶೀಲ್ದಾರ್ ರವರಿಗೆ ಇವರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ಕೆಳದರ್ಜೆ ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದವರ ಕುಟುಂಬದ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ವಯೋಮಿತಿ ೩೫ ವರ್ಷಗಳು, ಸರ್ಕಾರ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವ ಗೌರವಧನವನ್ನು ತಹಶೀಲ್ದಾರರು ಪಾವತಿಸುವರು. ಇವರು ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಬಾಕಿ ವಸೂಲಿಯಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಬೇಕು. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಜನನ ಮರಣ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು, ಮಳೆಮಾಪಕ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಬಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು, ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪ, ಮುಂತಾದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು. ನೋಟೀಸು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದು, ಗ್ರಾಮ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದು, ಮಹಜರಿನಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುವುದು, ಜನರನ್ನು ಚಾವಡಿಗೆ ಕರೆತರುವುದು, ಸ್ಥಳಪರಿಶೀಲನೆ, ಕ್ಷೇತ್ರ ವೀಕ್ಷಣೆ, ಅಳತೆ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುವುದು, ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಛೇರಿಗೆ ಟಪಾಲು ಒಯ್ಯುವುದು, ಬೆಳೆ ಕಟಾವು, ಗಣತಿಕಾರ್ಯ, ಚುನಾವಣೆ, ಮುಂತಾದ ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆಯ ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟದ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೇಲಧಿಕಾರಿಗಳು ತಿಳಿಸುವ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದೆ.

ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತ

ದೇಶದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ, ಆಸ್ತಿ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ, ಪ್ರವೇಶ ಶುಲ್ಕ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿ

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ತೆರಿಗೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ವಸೂಲು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನ ದೇಶವಾದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಕಂದಾಯವೇ ಮುಖ್ಯ ಆದಾಯದ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಭಾಗ ಅಶೋಕನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರಾಜ ಮನೆತನದ ಒಬ್ಬ ರಾಜಕುಮಾರ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅತನಿಗೆ ಮಹಾಮಾತ್ರರು (ಸಲಹೆಗಾರರು) ಸಹಾಯಕರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವಿಶೇಷತೆಗಳನ್ನು ಸಾರವಾಗಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡಿ ವಸೂಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಜೆಗಳು ತಾವು ಬೆಳೆದ ಫಸಲಿನ ಕೆಲಭಾಗವನ್ನು ತಾವು ರಾಜನಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸ್ವಯಂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಕಾರರನ್ನು ಮಹಾವಲ್ಲಭಾ ರಜ್ಜುಕಾರರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಜ್ಜುಕಾರನೆಂದರೆ ಜಮೀನು ಅಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹಗ್ಗದ ತುದಿ ಹಿಡಿದವನೆಂದು ಶಿರಸ್ತೇದಾರನೆಂಬ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ. ಮೈಸೂರು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಶಿರಸ್ತೇದಾರನು ತಹಶೀಲ್ದಾರನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಖಜಾನೆಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಭೂಮಿಯ ಫಲವತ್ತತೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ದಶಭಾಗ, ಷಡ್ಭಾಗ, ನವತಕ್ಕ, ಫಲ ಮಣ, ಖಂಡುಗ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಭೂ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಧನ ಹಾಗೂ ಧಾನ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸುಧಾರಣೆಗಳಾಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೊಬ್ಬ ಅಮಲ್ದಾರರು, ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಸುಬೇದಾರರು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೋಬಳಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪಾರುಪತ್ಯದಾರರು ಇರುತ್ತಿದ್ದು, ಅವರಿಗೆ ಗಡಿ ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು ಮತ್ತು ಮಣಿಗಾರರು ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಈ ಕಮೀಷನರುಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲು ಭೂ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯದ ರೂಪುರೇಷೆಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತಗಾರರು ೧೮೩೧ರಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಮೈಸೂರು ಕಮೀಷನರ್ ಆಗಿದ್ದ ಸರ್ ಮಾರ್ಕ್ವೆಟ್ ಕಬ್ಬನ್ ಅವರು ಭೂ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ಮೇಜರ್ ವಿಲಿಯಮ್ಸ್, ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಕರ್ನಲ್ ಗ್ರಾಂಟ್ ಅವರುಗಳು ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಭೂ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹರಿಹರದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ೧೮೬೯ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ನಂಜನಗೂಡಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದರು. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಭಾಗಾಯಿತು (ತೋಟ) ನೀರಾವರಿ, ತೆರಿ ಮತ್ತು ಖುಷ್ಕಿ ಎಂದು ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದರು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನ ಎರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮೊದಲ ವರ್ಗ, ಕೆಂಪುಮಣ್ಣಿನ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಎರಡನೇ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ, ಪ್ರತಿ ವರ್ಗದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಒಂದೂವರೆ ಅಡಿ ಫನಾಕೃತಿಯ ಗುಂಡಿ ತೋಡಿ ಮಣ್ಣಿನ ಗುಣ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದೇ ತರಹದ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೆರೆ ಕಾಲುವೆ, ನೀರಾವರಿ, ಬಾವಿ, ಏತ ನೀರಾವರಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ ಪ್ರತಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಉತ್ಪಾದಕತೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ವರ್ಗ-೧ರ ಜಮೀನಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಎಕರೆಗೆ ರೂ. ೨/-, ವರ್ಗ-೨ ಮತ್ತು ವರ್ಗ-೩ರ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಎಕರೆಗೆ ರೂ. ಆಣೆ ಎಂದು (ಅರ್ಧ ರೂಪಾಯಿ) ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ನೀರು ಕಂದಾಯ: ಸರ್ಕಾರಿ ಸ್ವಾಮ್ಯದ ಜಲಾಶಯ ಕೆರೆ ಕೆಳಗಿನ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ಭೂ ಒಡೆಯರು ತಾವು ಪಡೆಯುವ ನೀರಿನ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕೆ ಕಂದಾಯ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲರುವ ವಾಣಿವಿಲಾಸನಾಗರ ಮತ್ತು ಗಾಯತ್ರಿ ಜಲಾಶಯದ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ರೈತರು ನೀರು ಕಂದಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇತರೆ ಮುಖ್ಯ ಕೆರೆಗಳಾಗಿದ್ದ ಧರ್ಮಪುರದ ಕೆರೆ, ಉಡುವಳ್ಳಿ ಕೆರೆಗಳು ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವೂ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ.

ದಂಡ ನೀರು ತೆರಿಗೆ: ಸರ್ಕಾರಿ ಸ್ವಾಮ್ಯದ ಜಲಾಶಯ, ಕೆರೆ- ಕಾಲುವೆ ನೀರನ್ನು ಅನಧಿಕೃತವಾಗಿ ಬಳಸಿದವರ ಮೇಲೆ ದಂಡ ನೀರು ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇಲಾಖೆಗಳವರಿಗೆ ತೆರಬೇಕಾದ ತೆರಿಗೆ ದಂಡ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟವರು ಸಲ್ಲಿಸಲು ವಿಫಲರಾದವರ ಮೇಲೆ ಕಂದಾಯದ ಬಾಕಿ ಎಂದು ವಸೂಲು ಮಾಡಲಾಗುವುದು.

ಕಂದಾಯ ಮಾಫಿ: ಕೆರೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವಲ್ಲದ ಮಳೆ ನೀರಾಶ್ರಯದಲ್ಲ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುವ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಾಲನಲ್ಲಿ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಳೆ ಬೀಳದೆ ಜನ ಜಾನುವಾರು ಕಷ್ಟದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಿಲುಕುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ ೫೦ರಷ್ಟು ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ಬತ್ತನೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ, ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಸರ್ಕಾರವು ಆ ಸಾಲಿನ ಕಂದಾಯದ ವಸೂಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕಂದಾಯ ಮನ್ನಾ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಹಿಂದಿನ ರಾಜಮನೆತನದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಪ್ರಮುಖ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿನ ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿ ಸಾಂಖ್ಯಿಕ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನೊಳಂಬವಾಡಿ-೩೨೦೦೦, ಗಂಗವಾಡಿ-೯೬೦೦೦ ಹೀಗೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೆಸರನ್ನು

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಬಳಸುವ ಬದಲು ಕೇವಲ ಸಾಂಖ್ಯಿಕ ಗುರುತಿನ ಮೂಲಕವೇ ವ್ಯವಹರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಅಥವಾ ಭೂ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನೋ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೇ ಬೇರೆ ಗುರುತನ್ನೋ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣ ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಕಂಪಣ, ಮತ್ತು ವೇಂಠೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲಭ್ಯ ದಾಖಲೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ೧೦೦ ನಿಷ್ಕಾಗಳನ್ನು, ಪಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಭೂಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೀಮೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರೀ ಸಂಖ್ಯೆ ಸೀಮೆಗಳಿಂದ ಒಂದು ಕಂಪಣ ಮತ್ತು ಎರಡು ಕಂಪಣಗಳಿಂದ ಒಂದು ವೇಂಠೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರೀ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸೀಮೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ೩೩ ವೇಂಠೆಗಳಿಂದ ಒಂದು ಪರ್ನಿಚ್ಚಾಸನ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಮುದಾಯವಾಗಿದ್ದು, ಗೌಡ ಅಥವಾ ಪಟೇಲರು ಗ್ರಾಮದ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು ಕಂದಾಯ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಗಳ ನೋಂದಣಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಉಳುಮೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಸಹಕಾರಿ ಕೃಷಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡುವಂತಿತ್ತು. ಬೆಳೆದ ಫಸಲನ್ನು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಹಿಡುವಳಿದಾರನೂ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಉಳುಮೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಫಲವತ್ತಲ್ಲದ ಬಂಜರು ಜಮೀನನ್ನು ಗ್ರಾಮದ ಜಾನುವಾರುಗಳು ಮೇಯಲು ಗೋಮಾಳವನ್ನಾಗಿ ಬಿಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೀಜವಾರಿ ಅಂದರೆ ಚಿತ್ತನೆ ಮಾಡಲು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಬೀಜದ ಪ್ರಮಾಣದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಿದ್ದ ಭೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹಿಂದೂ ರಾಜರ ಆಜ್ಞೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಭೂ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಪದ್ಧತಿ, ಅಂದರೆ ನವಧಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಲಾ ಒಂದು ಧಾನ್ಯ (ಅಕ್ಕಿ, ಗೋಧಿ, ಜೋಳ, ಹೆಸರು, ಉದ್ದು, ಕಡಲೆ, ಅವರೆ, ತೋಗರಿ ಮತ್ತು ಎಳ್ಳು)ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಂದು ನಿಷ್ಕಾ ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತು. ಹತ್ತು ನಿಷ್ಕಾಗಳನ್ನು ಒಂದು ಪಲ್ಲ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ೩೪ ಪಲ್ಲಗಳನ್ನು ಒಂದು ಮಣ, ೨೦ ಮಣಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕೊಳಗ, ೨೦ ಕೊಳಗಗಳನ್ನು ಒಂದು ಖಂಡುಗ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ೪೦ ಅಥವಾ ೫೦ ಕೊಳಗವನ್ನು ಒಂದು ಖಂಡುಗ ಎಂದು ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಉನ್ನತ ರೀತಿಯ ನೀರಾವರಿ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ ದರದಲ್ಲ ಮೂರು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತಿ ಖಂಡುಗಕ್ಕೆ ೨೧, ೧೮, ಮತ್ತು ಒಂಬತ್ತೂವರೆ ಪಗೋಡಾಗಳಂತೆ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರಾವರಿಗೆ ಬಾವಿ ಆಶ್ರಯಿತ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಖಂಡುಗಕ್ಕೆ ೬ ಪಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಪಾವತಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ತೆಂಗು, ಕಂಗು, ಬಾಳೆ

ಮತ್ತು ಹುಳಿ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವ ತೋಟಗಳನ್ನು ಮಾನದಂಡದ ಮೂಲಕ ಅಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಲವು ಹಳೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪದ್ಧತಿ ಅನುಸರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ಹೊಯ್ಸಳರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಉಳುಮೆದಾರ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕುಳಿ ಅಥವಾ ಉಳುಮೆಯ ಪಾಲನ್ನು ನೀಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಉಳುಮೆಯನ್ನು ಪುರೋತ್ತಾಹಿಸಲು ಹಾಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಅರಸ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಹೊಸ ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉಳುಮೆಯ ಪಾಲನ್ನು ನೀಡಿದ ಉಳುಮೆದಾರರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾನ್ಯತೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದನು. ಕುಳಿ ಎಂದರೆ ಹದಿನೆಂಟು ಅಳತೆಯುಳ್ಳ ಒಂದು ಸರಳು ಆಗಿದ್ದು, ಅದು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳತೆ ಮಾಡುವ ಮಾಪಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತು. ಒಣ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿತ ಬೆಳೆಯ ಐದನೇ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಹಾಗೂ ನೀರಾವರಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಸುಂಕವಾಗಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರದರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬತ್ತನೆ ಮಾಡಿದ ಭೂಮಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಒಂದು ಕೊಳಗವನ್ನು ಭೂ ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನಾಗಿ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಬತ್ತನೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರದೇಶದ ಮಣ್ಣಿನ ಫಲವತ್ತತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಮೂರರಿಂದ ಹತ್ತು ಪಗೋಡಾಗಳ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಪಾವತಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕಪಿಲೆ ಬಾವಿಗಳ ನೀರಿನಿಂದ ಕೃಷಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭೂಮಿಗೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮೊತ್ತದ ಬಾಡಿಗೆ ಪಾವತಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೆರೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಫಸಲಿಗೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಮೌಲ್ಯ ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದರೆ ಬೆಳೆಯ ಅರ್ಧ ಪಾಲನ್ನು ನೀಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲ್ಲದ ಪಾಲಿನ ಜೊತೆಗೆ ಬಾಡಿಗೆ ಹಣವನ್ನೂ ಪಾವತಿ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲತ್ತು. ಈ ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು "ಅಗ್ರಂ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಶಿರಾ ಮತ್ತು ಮಧುಗಿರಿಯ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಗಮನಾರ್ಹ ಕಂದಾಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು. ದೇಶದ ಕಂದಾಯ ದಾಖಲೆಯ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಬಜಾಪುರವನ್ನು 1೧೬೮೭ರಲ್ಲಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಮೊಗಲರು ತುಂಗಭದ್ರಾ ಪ್ರದೇಶದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಗಳ ಆಶ್ರಯಿತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಹಲವು ಪರಗಣಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಶಿರಾದ "ಸುಬಾ"ವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಭೂಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಅಮಾನಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇಶಮುಖ್, ದೇಶಕುಲಕರ್ಣಿ ಮತ್ತು ನಾಡಗೌಡ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿ ಒಂದೇ ಕಚೇರಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ೩೧ ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತರಲಾಯಿತು. ಒಣ ಭೂಮಿ ಉಳುಮೆಗೆ ಪ್ರತಿ ರೂ.ಕುಡುಗೆ ಎರಡು ಚಿನ್ನದ ಫನಾಂಗಳ ಸುಂಕವನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರಾವರಿ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ತೋಟದ ಬೆಳೆಗಳು, ತೆಂಗು ಮತ್ತು ಅಡಿಕೆ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಉಳುಮೆದಾರ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ನಡುವೆ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಟ್ಟು ಉತ್ಪನ್ನದ ಕಾಲು ಭಾಗ ಸರ್ಕಾರದ ಪಾಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗೌರವಯುತವಾಗಿ ಪಾವತಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯ ಒಡೆಯರ ಈ ಆರ್ಥಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಕೈಬಿಟ್ಟು, ಸುಂಕಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಂದಾಯ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡಿದನು. ಸುಂಕಗಳ ಪಾವತಿ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಯ ವಂಚನೆ ತಪ್ಪಿಸಲು ಪ್ರತಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲೂ ಹರಿಕಾರರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದು ಸಫಲವಾಗದ ಕಾರಣ ಟಪ್ಪೂ ಸುಲ್ತಾನ್ ಹರಿಕಾರರ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದನು. ತರುವಾಯ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ತಲಾ ಐದುಸಾವಿರ ಪಗೋಡಾಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ತುಕಡಿಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿದನು ಹಾಗೂ ಭೂಕಂದಾಯ ವಸೂಲಾತಿ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಪ್ರತಿ ತುಕಡಿಗೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಟಪ್ಪೂಸುಲ್ತಾನನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಂಕ ವಿಧಿಸಿದನು. ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಹರಾಜು ಕೂಗುವ ಹರಾಜುದಾರನಿಗೆ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಬಾಡಿಗೆ ನೀಡುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇವನ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು.

ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಟಪ್ಪೂ ಸುಲ್ತಾನನ ಪತನಾನಂತರ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ಪುನರ್ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದಾಗ, ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಲೋಪದೋಷ ಸರಿಪಡಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊಸ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಇವರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಥಮ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಿಂದೂ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಭೂಕಂದಾಯದ ನಿಗದಿ, ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೀಜಿಂಟರಾಗಿದ್ದ ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರಿಗೆ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾದ ಜಮೀನಿನ ಯಜಮಾನಿಕೆ ಮತ್ತು ನಿಗದಿತ ಶುಲ್ಕ ನಿರ್ಧರಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಜನತೆಗೆ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆಗುವ ಉಪಯೋಗ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತದ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಪೈಮಾಯಿಷ್ ಅಥವಾ ಭೂ ಅಳತೆ. ಆದರೆ ಇದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಇದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉಪಯೋಗವಾಗಲಿಲ್ಲ. ರೈತರು ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ನೀಡಲು ಅಶಕ್ತರಾದಾಗ, ಅವರಿಂದ ಧಾನ್ಯರೂಪದ ತೆರಿಗೆ ವಸೂಲು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕಬ್ಬು ಬೆಳೆಯುವ ಜಮೀನಿಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಖಂಡಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ೧೦ ರಿಂದ ೨೨ ಪಗೋಡಗಳಷ್ಟು ಇದ್ದಿತು. ಉಳಿದಂತೆ ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದ ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು 'ಅಮಾನಿ' (ಸರಕಾರದ ನೇರ ಆಡಳಿತ) ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ೧೨೦ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಪ್ರತೀ ತಾಲ್ಲೂಕು ಒಬ್ಬ 'ಅಮಿಲ್' ನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿದ್ದು ಇವರ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆಗೆ ಮೂರುಮಂದಿ ಮುಖ್ಯ ಸುಬೇದಾರರಿದ್ದರು. ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಹೋಬಳಿಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಪ್ರತಿ ಹೋಬಳಿಗೆ ಒಬ್ಬ 'ಪಾರುಪತ್ತೇಗಾರರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಇವರ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ 'ಮಣಿಗಾರರು' 'ಗಡಿ ಶ್ಯಾನುಭೋಗ'ರಿದ್ದರು. ಇದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಹಾರಾಜ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ (೧೮೧೧-೧೮೩೧) ಮುಂದುವರೆದು ೧೯ ಕಛೇರಿಗಳೂ, ೧೨೫ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ಅವುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರತೀ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೂ ಒಬ್ಬ ಸುಬೇದಾರ, ಒಬ್ಬ ಪೇಷ್ಕಾರ, ಇಬ್ಬರು ಶಿರಸ್ತೇದಾರರು ಹಾಗೂ ಗುಮಾಸ್ತರು, ಮುನ್ಸಿ, ಲೆಕ್ಕಿಗರು, ಕಲೆಕಾರ, ಕಿಲ್ಲಿದಾರ, ಕಾಣಾದಾರ, ಅಂಚೆ ಮುತ್ತದ್ದಿ, ಫೌಜುದಾರ(ತುಕಡಿಗ) ಮುಂತಾದವರಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮೀಷನ್‌ನಿನ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಭೂಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದಲೂ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಂದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿನಿಸಿದೆಯೆಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ತೊಂದರೆಗಳು ನಿವಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಧಾನ್ಯ ವಿಭಜನೆ ಜನತೆಯ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆಯೇ ನಡೆದು, ಒಣ ಹುಲ್ಲು ಅವರಿಗೇ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ೧೭೯೯ರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭೂ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆ ನಡೆದಂತಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡಲಾಗಿದೆ. ಟಿಪ್ಪು ಜೊತೆಯ ಯುದ್ಧಗಳು ಮುಗಿದೊಡನೆ ಸರ್ವೆಯರ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (Surveyor General of India) ಆಗಿ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕೆಂಜಿಯವರು ರಾಜ್ಯದ ಭೂಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆ ನಡೆಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ನಿಗದಿತ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಭೂಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆ ನಡೆಸುವ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ೧೮೨೨ ರಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತೆ ತರುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ೧೮೨೫ಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಗಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳಿಯುವ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಬಹುಶಃ ೧೮೪೦ ರಿಂದ ೧೮೬೦ ರ ಎರಡು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆ

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ ನಿರ್ಣಯ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತಾನುಸಾರ ಭೂದಾಖಲೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ರೆಕಾರ್ಡ್ ಆಫ್ ರೈಟ್ಸ್ (Record of Rights) ಎಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಭೂ ದಾಖಲಾತಿ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ಆಯುಕ್ತರ ಆಡಳಿತದಡಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯೇ ಅಲ್ಲದೆ ಭೂ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ಈ ಇಲಾಖೆ ನಡೆಸಬೇಕಿದ್ದಿತು. ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಗ್ರಾಮವಾರು ಭೂಮಿಯ ಹಾಗೂ ಅದರ ಮಾಲಕರ ವಹಿ, ಸದರಿ ಭೂಮಿಯ ಪಾಲುದಾರಿಕೆಯ ವಿವರ, ಪರಾಧೀನಗೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಎರಡನೆ ಮಾಲಕರ ವಿವರ ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಅಥವಾ ಗುತ್ತಿಗೆಗೆ ನೀಡಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ವಿವರ, ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾಲಕತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ವಿವರ ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾಖಲಿಸಿ, ವಹಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕಿದ್ದಿತು. ಭೂ ದಾಖಲೆ ಹಾಗೂ ರೆಕಾರ್ಡ್ ಆಫ್ ರೈಟ್ಸ್ ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಸರ್ವೆ ಅಂಡ್ ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್ (Department of Survey and Settlement) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

ಸರ್ ಮಾರ್ಕ್ ಕಬ್ಬನ್ ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಮೈಸೂರಿನ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿ ೧೮೩೪ ರಿಂದ ೧೮೫೧ ರವರೆಗಿನ ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಸರ್. ಮಾರ್ಕ್ ಕಬ್ಬನ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸರಳಗೊಳಿಸಿ ಅದರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿಗಾ ಇಡಲಾಯಿತು. ಬಟಾಯಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು (ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಉಳುಮೆದಾರರ ಫಸಲನ್ನು ಸಮಭಾಗ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ) ನಗದು ಹಣ ಸಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಮೊಹತರ್ಫ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು (ಕೈಮಗ್ಗ, ಮನೆಗಳು, ತೈಲ ಗಿರಣಿಗಳು, ಅಂಗಡಿಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಕುವ ತೆರಿಗೆ) ಪರಿಷ್ಕರಿಸಲಾಯಿತು.

ಪೌರಿಂಗ್ ಅವರು ೧೮೫೨ ರಿಂದ ೧೮೮೧ ರವರೆಗಿನ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದ ಅವಧಿ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ೧೮೫೨-೫೩ರಲ್ಲಿ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ಎಂಟು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕೂಡ ಒಂದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಭಾಗವನ್ನೂ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಅವರ ಕಾರ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೂ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್‌ನ್ನು ನಿಯುಕ್ತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಇವರ ಸಹಾಯಕರನ್ನಾಗಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಲಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಪ್ರತಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಕಂದಾಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಧರಿಸಿ ಐದು ದರ್ಜೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಗಲಒರಲ್ಲ ಕಂದಾಯ ಭೂ ಮಾಪನ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲಾಯಿತು. ನಂತರ ಗಲಒರಲ್ಲ ಇನಾಂ ಆಯೋಗ ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಗಲಒರಲ್ಲ ನಂದಿದುರ್ಗ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ "ಪೋಲಿಟಿ" ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ಅದರ ಅನ್ವಯ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಗ್ರಾಮ ಸಹಾಯಕರಿಗೆ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಗಲಒರ ರಿಂದ ಗಲಒರ ಅವಧಿಗೆ ಹಲವು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಪುನಾರಚನೆ ಮಹತ್ವವಾದುದು. ಕೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ ಅವರ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾದ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಂಹಿತೆ ಮತ್ತು ಅದರಡಿ ರೂಪಿಸಲಾದ ಕಾನೂನು ಒಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸುಧಾರಣೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಂಹಿತೆ - ಗಲಒರ

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಭೂ ಕಂದಾಯ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಒಂದು ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತರಲು ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿತು. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವತೆಯ ಅರಿವಾಗದೆ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ ಈಡೇರಲಿಲ್ಲ. ಗಲಒರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ಭೂಕಂದಾಯ ಕಾಯಿದೆಯ ರೂಪು-ರೇಷೆಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಓರ್ವ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತರೆಡೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಇದ್ದ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪರಿಮರ್ಶಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಭೂಕಂದಾಯ ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನು. ಗಲಒರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರಥಮ ಕರಡು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಇದರ ಪರಿಶೀಲನೆ ಹಾಗೂ ವರದಿಗಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯೊಂದನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗಲಒರ ಮತ್ತು ಗಲಒರಲ್ಲ ನಡೆದ ಮೈಸೂರು ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರು ಚರ್ಚಿಸಿ, ಕಂದಾಯ ಹಾಗೂ ಕಾನೂನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರಡು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಗಲಒರಲ್ಲ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳ ನಂತರ ಗಲಒರಲ್ಲ ಅನುಮೋದನೆ ನೀಡಿತು. ಈ ಸಂಹಿತೆಯು ಗಲಒರ ಏಪ್ರಿಲ್ ಒಂದರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು ಮತ್ತು ಕಾಲದ ಅಗತ್ಯಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳಿಗೂ ಒಳಪಟ್ಟಿತು.

ಗಲಒರ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಪ್ರತಿ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದಾಗ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಜಮೀನುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ತಾತ್ಕಿಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧೆಡೆ, ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಗಳು

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಅನ್ವಯವಾಗಬಲ್ಲ ಏಕರೂಪ ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರೂಪ-ರೇಷೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಭೂಕಂದಾಯ ಉಪ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಕ ಮಾಡಿತು. ಅವರು ಇತರೆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಏಕರೂಪ ಪದ್ಧತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಮಂಡಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರ ತನ್ನ ಸಮ್ಮತಿ ನೀಡಿತು. ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಕಂದಾಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಏಕರೂಪ ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಜಾರಿಯಾಯಿತು. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಡಿ ಕಂದಾಯ ಘಟಕಗಳನ್ನು 'ವಲಯ' ಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಇಂತಹ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಏಕರೀತಿಯ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ರಚನೆ, ಹವಾಮಾನ, ಮಳೆ, ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆಗಳು, ನೆಲದ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶದ ನೇಪಥ್ಯವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಆದಷ್ಟು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಒಂದು ವಲಯದಡಿ ಬರುವ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪ್ರಕಾರ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಭೂ ಮಾಪನ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲದ್ದಂತೆ ನೆಲ, ನೀರು ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ನುಸರಿಸಿ, ವರ್ಗೀಕರಣ ಮೌಲ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಜಮೀನನ್ನು ತರಿ, ಖುಷ್ಕಿ, ಬಾಗಾಯತು ಮತ್ತು ತೋಟಗಳು (ಕಾಫಿ, ಟೀ ಇತ್ಯಾದಿ) ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಪ್ರಮಾಣಿತ ದರ

ಭೂಕಂದಾಯ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೬೪ರ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಮಾಣಿತ ದರ ಎಂದರೆ ಶೇಕಡಾ ೧೦೦ರಷ್ಟು ವರ್ಗೀಕರಣ ಮೌಲ್ಯ ಪಡೆದಿರುವ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಒಂದು ಎಕರೆಯ ಸರಾಸರಿ ಇಳುವರಿಯ ಶೇಕಡಾ ನಾಲ್ಕರಷ್ಟು ಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮನಾದುದು ಎಂದರ್ಥ. ಪ್ರಮಾಣಿತ ದರ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಾಗ ಭೂಕಂದಾಯಾಧಿಕಾರಿ (Settlement officer) ಜಮೀನಿನ ಸರಾಸರಿ ಇಳುವರಿಯ ಖಚಿತವಾದ ಪಾಲನ್ನು (ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ) ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು, ಹವಾಮಾನ, ಮಳೆ, ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನ, ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಸಾಮೀಪ್ಯ, ಜಾನುವಾರು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಂತಹ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿತ್ತು. ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮೊದಲನ ೩೦ ವರ್ಷಗಳ ಮಳೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ ದರಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಅಂದಾಜು ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬೇಸಾಯ ಭೂಮಿಗಿಂತ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಭೂಪ್ರದೇಶ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಜನಜೀವನದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಅಥವಾ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಕೂಲಿ ಕೆಲಸದವರೇ ದೊರಕದಿರುವುದು ಸಹ ಒಂದು ಬಾಧಕವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜಾನುವಾರುಗಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಕೂಲಿದರ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಬೆಲೆಗಳನ್ನೂ ಅವಲೋಕಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೧೯೩೦-೩೧ ರಿಂದ ೧೯೩೦-೩೧ ರವರೆಗಿನ ೩೦ ವರ್ಷಗಳು ಸಕಲ ಬೆಳೆಗಳ ಬೆಲೆಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು. ಒಂದು ವರ್ಗದ ಜಮೀನಿನ ಒಟ್ಟು ಇಳುವರಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಹಿಂದಿನ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಬೆಳೆ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಯ ಫಲಿತಾಂಶಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ತದನಂತರ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡು ಬಂದಾಗ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಶುಲ್ಕ ರಿಯಾಯಿತಿ ನೀಡುವ ಅಥವಾ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ಏರಿಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಗದ ಜಮೀನಿನ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಉತ್ಪನ್ನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧಾರಿತವಾದ ಪ್ರಮಾಣಿತ ದರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಭೂಕಂದಾಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ನೂತನ ದರ ಹಾಗೂ ಭೂ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಕ್ಷೇಪ ಮಂಡನೆಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಲಾವಧಿಯ ನಂತರ ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದೊಂದಿಗೆ ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡನೆಗಾಗಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಆಯುಕ್ತರ ಮೂಲಕ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ರವಾನಿಸಲಾಯಿತು. ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ನಂತರ ೧೯೩೫ರ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀ ವಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅಂಗೀಕೃತ ಪ್ರಮಾಣಿತ ದರಗಳನ್ನು ಅಧಿಸೂಚನೆಯೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೩೫ರ ಪರಿಚ್ಛೇದ ೧೧೪ ರಿಂದ ೧೨೩ ಹಾಗೂ ನಿಯಮ ೨೧ ರಿಂದ ೩೭, ಇವು ಭೂ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಭೂ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಾದೊಡನೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧೆಡೆ ಭೂಕಂದಾಯದ ಪರಿಷ್ಕೃತ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಹೊರಡಿಸಿತು ಹಾಗೂ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಭಾಗ ವಲಯಗಳನ್ನೂ ರೂಪಿಸಿತು. ಹೊಸ ಭೂಕಂದಾಯದ ದರಗಳು ರಾಜ್ಯದ ೩೯ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ ೧.೭.೧೯೩೫, ೧.೭.೧೯೭೦ ಮತ್ತು ೧.೭.೧೯೭೩ರಿಂದ ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದವು.

ಜಮಾಬಂದಿ

ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಹಳ್ಳಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಕಂದಾಯ ಪಾವತಿ, ಜಮೀನುಗಳ ಹದ್ದುಬಸ್ತು ದುರಸ್ತಿ, ಪಟ್ಟಾ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮತ್ತು ದರಖಾಸ್ತುಗಳ ವಿಲೇವಾರಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಜಮಾಬಂದಿಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು ಮತ್ತು ಪಟೇಲರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲನೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಜಮಾಬಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧ ದಿತ್ತಂ ಜಮಾಬಂದಿ ಮತ್ತು ಹುಜೂರು ಜಮಾಬಂದಿ. ದಿತ್ತಂ (ದಿಟ್ಟಂ) ಜಮಾಬಂದಿಯನ್ನು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತಹಶೀಲ್ದಾರರು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಉಪ ವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿ ೧೨೬

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಹುಜೂರ್ ಜಮಾಬಂದಿಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಬೇಬಾಕಿ, ಬಾಕಿ ಮತ್ತು ಚಾಲ್ತ ಸಾಲಿನ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಾತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜಮಾಬಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರು ಭಾಗವಹಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅಹವಾಲುಗಳನ್ನು ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದು ಪರಿಹಾರ ಬೇಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ಜಮಾಬಂದಿಯ ವರದಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿ ೧೫ ದಿನದೊಳಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

'ಜಮಾ' ಎಂದರೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪಾಲು, 'ಬಂದ್' ಎಂದರೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಆದಾಯ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ರಾಜನಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಪಾಲನ್ನು (ರಾಜಸ್ವ) ನಿಗದಿಪಡಿಸುವುದು ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಕಂದಾಯ (ರಾಜಸ್ವ) ನಿಗದಿಪಡಿಸುವುದೇ ಜಮಾಬಂದಿ. 'ಆಕಾರಬಂದ್' ಶಬ್ದವನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, 'ಆಕಾರ' (ಆಕರಣೆ) ಎಂದರೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜಮೀನಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಒಂದಂಶವನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಪಾಲೆಂದು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿ ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು. 'ಬಂದ್' ಎಂದರೆ ನಿರ್ಧಾರ ಪಡಿಸುವುದು. ಈ ಆಕರಣೆಯೇ ಭೂಕಂದಾಯ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ೩೦ ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಮೀನನ್ನು ಅಳತೆ ಮಾಡಿಸಿ ಅದರ ಫಲವತ್ತತೆ, ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಮಳೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಆಕಾರಬಂದ್ ತಯಾರಿಸಿ, ಅದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಭೂಕಂದಾಯ ನಿರ್ಧರಿಸುವರು.

ಭೂಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಯಾದ ಜಮೀನುಗಳ ಅಧಿಭೋಗದಾರರು ಪ್ರತೀ ಕಂದಾಯ ಸಾಲಿಗೂ ಭೂಕಂದಾಯ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಮೀನಿನ ಅಧಿಭೋಗದಾರನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಂದಾಯ ಸಾಲಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಭೂಕಂದಾಯವೆಷ್ಟು, ಸೆಸ್ಸುಗಳೆಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ಧರಿಸುವರು. ಪ್ರತೀ ವರ್ಷದ ಜುಲೈ ಒಂದನೇ ತಾರೀಖಿನಿಂದ ತದನಂತರದ ವರ್ಷದ ಜೂನ್ ೩೦ನೇ ತಾರೀಖಿನ ಅವಧಿಗೆ ಕಂದಾಯ ವರ್ಷವೆನ್ನುವರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಭೋಗದಾರನ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಥವಾ ಉಪ ವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿಗಳು ದೃಢೀಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ಕಂದಾಯ ಸಾಲಿನ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಿಶೇಷಾರ್ಥದಲ್ಲ 'ಹುಜೂರ್ ಜಮಾಬಂದಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

'ದಿತ್ತಂ(ದಿಟ್ಟಂ) ಜಮಾಬಂದಿ' ಮತ್ತು 'ಹುಜೂರ್ ಜಮಾಬಂದಿ', ಜಮಾಬಂದಿಯ ಎರಡು ವಿಧಗಳಾಗಿದ್ದು, ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಅಥವಾ ಉಪವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿ ನಡೆಸುವ ವಾರ್ಷಿಕ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ತಪಾಸಣೆಯೇ ಹುಜೂರ್ ಜಮಾಬಂದಿ. ಹುಜೂರ್ ಜಮಾಬಂದಿಯು ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ಕಂದಾಯ ಕೆಲಸ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಿಂದ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳ ಒಳಗೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷದ ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕದ ಪರಿಶೀಲನೆ ಹಾಗೂ ದೃಢೀಕರಣ ನಡೆಯುವುದಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಸಕ್ತ ವರ್ಷದ ಕಂದಾಯ ಹಾಗೂ ಇತರ ಬಾಕಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಜಮಾಬಂದಿ ಅಧಿಕಾರಿ ತಮ್ಮ ವಲಯ ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಗಾಗಿ ಬಂದಾಗ, ರೈತರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಹವಾಲುಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ರೈತರಿಗೆ ಜಮಾಬಂದಿ ದಿನಾಂಕಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅಹವಾಲುಗಳನ್ನು ಜಮಾಬಂದಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಆಯಾ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೆಯೇ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಮಾಬಂದಿ ನಡೆದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನೀಡಿದ ವರದಿಯನ್ನು ಗಣಿ ದಿನದೊಳಗಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ತಹಸೀಲ್ದಾರನು ಸರಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು. ದಿತ್ತಂ(ದಿಟ್ಟಂ) ಜಮಾಬಂದಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಅವನು ಕೆಳಗಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೇ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

೧) ವಿಲೇವಾರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಜಮೀನುಗಳ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಬೇಕು.

೨) ಭೂ ಮಂಜೂರಾತಿ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ ಪ್ರಕಾರ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಪರಭಾರೆ ಮಾಡಕೂಡದೆಂಬ ಷರತ್ತಿನ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಚಾರಣೆ ಮೂಲಕ ದೃಢೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೩) ಜನನ-ಮರಣಗಳ ವಹಿಯ ನಿಖರತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಚಾರಣೆಗಳಿಂದ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೪) ಹಕ್ಕುಪತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಇತರೆ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆ ಮೂಲಕ ಪಟ್ಟಿಗಳ ಹಸ್ತಾಂತರ ಕುರಿತಾದ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬೇಕು.

೫) ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡದವರು ಹಾಗೂ ಇತರೆ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದ ಜನರು ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೌಕರ್ಯಗಳಾದ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ವಿದ್ಯುತ್ ಸರಬರಾಜು, ರಸ್ತೆಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಗತಿ.

೬) ಗೃಹರಹಿತ ಅಥವಾ ನಿವೇಶನ ರಹಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಮನೆ/ನಿವೇಶನ ನೀಡಲು ಬೇಕಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು.

೭) ಗೃಹರಹಿತರು ಮತ್ತು ನಿವೇಶನ ರಹಿತರಿಗೂ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರದೇಶ, ಗಡಿ ಗುರುತಿಸುವ ಕಾರ್ಯದ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಈಗಾಗಲೇ

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಗೃಹ ಅಥವಾ ನಿವೇಶನದ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿರುವವರಿಗೆ ಅವುಗಳ ಸ್ವಾಧೀನತೆ ನೀಡಲು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೮) ಕೃಷಿ ಮಜೂರಿ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿರುವಷ್ಟು ಮಜೂರಿಯನ್ನು ಕೃಷಿಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಚಾರಣೆ ಮೂಲಕ ತಹಸೀಲ್ದಾರನು ಖಾತರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೯) ಕರ್ನಾಟಕ ಋಣ ಪರಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ ೧೯೮೦ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಲಾದ ಪ್ರಗತಿಯ ಪರಿಶೀಲನೆ, ಜೀತದಾಳು ಪದ್ಧತಿಯ (ರದ್ದತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೭೬ವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಪ್ರಗತಿಯ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕ ಒಪ್ಪಂದದ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಜೀತದಾಳು ಪದ್ಧತಿಯು ಮರುಹುಟ್ಟು ಪಡೆದಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಚಾರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

೧೦) ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಅಧಿನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ಗೇಣಿದಾರರು, ಕೃಷಿಕಾರ್ಮಿಕರು ಮತ್ತು ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ನಿವೇಶನಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾಲೀಕತ್ವದ ಹಕ್ಕು ನೀಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ತಹಸೀಲ್ದಾರನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು.

೧೧) ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಹಂಚಿಕೆಗಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು.

ಸರ್ಕಾರದ ಸುತ್ತೋಲೆ ಸಂಖ್ಯೆ:ಆರ್‌ಡಿ:೭೩:ಏಆರ್‌ಆರ್:೭೮, ದಿನಾಂಕ ೧ನೇ ಜನವರಿ ೧೯೭೯ರ ಪ್ರಕಾರ ಜಮಾಬಂದಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಜೂರು ಜಮಾಬಂದಿಗಾಗಿ ತೆರಳಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಇಂತಿವೆ.

೧) ಪ್ರತಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗ್ರಾಮಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಶೇ. ೨೦ ಗ್ರಾಮಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನಾದರೂ ಹುಜೂರು ಜಮಾಬಂದಿ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಳ್ಳಿಗಳ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಭೇಟಿ ನೀಡದೇ ಇರುವಂತಹ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನಾದರೂ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬೇಕು. ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತು ಆಗಲೇ ತಿದ್ದಿ ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಬರಲಿರುವ ಸಾಲಿನ ಕಂದಾಯ ಬೇಡಿಕೆ ನಿಗದಿಯನ್ನು ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸಬೇಕು. ತಹಸೀಲ್ದಾರನು ಗಮನಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಹುಜೂರು ಜಮಾಬಂದಿ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೨) ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಗೇಣಿದಾರರಿಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಗುತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೩) ಭೂ ಮಂಜೂರಾತಿ ಮತ್ತು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮದಡಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಜಮೀನುಗಳ ಮಂಜೂರಾತಿ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದವರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿರುವ ಶೇ. ೫೦ ರಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅಂತಹ ವರ್ಗಗಳ ಅರ್ಜಿದಾರರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದಿರುವ ಭೂ ಮಂಜೂರಾತಿ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಏನೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು.

೪) ಯಾವುದಾದರೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರಿ ಜಮೀನುಗಳ ಒತ್ತುವರಿ ಆಗಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಗತ್ಯವೆನಿಸಿದರೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ತಪಾಸಣೆ ಮೂಲಕ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯವಿರುವ ಒಣ ಜಮೀನುಗಳ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲರುವ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ಅಕ್ರಮವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಜಲಮೂಲದಿಂದ ನೀರನ್ನು ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಹಾಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ತಪಾಸಣೆ ಸಮಯದಲ್ಲ ಪತ್ತೆಯಾಗುವ ಒತ್ತುವರಿ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಜಮೀನುಗಳ ಅಕ್ರಮ ಅನುಭೋಗ ಪ್ರಕರಣಗಳ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲ ದಿದ್ದರೂ ಸರ್ಕಾರಿ ಜಮೀನುಗಳ ಒತ್ತುವರಿ ಮಾಡಿರುವವರನ್ನು ಒಕ್ಕಲೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು.

೫) ಹಿಡುವಳಿಗಳನ್ನು ತುಂಡಿಸಿರುವ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಚಾರಣೆ ಮೂಲಕ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಬೇಕು.

೬) ವಿವಿಧ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಜಮೀನುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಆಕಾರಬಂದ್‌ಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಇಳಿಸಲಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು.

೭) ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ತೆರಿಗೆ, ನೀರಿನ ದರ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಕರಗಳ ಬೇಡಿಕೆ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಾವತಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೮) ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿರುವ ಬಾಕಿಗಳ ವಸೂಲಿಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳಡಿ ಪರಿಶೋಧಿಸಿದ ಮಾಹೆಯಾನ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಂಗ್ರಹ ಗುರಿಗಳನ್ನು ನಿಗದಿ ಪಡಿಸಬೇಕು.

೯) ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗದೇ ಉಳಿದಿರುವ ಪೋಡಿ ದಾಖಲೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು.

೧೦) ಗಡಿ ರೇಖೆಗಳು, ಕೆರೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೆರೆ ದಂಡೆಗಳನ್ನು ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಂಬಂಧ ರೂಪಿಸಿರುವ ನಿಯಮಗಳ ಪಾಲನೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

೧೧) ಕೃಷಿ ಇಲಾಖೆಯು 'ಸಿ' ಮತ್ತು 'ಡಿ' ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಅರಣ್ಯ ಬೆಳೆಸುವ ಸಂಬಂಧ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಖಚಿತ ಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತ ವಾಗದಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಕೂಡಲೇ ವರದಿಯೊಂದನ್ನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮಕ್ಕಾಗಿ ಒತ್ತಾಯಿಸಬೇಕು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತ ಕುರಿತಂತೆ ಸಹ ಹುಜೂರು ಜಮಾಬಂದಿ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರಿ ವಿಶೇಷ ಗಮನವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ:

(೧) ಕ್ಷೇತ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧಿಕಾರಿ (ಬಿ.ಡಿ.ಓ.) ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿರುವ (ಈಗ ವಿವಿಧ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕ) ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಸಾಲಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಹಸೀಲ್ದಾರನಿಗೆ ವಸೂಲು ಮಾಡಲು ಅಗತ್ಯ ದಾಖಲಾತಿಗಳೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು.

(೨) ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ಸುಧಾರಿತ ಬೀಜಗಳು, ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕಗಳ ಮಾರಾಟ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿ ಮತ್ತು ಸಾಲ ನೀಡಿಕೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಏರ್ಪಾಟುಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ.

(೩) ನೀರಾವರಿ ಬಾವಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲ ಸಾಧಿಸಿರುವ ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಪಂಪುಸೆಟ್ಟುಗಳ ವಿದ್ಯುದೀಕರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪರಿಶೀಲನೆ.

(೪) ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಯೋಜನೆಯ ವಿಮರ್ಶೆ.

ಇವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಹುಜೂರು ಜಮಾಬಂದಿ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಬೇಕು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹರಿಜನ-ಗಿರಿಜನರು ಮತ್ತು ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದ ಜನರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವ ಯೋಜನೆಗಳ ಲಾಭ ಅವರುಗಳಿಗೆ ತಲುಪುತ್ತಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲಾಖೆಗಳಿಂದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೆಯೂ ಜಮಾಬಂದಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಸಿ ಕೆಳಕಂಡವುಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿಯೂ ಪರಿಶೀಲಿಸುವರು.

(೧) ಒದಗಿಸಲಾಗಿರುವ ನಾಗರಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ.

(೨) ಮನೆ ನಿವೇಶನಗಳ ನೀಡಿಕೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಶೀಲನೆ

(೩) ಸಮಗ್ರ ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಗತಿಪರಿಶೀಲನೆ.

(೪) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ನೀರು ಸರಬರಾಜು ಯೋಜನೆಯನ್ವಯ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಲಭ್ಯತೆಯ ಪರಿಶೀಲನೆ.

(೫) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಉದ್ಯೋಗ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪರಿಶೀಲನೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಹುಜೂರ ಜಮಾಬಂದಿಗೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವುದೇ 'ತಾಲೂಕು ಅಥವಾ ದಿತ್ತಂ(ಟ್ಟಂ)' ಜಮಾಬಂದಿ. ಇದನ್ನು ಆಯಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತಹಸೀಲ್ದಾರರು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಹುಜೂರ ಜಮಾಬಂದಿ ಡಿಸೆಂಬರ್ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ಮುಗಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ದಿತ್ತಂ(ಟ್ಟಂ) ಜಮಾಬಂದಿಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲೆಯೇ ಮುಗಿಸಬೇಕು. ತಾಲ್ಲೂಕು ದಿತ್ತಂ(ಟ್ಟಂ) ಜಮಾಬಂದಿಯಲ್ಲಿ (೧) ಕಳೆದ ಕಂದಾಯ ಸಾಲನ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವುದು ಹಾಗೂ (೨) ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಾಲನ ಕಂದಾಯ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು, ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. (ಅ) ಕಳೆದ ಸಾಲನ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯ ಮಾಡುವಾಗ (೧) ರಸೀದಿ ಪುಸ್ತಕ, (೨) ಐದಿಂ ಪುಸ್ತಕ, (೩) ಖಾತೆ, (೪) ಕಮ್ಮಿ ಜಾಸ್ತಿ (ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ) ಘೋಷ್ವಾರಿ, (೫) ತಾಲ್ಲೂಕು ಭೂಕಂದಾಯ ಡೇ ಬುಕ್ (ದೈನಿಕ ವಹಿ), (೬) ತಾಲ್ಲೂಕು ಭೂಕಂದಾಯ ಲೆಡ್ಜರು (ಹೊತ್ತಿಗೆ), (೭) ಡಿ.ಸಿ.ಬಿ ರಿಜಿಸ್ಟರ್, (೮) ಕುಳವಾರು (ಹಿಡುವಳಿದಾರ) ಬಾಕಿ ಪಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ (೯) ಇತರೇ ಸರಕಾರಿ ಬಾಕಿಗಳ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. (ಬ) ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಾಲನ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಾಗ (೧) ಚಾಲ್ತ ಸಾಲನ ಖಾತೆ, (೨) ಚಾಲ್ತ ಸಾಲನ ಐದಿಂ, (೩) ಹಕ್ಕು ದಾಖಲೆ ಆರ್.ಐ.ಸಿ., (೪) ಹಕ್ಕು ದಾಖಲೆ ಬದಲಾವಣೆ ರಿಜಿಸ್ಟರ್, (೫) ವಿವಾದಾಸ್ಪದ ಪ್ರಕರಣಗಳ ರಿಜಿಸ್ಟರ್, (೬) ಇನಾಂ ರಿಜಿಸ್ಟರ್, (೭) ಬಂಜರು ಭೂಮಿ ತಃಖ್ತೆ, (೮) ಅತಿಕ್ರಮಣ ಪ್ರಸಂಗಗಳ ರಿಜಿಸ್ಟರ್, (೯) ಕಮ್ಮಿ ಜಾಸ್ತಿ ಘೋಷ್ವಾರಿ, (೧೦) ಆಕಾರ ಬಂದ್, (೧೧) ಚಾಲ್ತ ಸಾಲನ ಡಿ.ಸಿ.ಬಿ ರಿಜಿಸ್ಟರ್, (೧೨) ಚಾಲ್ತ ಸಾಲನ ಕುಳವಾರು (ಹಿಡುವಳಿದಾರ) ಬಾಕಿಪಟ್ಟಿ, (೧೩) ಇತರೇ ಸರ್ಕಾರಿ ಬಾಕಿಗಳ ಖಾತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಜಮಾಬಂದಿ ಅಥವಾ ವಾರ್ಷಿಕ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ತಪಾಸಣೆ ಪದ್ಧತಿಯು ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ೧೯೦೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಪ್ರತೀ ವರ್ಷ ನಡೆಯುವ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಹಾಗೂ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವಹಿ (ರಿಜಿಸ್ಟರ್) ಗಳ ಸವಿವರ ಪರಿಶೋಧನೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಭೂಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಯಾದ ಗ್ರಾಮಗಳ ಬೇಡಿಕೆ (ಠರಾವು) ಸಹ ಸೇರಿದಂತೆ ಕಂದಾಯದ ಎಲ್ಲಾ ಬಾಬುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆಯೇ, ಅರ್ಥಿಹ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಅಂಕಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗುವುದು. ಇವೆಲ್ಲದರ ಸಮಗ್ರ ಪರಿಶೀಲನೆಯೇ ಜಮಾಬಂದಿಯ ಮೂಲೋದ್ದೇಶ. ಇದರಿಂದ ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗರ ವಾರ್ಷಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಪ್ರಗತಿಯ ಪರಿಶೀಲನೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಭೂ ಕಂದಾಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ಬೇಡಿಕೆ ಅಥವಾ ಇನ್ನಿತರೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಂಡು ಬರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಜಮಾಬಂದಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕು.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಭೂಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ

ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕಂದಾಯ ಸಲ್ಲಕೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂಕಂದಾಯ ಅಧಿನಿಯಮ ಜಾರಿಯಾಗಿ ಭೂಕಂದಾಯ ಸಲ್ಲಕೆಯಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲ ಫೆಬ್ರವರಿ, ಮಾರ್ಚ್, ಏಪ್ರಿಲ್ ಹಾಗೂ ಮೇ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಂತುಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಲ್ಲಸುವ ಅವಕಾಶವಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಂದಾಯ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಬಾಕಿಗಳ ವಸೂಲಿ ಜನವರಿ ಒಂದರಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಜೂನ್ ೩೦ಕ್ಕೆ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಅವಧಿಯನ್ನು 'ಕಿಸ್ತು' ಅಥವಾ ವಸೂಲಿ ಸಮಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಭೂಕಂದಾಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಸಮ ಕಂತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಜನವರಿ, ಫೆಬ್ರವರಿ, ಮಾರ್ಚ್ ಮತ್ತು ಏಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ೨೦ನೇ ತಾರೀಖಿನ ಒಳಗೆ ಪಾವತಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಐದು ರೂಪಾಯಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಕಂದಾಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಜನವರಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆರ ಮೊದಲೇ ಎಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಕಂದಾಯ ವರ್ಷದ ಮೊದಲನೇ ದಿನ ಅಂದರೆ ಜುಲೈ ಒಂದನೇ ತಾರೀಖು ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಕಾಣಿಸಿದ ಕಂದಾಯ ಸಲ್ಲಸುವ ತಾರೀಖುಗಳ ನಡುವಣ ಅವಧಿಯನ್ನು ರಿಯಾಯಿತಿ ಅವಧಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದು.

ಭೂ ಕಂದಾಯವು ಹಿಂದೆ ರಾಜ್ಯಾದಾಯದ ಪ್ರಮುಖ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಅತಿ ಕನಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೬೪ರ ಅಧ್ಯಾಯ ೨ರ ಕಲಂ ೬ (ಬಿ) ಅನ್ವಯ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಎಂದರೆ, ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಗದು ಅಥವಾ ಫಸಲಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ನೀಡಬೇಕಾದ ಮೊತ್ತ. ಇದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಪಾವತಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆ, ಉಪಕರ ಅಥವಾ ಇತರೆ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಕಂದಾಯ, ೧೯೮೮ರ ಅಧ್ಯಾಯ ೧ ಕಲಂ ೪೫ರ ಅನ್ವಯ ಕೃಷಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೂ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ: ಆರ್‌ಡಿ:೩೪೨:ಟಿಆರ್‌ಎಂ:೨೦೦೦, ದಿನಾಂಕ ೩೦ನೇ ಜನವರಿ ೨೦೦೧ರಲ್ಲಿ ೧೦ ಎಕರೆಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರುವ ಒಣ ಭೂಮಿಗೆ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಮನ್ನಾ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕೇವಲ ನಿರ್ವಹಣಾ ಕರವಾಗಿ ೧ರೂ. ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರಿಂದ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವ ಭೂ ಕಂದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾವಾರು ವಿವಿಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕರಗಳನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ದರಗಳು ಹೀಗಿವೆ : ೧. ವಿದ್ಯಾಕರ - ಭೂ ಕಂದಾಯದ ೧೦%, ೨. ಆರೋಗ್ಯ ಕರ - ಭೂ ಕಂದಾಯದ ೧% ಹಾಗೂ ೩. ಸ್ಥಳೀಯ ಕರ - ಭೂ ಕಂದಾಯದ ೫%.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಹುಜೂರ್ ಜಮಾಬಂದಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಅಥವಾ ಜಮಾಬಂದಿ ಅಧಿಕಾರಿ ದೃಢೀಕರಿಸಿದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳು, ಕಂದಾಯ ಮೊತ್ತ, ಅಸ್ತಿತ್ವ ಹಾಗೂ ಬಾಕಿದಾರನ ವಿವರಗಳ ರುಜುವಾತು ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಬಾಕಿ ವಸೂಲಿ ಕ್ರಮ ಜಮಾಬಂದಿ ನೋಟೀಸು ಜಾರಿಯಾಗುವ ಹಂತದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಂದಾಯ ಬಾಕಿ ವಿವರಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಸಲಾಗುವುದು. ಇದರ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಬಾಕಿದಾರನಿಗೆ ನೀಡಿ ಸ್ವೀಕೃತಿ ಪತ್ರ ಪಡೆಯಲಾಗುವುದು. ಬಾಕಿ ಕಂದಾಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಪತ್ರದ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಶುಲ್ಕ (ಪ್ರೊಸೆಸಿಂಗ್ ಫೀ) ವಾಗಿ ಬಾಕಿದಾರನಿಂದ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಶುಲ್ಕ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಪತ್ರ ತಲುಪಿದ ಒಂದು ವಾರದೊಳಗೆ ಬಾಕಿ ವಸೂಲಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಿಗನು ತಹಶೀಲ್ದಾರನಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಿ, ಆತನ ಆದೇಶದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂಕಂದಾಯ ನಿಯಮ ೧೯೭೭ರಂತೆ ಬಾಕಿದಾರನ ಚರ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಂದಾಯ ಸಮೀಕ್ಷಾಧಿಕಾರಿ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಚಾರ ನೀಡಿದ ನಂತರ ಬಾಕಿದಾರನ ಚರಾಸ್ತಿಯನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿ, ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದ ಪೂರ್ಣ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಲೇ ಜಮಾ ಮಾಡಬೇಕು.

ಮಾಫಿಗಳು

ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮೊದಲು ರೈತರ ಮನವಿಯಂತೆ ಅನಾಧಾರಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಮಾಫಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಖಚಿತ ನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲ. ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ನಂತರವೂ ಬೆಳೆಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಇಳುವರಿ ಬಂದಾಗ ಕಂದಾಯ ಮಾಫಿ ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಭೂಕಂದಾಯ ಮಾಫಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಗಿತಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿತು. ಅದರಂತೆ ಕಂದಾಯ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡ ವರ್ಷದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಸುಗ್ಗಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಕಂದಾಯ ಮಾಫಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅವಧಿಗೆ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡ ಕಂದಾಯದಲ್ಲೂ ಮಾಫಿ ಆದೇಶವನ್ನು ನೀಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಿತ್ತು.

೧೯೨೨ಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಫಿಗಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿತ ನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲ. ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರ ನೀಡಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾದಾಗ ಸರ್ಕಾರ ವಿಶೇಷ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿತು. ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಮಾಫಿ ಮಂಜೂರಾತಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇವು ನೀರಾವರಿ ಭೂಮಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸಿದ್ದವು. ಮರುವರ್ಷ ಬೆಳೆಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದು ಇಳುವರಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಂದಾಗ ಸ್ಥಗಿತವಾಗಿದ್ದ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ವರ್ಷವೂ

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಬೆಳೆಗಳು ಕೆಟ್ಟರೆ ಕಂದಾಯ ಮಾಫಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮಾಫಿ ನಿಯಮಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಕಂದಾಯ ಮಾಫಿ ನಿಯಮಗಳು

ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪರಿಷ್ಕರಣದಂತೆ, ಮಳೆಯ ಕೊರತೆ, ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ಬಂದ ರೋಗಗಳು ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೇ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬೆಳೆಗಳು ಭಾಗಶಃ ಅಥವಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಶಗೊಂಡಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಇಂಥ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರತೀ ಎಕರೆಯ ಫಸಲವಾರು ಸರಾಸರಿ ಇಳುವರಿ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆ ಕೊಯ್ಲಿನ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸದರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಶೇಕಡಾ ೨೦ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲದರೂ ತಾಲ್ಲೂಕು ತಹಸೀಲ್ದಾರರು ಇಂಥ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಸರಾಸರಿ ಫಸಲು ಇಳುವರಿ ಶೇಕಡಾ ೩೫ ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದರೆ ಭೂಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು: ಶೇ.೩೫ ರಿಂದ ೫೦ ರವರೆಗಿದ್ದರೆ ಅರ್ಧ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು. ಶೇಕಡಾ ೫೦ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ವಸೂಲಿ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವ ಕಂದಾಯದ ಜೊತೆಗೆ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ೧) ವಸೂಲಿ ವರ್ಷದ ಫಸಲಿನ ಸರಾಸರಿ ಇಳುವರಿ ಶೇಕಡಾ ೭೫ ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಕಂದಾಯದ ಮೊತ್ತ; ೨) ಸರಾಸರಿ ಇಳುವರಿ ಶೇ.೭೨ ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಕಂದಾಯದ ಶೇ.೭೨ರಷ್ಟು ಮೊತ್ತ; ೩) ಶೇಕಡ ೭೨ ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಸರಾಸರಿ ಇಳುವರಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭೂ ಕ್ರೋಢೀಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಭಜನೆ

ಬೇಸಾಯವನ್ನು ಒಂದು ಲಾಭದಾಯಕ ಉದ್ಯಮವನ್ನಾಗಿಸಲು ಹಿಡುವಳಿಗಳ ವಿಭಜನೆ (ಸಬ್ ಡಿವಿಷನ್) ಮತ್ತು ಜಮೀನು ತುಂಡರಿಸುವುದನ್ನು (Fragmentations) ತಪ್ಪಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದ್ದಿತು. ರಾಜ್ಯದ ಭೂಹಿಡುವಳಿಗಳ ವಿಭಜನೆ ಹಾಗೂ ತುಂಡರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ೧೯೩೧ ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಸಮಿತಿಯು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯ ಲಭ್ಯ ಹಿಡುವಳಿಯ ಸರಾಸರಿ ಪ್ರಮಾಣ ೮.೧ ಎಕರೆ ಎಂದು ವರದಿ ನೀಡಿತು. ೧೯೭೪ರ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಿಡುವಳಿ ವಿಭಜನೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಢೀಕರಣ ಶಾಸನದ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಕ್ರೋಢೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಜಮೀನು ತುಂಡರಿಸುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಏಕರೂಪದ ಕ್ರಮ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಭೂವರ್ಗೀಕರಣದ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಮಾಣಿತ ಕನಿಷ್ಠ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಅರ್ಧ ಎಕರೆಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಎಕರೆವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ತುಂಡನ್ನು ನೆರೆಯ ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಹೊರತು ಬೇರಾರಿಗೂ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಾನೂನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮೇಲ್ಕಂಡ ಶಾಸನದನ್ವಯ ಇದನ್ನು ಪುನಃ ವಿಭಜಿಸಲು ಅಥವಾ ಪಾಲು ಮಾಡಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಶಾಸನದನ್ವಯ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗಿರುವ ಭೂಹಿಡುವಳಿಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಲು ಹಾಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಭೂಮಾಲೀಕರಿಗೆ ಪರಿಹಾರಧನ ನೀಡುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈ ಕ್ರೋಢೀಕರಣ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡುವಳಿ ಪಡೆಯುವವರಿಗೆ, ಮುದ್ರಾಂಕ ಶುಲ್ಕ ಮತ್ತು ನೋಂದಣಿ ಶುಲ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ

ಗೇಣಿದಾರಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸಕಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಏಕರೂಪದ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಾಯದ ಮೇರೆಗೆ ೧೯೫೭ರ ಮೇ ೧೦ರಂದು ಬಿ.ಡಿ.ಜತ್ತಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಗೇಣಿದಾರಿ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿ ಕಾನೂನು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಸಮಗ್ರ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ನಂತರ ಸಮಿತಿಯು ಅದೇ ವರ್ಷ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಲಾಯಿತು. ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ೪೩ ಸದಸ್ಯರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಜಂಟಿ ಪ್ರವರ ಸಮಿತಿಯು (Joint select committee) ಈ ವಿಧೇಯಕದ ಎಲ್ಲ ಕಲಂಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ೧೯೬೧ರ ಮಾರ್ಚ್ ೨೫ರಂದು ತನ್ನ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ನವೆಂಬರ್ ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಈ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಸಮ್ಮತಿಯೂ ದೊರೆಯಿತು. ನಂತರ ಹಲವು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳಿಗೊಳಗಾದ ಈ ವಿಧೇಯಕವು ೧೯೬೫ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಎರಡರಂದು ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಜಾರಿಯಾಯಿತು. ಈ ವಿಧೇಯಕದಲ್ಲ ಗೇಣಿದಾರಿ ಹಕ್ಕು, ಭೂಹಿಡುವಳಿಗಳ ಗರಿಷ್ಠ ಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಇದರ ಫಲಾಫಲಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಸಮಗ್ರ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಭೂಸುಧಾರಣಾ ಶಾಸನವನ್ನು ೧೯೬೬, ೧೯೬೭, ೧೯೬೮, ೧೯೭೦, ೧೯೭೨ ಹಾಗೂ ೧೯೭೪ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅಂತಿಮ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತರಲಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ಉಳುವವನಿಗೇ ಭೂಮಿ ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ ೧೯೭೪ರ ಮಾರ್ಚ್ ಒಂದರಿಂದ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಈ ಘೋಷಣೆಯು ಕೃಷಿ ಕೂಲಿಕಾರರು ಮತ್ತು ಭೂರಹಿತ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಹಾಗೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜನಾಂಗದವರು ಭೂ ಒಡೆಯರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

'ಕುಟುಂಬ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಪುನಃ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ನೀಡಿ, ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪತಿ ಅಥವಾ ಪತ್ನಿ, ಅವರ ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಅಥವಾ ಮದುವೆಯಾಗದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೊಳಪಡುತ್ತಾರೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಪ್ರತೀ ಕುಟುಂಬ ಹೊಂದಬಹುದಾದ ಜಮೀನಿನ ಗರಿಷ್ಠ ಮಿತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಿತು. ಕೃಷಿಯೇತರ ಮೂಲಗಳಿಂದ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ರೂ.೧೨,೦೦೦ ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವರಮಾನ ಪಡೆಯುವವರು ನಿಶ್ಚಿತ ಕರಾರುಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲ ಕೃಷಿ ಜಮೀನನ್ನು ಖರೀದಿಸುವುದನ್ನು ಸಹ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ (೧೯೬೧) ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ೦೧-೦೩-೨೫ರಿಂದ ೧೯೬೫ರವರೆಗೆ ೫೦,೦೦೦ ಆದಾಯ ಮಿತಿ ಇತ್ತು. ನಂತರ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದ್ದು ಈಗ ಅಂತಹ ಆದಾಯ ಎರಡು ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿರಬಾರದು. ಅಂತಹವರು ಉಪವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಜಮೀನು ಖರೀದಿಸಬಹುದು. ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಖರೀದಿಸಬೇಕಾದರೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸರ್ಕಾರದ ಪೂರ್ವಾನುಮತಿ ಪಡೆಯಬೇಕು.

ಭೂ ಮಾಲೀಕರಾಗಿ ಅಥವಾ ಗೇಣಿದಾರರಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಡಮಾನದಾರರಾಗಿ ಜಮೀನು ಹೊಂದಲು ಕಲಂ ಒತ್ತಿರಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಮಿತಿಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅಧಿಭೋಗದಾರರು ಎಂದು ನೋಂದಾಯಿಸಲು ಅರ್ಹರಾದ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಭೂ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ೧ನೇ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೯೬೫ ರಂದು ಗೇಣಿದಾರನ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ಜಮೀನುಗಳೂ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲ ನಿಹಿತವಾದವು. ಅಂತಹ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಆಯಾ ಗೇಣಿದಾರರಿಗೆ ಭೂ ನ್ಯಾಯ ಮಂಡಳಿಗಳ ಮೂಲಕ ನೀಡುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಈ ದಿನಾಂಕದ ನಂತರ ಗೇಣಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಜಮೀನನ್ನು ಸರ್ಕಾರವೇ ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತು ನಾವಿಕರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಗೇಣಿಗೆ ನೀಡಿಕೊಡದೆಂಬ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ಹೇರಲಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದವರಿಗಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಒಟ್ಟು ಜಮೀನಿನ ಅರ್ಧದಷ್ಟನ್ನು ಮೀಸಲಿರಿಸಲಾಯಿತು. ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ರದ್ದತಿಯಿಂದ ದೊರಕಿದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಜಮೀನನ್ನು ನೆಲೆ ತಪ್ಪಿದ ಗೇಣಿದಾರರಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು, ಭೂ ರಹಿತರು, ಮತ್ತು ೨,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ (ಈಗ ೪,೮೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳು) ಕಡಿಮೆ ವಾರ್ಷಿಕ ಆದಾಯವಿರುವ ಮಾಜಿ ಸೈನಿಕರು ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಮಂಜೂರು ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಮಂಜೂರಿದಾರರಿಗೆ ಸಂದ ಎ, ಬಿ, ಅಥವಾ ಸಿ ವರ್ಗದ ಜಮೀನಿನ ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಪನ್ನದ ೧೫ ರಷ್ಟು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪಾವತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧ ಮಾಡಲಾಯಿತು; ಡಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ವರ್ಗದ ಜಮೀನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ನೀಡಬೇಕಾದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ೨೦ ಪಟ್ಟು ಎಂದು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗೇಣಿದಾರ ಹಾಗೂ ಗೈರು ಭೂ ಒಡೆತನವನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಲು ೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ಬಿ.ಡಿ. ಜತ್ತಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಗೇಣಿದಾರಿ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿ ಕಾನೂನು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿ ನೀಡಿದ ಸಲಹೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೬೫ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅನೇಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳಾದ ಬಳಕೆ ಉಳುವವನೇ ಭೂ ಒಡೆಯ ತತ್ವದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಉಳುಮೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಭೂ ರಹಿತರು ಭೂ ಒಡೆಯರಾದರು. ಒಂದು ಕುಟುಂಬವೆಂದರೆ ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಅನಿವಾಹಿತ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಹೊಂದಿರಬಹುದಾದ ಗರಿಷ್ಠ ಭೂಮಿತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಕೃಷಿಕರಲ್ಲದವರು ವಾರ್ಷಿಕ ರೂ. ೧೨೦೦೦ ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವರಮಾನ ಗಳಿಸುವವರು ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ ಜಮೀನು ಖರೀದಿಸುವುದನ್ನು ಈ ಕಾನೂನು ನಿಷೇಧಿಸಿತು. ಸೈನಿಕರು ಮಾತ್ರ ಒಡೆತನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಆಲಸಲು ಉಪವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೊಂದು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸದಸ್ಯರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಭೂನ್ಯಾಯ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ದುರ್ಬಲರಿಗೆ ಭೂಮಿ ಹಕ್ಕು ಕೊಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿತ್ತು. ಆಕಾರ ಕಂಡ ಬಂಜರು (ಸರ್ಕಾರಿ ಭೂಮಿ) ನೆಲವನ್ನು ಗ್ರಾಮವಾಸಿ ದುರ್ಬಲರಿಗೆ ನೀಡುವ ಪರಿಪಾಠವನ್ನು ೧೯೬೯ರಂದೀಚೆಗೆ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಭೂಮಿ ಪಡೆದವರು ೧೫ ವರ್ಷಕಾಲ ಪರಿಭಾರೆ ಮಾಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೆಲವರು ಮಾರಿಕೊಂಡಿದ್ದೂ ಇದೆ.

ಇತರೆ ತೆರಿಗೆಗಳು: ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಜೊತೆಗೆ ಉಳಿದ ಬಾಬುಗಳು, ಅಂದರೆ, ಮಾರಾಟ ತೆರಿಗೆ, ಅಬಕಾರಿ, ವಿದ್ಯುತ್ ತೆರಿಗೆ, ಸ್ಟ್ಯಾಂಪು ನೋಂದಣಿ ತೆರಿಗೆ, ಮೋಟಾರು ವಾಹನ ತೆರಿಗೆ, ಮನರಂಜನಾ ತೆರಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂದಾಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತ

ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗ, ಜಾತಿಗಳವರು ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯಿಂದ ಬಾಳಲು ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇದ್ದವು. ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳು ತಲೆದೋರಿದಾಗ ಊರ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದ ಜನ ಸರಪಂಚರನ್ನು ಆರಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಪರಿಹಾರ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಇತ್ತೀಚಿನ ತನಕವೂ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಜನ ಸೇರಿ ಪರಿಹಾರ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಮಹಾರಾಜರೇ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿದ್ದುಂಟು.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರು ೧೮೦೫ರ ವೇಳೆಗೆ ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಇಲಾಖೆಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಮನಗಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು.

ಮುಂದೆ ನ್ಯಾಯ ಕಮೀಷನರ್, ವಿಭಾಗೀಯ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರು, ಜಿಲ್ಲಾ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳ ಕೋರ್ಟು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಹಾಯಕ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರು, ಭಾರತೀಯ ಸಹಾಯಕ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರು ಮತ್ತು ಅಮಲ್ದಾರರು ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸಹಾಯಕರ ನೇಮಕಾತಿಯಾಗಿ ಸಹಾಯಕ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರನ್ನು ಇದರಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

೧೮೭೯ರ ವೇಳೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕವಾಗಿ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಮೀಷನರು ಗಳನ್ನು ಸಿವಿಲ್ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳ ಹೊಣೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸಹಾಯಕರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಉಪನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಮುಂದಾಳತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತ ಮಾಡಲು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಇದು ಸಂಸ್ಥಾನಾಡಳಿತವನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲಾ ಕೋರ್ಟುಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಹಾಗೂ (ಅಪೀಲು) ಮೇಲ್ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿತ್ತು. ಅಧೀನ ಕೋರ್ಟುಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಅಧೀನ ಮುನ್ಸೀಫ್ ಮತ್ತು ಸಿವಿಲ್ ಕೋರ್ಟುಗಳನ್ನು ತನಿಖೆ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಅಪರಾಧಿಕಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ತನಿಖೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ದಂಡ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕೋರ್ಟು ಮತ್ತು ಪ್ರಧಾನ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಹಿರಿಯ ವಿಭಾಗವೂ ಇದೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಾನೂನು ನೆರವು ಸಮಿತಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಕಾನೂನು ಸೇವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ರೂಲ್ಸ್ ಕಲಂ ೮ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಾನೂನು ನೆರವು ಸಮಿತಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಹಿರಿಯ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು, ಪದನಿಮಿತ್ತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಹಿರಿಯ ಮುನ್ಸೀಫರು, ಸದಸ್ಯ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವೃತ್ತ ಆರಕ್ಷಕ ನಿರೀಕ್ಷಕರು, ೮ ಜನ ಸಮಾಜ ಸೇವಾ ನಿರತರು, ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಇಬ್ಬರು ಮಹಿಳೆಯರು ಹಾಗೂ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಮುಖಂಡರು, ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದವರು, ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವಕೀಲರ ಸಂಘದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ, ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತಹಶೀಲ್ದಾರರು ಮತ್ತು ಸಹಾಯಕ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಭಿಯೋಜಕರು ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಸದಸ್ಯರುಗಳಿಗೆ ವೇತನ ಮತ್ತು ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳಿವೆ. ಸಮಿತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ತೀರ್ಮಾನದಂತೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಸಮಿತಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ರಾಜ್ಯ ಕಾನೂನು ಸೇವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ೧೯ನೇ ನಿಬಂಧನೆ ಪ್ರಕಾರ ಲೋಕ ಅದಾಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥ ಪಡಿಸಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಮೋಲೀಸ್ ಆಡಳಿತ

ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾಪಾಡಲು ಇರುವ ಮೋಲೀಸ್ ಆಡಳಿತ, ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಆಡಳಿತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲಾ ಮೋಲೀಸ್ ಅಧೀಕ್ಷಕರು ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಹಿರಿಯೂರು ಮತ್ತು ಚಳ್ಳಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಪ ಆರಕ್ಷಕ ಅಧೀಕ್ಷಕರಿದ್ದಾರೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಮೋಲೀಸ್ ಅಧೀಕ್ಷಕರ ಜೊತೆಗೆ ಅಪರ ಅಧೀಕ್ಷಕರು ಒಬ್ಬರು ಇದ್ದು ಇವರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಪರಾಧ ತನಿಖೆಯ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಉಪಮೋಲೀಸ್ ಅಧೀಕ್ಷಕರ ಕಚೇರಿ ಜೊತೆಗೆ ವೃತ್ತ ಆರಕ್ಷಕ ನಿರೀಕ್ಷಕರ ಕಛೇರಿ ರಾಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಉಪರಾಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಅಪರಾಧ ನಿರೀಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಜ್ಜನಹೊಳೆ, ಐಮಂಗಲಗಳಲ್ಲಿ ರಾಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಧರ್ಮಪುರ, ವಾಣಿವಿಲಾಸಪುರದಲ್ಲಿ ಉಪ ಮೋಲೀಸ್ ರಾಣಿ ಇದ್ದು, ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪಾಲನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಮೋಲೀಸ್ ವರಿಷ್ಠಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೈ ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಸಶಸ್ತ್ರ ಮೋಲೀಸ್ ಪಡೆ, ಉಪಮೋಲೀಸ್ ಅಧೀಕ್ಷಕರಡಿಯಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸಿದ್ಧವಿರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಐಮಂಗಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೋಲೀಸ್ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದ್ದು ಹೊಸದಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವ ಆರಕ್ಷಕರಿಗೆ ೧೦ ತಿಂಗಳ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಕಾರಾಗೃಹ

ಸಮಾಜ ಹಿತಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ತರುವಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾನೂನಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸುವುದು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದೆ. ಕಾನೂನಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದವರು, ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಸರಳ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸುವ ಅವಧಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಒಳಗಾದವರನ್ನು ಮೊದಲು ರಾಗಿ ಬೀಸುವುದು, ಕಲ್ಲು ಹೊಡೆಯುವುದು, ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಚೀಚೆಗೆ ಕಾರಾಗೃಹಗಳು ಪರಿವರ್ತನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಖೈದಿಗಳ ಮನಸ್ಸು ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಿ ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ತರುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಯಲು ಬಂದೀಖಾನೆಗಳಿವೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ಬಳಿಯ ಪರಪ್ಪನ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಬಳಿಯ ಹಿಂಡಲಗಾ ಬಯಲು ಬಂದೀಖಾನೆಗಳು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಉಪ ಬಂದೀಖಾನೆಯನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಬಂದೀಖಾನೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗೃಹರಕ್ಷಕ ದಳ

ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾಪಾಡಲು ಗೃಹರಕ್ಷಕ ದಳವನ್ನು ಮೊರಾರ್ಜಿ ದೇಸಾಯಿ ಅವರು ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಚುನಾವಣೆ, ಜಾತ್ರೆ ಮತ್ತಿತರ ತುರ್ತು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರ ಜೊತೆ ಗೃಹರಕ್ಷಕ ದಳವನ್ನು ನಿಯುಕ್ತಿಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವವರು, ಸಾಮಾನ್ಯರು ಗೃಹರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು. ಇವರಿಗೆ ಸಮವಸ್ತ್ರದ ಜೊತೆಗೆ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಗೃಹರಕ್ಷಕರು ಜಿಲ್ಲಾ ಸಮಾಧೇಶ್ವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯೂರು, ಮರಡಿಹಳ್ಳ ಮತ್ತು ಆದಿವಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಖೆಗಳಿವೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮೂಹ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಪ್ರಚಾರ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳ ಆಧುನೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಬಳಕೆ: ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧನೆಗೆ ಪಂಚ ವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಸೂಚಿಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಇದರ ಫಲೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಜನತೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕೇಂದ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪ್ರಚಾರ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ೧೯೫೫ ರಿಂದಲೇ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಇದರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕಛೇರಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ತುಮಕೂರು ಮತ್ತು ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಛೇರಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಸಹಾಯಕ, ಒಬ್ಬ ಗುಮಾಸ್ತೆ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವಾಹನ ಚಾಲಕ ಮಾತ್ರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಾರತ ನಿರ್ಮಾಣ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಚಾರ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ರೂಢನೆ, ಅಗತ್ಯ ಸೇವೆಗಳು ತಲುಪುವಲ್ಲಿನ ಏರುಪೇರು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವರದಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಇದೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಇತರೆ ಇಲಾಖೆಗಳು

ಆಡಳಿತಾರೂಢ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಲವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇಲಾಖೆ, ಮಂಡಳಿ, ನಿಗಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್‌ನ ಇತರ ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಕೆಲವೊಂದು ಇಲಾಖೆಗಳ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಕಛೇರಿಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಸ್ವರೂಪ, ಆಡಳಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅವುಗಳ ಧೈಯೋದ್ದೇಶಗಳು- ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಆಯಾ ಕಛೇರಿಗಳು ಒದಗಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿ ಆಧರಿಸಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಅಧ್ಯಯನಕಾರರು ಹಾಗೂ ಆಸಕ್ತ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತಯಂತ್ರದ ಬಗೆಗೆ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಲ್ಲಿನ ಮಾಹಿತಿಗಳು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಸರ್ಕಾರದ ಇಲಾಖಾ ಕಛೇರಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆ ಹಾಗೂ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇರುವುದು ಸಹಜ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಗತ್ಯ ಮತ್ತಿತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಕೆಲವೊಂದು ಇಲಾಖಾ ಕಛೇರಿಗಳು ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆ ಹಾಗೂ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವಂತಹ ಕೆಲವು ಕಛೇರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಹಾಗೂ ಅನಂತರ ಪಾಳೇಗಾರರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭೂ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಜತೆಗೆ ಸೈನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ನೇರವಾಗಿ ಆಡಳಿತಗಾರರು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಮಾಡಲು ಕೆಲವೊಂದು ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಚಿಕ್ಕ ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (೧೬೭೩-೧೭೦೪) ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ರೂಪ ನೀಡಿ ಹದಿನೆಂಟು ಚಾವಡಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಈಗ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಅಠಾರ ಕಛೇರಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ೧೮ ಚಾವಡಿಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ೧) ನಿರೂಪದ ಚಾವಡಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಅಹವಾಲು ವಿಲೇವಾರಿ ಇಲಾಖೆ ೨) ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಚಾವಡಿ: ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯ ಆಡಳಿತ, ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಇಲಾಖೆ ೩) ಮೈಸೂರು ಹೋಬಳಿ ಚಾವಡಿ: ದಕ್ಷಿಣ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳ ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರಣಾ ಇಲಾಖೆ ೪) ಪಟ್ಟಣ ಹೋಬಳಿ ವಿಚಾರ ಚಾವಡಿ ೫) ಸೀಮೆ ಕಂದಾಚಾರದ ಚಾವಡಿ ೬) ಬಾಗಿಲ ಕಂದಾಚಾರದ ಚಾವಡಿ: ಸೈನ್ಯ ಪೌರ ಹುಜೂರ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಪಾಳೇಗಾರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ವಿಭಾಗ ೭) ಸುಂಕದ ಚಾವಡಿ ೮) ಪೊಮ್ಮಿನ ಚಾವಡಿ ೯) ತೋಡಾಯದ ೧೪೨

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಚಾವಡಿ ೧೦) ಪಟ್ಟಣ ಹೋಬಳಿ ಅಷ್ಟಗ್ರಾಮದ ಚಾವಡಿ ೧೧) ಮೈಸೂರು ಹೋಬಳಿ ಅಷ್ಟ ಗ್ರಾಮದ ಚಾವಡಿ ೧೨) ಬೆಣ್ಣೆ ಚಾವಡಿ ೧೩) ಪಟ್ಟಣದ ಚಾವಡಿ, ೧೪) ಬೇಹಿನ ಚಾವಡಿ ೧೫) ಸಮ್ಮುಖದ ಚಾವಡಿ ೧೬) ದೇವಸ್ಥಾನದ ಚಾವಡಿ ೧೭) ಕಬ್ಬಿಣದ ಚಾವಡಿ ಮತ್ತು ೧೮) ಹೊಗೆ ಸೊಪ್ಪಿನ ಚಾವಡಿ. ಈ ಚಾವಡಿಗಳೆಲ್ಲ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಕಾವಲನವರು ಇತ್ಯಾದಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮುಂದೆ ೧೮೮೧ರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮತ್ತೆ ರಾಜ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಾಗ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಮಟ್ಟದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆ, ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯದಳ ಇಲಾಖೆಗಳು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುಂದೆ ಅಗತ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ ಪಾಲನೆ, ೧೮೮೬ರಲ್ಲಿ ಅಬಕಾರಿ, ೧೮೯೦ರಲ್ಲಿ ಮುಜರಾಯಿ, ೧೮೯೪ರಲ್ಲಿ ಗಣಿ ಇಲಾಖೆ, ೧೯೦೨ರಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ, ೧೯೧೨ರಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ೧೯೧೩ರಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಇಲಾಖೆಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಇದೇ ರೀತಿ ಈಗ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಇತರೆ ಇಲಾಖೆಗಳು ಅವಶ್ಯಕತೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ಸರ್ಕಾರದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಇಲಾಖೆ, ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ, ಉಪನೋಂದಣಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಖಜಾನೆ, ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ಕಛೇರಿ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಹಾಗೂ ತಾಲ್ಲೂಕು ಆರೋಗ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ, ಪಶು ವೈದ್ಯ ಇಲಾಖೆ, ರೇಷ್ಮೆ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಕಛೇರಿ, ಮಹಿಳಾ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲಾಖೆ, ತಾಲ್ಲೂಕು ವ್ಯವಸಾಯ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾರಾಟ ಸಹಕಾರ ಸಂಘ, ಕ್ಷೇತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಅಭಯಂತರರ ಕಛೇರಿ, ಪುರಸಭೆ, ಬೆಸ್ಕಾಂ, ಸಹಾಯಕ ಭೂಮಾಪನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ, ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಸಮಿತಿ, ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಇಲಾಖೆ, ಕೈಗಾರಿಕಾ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಕಛೇರಿ, ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಇಲಾಖೆ, ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ ಕಛೇರಿ, ದೂರವಾಣಿ ವಿನಿಮಯ ಕೇಂದ್ರ, ನೀರಾವರಿ ಅಭಯಂತರರ ಕಛೇರಿ, ಗೃಹ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಂಡಳಿ ಮುಂತಾದ ಕಛೇರಿಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವಯಮಾಡಳಿತ

ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದ 'ಕುಲಹದಿನೆಂಟು' ಜಾತಿಗಳವರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭವೊದಗಿದಾಗ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕಲೆತು ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸರ್.ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದೆ ಬದ್ಧ ಗ್ರಾಮ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಇದರನ್ವಯ ನಾಮ ನಿರ್ದೇಶಿತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿ ಶಾಸನಬದ್ಧವಾಗಿ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು.

ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ಐದರಿಂದ ಹತ್ತು ಸದಸ್ಯರು, ಇವರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಚುನಾವಣೆ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಮನೆಕಂದಾಯ, ಅಂಗಡಿ, ಹಿತ್ತಿಲುಗಳ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದರ ಜತೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಯ ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ಸಂಪರ್ಕ, ಆರೋಗ್ಯ ಮುಂತಾದವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಗುಂಪು ಪಂಚಾಯತಿ, ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿ ಮುಂತಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತಂದು ಒಂದೊಂದು ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಏಳೆಂಟು ಹಳ್ಳಿಗಳು ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಂಡವು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ ಕಾಯ್ದೆ-೧೯೮೩

ಆಡಳಿತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸರ್ಕಾರ ೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಇದರನ್ವಯ ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ ೧೯೮೭ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು.

ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು

ಎಂಟು ಸಾವಿರದಿಂದ ೧೨೦೦೦ ಜನ ಸಂಖ್ಯೆ ಇರುವ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಪ್ರತಿ ೪೦೦ ಜನ ಸಂಖ್ಯೆಗೊಬ್ಬರಂತೆ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಚುನಾಯಿಸಿ ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸದಸ್ಯರು ಸೇರಿ ಪ್ರಧಾನ, ಉಪ ಪ್ರಧಾನರನ್ನು ಆರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಯತಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಾಮಸಭೆ

ವಿವಿಧ ಯೋಜನೆಗಳಡಿ ಗ್ರಾಮಸಭೆ ಸೇರಿ ಫಲಾನುಭವಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದು ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ. ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಯ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು, ಶಾಸಕರು ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರಧಾನರು ಮತ್ತು ಭೂಮಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಯ ಸದಸ್ಯರು. ಇದು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್‌ಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಸೇತುವೆಯಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚಾಯತಿ ರಾಜ್ ಕಾಯ್ದೆ-೧೯೬೩

ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸದೃಢಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿಯನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಯಿತು. ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ ಸದಸ್ಯರು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೊಬ್ಬರಂತೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇರುವ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಹನ್ನೊಂದು ಮಂದಿ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರಿರುತ್ತಾರೆ.

ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ರಚನೆ

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ೫,೦೦೦ ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದ ಮತ್ತು ೭,೦೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಂದು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಳಗಾವಿ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಧಾರವಾಡ, ಹಾಸನ, ಕೊಡಗು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಉಡುಪಿ, ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಹಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ೨,೫೦೦ ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹೊಂದಿದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹಾಗೂ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ಪರಿಗಣಿಸದೆ, ಅವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಕಂಡು ಬರುವೆಲ್ಲಾ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕರಣವೆಂದು ಬೆಳಗಾವಿ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಉಡುಪಿ, ಧಾರವಾಡ, ಹಾಸನ, ಕೊಡಗು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಹಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ೫ ಕಿ.ಮೀ. ತ್ರಿಜ್ಯದ(ಹತ್ತು ಕಿ.ಮೀ ವ್ಯಾಸದ) ಒಳಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ೪೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯರಂತೆ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಚುನಾವಣೆ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಸದಸ್ಯರ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿಯೂ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿಯೂ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ೨೦೧೫ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೆ.ವಿ.ಯಾರು ಅಲ್ಲೂಕು ಗ್ರಾ.ಪಂ.ಚಿ.ಯರ್

೨೦೧೫ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ತಾಲ್ಲೂಕುವಾರು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ ವಿವರ.

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹೆಸರು	ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಟ್ಟು ಮತದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ	ಒಟ್ಟು ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ವರ್ಗವಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯ ವಿವರ														
				ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿ			ಅನುಸೂಚಿತ ಪಂಗಡ			ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ			ಸಾಮಾನ್ಯ			ಒಟ್ಟು		
				ಸಾ	ಮ	ಒಟ್ಟು	ಸಾ	ಮ	ಒಟ್ಟು	ಸಾ	ಮ	ಒಟ್ಟು	ಸಾ	ಮ	ಒಟ್ಟು	ಸಾ	ಮ	ಒಟ್ಟು
				೨೬	೩೪	೬೦	೨೬	೩೬	೬೨	೨೬	೩೬	೬೨	೨೬	೩೬	೬೨	೨೬	೩೬	೬೨
೧	ಮೊಳಕೆಕಾಲ್ಮೈರು	೧೫	೫೦೭	೨೬	೩೬	೬೨	೨೬	೩೬	೬೨	೨೬	೩೬	೬೨	೨೬	೩೬	೬೨			
೨	ಚಳ್ಳಕೆರೆ	೪೦	೨೫೫	೬೨	೧೦೨	೧೬೪	೬೨	೧೦೨	೧೬೪	೬೨	೧೦೨	೧೬೪	೬೨	೧೦೨	೧೬೪			
೩	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೩೮	೨೨೭	೬೦	೧೧೦	೧೭೦	೬೦	೧೧೦	೧೭೦	೬೦	೧೧೦	೧೭೦	೬೦	೧೧೦	೧೭೦			
೪	ಕುರಿಯೂರು	೩೩	೫೬೦	೬೬	೧೫೮	೨೨೪	೬೬	೧೫೮	೨೨೪	೬೬	೧೫೮	೨೨೪	೬೬	೧೫೮	೨೨೪			
೫	ಹೊಸದುರ್ಗ	೩೧	೪೬೪	೬೨	೧೦೫	೧೬೭	೬೨	೧೦೫	೧೬೭	೬೨	೧೦೫	೧೬೭	೬೨	೧೦೫	೧೬೭			
೬	ಹೊಳೆಕೆರೆ	೨೯	೪೬೨	೬೨	೧೩೯	೨೦೩	೬೨	೧೩೯	೨೦೩	೬೨	೧೩೯	೨೦೩	೬೨	೧೩೯	೨೦೩			
೭	ಒಟ್ಟು	೧೮೬	೩೩೫೫	೫೭೦	೧೪೬೬	೨೨೪೦	೫೭೦	೧೪೬೬	೨೨೪೦	೫೭೦	೧೪೬೬	೨೨೪೦	೫೭೦	೧೪೬೬	೨೨೪೦			

ಆಧಾರ: ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಅಯೋಗ

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಆಡಳಿತ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿ, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಅಸ್ತಿತ್ವಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿದ್ದ ಗ್ರಾಮಸಭೆಯನ್ನು ಸದೃಢಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾನೂನಿನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ರೂ.೬೦೦೦ ಲಕ್ಷಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ಅನುದಾನ ಒದಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಣವು ನೀರು ಪೂರೈಕೆ ಮತ್ತು ದೀಪ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಳಕೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ವಾರ್ಷಿಕ ಅನುದಾನವನ್ನು ಐದು ಲಕ್ಷ ರೂಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶಾಸನಬದ್ಧ ಅನುದಾನ

ಸರ್ಕಾರವು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಮುಕ್ತ ಅನುದಾನ ನೀಡಲು ಕ್ರಮಕೈಗೊಂಡಿದೆ. ೧೯೯೩ರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಅನುದಾನ ಕೇವಲ ರೂ. ೬೦೦೦ ಲಕ್ಷ ಮಾತ್ರ ಆಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ರೂ. ೩.೫೦ ಲಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು. ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಅನುದಾನವನ್ನು ರೂ. ಐದು ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಅನುದಾನವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಕೃತ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲಕ ನೇರ ಜಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನವೆಂಬರ್ ೨೦೦೩ ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ.

ನೀರು ಪೂರೈಕೆ ಮತ್ತು ಬೀದಿ ದೀಪಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿದ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಬಿಲ್ ಪಾವತಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಎಸ್ಕಾಂಗಳಿಗೆ ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ತುಂಬಲು ವಿವರವಾದ ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ೨೦೦೫ ರಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿದೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಕೈಗೊಂಡ ಕಾಮಗಾರಿಗಳು, ಬರ ಪರಿಹಾರ ಕಾಮಗಾರಿಗಳು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವುಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗ ಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿದ ಹೊರತು ಅಂತಹ ಕಾಮಗಾರಿಗಳ ಬಿಲ್‌ಗಳನ್ನು ಪಾವತಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಹೊರಡಿಸಿದೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಸದಸ್ಯರ ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ ಅಬ್ಬಲ್

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ನಜೀರ್ ಸಾಬ್ ರಾಜ್ಯ ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಉಪಗ್ರಹ ಕೇಂದ್ರದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಎಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಡೆ ದೃಶ್ಯ, ಎರಡು ಕಡೆ ವಾಕ್ ಶ್ರವಣ ಮೂಲಕ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ತರಬೇತಿಯಲ್ಲಿ ಚಲನಚಿತ್ರಗಳು, ಸ್ಥಳೀಯ ಅಂತರ ಸಂವಾದ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯ ಸಂಘಟನೆಯಂತಹ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ರಚನೆ, ಗ್ರಾಮಸಭೆ, ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ಆಯವ್ಯಯ, ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಮತ್ತು ಜಮಾಬಂದಿ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ಪೌಷ್ಟಿಕತೆ, ಶಿಶುಸಂರಕ್ಷಣೆ, ನೀರು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಕುರಿತು ವಲಯವಾರು ವಿಚಾರಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳು, ಒಟ್ಟಾರೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಪಾತ್ರ, ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಕಂಪ್ಯೂಟರೀಕರಣ

ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ಕಂಪ್ಯೂಟರೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಜಮೀನುಗಳ ಸರ್ವೇ ನಂ. ಅವುಗಳ ವಿವರಗಳು, ಸರ್ವೆ ಕುಟುಂಬ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿ ತೆರಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ತಂತ್ರಾಂಶಗಳನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದೆ. ತಂತ್ರಾಂಶ ಕುರಿತಂತೆ ತರಬೇತಿದಾರರು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಹಾಗೂ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ.

ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿವಿಧ ವಲಯಗಳ ಯೋಜನೆ ಜನವಸತಿಗಳ ೨೦ ವಲಯಗಳ ಸುಮಾರು ೩೩೫ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು "ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾಹಿತಿ" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅಂತರ್ಜಾಲ ತಾಣ (ವೆಬ್‌ಸೈಟ್)ದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ, ಜಿಲ್ಲಾಪಂಚಾಯತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಛೇರಿ, ವಿಧಾನಸೌಧ, ಶಾಸಕರಭವನ, ಬಹುಮಹಡಿ ಕಟ್ಟಡ, ಎಲ್ಲಾ ಸಚಿವಾಲಯ ಹಾಗೂ ಇಲಾಖಾ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ಕೊಠಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮಾಹಿತಿಯುಳ್ಳ 'ಕಿಯೋಸ್ಕ್‌ಗಳನ್ನು' ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವುದರಿಂದ ತಾಜಾ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿ ರಚನೆ:

ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯು ಮೂರು ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

೧) ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಮಿತಿ

ಕೃಷಿ ಉತ್ಪಾದನೆ, ಪಶುಸಂಗೋಪನೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಡತನ ನಿವಾರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಮಿತಿ ಇರುತ್ತದೆ.

೨) ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಸಮಿತಿ

- (ಎ) ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ವರ್ಗಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಇತರ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ.
- (ಬಿ) ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಶೋಷಣೆಗಳಿಂದ ಅಂತಹ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ.
- (ಸಿ) ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಸಮಿತಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

೩) ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಸಮಿತಿ

ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ, ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಸಮಿತಿಯಿದೆ.

ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗವು ಅನೇಕ ಖಾಸಗಿ ಹಾಗೂ ನೇಮಕ ಸದಸ್ಯರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ೧) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಮೂರು ಅಥವಾ ಐದು ಜನ ಸದಸ್ಯರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ೨) ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಸೌಕರ್ಯ ಸಮಿತಿಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸದಸ್ಯ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಸಮಿತಿಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸದಸ್ಯ ಮತ್ತು ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ೩) ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡಗಳ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯ ಇರಲೇಬೇಕು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಿತಿಯು, ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರ, ಕ್ಲಬ್‌ಗಳ, ಮಹಿಳಾ ಮಂಡಳಿಗಳ, ಯುವಕ ಮಂಡಳಿಗಳ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಇತರ ಅಂತಹುದೇ ಮಂಡಳಿಗಳ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸಹ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಕ್ಷಮವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಮಿತಿಗೆ ಕೋ-ಆಪ್ಷ್ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಪಂಚಾಯತ್ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

೧. ಪಂಚಾಯತಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಮಟ್ಟದ ನೌಕರನಾಗಿದ್ದು, ಆತನು ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಬದ್ಧನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.
೨. ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಅಧಿನಿಯಮ, ೧೯೯೩ ರಡಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ನಿಯಮಗಳ ಅಥವಾ ಉಪವಿಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ವಿಧಿಸಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು/ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.
೩. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ನಿಧಿಯ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಡಿಸ್‌ಬರ್ಸಿಂಗ್ ಆಫೀಸರ್ (Drawing and Disbursing Officer) ಆಗಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.
೪. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಭೆ, ವಿಶೇಷ ಸಭೆ ನಡೆಸುವುದು ಹಾಗೂ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದು.
೫. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಲೆಕ್ಕಗಳ ಮತ್ತು ಬಜೆಟ್ ಮಂಡನೆ ಮಾಡಲು ಸಂಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.
೬. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ತೆರಿಗೆ ವಸೂಲಾತಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ.
೭. ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ವಿವಿಧ ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಸಮರ್ಪಕ ಮತ್ತು ಸಕಾಲಕ ಅನುಷ್ಠಾನ.
೮. ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಿಗೆ ಮಾಸಿಕ ಪ್ರಗತಿ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು.
೯. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಉದ್ಯೋಗ ಖಾತ್ರಿ ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನ, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ, ಎಂ.ಐ.ಎಸ್.ನಿರ್ವಹಣೆ ಹಾಗೂ ಸದರಿ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಹೊರಡಿಸುವ ಸರ್ಕಾರದ ಎಲ್ಲಾ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು.
೧೦. ಪಂಚತಂತ್ರ ತಂತ್ರಾಂಶ, ಇ-ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ಇ-ಸ್ವತ್ತು ಮೊದಲಾದ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಆಧಾರಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ.
೧೧. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಕ್ರೋಢೀಕರಣ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮನ್ವಯತೆ.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

೧೨. ೨೦೦೫ ರ ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಅಧಿನಿಯಮದಡಿ ಮೇಲ್ಮನವಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ.
೧೩. ಸಕಾಲ ಸೇವೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ.
೧೪. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ವಹಿಸಬಹುದಾದ ಇತರೆ ಕಾರ್ಯಗಳು.

ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಯ ರಚನೆ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲಾ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧. ಪ್ರತಿ ೧೦,೦೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರಿರುತ್ತಾರೆ.
೨. ಯಾವ ಲೋಕಸಭಾ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಳಗೆ ಇದ್ದ ತಾಲೂಕನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾರೋ ಆ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.
೩. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮತದಾರರಾಗಿ ನೋಂದಾಯಿತವಾಗಿರುವ ರಾಜ್ಯ ಸಭಾ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರು ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.
೪. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳಲ್ಲಿ ೫/೧ ಭಾಗದಷ್ಟು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಚೀಟಿ ಎತ್ತುವ ಮೂಲಕ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದವರು ಎರಡನೇ ಅವಧಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಲು ಅರ್ಹರಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೬ ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಮೀಸಲಾತಿ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೩(೧೨) ಸದಸ್ಯರಿದ್ದು ಅವರಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿ ೬(೩), ಅನುಸೂಚಿತ ಪಂಗಡ ೨(೧), ಹಿಂದುಳಿದ ಅ ವರ್ಗ ೨(೨), ಹಿಂದುಳಿದ ಬ ವರ್ಗ ೧(೦) ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗದಿಂದ ೧೨(೬) ಸದಸ್ಯರ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಅವರಣದಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ಅಂಕಗಳು ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಬಂಜಿಸುತ್ತದೆ. ವಿವರಗಳಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೨೦೧೬ ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಸದಸ್ಯರ ಮೀಸಲಾತಿ ವಿವರ.

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಗಳು	ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ	ವರ್ಗವಾರು ಮೀಸಲಿರುವ ಸ್ಥಾನಗಳು				
			ಅನು ಸೂಚಿತ ಜಾತಿ	ಅನು ಸೂಚಿತ ಪಂಗಡ	ಹಿಂದುಳಿದ (ಅ) ವರ್ಗ	ಹಿಂದುಳಿದ (ಬ) ವರ್ಗ	ಸಾಮಾನ್ಯ
೧	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೨೯(೧೫)	೮(೪)	೬(೩)	೦(೦)	೦(೦)	೧೫(೮)
೨	ಚಳ್ಳಕೆರೆ	೨೯(೧೫)	೭(೪)	೯(೫)	೦(೦)	೦(೦)	೧೩(೬)
೩	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು	೧೩(೭)	೩(೨)	೫(೩)	೦(೦)	೦(೦)	೫(೨)
೪	ಹಿರಿಯೂರು	೨೩(೧೨)	೬(೩)	೨(೧)	೨(೨)	೧(೦)	೧೨(೬)
೫	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ	೨೦(೧೦)	೬(೩)	೩(೨)	೧(೧)	೦(೦)	೧೦(೪)
೬	ಹೊಸದುರ್ಗ	೨೧(೧೧)	೫(೩)	೨(೧)	೨(೨)	೧(೦)	೧೧(೫)

ಆಧಾರ: ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿ ರಚನೆ

ಪ್ರತಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೊಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿ ಇದ್ದು, ಪ್ರತಿ ೪೦,೦೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ೩೦,೦೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ, ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ೧೮,೦೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಮತದಾರರೆಂದು ನೋಂದಾಯಿತರಾದ ವಿಧಾನಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು, ಲೋಕಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು, ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಸದಸ್ಯರು ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೬ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಆರು ಮಂದಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿ ವಿವರ ಕೆಲ ರೀತಿ ಇದೆ. ಐಮಂಗಲ (ಅನುಸೂಚಿತ ಪಂಗಡ ಮಹಿಳೆ), ಧರ್ಮಪುರ (ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಹಿಳೆ), ಹೊಸಯಳನಡು (ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿ ಮಹಿಳೆ), ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ (ಸಾಮಾನ್ಯ), ಮಸ್ಕಲ್ (ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಹಿಳೆ), ವಾಣಿವಿಲಾಸಪುರ (ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿ ಮಹಿಳೆ).

ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ

ರಾಜ್ಯಾಂಗದ ೭೪ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಕಲಂ ೨೪೩ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಒಂದರಂತೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಹೊಸ ಕಾಯಿದೆಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪಟ್ಟಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತಯಾರಿಸಿದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಈ ಸಮಿತಿಯು ಸಮಗ್ರೀಕರಿಸಿ ಪಂಚಾಯತಿ ಮತ್ತು ಪುರಸಭೆಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸುವುದು, ನೀರು ಹಂಚಿಕೆ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಭೌತಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಸಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಇಡಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂಲ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಸಮಗ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಹಣಕಾಸು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಲಭ್ಯತೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅದು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತಯಾರಿಸುವ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ನಗರ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು, ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ತರುವ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಹಣಕಾಸು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಖಾಯಂ ಆದ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ತಪ್ಪದೇ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಯ್ದೆಯು ಸೂಕ್ತ ಗಮನ ನೀಡಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು “ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಅಧಿಕಾರಿ” (ಸಿ.ಇ.ಓ) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಎರಡು (2/3) ಬಹುಮತದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಸೂಕ್ತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಪಂಚಾಯತಿ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ ಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರಣವಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ಅಂತಹ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಬಹುದು. ಹೊಸ ಕಾನೂನಿನನ್ವಯ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಟ್ಟು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ವರ್ಗಾವಣೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಯಾವುದೇ ಗ್ರಾಮದ ಹಿತಕ್ಕೆ ಮಾರಕವಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇದೆ. ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್ ಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ನಿಧಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಇಲಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಅಥವಾ ವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು.

ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಬಹುಮಾನ

ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೂರು ಹಂತದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಬಹುಮಾನ ನೀಡಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸಲು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ೧೯೯೬ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದೆ. ಅದರ ಅನ್ವಯ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು (ರೂ. ಒಂದು ಲಕ್ಷ, ರೂ. ೫೦ ಸಾವಿರ ಮತ್ತು ರೂ. ೨೫ ಸಾವಿರ), ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೂ ಮೂರು ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು (ರೂ. ಎರಡು ಲಕ್ಷ, ರೂ. ಒಂದು ಲಕ್ಷ, ಮತ್ತು ರೂ. ೫೦ ಸಾವಿರ) ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ರೂ. ಐದು ಲಕ್ಷದ ಬಹುಮಾನ ನೀಡುವ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಕಾನೂನಿನನ್ವಯ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಲಾಢ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಧಿಕಾರಗಳುಳ್ಳ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನತೆಯ ಆಶೋತ್ತರಗಳಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರವು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಬಹುತೇಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪುರಸಭೆ, ನಗರಸಭೆ, ಮಹಾನಗರಪಾಲಿಕೆ, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮಂಡಳಿ, ಅಧಿಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ/ಪಂಗಡ, ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಕಾನೂನಿನನ್ವಯ ಮೀಸಲಾತಿ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯ ಬಲದ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳು.

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಡಳಿತ

ಹಿರಿಯೂರು ನಗರಸಭೆ

ಹಿರಿಯೂರು ಪುರಸಭೆಯು ಮೈಸೂರು ಪುರಸಭೆಕಾಯ್ದೆ ೧೯೫೧ ರಂತೆ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು. ಪಟ್ಟಣದ ವಸತಿ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ವಾಣಿಜ್ಯ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಬಾಳು ನಿವೇಶನಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಲ್ಲದೇ, ತರಕಾರಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಬಾಡಿಗೆ, ಮಟನ್ ಸ್ಟಾಲ್ ಹರಾಜು, ವಾರದ ಸಂತೆ, ಪುಟ್‌ಪಾತ್‌ಜಾಗ ಹರಾಜು, ನೀರಿನತೆರಿಗೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಆದಾಯದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಾಗಿವೆ. ನಗರಸಭೆಯು ನಗರದ ರಸ್ತೆಗಳು, ಚರಂಡಿ, ಬೀದಿ ದೀಪ, ನೈರ್ಮಲ್ಯತೆ ಮುಂತಾದ ನಾಗರಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ನಗರಸಭೆಗೆ (೨೦೧೭-೧೮ ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ) ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರಅಣೆಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳಿಂದ ನೀರು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಗರಸಭೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ೧೩೨ ಕೊಳವೆಬಾವಿಗಳು, ೦೨ ಪಂಪಿಂಗ್ ಸ್ಟೇಷನ್ ಹಾಗೂ ೧೫ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಕಗಳಿವೆ. ಈ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಕಗಳ ಸಂಗ್ರಾಹಕಮತೆ ೮.೧೦ ಎಂ.ಎಲ್.ಡಿಆಗಿದೆ. ೭೩೮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕೊಳಾಯಿಗಳು, ೪,೭೮೫ ಗೃಹಬಳಕೆ ಹಾಗೂ ೨೭ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಪರ್ಕಗಳಿದ್ದವು. ನಗರದಲ್ಲ ದಿನವಹಿ ತಲಾವಾರು ನೀರು ಬಳಕೆ ಪ್ರಮಾಣ ೧೩೫ ಎಲ್.ಪಿ.ಸಿ.ಡಿ ಆಗಿದೆ ಹಾಗೂ ನೀರು ಸರಬರಾಜಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ವೆಚ್ಚ ರೂ.೧೮.೦೦ ಲಕ್ಷಗಳಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಗರಸಭೆಗೆ ತೆರಿಗೆ ಮೂಲಕ ಸಂದಾಯವಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಣ ರೂ.೧೭೨.೦೦ ಲಕ್ಷಗಳಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಗರಸಭೆಯಲ್ಲಿ ೭೫ ಪೌರಕಾರ್ಮಿಕರುಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಗರಸಭೆಗೆ ಒಳಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಗರಸಭೆಗೆ ೧೯೪೩ ರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಪರ್ಕದೊರೆತ್ತಿದ್ದು, ನಗರಸಭಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ೨,೪೫೫ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಫೋರ್ಮರ್‌ಗಳನ್ನು, ೧,೨೮೪ ಸೋಡಿಯಂ ವೇಪರ್ ದೀಪಗಳನ್ನು, ೧೮೮ ಹೈಮಾಸ್ಟ್ ದೀಪಗಳನ್ನು, ೭೫ ಎಲ್.ಇ.ಡಿ. ದೀಪಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ೨೨೭ ಸಿ.ಎಫ್.ಎಲ್ ದೀಪಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ರೂ.೨೮.೪೯ ಲಕ್ಷಗಳನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಮುಂದೆ ನೀಡಿರುವ ಕೋಷ್ಟಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೨೦೧೩ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹಿರಿಯೂರು ನಗರಸಭೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ ವಿವರ.

ಸ್ಥಾನಗಳ ವಿವರ	ಪುರುಷ	ಮಹಿಳೆ	ಒಟ್ಟು
ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗ	೭	೪	೧೧
ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ 'ಎ'	೪	೩	೭
ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ 'ಬಿ'	೧	೧	೨
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ	೩	೨	೫
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ	೧	೧	೨
ಒಟ್ಟು	೧೬	೧೧	೨೭

ಆಧಾರ: ನಗರಸಭೆ, ಹಿರಿಯೂರು.

ಹಿರಿಯೂರು ನಗರಸಭಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ೨೦೧೩-೧೪ ರಿಂದ ೨೦೧೭-೧೮ ರವರೆಗೆ ನೀರು ಸರಬರಾಜಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ವೆಚ್ಚದ ವಿವರ

ವರ್ಷ	ವೆಚ್ಚ (ರೂ ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೨೦೧೩-೧೪	೭೨.೦೦
೨೦೧೪-೧೫	೫೧.೭೦
೨೦೧೫-೧೬	೬೧.೪೦
೨೦೧೬-೧೭	೫೮.೮೦
೨೦೧೭-೧೮	೫೨.೭೦

ಆಧಾರ: ನಗರಸಭೆ, ಹಿರಿಯೂರು.

ಹಿರಿಯೂರು ನಗರಸಭೆಯ ಆದಾಯ ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚಗಳ ವಿವರ

ವರ್ಷಗಳು	ಆದಾಯ	ವೆಚ್ಚ
೨೦೧೦-೧೧	೬೯೪೫೭೫೭೦.೦೦	೩೭೦೮೦೭೦೭.೦೦
೨೦೧೧-೧೨	೭೪೦೩೩೭೫೨.೦೦	೫೨೮೭೨೯೭೭.೦೦
೨೦೧೨-೧೩	೧೧೫೧೨೩೨೨೭.೦೦	೫೪೦೮೩೩೫೧.೦೦
೨೦೧೩-೧೪	೭೩೦೯೫೧೩೮.೦೦	೪೩೭೦೯೦೩೦.೦೦
೨೦೧೪-೧೫	೧೪೨೭೭೭೪೧೭.೦೦	೪೮೮೨೭೪೨೨.೦೦
೨೦೧೫-೧೬	೧೭೯೨೪೩೪೨೪.೦೦	೭೯೫೭೯೦೯೪.೦೦
೨೦೧೬-೧೮	೧೫೭೭೬೦೩೦೨.೦೦	೧೦೩೭೬೯೭೦೭೩.೦೦

ಹಿರಿಯೂರು ನಗರಸಭೆಯ ವಿವಿಧ ಮೂಲ ಸೌಕರ್ಯ ಒದಗಿಸಲು ಮಾಡಿದ ವೆಚ್ಚದ ವಿವರ

(ರೂ.ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)

ವಿವರ	೨೦೧೦-೧೧	೨೦೧೧-೧೨	೨೦೧೨-೧೩	೨೦೧೩-೧೪	೨೦೧೪-೧೫	೨೦೧೫-೧೬	೨೦೧೬-೧೭	೨೦೧೭-೧೮
ಜನಾರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈಮ್‌ಲ್ಯ	೫೧.೦೦	೫೩.೦೦	೫೬.೦೦	೫೩.೦೦	೫೨.೦೦	೫೨.೦೦	೭೮.೦೦	೧೨೭.೦೦
ನೀರು ಸರಬರಾಜು	೩೫.೦೦	೭೩.೦೦	೭೦.೦೦	೭೨.೦೦	೫೧.೩೦	೫೧.೮೦	೫೮.೮೦	೫೨.೩೦
ಸಾರ್ವಜನಿಕಸಾಮಗಾರಿ	೩೧.೦೦	೩.೦೦	೭.೨೩	೩.೨೩	೩.೮೫	೫.೮೫	೨.೮೫	೭.೮೫
ರಸ್ತೆ ಮತ್ತು ದೀಪ ನಿರ್ವಹಣೆ	೭೩.೦೦	೮೨.೦೦	೩೨.೦೦	೮೯.೦೦	೩೧.೦೦	೩೫.೮೦	೩೩.೭೫	೮೩.೦೫
ಚರಂಡಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕರೋಗ	೮.೦೦	೧.೧೦	೩.೨೮	೧.೬೧	೨.೨೮	೧.೫೮	೦.೩೮	೮.೨೮

ಅಧಿಕಾರ: ನಗರಸಭೆ, ಹಿರಿಯೂರು.

೨೦೧೭-೧೮

ಹಿರಿಯಾರು ಅಲ್ಪಾಕು ಗ್ಯಾನೆಟಿಯರ್

ಹಿರಿಯಾರು ನಗರಸಭೆಯ ಸ್ವರ್ಣಜಯಂತಿ ಶಹರಿರೋಹಂಗಾರ್ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಗತಿ ವಿವರ (ದೂ.ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)

ವಿವರ	೨೦೧೦-೧೧		೨೦೧೧-೧೨		೨೦೧೨-೧೩		೨೦೧೩-೧೪		೨೦೧೪-೧೫		೨೦೧೫-೧೬		೨೦೧೬-೧೭		೨೦೧೭-೧೮	
	ಅ	ಸೆ	ಅ	ಸೆ	ಅ	ಸೆ	ಅ	ಸೆ	ಅ	ಸೆ	ಅ	ಸೆ	ಅ	ಸೆ	ಅ	ಸೆ
ತರಗಿತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ	೯.೫೩	೯.೫೩	೨.೮೯	೨.೮೯	೦	೦	೪.೩೫	೪.೩೫	೪.೩೫	೪.೩೫	೦.೯೭	೦.೯೭	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦
ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ	೩.೦೪	೩.೦೪	೧.೩೮	೧.೩೮	೧.೩೮	೧.೩೮	೧.೫೦	೧.೫೦	೧.೫೦	೧.೫೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
ನಗರಕೂಲಿ ಉದ್ಯೋಗ	೩.೫೫	೩.೫೫	೩.೫೫	೩.೫೫	೩.೦೪	೩.೦೪	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
ನಿರಂತರ ಉಳಿತಾಯ ಗುಂಪು ರಚನೆ	೨.೩೨	೨.೩೨	೨.೪೦	೨.೪೦	೨.೦೦	೨.೦೦	೦.೯೦	೦.೯೦	೨.೩೫	೨.೩೫	೧.೧೫	೧.೧೫	೧.೨೦	೧.೨೦	೨.೧೧	೦
ದೃಶ್ಯ	೭.೩೦	೭.೩೦	೩.೦೦	೩.೦೦	೩.೦೦	೩.೦೦	೫.೯೧	೫.೯೧	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯ	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
ಸ್ವಯಂ ಉದ್ಯೋಗ ಯೋಜನೆ	೫.೮೦	೫.೮೦	೭.೫೦	೭.೫೦	೧೩.೦೦	೧೩.೦೦	೫.೩೦	೫.೩೦	೧೩.೭೦	೧೩.೭೦	೦.೩೧	೦.೩೧	೦	೦	೧.೮೯	೧.೮೯

ಆಧಾರ: ಹರಿಹರ ನಗರಸಭೆ.

ಅ-ಅನುದಾನ ವೆ-ವೆಚ್ಚ

ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡೆ

ಮಾನವನ ಉಗಮ, ಅವನು ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಅನಾಗರಿಕನಾದ ಅವನು ನಾಗರಿಕನಾದ ಬಗೆ, ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಕಾಸದ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಚೇತನವಿದೆ, ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಇದೆ ಮತ್ತು ಬೆಳಕಿದೆ, ಅದೇ ಶಿಕ್ಷಣ. ಸಮಾಜದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗಗಳಾದ ಕುಟುಂಬ, ಸಮುದಾಯಗಳು ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು. ಅನಂತರ ತಾನು ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಸರಗಳೂ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯ ವಿಕಸನಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದಿಸಿದವು. ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪರೋಕ್ಷ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಔದ್ಯಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಾನು ಪಡೆದ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಹುಪಾಲು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಶನಿ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ದೇವಿ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿಂದ ಓದಿಸಿ ಕೇಳುವ ಪರಿಪಾಠವಿತ್ತು. ಓದುವವರು ರಾಗವಾಗಿ ಓದುತ್ತಾ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಕ್ಷರ ಬಲ್ಲವರು ಬಹಳ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪತ್ರ ಪಾನುಗಳಿಗೆ ಬಂಡಿ ಕೀಲೆಣ್ಣೆಯ ಮಸಿಯನ್ನು ಎಡಗೈ ಹೆಚ್ಚಿಟ್ಟು ಸವರಿ ಹೆಚ್ಚಿಟ್ಟು ಮುದ್ರೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲತ್ತು. ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸುವ ಗುರುಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ಕೆಲ ಉಳ್ಳವರ ಮಕ್ಕಳು ಓದು ಬರಹ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸೌಕರ್ಯ ಬಡವರಿಗೆ, ಪರಿಶಿಷ್ಟರಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವ ಶೇಕಡಾ ೩೦ರಷ್ಟು ಕಾಡುಗೊಲ್ಲ ಜನಾಂಗದವರು ತಲೆತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಗಣಿ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೀರರಾದ ಎತ್ತಪ್ಪ, ಜುಂಜಪ್ಪರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಡುಗೊಲ್ಲರು ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗ ಮತ್ತು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯವರು ಪಶುಪಾಲನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಾಳಿದವರು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಏರುಪೇರುಗಳಿಂದ, ತಾವು ಸಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ದನ-ಕರು, ಆಡು, ಕುರಿಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲು, ನೀರಿಗೋಸ್ಕರ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತವರು. ಇವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪುರಾಣಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಜನಜೀವನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಕೇಳುತ್ತಾ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ನೇರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದೂ ಶಿಕ್ಷಣದ ಭಾಗವೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಇವರು ಗುರುಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಓದು-ಬರಹ ಕಲಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ ಕಾರಣ ತಮ್ಮ ಕಸುಬಿಗೆ ಹತ್ತಾರು ಜನರ ಸಹಾಯ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ಮಠಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲೆ ೧೮೫೭ರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮಾದರಿಯ ಪಠ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಇಲಾಖೆ ರೂಪಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ನಾರ್ಮಲ್ ಶಾಲೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡವು. ಪ್ರಾಂತದ ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೆ ೧೮೭೧-೭೨ರಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡವು.

ಶಾಲಾ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ೧೯೧೩ರಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಅಂದರೆ ೧೯೧೨ರಲ್ಲಿಯೇ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಧರ್ಮಪುರದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಉರ್ದುಶಾಲೆ ಆರಂಭಗೊಂಡು ಉರ್ದು ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೆರವಾಯಿತು.

ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆ ಇನ್ನೂ ಆರಂಭಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮಕ್ಕಳೂ ಈ ಸರ್ಕಾರಿ ಉರ್ದುಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಈ ಶಾಲೆ ದಿನಾಂಕ:೩೧.೧೨.೨೦೧೨ರಂದು ತನ್ನ ಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಗತಿ ಚಿಂತಕರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುಪಾಲು ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳ ಗುರುಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಡವರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀಶೈಲದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚ ಪೀಠಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಶ್ರೀಮದ್ ಗಿರಿರಾಜ ಸೂರ್ಯಸಿಂಹಾಸನ ಪೀಠದ ಚರಪಟ್ಟಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಹಿರಿಯೂರು, ಹೊಸದುರ್ಗ, ಹುಳಿಯೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಹಿರಿಯೂರು

ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡೆ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗೌನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಿತ್ರ ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ಸರ್ಕೀಟೋ (ಪರ್ಯಟನೆ) ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ.

ಅಂತಹ ಗುರುಗಳೆಲ್ಲ ಚರಪಟ್ಟಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ವೀರಭಕ್ತಾವರ್ತಿ ರಾಜದೇಶಿಕೇಂದ್ರ ಮಹಾ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಿರಿಯಾರು, ಬಬ್ಬಾರು, ಮೇಣಕುರ್ಕೆ, ಗನ್ನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ, ಗಿಡ್ಡೋಬನಹಳ್ಳಿ, ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಊರುಗಳ ಭಕ್ತರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ವಿದ್ಯೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಸಿ, ದಿನಾಂಕ:೧೫.೯.೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗಿರೀಶ ವೀರಶೈವ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಮುಖಂಡರಾದ ಕಳ್ಳೇರ ಯರಗುಂಟಪ್ಪ (ಅಧ್ಯಕ್ಷರು) ಮಠದ ತಿಪ್ಪಯ್ಯ (ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು) ಸಿದ್ದಮಲ್ಲಪ್ಪ (ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ) ಅಜ್ಜಿನಹೊಳೆ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ, ಶಿವಣ್ಣ, ಮೇಣಕುರ್ಕೆ ಪಟೇಲ್ ಹನುಮಪ್ಪ, ಆರ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ಗನ್ನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ ಎಸ್. ಹನುಮಪ್ಪ ಮತ್ತು ಯಂಗಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದರು. ಭಕ್ತರ ಉದಾರ ಕೊಡುಗೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಕಾಣಿಕೆಯಿಂದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು.

೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಿಯರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಿಯರ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೨ರ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗಿರೀಶಾ ವಿದ್ಯಾ ವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಬಾಲಕಿಯರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೩೫೪ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಮತ್ತು ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ೨೩೨ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ

೧೯೪೧ ರಿಂದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡವು. ಇವು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲದೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಬಾಲಬೋಧೆ ಎಂಬ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ೪ ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ, ೪ ವರ್ಷದ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ೩ ವರ್ಷದ ಪ್ರೌಢಶಿಕ್ಷಣ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲಾ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಜೊತೆಗೆ ಗಣಿತ, ನೀತಿ ಬೋಧೆ, ಭೂಗೋಳ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲೂ ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇತಿಹಾಸ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ

ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇ ತರಗತಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು (Lower Secondary) (ಎಲ್.ಎಸ್.) ಎಂದು ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ೧೯೫೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್.ಎಸ್. ಪಾಸಾದವರಿಗೂ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ ಶಿಕ್ಷಕರಿದ್ದರು.

೨೦೧೨ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೩೨೮ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು, ೮ ಅನುದಾನಿತ ಮತ್ತು ೨೮ ಅನುದಾನ ರಹಿತ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದು, ಒಟ್ಟು ೧೫೦೫ ಜನ ಶಿಕ್ಷಕರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೩೦,೫೩೨ ಮಕ್ಕಳು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ೨೨,೩೦೭ ಮಕ್ಕಳು, ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ೧,೮೩೩ ಮಕ್ಕಳು, ಅನುದಾನಿತ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೬೪೨೨ ಮಕ್ಕಳು ಅನುದಾನ ರಹಿತ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಕಾಸ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ೧ ರಿಂದ ೮ನೇ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ದಾಖಲಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಇದಾಗಿದೆ.

ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಅಕ್ಷರ ದಾಸೋಹ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದೆ. ಇದರಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಕೊಠಡಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಕುಡಿಯುವ ನೀರನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ೯೭ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು. ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಿಸಿದ್ದ ೩ ಆಯೋಗಗಳು; ೧೯೪೮ ರ ಎಸ್. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ಆಯೋಗ, ೧೯೫೩ರ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ೧೯೬೪ರ ಕೊಠಾರಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗಗಳು ನೀಡಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಅನ್ವಯ ೪ ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ, ೩ ವರ್ಷದ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ, ೩ ವರ್ಷದ ಪ್ರೌಢ ಮತ್ತು ೨ ವರ್ಷದ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ ಜಾರಿಯಾಯಿತು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರೌಢ ಶಾಲೆಗಳು ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೂ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವು ಹಿರಿಯೂರಿನ ಪುರಸಭಾ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಮರಡಿಹಳ್ಳಿಯ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಹರಿಯಬ್ಬೆಯ

ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡೆ

ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳು, ಹರಿಯಬ್ಬೆಯ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹಿರಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಾದ ಆರ್.ಕೆ. ಪಟೇಲ್, ಎಚ್.ಡಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಜಿ. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ಸೊ.ಬ. ಗುಂಡಪ್ಪ, ತಿಮ್ಮಾಚಾರ್, ಎಚ್.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ ಮತ್ತು ಸತ್ಯನಾರಾಯಣಪ್ಪ ಮುಂತಾದವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯೂರಿನ ಶ್ರೀ ಗಿರೀಶ ವೀರಶೈವ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದವರು ಬಾಲಕಿಯರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯನ್ನು ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಆರನಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾ ಹಿತೈಶಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿ ತೇವರ್, ರಾಮಮೂರ್ತಿ, ಉಪ್ಪಳಗೆರೆ ಮರಿಯಣ್ಣ ಮತ್ತು ವಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅವರುಗಳು ಶ್ರೀ ವಾಣಿ ವಿಲಾಸ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ದಾನಿಗಳಾದ ಪಿ. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರು ಶಾಲಾ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಖರ್ಚಿನಿಂದ ಶಾಲೆಗೆ ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಆರನಕಟ್ಟೆಯ ಈ ಶಾಲೆಯೂ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ. ೨೦೧೨ರ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೬೪ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳು, ೨೧ ಅನುದಾನಿತ ಹಾಗೂ ೧೫ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳು ಅನುದಾನ ರಹಿತ ಶಾಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೨.೭೮೧ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಿಶು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಅಂಗನವಾಡಿ ಕೇಂದ್ರ, ಅಂಗನವಾಡಿ ಶಿಕ್ಷಕಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ, ಅಂಗನವಾಡಿ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿ ಸಂಘಗಳ ಮಾಹಿತಿ ವಿವರ.

ಕ್ರ. ಸಂ.	ವಿವರ	ಸಂಖ್ಯೆ
೧	ಮಂಜೂರಾದ ಅಂಗನವಾಡಿ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೪೫೧
	ಹಾಲ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಂಗನವಾಡಿ ಶಿಕ್ಷಕಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ	೪೪೩
	ಹಾಲ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಂಗನವಾಡಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರ/ಸಹಾಯಕಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ	೩೯೭
ಅಂಗನವಾಡಿ ಕೇಂದ್ರಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳ ವಿವರ		
೨	ಸ್ವಂತ ಅಂಗನವಾಡಿ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೩೦೮
	ಶಾಲಾ ಕಟ್ಟಡ	೨೪
	ಇತರೆ	೧೧೯
		ಒಟ್ಟು
		೪೫೧
೩	ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಸಂಘಗಳ ವಿವರ	೯೦೫

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಶಿಕ್ಷಣ

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಶಿಕ್ಷಣ	
೧) ಕಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು	
ಅ) ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೧೭೫
ಎ) ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ	
ಬಿ) ಹುಡುಗರು * ದಾಖಲಾತಿ	೧೦,೮೩೩
ಸಿ) ಹುಡುಗಿಯರು * ದಾಖಲಾತಿ	೧೦,೩೬೪
ಡಿ) ಒಟ್ಟು * ದಾಖಲಾತಿ	೨೧,೧೯೭
೨) ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು	
ಅ) ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೧೯೨
ಎ) ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ	
ಬಿ) ಹುಡುಗರು * ದಾಖಲಾತಿ	೬,೭೫೩
ಸಿ) ಹುಡುಗಿಯರು * ದಾಖಲಾತಿ	೬,೨೬೧
ಡಿ) ಒಟ್ಟು * ದಾಖಲಾತಿ	೧೩,೦೧೪
೩) ಪ್ರೌಢ ಶಾಲೆಗಳು	
ಅ) ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೭೭
ಎ) ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ	
ಬಿ) ಹುಡುಗರು * ದಾಖಲಾತಿ	೪,೧೪೦
ಸಿ) ಹುಡುಗಿಯರು * ದಾಖಲಾತಿ	೩,೯೩೩
ಡಿ) ಒಟ್ಟು * ದಾಖಲಾತಿ	೮,೦೭೩
೪) ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ ಶಿಕ್ಷಕರ ಸಂಖ್ಯೆ	
ಅ) ಪುರುಷರು	೭೦೩
ಬಿ) ಮಹಿಳೆಯರು	೭೪೦
ಸಿ) ಒಟ್ಟು	೧,೪೪೩
೫) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಶಿಕ್ಷಕರ ಅನುಪಾತ	
೬) ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ (ಸಂಖ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ)	೩೪,೨೧೧
೭) ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಶಿಕ್ಷಕರ ಸಂಖ್ಯೆ	
ಅ) ಪುರುಷರು	೪೬೮
ಬಿ) ಮಹಿಳೆಯರು	೧೧೪
ಸಿ) ಒಟ್ಟು	೫೮೨

ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡೆ

೮) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಶಿಕ್ಷಕರ ಅನುಪಾತ	೧೪
	೨೦೧೫-೧೬
ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜುಗಳು	
೧) ಕಾಲೇಜುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೨೧
೨) ಉಪನ್ಯಾಸಕರ ಸಂಖ್ಯೆ	
ಎ) ಪುರುಷರು	೧೨೨
ಬಿ) ಮಹಿಳೆಯರು	೩೫
೩) ಪದವಿ ಪೂರ್ವ(ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ (೧ನೇ ಮತ್ತು ೨ನೇ ವರ್ಷ)	
ಎ) ಸರ್ಕಾರಿ	
ಅ) ಹುಡುಗರು	೧,೪೦೦
ಆ) ಹುಡುಗಿಯರು	೧,೫೬೩
ಬಿ) ಖಾಸಗಿ-(ಅನುದಾನಿತ)	
ಅ) ಹುಡುಗರು	೨೬೩
ಆ) ಹುಡುಗಿಯರು	೪೬೫
ಸಿ) ಖಾಸಗಿ-(ಅನುದಾನರಹಿತ)	
ಅ) ಹುಡುಗರು	೧೩೩
ಆ) ಹುಡುಗಿಯರು	೧೧೭
೪) ಸಾಮಾನ್ಯ ಪದವಿ ಕಾಲೇಜುಗಳು -ಸರ್ಕಾರಿ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೩
ಮೊದಲ ವರ್ಷದಿಂದ ಅಂತಿಮ ವರ್ಷದವರೆಗೆ	
ಅ) ಹುಡುಗರು	೯೫೪
ಆ) ಹುಡುಗಿಯರು	೧,೦೪೩
ಇ) ಒಟ್ಟು	೧,೯೯೭

ಮಾಹಿತಿ ಮೂಲ: ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ನೋಟ ೨೦೧೫-೧೬

ಜವಾಹರ್ ನವೋದಯ ವಿದ್ಯಾಲಯ

ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿ, ಅವರನ್ನು ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ದೇಶದ ೨೭ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ೭ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ೧೯೮೬-೮೭ರಲ್ಲಿ ೫೯೫ ಜವಾಹರ್ ನವೋದಯ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾತ್ರಾಳ್ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದಲ್ಲ ಜವಾಹರ್ ನವೋದಯ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಶಾಲೆ ೧೯೮೩-೮೪ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಈ ಶಾಲೆಯು ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ ೮ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ದೂರದ ಚಾದರ್ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ರಸ್ತೆಯ ಪಕ್ಕದ ಉಡುವಳ್ಳಿಯ ವಿಶಾಲ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡಿತು. ೨೦೦೪-೦೫ಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ದಾವಣಗೆರೆ-ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೀಡಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಮಾಜ ಸೇವೆ ಮುಂತಾದ ಉದಾತ್ತ ಧ್ಯೇಯಗಳ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ೨೦೦೪-೦೫ರಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೊಂದು ಶಾಲೆ ಆರಂಭಗೊಂಡಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಸಚಿವಾಲಯದ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಭಾಗದಿಂದ ನೇರ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲ ಬಾಲಕ, ಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದೆ. ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಗಣಿತದ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯ, ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಹಾಲ್, ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಮತ್ತು ಕಲಾ ಗ್ಯಾಲರಿ ಇವೆ. ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಬೋಧಕ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಗೃಹ ಸಮುಚ್ಚಯವೂ ಇದೆ.

ಮೊರಾರ್ಜಿ ಶಾಲೆಗಳು, ದೇವರಕೊಟ್ಟ

ಹಿರಿಯೂರಿನಿಂದ ೧೩ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಪುರ-ಹಿರಿಯೂರು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ದೇವರಕೊಟ್ಟ ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿ ವೇದಾವತಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ನಾಲ್ಕು ವಸತಿಯುತ ಮೊರಾರ್ಜಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟಜಾತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಂದು ಶಾಲೆ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಂದು ಶಾಲೆ, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಂದು ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಂದು ಶಾಲೆ ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ವರ್ಗದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶೇಕಡಾ ೭೫ ಭಾಗ, ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಉಳಿದ ಶೇಕಡಾ ೨೫ ಭಾಗ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಚಿತ ವಸತಿ, ಊಟ ತಿಂಡಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಆಟೋಟೋಗಳ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ೩ನೇ ತರಗತಿಯಿಂದ ೧೦ನೇ ತರಗತಿಯವರೆಗೆ ಉಚಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಶಾಲೆಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯ ಹೆಚ್ಚುಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಸುಂದರ ಲೋಕವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಕಲೆಯುತ ಮಕ್ಕಳು, ಕಲಿಸುವ ಗುರುಗಳು ಇತರೆ ಸಿಬ್ಬಂದಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಜೊತೆಗೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣಲು ಬರುವ ತಾಯಿ-ತಂದೆಯವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸರ್ಕಾರ ಈ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ರೂ. ಇಪ್ಪತ್ತು ಕೋಟಿ,

ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡೆ

ಇಪ್ಪತ್ತ ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಸಮುಚ್ಚಯದ ದಾರಿಗಳನ್ನು ಡಾಂಬರು ಮತ್ತು ಸಿಮೆಂಟ್ ದಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಯೋಜನೆ ಸಿದ್ಧವಿದೆ.

ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ

೧೯೫೮ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣದ ನಂತರ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಇದರನ್ವಯ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಷಯ ಕಲಯುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಒಂದು ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾನವಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕಲಯುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ೧೦೦ ಅಂಕಗಳ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಲಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

೧೯೭೧-೭೨ ರಿಂದ ಎರಡು ವರ್ಷದ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಜಾರಿಯಾಯಿತು. ಈ ನೀತಿಯನ್ವಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಿಂದ ಪದವಿ ಶಿಕ್ಷಣ ೧೦+೨+೩ರ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ೧೯೭೯ ರಿಂದ ಎರಡು ಭಾಷೆ ಕಲಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ೪ ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣದ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೂಡಾ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೨ರ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲ ೧೧ ಸರ್ಕಾರಿ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜುಗಳು, ೩ ಅನುದಾನಿತ ಖಾಸಗಿ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಮತ್ತು ೪ ಖಾಸಗಿ ಅನುದಾನರಹಿತ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜುಗಳಿವೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಬಾಲಕರಿಗೆ ೧ ಮತ್ತು ಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ೧ ಹೀಗೆ ೨ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹರಿಯಬ್ಬೆ, ಯರಬಳ್ಳಿ, ಹೊಸಯಳನಡು, ವಾಣಿ ವಿಲಾಸಪುರ, ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ, ಐಮಂಗಲ, ದೇವರಕೊಟ್ಟ, ಯಲ್ಲದಕೆರೆ ಮತ್ತು ಆರನಕಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಕಾಲೇಜುಗಳಿವೆ.

ಅನುದಾನಿತ ಕಾಲೇಜುಗಳು, ಶ್ರೀ ಗಿರೀಶಾ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಬಾಲಕಿಯರ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು ಹಿರಿಯೂರು (೧೯೮೧) ಶ್ರೀ ಪಂಚಲಂಗೇಶ್ವರ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು, ಧರ್ಮಪುರ (೧೯೮೨) ಡಾ|| ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು, (೧೯೯೨) ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುತ್ತಿವೆ. ಜೊತೆಗೆ ೪ ಅನುದಾನರಹಿತ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಹಿರಿಯೂರು, ರಂಗೇನಹಳ್ಳಿ, ಭೀಮನಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದೆ.

ಪದವಿ ಶಿಕ್ಷಣ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪದವಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ೫ ಕಾಲೇಜುಗಳಿದ್ದರೂ ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ನೂರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಖಾಸಗಿ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ರಸ್ತೆ ಸಾರಿಗೆ ನಿಗಮದ ಬಸ್

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಪರವಾನಗಿಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಪ್ರಯಾಣಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ೨೦೧೨ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲ ೫ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲ ಒಟ್ಟು ೨,೧೫೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳ ವತಿಯಿಂದ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಲಿಯುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರಿಗೆ ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮದಿಂದ ೧೬ ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲ ಒಂದು ಆಶ್ರಮ ಶಾಲೆ ಸೇರಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಂದು ಮತ್ತು ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಎರಡು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಒಂದು ಒಟ್ಟು ೫ ಮೊರಾರ್ಜಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲ ೪ ಶಾಲೆಗಳು ದೇವರಕೊಟ್ಟ ಕ್ಯಾಂಪಸ್‌ನಲ್ಲ, ಒಂದು ಶಾಲೆ ವಾಣಿವಿಲಾಸಪುರದಲ್ಲಿದೆ.

ಶಿಷ್ಯ ವೇತನ: ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮದಿಂದ ೨೦೧೧-೧೨ರಲ್ಲ ೮ ರಿಂದ ೧೦ನೇ ತರಗತಿಯ ೭೩೬ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ರೂ. ೧,೦೦೧ ಗಳು ೬೭೭ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ತಲಾ ರೂ. ೮೬೪ಗಳನ್ನು ಶಿಷ್ಯವೇತನವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಅಲೆಮಾರಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ರೂ. ೧,೫೦೦ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರಿಗೆ ರೂ.೨,೦೦೦ ಶಿಷ್ಯವೇತನ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ರೂ. ೧೫೪ ಲಕ್ಷಗಳನ್ನು ವ್ಯಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿವಿಧ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರಿಗೆ ತಲಾ ರೂ. ೨,೫೦೦ (ವಾರ್ಷಿಕ) ಶಿಷ್ಯವೇತನ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ ೭ ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ವೆಚ್ಚವಾಗಿ ರೂ. ೧೦೨.೨೮ ಲಕ್ಷ ಅನುದಾನ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಂಗನವಾಡಿ ಕೇಂದ್ರಗಳು: ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲರುವ ೪೫೧ ಅಂಗನವಾಡಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲ ೧೯,೭೬೭ ಮಕ್ಕಳು, ೯೦೨ ಕಿಶೋರಿಯರು, ೨,೩೧೫ ಗರ್ಭಿಣಿಯರು ಮತ್ತು ೨,೫೧೬ ಬಾಣಂತಿಯರಿಗೆ ಸಮಗ್ರ ಶಿಶು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯನ್ವಯ ಪೌಷ್ಟಿಕ ಪೂರಕ ಆಹಾರ, ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು, ಆರೋಗ್ಯ ತಪಾಸಣೆ, ಶಾಲಾ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತಾಯಂದಿರಿಗೆ ಪೌಷ್ಟಿಕತೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೩೦೮ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಕಟ್ಟಡಗಳಿವೆ. ವಿವಿಧ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಮಂಜೂರಾಗಿರುವ ೨೦ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಮುಕ್ತಾಯ ಹಂತದಲ್ಲವೆ. ೧೫೦ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಹೊಂದಲು ಯೋಜನೆ ಸಿದ್ಧವಿದೆ.

ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡೆ

ಬಾಲ ಸಂಜೀವಿನಿ ಯೋಜನೆ: ಅಂಗನವಾಡಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರುವ ಬಡಜನ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಿರುವ ಕುಟುಂಬದ ೭ ವರ್ಷದ ಮಕ್ಕಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಗರಿಷ್ಠ ರೂ. ೨೫,೦೦೦ ಹಾಗೂ ನವಜಾತ ಶಿಶುವಿನ ಆರೈಕೆ ಮತ್ತು ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಗರಿಷ್ಠ ರೂ. ೫೦,೦೦೦ ಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಭರಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೨೮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರೂ. ೩.೨೫ ಲಕ್ಷಗಳನ್ನು ಭರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಗ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಯೋಜನೆ: ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಿಗೆ ಭದ್ರತೆಯನ್ನೊದಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ೨೦೦೭-೦೭ನೇ ಸಾಲಿನಿಂದ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದೆ. ಬಡತನ ರೇಖೆಗಿಂತ ಕೆಳಗೆ ವಾಸಿಸುವ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಮೊದಲ ಎರಡು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರೂ. ೧೦,೦೦೦ ರೇವಣಿ ಇಟ್ಟು ೧೮ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಬಡ್ಡಿ ಸಮೇತದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

ಈ ಯೋಜನೆ ಜೊತೆಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ವಿಮೆ ಪಡೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ ಮತ್ತು ಪೋಷಕರಿಗೆ ಮರಣ ವಿಮೆ ಪಡೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ದಿನಾಂಕ:೦೧.೦೮.೨೦೦೮ ರಿಂದೀಚೆಗೆ ಜನಿಸಿದ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ರೂ.೧೬.೩೦೦ ಮತ್ತು ರೂ.೧೮.೩೫೦ ರಂತೆ ರೇವಣಿ ಹೂಡಿ ೧೮ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ರೂ. ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಹಣ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ೬.೫೭೧ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಬಾಂಡ್ ವಿತರಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ೮೭೪ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್.ಐ.ಸಿ. ಯಿಂದ ಬಾಂಡ್ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಯೋಜನೆ: ೨೦೦೦-೦೧ನೇ ಸಾಲಿನಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಒಟ್ಟು ೯೦೫ ಗುಂಪು ರಚನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಒಟ್ಟು ೧೨,೬೧೨ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ೩,೧೮೬ ಮಂದಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ೧,೪೦೪ ಮಂದಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದಾರೆ. ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿ ಗುಂಪಿಗೆ ತಲಾ ರೂ. ೫,೦೦೦ ದಂತೆ ಒಟ್ಟು ೯೦೦ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ರೂ. ೪೫ ಲಕ್ಷ ಸುತ್ತು ನಿಧಿ ವಿತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೧-೧೨ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಈ ವಿವಿಧ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ರೂ. ೫.೦೫ ಲಕ್ಷ ವಿತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೨-೧೩ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ರೂ. ೩.೯೫ ಲಕ್ಷ ಅನುದಾನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿದ್ದು, ರೂ. ೩.೭೫ ಲಕ್ಷ ಭರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹರಿಕಾರರಾಗಿದ್ದ ಸರ್. ಎಂ.ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ನವರು ೧೯೦೩ರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೧೪ರ ಜುಲೈ ೨೦ ರಂದು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಯುವರಾಜರಾಗಿದ್ದ ನರಸಿಂಹರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರಿಂದ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಉದ್ಘಾಟನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಗ್ರಂಥಾವಲೋಕನ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿದರು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಭುಗಳಾಗಿದ್ದ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುತ್ವದ ರಜತೋತ್ಸವದ ನೆನಪಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರ ರಜತೋತ್ಸವ ಕೇಂದ್ರ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಲಾಯಿತು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಾಲಯ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರ ಜಿಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡಿನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ದಿನಾಂಕ: ೨೫ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೯೩೨ರಂದು ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಉಸ್ತುವಾರಿಗೆ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಉಪಯೋಗ ಪಡೆಯಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ೧೯೩೨ರ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ತಂದು ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪುರಸಭೆಯ ಇಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ೪ ಜನ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಸದಸ್ಯರು, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹೀಗೆ ೭ ಜನ ಸದಸ್ಯರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.

ಗ್ರಂಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಸದಸ್ಯರಾಗ ಬಯಸುವ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಗರಿಕರು ೩ ತೆರನಾಗಿ ಅಂದರೆ 'ಎ' ವರ್ಗದವರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಚಂದಾ, 'ಬಿ' ವರ್ಗದವರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಎಂಟು ಆಣೆಯ ಚಂದಾ ಮತ್ತು 'ಸಿ' ವರ್ಗದವರು ತ್ರೈಮಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡಾಣೆಯಂತೆ ಚಂದಾ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರವು ಮೈಸೂರು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ, ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಗ್ರಾಮಾಂತರಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.

ಪಂಚಾಯತಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು

೨೦೧೨ರ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೩೨ ಪಂಚಾಯತಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳಿವೆ ಹಾಗೂ ಈ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ೧,೨೦೦ ರಿಂದ ೩೦೦೦ದ ವರೆಗೆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಡಲಾಗಿದೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು ಬೆಳಗ್ಗೆ ೮-೩೦ ರಿಂದ ಅಪರಾಹ್ನ ೧೧-೩೦ರವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಜೆ ೩-೦೦ ಗಂಟೆಯಿಂದ ೬-೦೦ ಗಂಟೆವರೆಗೆ ತೆರೆದಿರುತ್ತದೆ.

ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡೆ

ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಇಲಾಖಾ ಅನುದಾನದಲ್ಲ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು ೨೦೧೨ ರಿಂದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮೆದಕೇರಿನಾಯ್ಕನ ಕೋಟೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲ ರೂ. ೫ ಲಕ್ಷ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ ಮುಕ್ತಾಯ ಹಂತದಲ್ಲಿದೆ. ಹಿರಿಯೂರು ಪಟ್ಟಣದ ಆದಿ ಕರ್ನಾಟಕರ ಕಾಲನಿಯಲ್ಲ ಒಂದು ಕೊಳಚೆ ಪ್ರದೇಶ ಗ್ರಂಥಾಲಯವನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು ಪತ್ರಿಕೆ ಮತ್ತು ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳನ್ನು ತರಿಸಲು ಮಾಹೆಯಾನ ರೂ. ೪೦೦ ಹಣ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಧರ್ಮಪುರ ಮತ್ತು ಮೆದಕೇರಿನಾಯ್ಕನ ಕೋಟೆಗಳಲ್ಲಿನ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳಿಗೆ ತಲಾ ರೂ. ೬೦೦ ರಂತೆ ಹಣ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಕ್ರೀಡೆಗಳು

ಕ್ರೀಡೆ ಸಕಲ ಜೀವರಾಶಿಗಳ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆ. ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ ದನಕರುಗಳು ಚಿನ್ನಾಟವಾಡುತ್ತವೆ. ನಾಯ, ನರಿಗಳು ಫರ್ಲಾಂಗ್ ದೂರ ಓಡೋಡಿ ಆಡುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮನುಷ್ಯಜೀವಿ ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಕ್ರೀಡೆಗಳಲ್ಲ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲ ಗೋಲ, ಗಜ್ಜುಗದಾಟ, ಲಗೋರಿ, ಅಪ್ಪ-ಅಪ್ಪಚಿಯಾಟ, ಮುಟ್ಟಾಟ, ಬುಗುರಿ ಚೆಂಡಿನಾಟ, ಮರಕೋತಿಯಾಟ, ಹಿಟ್ಟುಸೊಪ್ಪಿನಾಟ, ಉಪ್ಪಾರ್ ಪಟ್ಟಿಯಾಟ, ಕುಂಟಾಬಲ್ಲಿಯಾಟ, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಾಲೆ, ಉಯ್ಯಾಲೆ, ಗಂಡು ಉಯ್ಯಾಲೆ, ಎಲೆತರುವಾಟ, ಚೆಂಡಾಟ, ಕೇಗಿನ ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಆಟದಂತೆ ಅಂದಿನ ಚಿನ್ನಿದಾಂಡಿನ ಆಟ ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಕಬಡ್ಡಿ ಮುಂತಾದವು ಹೊರಾಂಗಣ ಕ್ರೀಡೆಗಳಾದರೆ, ಪತ್ತಮಣಿ, ಕವಡೆ ಆಟ, ಬಸವನ ಕಟ್ಟುವಾಟ, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಒಡೆಯುವಾಟ, ಚೌಕಾಬಾರ, ಪಗಡೆಯಾಟ, ಕಟ್ಟಿಮನೆಯಾಟ ಮುಂತಾದವು ಒಳಾಂಗಣ ಕ್ರೀಡೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇನ್ನು ಹಳ್ಳ ಜನರು ತಾವು ಸಾಕಿಕೊಂಡ ಆಡು, ಕುರಿ, ಕೋಳಿ ಮತ್ತು ಹೋರಿಗಳನ್ನು ಪಂದ್ಯಾಟಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾರಿವಾಳ ಸಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದವರು ಊರಿಂದೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪಾರಿವಾಳ ಮರಳಿ ಗೂಡು ಸೇರುವ ಪಂದ್ಯವಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲ ಇಂದು ಕಾಣುವ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕ್ರೀಡೆಗಳು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದವು. ಅದರಲ್ಲೂ ಕ್ರಿಕೆಟನ ಹುಚ್ಚು ಗ್ರಾಮಾಂತರಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲ ವಾಲಬಾಲ್, ಕಾಲ್ಟೆಂಡು (ಫುಟ್‌ಬಾಲ್) ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ಕ್ರೀಡೆಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಹಿರಿಯೂರು ಮಂಜುನಾಥ ಜ್ಯೋತಿ ಇವರು ಸ್ಟ್ರಿಂಟ್ ಓಟದಲ್ಲಿ ಏಷಿಯನ್ ಕ್ರೀಡಾ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಪದಕ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಣಿ (Champion) ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಕಾಮನ್ ವೆಲ್ತ್ ಆಟೋಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ದಶರಥ್ ಹಂಸಭಾವಿ (ಯಳನಾಡು) ಇವರು ಏಷಿಯನ್ ಆಟೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮರಡಿಹಳ್ಳಿ ರಂಗಪ್ಪ ವಾಲಬಾಲ್‌ನ ರಾಜ್ಯ ಟೀಂನ ತಂಡ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಗನ್ನಾಯಕನಹಳ್ಳಿಯ ಎಸ್.ಚೆನ್ನಯ್ಯನವರು ಅಂತರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ವಾಲಬಾಲ್ ಪಂದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಬಹುಮಾನ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ಮರಡಿಹಳ್ಳಿ, ಬುರುಜನರೊಪ್ಪ, ಬಸಪ್ಪನ ಮಾಳಗೆ, ಚಿಕ್ಕಸಿದ್ದಪ್ಪನಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ವಾಲಬಾಲ್ ಆಟಗಾರರು, ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ವಾಲಬಾಲ್ ಪಂದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಬಹುಮಾನ ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಯಳನಾಡು ಅಂಜನಪ್ಪನವರು ೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎತ್ತರ ಜಗಿತದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಫೋಲ್ ವಾಲ್ಟ್ (ಗಳುವಿನೊಂದಿಗೆ ಜಗಿತ)ದಲ್ಲಿ ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದರು. ಇವರು ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಎತ್ತರ ಜಗಿತದಲ್ಲಿ (೧೯೬೦) ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದರು.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅಂದರೆ ೨೦೦೮-೦೯ ರಿಂದ ಪಂಚಾಯತ್ ಯುವ ಕ್ರೀಡಾ ಖೇಲ್ ಅಭಿಯಾನ್ (ಪೈಕಾ) ಯೋಜನೆಯು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿದ್ದು, ಈ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಾ ಬಯಲಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಕ್ರೀಡಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ವಿತರಣೆ, ಕ್ರೀಡಾ ಪಟುಗಳಿಗೆ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನೊದಗಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕ್ರೀಡೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಬಹು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನಾಡು ನಮ್ಮದು. ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದ ಜೊತೆಗೆ ಇತರೆ ಮುಂದುವರಿದ ಸಮಾಜಗಳ ಜನರು ಕೂಡಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರವರ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಮಿಳಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡೇ ಅವರು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಇವರ ಕಲೆ ಬಹುಶಃ ಅವರ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಜನಪದರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ, ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಿಯ ಉಪಕರಣಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಾತ್ಮಕ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮನೆ ಮುಂದೆ ರಂಗವಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಮ್ಮಣ್ಣು ಮುಂತಾದ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ ಬಿಡಿಸುವುದು, ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ವೇಷ, ಭೂಷಣ, ಧಾನ್ಯ ಕೂಡಿಡುವ ವಾಡೇವು, ಮಡಕೆ ಕುಡಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಂಬಾರರು ಚಿತ್ರ ಬಿಡಿಸುವುದು ಮುಂತಾದವು ಗ್ರಾಮೀಣರ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೂ ಉತ್ತಮ ಕಂಠ ಸಿರಿಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಸೋಬಾನೆ ಪದ, ಹನೆಯ ಹಾಡು, ಎತ್ತಪ್ಪ, ಜುಂಜಪ್ಪರ ಕಥನ ಪ್ರಸಂಗ ಮುಂತಾದವು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿವೆ. ಓದು ಬರಹ ಬಾರದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರು ಒಬ್ಬರ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿದ ಹಾಡು, ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ ತನಕ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಸೋಜಿಗವೇ ಸರಿ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಲೆಗಳು

ಯಾವುದೇ ಕಲೆಗೆ ಜೀವನಾನುಭವಗಳೇ ಆಕರ. ಜೀವನಾನುಭವಗಳಿಂದ ಜನಪದ ಕಲಾವಿದರು ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಕೇವಲ ಋಷಿಪಡಿಸುವ ಪ್ರದರ್ಶನ ಅಲ್ಲ. ವಿವಿಧ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿಸುವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಲಯಕ್ಕೆ ವೇಷಭೂಷಣ ಧರಿಸಿ ಗತ್ತಿನಿಂದ ನರ್ತಿಸುವ ಸಂಯೋಜನೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಏಕತಾರಿ, ತಾಳ ಮತ್ತೆ ಠಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತಾ ತತ್ತ ಪದಗಳನ್ನು ತನ್ನೆಯತೆಯಿಂದ ಹಾಡುವ ಭಜನಾ ತಂಡಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದುವು. ಸುಗ್ಗಿಕಾಲ ಮುಗಿದರೆ ಗ್ರಾಮೀಣರಿಗೆ ಅಲ್ಲವಲ್ಲ ಬಿಡುವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೆಳದಿಂಗಳ ಬೆಳಕಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ದೃಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕೋಲಾಟ ಮತ್ತು ಭಜನಾ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವರ ಬದುಕನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸುವ ಸಂದೇಶಗಳರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೋಲಾಟದ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಮತ್ತು ದುರ್ಗದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ತತ್ತ ಪದಗಳ ಮತ್ತು ಕೋಲಾಟದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಯಾವ ಮಹನೀಯರು ರಚಿಸಿರುತ್ತಿದ್ದರೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಪ್ರಸಾರಗೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೂಲಮಠದ ಓಚಯ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮಾನೋಮಿ ಪದಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿ ಸುಗ್ಗಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೈತರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಬಾಯಿಂದ ಮಾನೋಮಿಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಸಿ ರೈತರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಧಾನ್ಯದ ಕಾಣಿಕೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗೊರವಯ್ಯಗಳು, ಚೌಡಿಕೆಯವರು, ಗೊಂದಲಗರು, ದೊಂಬದಾಸರು, ವಾಲಗ ದವರು, ಸೋಮನ ಕುಣಿತ, ಜೋಗತೇರು, ಕೌಲೇಬಸವ, ಕೋತಿಯಾಟದವರು, ಕರಡಿ ಕುಣಿತದವರು, ಹುಲವೇಷದವರು, ಮರಗಾಲು ಕುಣಿತದವರು ಮುಂತಾದ ಕಲೆಗಳ ಕಲಾಕಾರರು ಈಗ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಕಾರರು

ಮಾಧವ ಕವಿ

ಕಲಾಕಾರರಂತೆಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯಕಾರರು ತಮ್ಮ ಜೀವನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಕ್ಷರ ಅಂದರೆ ಕ್ಷಯ ಇಲ್ಲದ್ದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೦ರಲ್ಲಿ ಮಾಧವಕವಿ, 'ಮಾಧವಾಲಂಕಾರ' ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈತ ತನ್ನ ತಂದೆ ದೇವರಸ, ತಾನು ಕಾವ್ಯ ಪರಿಣತನೆಂದೂ ಹಿರಿಯೂರ ದೊರೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

'ಮಾಧವಾಲಂಕಾರ' ದಂಡಿಕವಿಯ 'ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶ'ದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದ. 'ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶ'ವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸಿರುವುದು ಈ ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಈ ಕೃತಿ ಕನ್ನಡದ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಚನೆಯಂತೆ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಣೆಗೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಬೊಬ್ಬರು ರಂಗ

ಶ್ರೀ.ಶ. ೧೭೦೦ ರಲ್ಲಿದ್ದ ಕವಿ ಈತ. 'ಅಂಚಿಕಾ ವಿಜಯ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 'ಪರಶುರಾಮ ರಾಮಾಯಣ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಘನಪುರಿಯ (ಹಿರಿಯೂರು) ಕರಣಿಕಾಗ್ರಣಿ ರಂಗ ಮತ್ತು ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ರುಕ್ಮಿಣಿಯರ ಮಗ, ಈತ. ಬೊಬ್ಬರಿನ ರಂಗನಾಥ ಇವನ ಕುಲದೈವ. ಪೂರ್ವ ಕವಿಗಳಾದ ಕುಮಾರ ವ್ಯಾಸ, ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀಶರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈತನ 'ಅಂಚಿಕಾ ವಿಜಯ'ದಲ್ಲ ೪೩ ಸಂಧಿಗಳೂ, ೩,೦೫೧ ಪದ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಆದಿಶಕ್ತಿದೇವಿ ರಕ್ತಬೀಜಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಕಥೆ ಮತ್ತು 'ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಚರಿತ್ರೆ' ಇವು ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಮಹಿಷಾಸುರ ಯುದ್ಧ, ಬಲಾಸುರ, ದೇವೇಂದ್ರರ ಯುದ್ಧ, ಗಜಾಸುರ ವಧೆ, ವೀರಭದ್ರ-ಕರಾಳಮುಖರ ಯುದ್ಧ, ಶುಂಭ, ನಿಶುಂಭರ ಯುದ್ಧ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನಾ ಚಾತುರ್ಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಪರಶುರಾಮ ರಾಮಾಯಣ'ದಲ್ಲ ೮೩ ಸಂಧಿಗಳು, ೧,೫೪೩ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಮಾರ ವ್ಯಾಸನ ಅನುಕರಣೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆಯನ್ನು ಭಾವ ಲಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಣಿಸಬಲ್ಲ ಉತ್ತಮ ಪ್ರತಿಭೆ ಇವನಿರುವುದು ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತಿಗಳು

ಮ. ಶ್ರೀಧರಮೂರ್ತಿ

ಮರಡಿಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀಧರಮೂರ್ತಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಯಾಗಿದ್ದವರು. ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನನ ಕಾಮ ಸೂತ್ರ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಪಿ.ಆರ್. ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ

ಹರತಿಕೋಟೆ ಗ್ರಾಮದವರು ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಕಾರರು. 'ಹೋರಾಟಗಾರ ಕೆ. ಕೆಂಚಪ್ಪ' ಮತ್ತು 'ಕಲೆಯ ಆಗರ ಪ್ಯಾರಿಸ್' ಎಂಬ ಕಿರು ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳು ಅನೇಕ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ಹರತಿ ಜ್ಯೋತಿ' ಇವರ ಸಂಸ್ಕರಣ ಗ್ರಂಥ. ಭಾರತದ ನಾನಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಭವ್ಯಪ್ರತೀಕಗಳಾದ ಗುಡಿ, ಗೋಪುರಗಳ ವೈಭವವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಚ್.ಎಂ. ಪರಮೇಶ್ವರ ಹರತಿಕೋಟೆಯವರು, 'ವಿಸುಗುಟ್ಟತು ಬಯಕೆ' ಮತ್ತು ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಮರಡಿಹಳ್ಳ ಪಿ ಸೀತಾರಾಮರೆಡ್ಡಿ (೧೯೦೪-೧೯೬೯)

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಾಗಿದ್ದ ಸೀತಾರಾಮರೆಡ್ಡಿಯವರು ಅಪ್ರತಿಮ ಕಲಾವಿದರಾಗಿದ್ದರು. 'ಚಕ್ರವ್ಯೂಹ', 'ದಾನಶೂರಕರ್ಣ' ಮತ್ತು 'ದುರ್ಯೋವ' ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳು; 'ವಿಜಯನಗರ ಪತನ' ಮತ್ತು 'ರಾಜಾವೀರ ಮದಕರಿ ನಾಯಕ' ಐತಿಹಾಸಿಕಗಳು ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ 'ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ' ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ಹಿಂದಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ರಾಜಾವೀರ ಮದಕರಿ ನಾಯಕ' ೧೦೦೦ಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರೆ, 'ವಿಜಯನಗರ ಪತನ' ೫೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ರೆಡ್ಡಿಯವರು ಬದುಕಿದ್ದಾಗ ಹಾಗೂ ದಿನಾಂಕ ೧೩-೦೯-೧೯೬೯ರಲ್ಲಿ ಮರಣಿಸಿದ ಮೇಲೂ ಅವರ ನಾಟಕಗಳಿಂದ ಜನಪ್ರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರು.

ಹೆಚ್.ವಿ. ವೀರನಾಯ್ಕರು

'ಹರತಿಕೋಟಿಯವರು', 'ಗುಮ್ಮಳ್ಳಿ ಕದನ' ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಹರತಿಸಿರಿ' ಇವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಗೌರವ ಗ್ರಂಥ. ಹರತಿಕೋಟಿಯ ಎಚ್.ವಿ. ವೀರೇಂದ್ರ ಸಿಂಹ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪದ ಪ್ರಕಟಣಾ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಹಲವು ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜಿ.ಎಸ್. ಉಜ್ಜನಪ್ಪ

೧೯೭೪ರಿಂದಲೂ ಪತ್ರಕರ್ತರಾಗಿ, ೧೩ ವರ್ಷ 'ಲೋಕವಾಣಿ' ಕನ್ನಡ ದೈನಿಕ ೧೯೮೪ ರಿಂದ 'ದಿ ಟೈಮ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ' (ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೈನಿಕ) ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಇವರು, ೧) ಸೋಬಾನೆ ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ನೀಲಮ್ಮ ('ಮನದಾಳದ ಕನಸುಗಳು', ರಾಜ್ಯ ಜಾನಪದ ಅಕಾಡೆಮಿ); ೨) ದಾರಿಗೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲ ೩. ಬತ್ತಗಳು (ಕಥಾ ಸಂಕಲನಗಳು); ೪) ಹೆಚ್ಚೆ ಇಟ್ಟಕಡೆ (ಪ್ರವಾಸಾನುಭವಗಳು) ೫) ಎ. ಭೀಮಪ್ಪನಾಯಕ (ಜೀವನಚಿತ್ರಣ) ೬) ಎತ್ತಪ್ಪ (ETTAPPA) (ಅನುವಾದ) ೭) ಬಯಲು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ೮) ಗೌನಳ್ಳೇರು (ಕಾದಂಬರಿ) ಹೀಗೆ ಎಂಟು ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರ 'ಕೆಂಪಕಳ ಬಾದ್ದೂರ' ಕಥೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯ ಬಹುಮಾನ ಸಂದಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಭಾವಗೀತೆ ಗಾಯನ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಹುಮಾನ (೧೯೬೬), ಜಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ರೈತರ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರು ವರ್ಷ (೧೯೯೩ ರಿಂದ ೧೯೯೮) ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ನೀರಾವರಿ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಹೋರಾಟ ಸಮಿತಿಯ ಸಂಚಾಲಕರುಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರು. ಇವರಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ೨೦೦೬ರ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಪ್ರಶಸ್ತಿ' ಸಂದಿದೆ.

ಯಳನಾಡು ಅಂಜನಪ್ಪ

ಇವರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಲೇಖಕ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘಟಕ, ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡಾಪಟುವಾಗಿ ಹೆಸರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರ ಮಿಂಚು (ಕವನ ಸಂಕಲನ), ನೇಣು ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು (ಕಥಾ ಸಂಕಲನ), ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ ವಿಚಾರ (ವಿಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ), ವನಸುಮ ಮತ್ತು ಆಲ್ಬರ್ಟ್ ಐನ್‌ಸ್ಟೀನ್ (ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣ) ಹಗಲು ವೇಷದವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ (ಉಪಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ), ಬೆಳಕಿನೊಂದು ಕಿರಣ (ವಿಮರ್ಶೆ), ಮತ್ತು ಗ್ರಹಣ (ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ) ಹೀಗೆ ಎಂಟು ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೮೨ ರಿಂದ ೧೯೯೩ ರವರೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ೧೯೯೨ ರಿಂದ ೧೯೯೫ ರವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಸದಸ್ಯ ಮತ್ತು ೨೦೧೦ರ ಜಿಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಹದಿನೈದು ವಿವಿಧ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೯೫ ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ (NCERT) ಪುರಸ್ಕಾರ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಚೆ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ

ಡಾ. ಚೆಲ್ಲಪ್ಪ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಎರಡು ವರ್ಷದ ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದಾಗ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಆದಿವಾಲಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದವರು. ಅಣ್ಣಮಲೈ ಮತ್ತು ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ೨೦೦೩ ರ ಮಾರ್ಚ್ ೧೯ ಮತ್ತು ೨೦ ರಂದು ನಡೆದ ಪ್ರಥಮ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ಅವರ 'ದ್ರಾವಿಡ ಸಿರಿ' ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ನಾನೆಂಬೋ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಸ್ವಂತ ಕಥೆ'ಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾನುಯೋಗ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞ ವಚನಗಳು ಮತ್ತು ತಿರುಕ್ಕುರಳ್ ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೇಮದಳ ರಾಮದಾಸ್

ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದ ಹಾಗೂ ಪತ್ರಕರ್ತರು, ಬೆಂಗಳೂರಿನ 'ಪ್ರಜಾವಾಣಿ' ದೈನಿಕದಲ್ಲಿ ನೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದವರು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಮಾರೇನಹಳ್ಳಿ ಟಿ. ಭೀಮಪ್ಪನವರು

ಕುವೆಂಪುರವರ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕೃತಿಯ ಸರಳ ಗದ್ಯಾನುವಾದ, ಸತಿಸತ್ವ ಪರಿಚ್ಛೇ, ಚಿದಾನಂದ ಆಲೆ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ೨೦೧೩ರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ಮಲ್ಲಪ್ಪನಹಳ್ಳಿ ಅಲ್ಲಸಾಬ್

ಇವರು 'ನಲ್ಲುಡಿ ನಿಘಂಟು' ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಿಯಬ್ಬೆ ರಂಗಸ್ವಾಮಿ

'ಹುಲಿಯ ತೊಟ್ಟಲು' ಕಥಾಸಂಕಲನ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಕಣಜನಹಳ್ಳಿ ನಾಗರಾಜ್

ಅವರು ಅಜ್ಞಾತ ಅವಧೂತರು ಕನಕ ವೈಭವ (ನಾಟಕ) ಮತ್ತು ಜೀವಗೀತೆ ಎಂಬ ಕವನ ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಂಕರ ಅದ್ವೈತ ವೇದಾಂತ ಅನ್ವೇಷಕರಾಗಿ ಕಣಜನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ದತ್ತಮಂದಿರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಮಗ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸದಸ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಕಥಾ ಕಾಲಕ್ಷೇಪ ಮತ್ತು ಭಜನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ೨೦೧೪ನೇ ಸಾಲಿನ ೪ನೇ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಕರಿಯಪ್ಪ ಮಾಳಗೆ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಸರ್ಕಾರಿ ಮಾನವಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿರುವ ಇವರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯಗಳು ೧. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಬಂಧ, ೨. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುಂಜ, ೩. ಚಿನ್ನೂಲಾದ್ರಿ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೪ ದಲಿತ ಪದವೀಧರರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ೫. ಅವಧೂತ ಪರಂಪರೆ ೬. ಜಿ.ಕೆ. ಅವರ ವೈಚಾರಿಕ ಲೇಖನಗಳು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗ್ರಾಮ ಚರಿತ್ರೆ ಕೋಶ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಇನ್ನೂ ೨ ಕೃತಿಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅವಧೂತರು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅವಧೂತರು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೆಯೇ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಹೆಚ್.ಟಿ. ಶಂಕರ್ ಮೂರ್ತಿ ಹರಿಯಬ್ಬೆ

ಕಾಲೇಜು ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿರುವ ಶಂಕರಮೂರ್ತಿಯವರು ೧. ಹೆಚ್ಚೆ ಮೂಡದ ಹಾದಿ ೨. ಮುಚ್ಚಿಲದ ಬಿಟ್ಟು (ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳು) ೩. ಶ್ರೀಶೈಲ ಸಾಧನಶ್ರೀ (ಅಭಿನಂದನೆ) ೪. ನಗೆನವಿಲು (ಕಥಾಸಂಕಲನ) ೫. ಪರಿಶುದ್ಧರು (ಆತ್ಮಕಥೆ) ೬. ಸಾಧನೆ (ಕೆ.ಬಿ. ಕೋಶವಾಡರರ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ) ೭. ಶ್ರಮಶ್ರೀ (ಹೆಚ್. ಶಿವಪ್ಪನವರ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ)ಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆ.ಪಿ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ

ಆರಕ್ಷಕ ನಿರೀಕ್ಷಕರಾಗಿರುವ ಹರಿಯಬ್ಬೆಯ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಬೇಗುದಿಯ ಹಾಡು (ಕವನ), ಚಿಕ್ಕರಂಗ ಮತ್ತು ಈಗಲ್‌ಟನ್ (ಕಥೆ) ನೇಪಾಳವೆಂಬ ನೇಪಥ್ಯ (ಪ್ರವಾಸ)ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಿಯಾವುಲ್ಲ ಯಕನಾಡು ಒಂದು ಕವನ ಸಂಕಲನ ಮತ್ತು ನಗೆ ಬರಹಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಗೀತಾ ನಾಗಪ್ಪ ಇವರು 'ಹೆಣ್ಣಿನ ಹಿರಿಮೆ' ಕವನ ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾ.ನಾ. ಮುಕುಂದ ರೆಡ್ಡಿ 'ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ದರ್ಶನ' ಹಾಗೂ 'ಸೆಳೆತ' ಕಥಾ ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಅಂಗಾರಾಧ್ಯ (ಮಲ್ಲಯ್ಯ) ಇವರು ಒಂದು ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಣ್ಣ ಕಥೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಪಾಲು ಕಥೆಗಳು ನಾಡಿನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಹರಿಯಬ್ಬೆ ಕೆಂಚಮ್ಮನವರು 'ಕಂಡ ತುಂಬದ ಮಡಿಲು' ಕವನ ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಕವನ ವಾಚನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಿಯಬ್ಬೆ ಪ್ರೇಂಕುಮಾರ್ 'ಪ್ರಜಾವಾಣಿ' ದೈನಿಕದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಿ. ಇವರು ಸತ್ತವರ ಬದುಕು, ದೇವಕಣಗಿಲೆ ಮತ್ತು ಗಾಂಧಿ ಮೇಷ್ಟ್ರು ಇತರ ಕಥೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಕಥಾ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಿ.ಡಿ. ಚಿತ್ತಣ್ಣ ಕಾಲೇಜು ಅಧ್ಯಾಪಕರು. ಇವರು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನ ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಹರತಿಕೋಟೆ ಹೆಚ್.ವಿ. ವೀರಭದ್ರಯ್ಯನವರು ೨೦೦೯ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿಲ್ಲವಾದರೂ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹಿರಿಯೂರಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆ

೧೯೫೯ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಸಂಘಟಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ನಿರಂಜನ,

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಅ.ನ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಮತ್ತು ತ.ರಾ. ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಮುಂತಾದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೭೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ದಲತ, ಬಂಡಾಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಚಳುವಳಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆದು ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟಮನಿ ಮತ್ತು ನಿರಂಜನ ಇತ್ಯಾದಿ ಒಂದು ಬಣವಾದರೆ, ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಬೀಚಿ ಮತ್ತು ತ.ರಾ.ಸು. ಇನ್ನೊಂದು ಬಣವಾದರು. ಇದು ಇಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆ.

ಮತ್ತೆ ೧೯೭೯ರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿನದ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಜರುಗಿತು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಹಾ.ಮಾ.ನಾಯಕರು ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ನಾಡಿನ ಅನೇಕ ಹಿರಿ-ಕಿರಿಯ ಲೇಖಕರು ಡಾ|| ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಕಾಳೇಗೌಡ ನಾಗವಾರ, ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ, ಡಾ|| ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ, ಚಂಪಾ ಮುಂತಾದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ದಲತ ಲೇಖಕರಾಗಿದ್ದ ಬಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರವರು ದಲತ ಸಂಘರ್ಷ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಚಳುವಳಿ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣರಾದರು.

೧೯೫೯ ರಿಂದಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲು ಎಂ.ಎಸ್. ಅವಧಾನಿ, ಯಳನಾಡು ಅಂಜನಪ್ಪ, ಕಲ್ಲಯ್ಯನವರ ಮಗ ರಾಜಶೇಖರ್, ಎಚ್.ವಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ಎಸ್. ವಿರುಪಣ್ಣ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯೂರು ವಿಶ್ವ ಮುಂತಾದವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಶಿಲ್ಪಗಳು

ಜಂಪಣ್ಣನಾಯ್ಕನಕೋಟೆಯ ಬಗರಾಜಾಚಾರ್ ಶಿಲ್ಪ ಕಲೆಗೆ ಹೆಸರಾದವರು. ಇವರು ಗುಡಿ, ಗೋಪುರ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಕೃತಿ ರಚನೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಿಮೆಂಟ್ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವವರಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದ ಜನ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪಶು ಸಂಗೋಪನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿರುವವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಗೊಲ್ಲರ ಹಟ್ಟಿ, ಮಾದಿಗರಹಟ್ಟಿ, ವಡ್ಡರಹಟ್ಟಿ, ಉಪ್ಪಾರಹಟ್ಟಿ ಹೀಗೆ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಾಸಿಸುವ ಇವರು ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸೋಬಾನೆ ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಡದೇ ಲಗ್ನಗಳೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಭಜನಾ ತಂಡಗಳು ತತ್ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ತ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೋಲಾಟದ ಪದಗಳು, ಗಣಿಪದಗಳು, ಸೋಮನಕುಣಿತ, ಗೊರವರ ಕುಣಿತ ಮುಂತಾದ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ಇನ್ನೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ಬದರೆಕೆರೆ ಗೊಲ್ಲರಹಳ್ಳಿಯ ತೋಪಮ್ಮಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೇ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಜಾನಪದ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಂದಿದೆ. ಹರತಿಕೋಟೆ ಹೆಂಜಮ್ಮ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಾರ್ತಿ.

ಯಳನಾಡು ಕಿಳ್ಳೇಕೃಷ್ಣಾತರ ಮಾರಕ್ಕಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಜಾನಪದ ಅಕಾಡೆಮಿಯಿಂದ ಪುರಸ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬದರೆಕೆರೆ ಗೊಲ್ಲರ ತೋಪಮ್ಮ, ಗೌನಹಳ್ಳಿಯ ಕಮ್ಮಾರರ ಈರದಿಮ್ಮಕ್ಕ, ರಂಗೇನಹಳ್ಳಿಯ ಪುಟ್ಟಮ್ಮ, ಬೋವಿ ಪುಟ್ಟಮ್ಮ, ವಡ್ಡೆರ ತಿಮ್ಮಕ್ಕ, ಸೋಬಾನೆ ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ನೀಲಮ್ಮ ಮುಂತಾದವರು ಜಾನಪದ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಿಯಬ್ಬೆ ಜಿ.ಡಿ. ತಿಮ್ಮಯ್ಯ ಒಬ್ಬ ಅಭಿಜಾತ ಕಲಾವಿದರು. ಲಾವಣಿ, ಪದ್ಯ ರಚನೆ ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಟಕ ಕಲೆ

ಸುಗ್ಗಿಕಾಲ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿ, ಹಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಮರುಜೀವ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. 'ದೇವಿ ಮಹಾತ್ಮೆ'ಯ ಬಯಲಾಟದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡದ ಹಳ್ಳಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಜೊತೆಗೆ ಕರಿಭಂಟನ ಕಥೆ, ಮೈಲಾರಲಿಂಗನ ನಾಟಕ (ಮಣಿ ಮಲ್ಲಾಸುರರ ವಧೆ), ಇವು ತಪ್ಪದೇ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡು ಹಳ್ಳಿಯ ಪ್ರತಿಭೆಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕಗಳಾದ ಸದಾರಮೆ, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಗುಬ್ಬಿ ಕಂಪನಿಯ ಯಶಸ್ವೀ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮೆ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಟಕಗಳು ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡಿವೆ.

ಕಲಾವಿದರು

ಬಯಲಾಟ ಕಲಿಸುವ ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ ನುಡಿಸುವ ಮಾಸ್ತರುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಟಕುರ್ಕೆ ತಿಮ್ಮಾಬೋವಿ, ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಮೇಷ್ಟ್ರು, ಆಲೂರು ಪುಟ್ಟಾಚಾರ್, ಡಕಣಾಚಾರ್ ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ ಹನುಮಂತಾಚಾರ್ ಖ್ಯಾತರು. ಎಚ್.ಟಿ. ವಿಮಲಾಕ್ಷಿ, ಎಸ್. ನಗೀನ ರಾವ್, ಎಂ. ಭಾಗ್ಯಶ್ರೀ, ಅನುಪಮ, ಪಿ. ಭುವನೇಶ್ವರಿ, ಆರ್.ಜಿ. ನಿರ್ಮಲ, ಎಸ್. ಅಮೀರ್‌ಖಾನ್, ಜಿ.ಎಚ್. ವಿಜಯಕುಮಾರಿ, ಆರ್. ಭಾವನಿ, ವಿ.ಎಂ. ಹನುಮಂತಯ್ಯ, ಎಚ್. ರಾಮಲಿಂಗಪ್ಪ, ವಿ. ಮಮತಾಕ್ಷಿ, ಪಟೇಲ್ ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ,

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಕೆ.ಎಂ. ಶಿವು, ಯಶೋದಮ್ಮ, ಮಲ್ಲಪ್ಪನಹಳ್ಳಿ ಮಹಲಂಗಯ್ಯ, ವಿ. ಜಯರಾಂ, ಗೋವಿಂದರಾಜು, ಪಿ. ತಿಮ್ಮಯ್ಯ, ಬಿ.ಓ. ಧನಂಜಯ, ಮುಂತಾದವರು ವೃತ್ತಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಕಲಾವಿದರು, ಯಶೋಧರ, ಬಿ.ವಿ. ಮಾಧವ, ಜಿ. ಧನಂಜಯಕುಮಾರ್, ಎಚ್.ಆರ್. ಕಣ್ಣಪ್ಪ, ಎಂ.ಎನ್. ಶ್ರೀಪತಿ, ಎಚ್.ಡಿ. ನಾಗರಾಜ್, ವಿ.ಎಚ್. ರಾಜು, ಕೆ. ಓಬಳ್ಳಯ್ಯ, ಕೆ. ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ, ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಹೆಚ್.ಸಿ. ದಿವುಶಂಕರ್, ಆರ್.ಎಲ್. ಶಿವಣ್ಣ, ಬಿ. ನಾಗರಾಜು, ಮುಂತಾದವರು ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಕಲಾವಿದರು.

ಮಲ್ಲಪ್ಪನಹಳ್ಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಪ್ಪ, ವಿ.ಎಲ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲೇ ಹೆಸರು ಮಾಡಿದವರು ಹಿರಿಯೂರು ತಪ್ಪಮ್ಮರ ಮಗಳು ಜಯಮ್ಮ ಅನೇಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಂಗವಾಗಿರುವ ಪತ್ರಿಕಾರಂಗ ಈಗ ಒಂದು ಉದ್ಯಮವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲ ಬಹುಪಾಲು ಪತ್ರಕರ್ತರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಜನಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪತ್ರಕರ್ತರು ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಯಾತನೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನವರಾದ ಜಿ.ಎನ್. ಉಜ್ಜನಪ್ಪನವರನ್ನು ಆಂತರಿಕ ಭದ್ರತೆ ಪಾಲನೆ ಕಾಯ್ದೆ (Maintenance of Internal Security Act) ಯನ್ವಯ ಬಂಧಿಸುವ ಕುತಂತ್ರ ನಡೆದು ಸೆ.ಎಚ್. ರಂಗನಾಥರ ವಿವೇಕದ ಹಿತವಚನದಿಂದ ರದ್ದಾಗಿತ್ತು.

ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದ 'ತಾಯಿನಾಡು' ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಏಜೆಂಟರು ಮತ್ತು ಬಾತ್ಮೀದಾರರಾಗಿದ್ದ ಆರ್. ರುದ್ರಯ್ಯ ಮುಂದೆ 'ಪ್ರಜಾವಾಣಿ' ಬಾತ್ಮೀದಾರರಾದರು, ದಿನಾಂಕ: ೩೧-೧೨-೨೦೧೨ರಲ್ಲಿ ಜೆಟ್ಟಂಗಿರಾಮಯ್ಯ, ಕೆ.ಆರ್. ವೆಂಕಟೇಶ್, ವಿಶ್ವನಾಥರಾವ್, ಎನ್.ಎಲ್. ಬಸವರಾಜ್, ಎಂ.ಜಿ. ರಂಗಸ್ವಾಮಿ, ಸಿ. ಹೆಂಚಾರಪ್ಪ, ಎಸ್. ಮಠದ್, ಕಿರಣ್ ಮಿರಜಕರ್, ಆಲೂರು ಹನುಮಂತರಾಯಪ್ಪ, ಸಿದ್ದೇಶ್ ಕುಮಾರ್, ಎಚ್. ವೀರಣ್ಣ ಖಂಡೇನಹಳ್ಳಿ ಬಸವರಾಜ್, ರುದ್ರಣ್ಣ ಹರ್ತಿಕೋಟೆ, ಮಂಜುನಾಥ್ ಯಳನಾಡು, ಚಿಕ್ಕೇಗೌಡ, ರಘು ಅಪಾರ ಮತ್ತು ಹರಿ ಮುಂತಾದವರು ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಬಾತ್ಮೀದಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

೧೯೭೭ ರಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆ ಸೇವೆಗಳ ಇಲಾಖೆಯೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ೧೯೭೭ರಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೇವೆಗಳ ಇಲಾಖೆಯೆಂದು ಪುನರ್ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆಯು ರಾಜ್ಯದ ಜನತೆಗೆ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಕೆಳಕಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ೧) ಕನಿಷ್ಠಾವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಯೋಜನೆಯ ಅಂಶವಾದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯ ಯೋಜನೆ, ೨) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯ ಅಭಿಯಾನ, ೩) ಕುಷ್ಠರೋಗ ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ೪) ಪರಿಷ್ಕೃತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕ್ಷಯರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ೫) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಂಧತ್ವ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ೬) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರೋಗವಾಹಕ ಸೊಳ್ಳೆಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ೭) ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, ೮) ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಣೆ ಅಂದರೆ ರೋಗಗಳನ್ನು ವಾಸಿಮಾಡುವ, ತಡೆಗಟ್ಟುವುದನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಮತ್ತು ರೋಗಗಳಿಗೆ ಪುನರ್ ವಸತಿ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, ೯) ದ್ವಿತೀಯ ಮತ್ತು ತೃತೀಯ ಹಂತದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಶೇಷ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, ೧೦) ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವುದು, ೧೧) ಪ್ರಯೋಗಾಲಯಗಳ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, ೧೨) ಮಾಹಿತಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕದ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದು, ೧೩) ಆರೋಗ್ಯ ಕಾಯ್ದೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವುದು, ೧೪) ಶಾಲಾ ಆರೋಗ್ಯ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು. ೧೫) ಪರಿಸರ ನೈರ್ಮಲ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು, ೧೬) ಗುಣಮಟ್ಟದ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ನೀಡುವುದು, ೧೭) ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರಸೇವನೆ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವುದು, ೧೮) ಇತರೆ ಇಲಾಖೆಗಳ ಜೊತೆ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು, ೧೯) ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ವೈದ್ಯರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅರೆ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಿಗೆ ಅವರ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಕುಶಲತೆಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ೨೦) ಸಮಾಜವು ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೂ ಬಾಹ್ಯ ನೆರವಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಆರೋಗ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣಾ ಯೋಜನೆ.

ಈ ಇಲಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಹಾಗೂ ಯೋಜನೆಯ ವಿಭಾಗಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ಆಯುಕ್ತರು, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೇವೆಗಳು ಇವರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ನಿರ್ದೇಶಕರು ನೆರವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ರಾಜ್ಯದ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಆರೋಗ್ಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ತರಬೇತಿ ಕೊಡುವ ಬಗ್ಗೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ಮೌಲ್ಯ ಮಾಪನ ಮಾಡಲು ನೆರವಾಗುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯ ಅಭಿಯಾನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅಭಿಯಾನ ನಿರ್ದೇಶಕರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಪರ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಯೋಜನಾ ನಿರ್ದೇಶಕರು (ಆರ್.ಸಿ.ಹೆಚ್), ಸಹ ನಿರ್ದೇಶಕರುಗಳು ಹಾಗೂ ಉಪ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೇವೆಗಳು ಇವರಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆಡಳಿತ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮುಖ್ಯ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಹಣಕಾಸಿನ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮುಖ್ಯ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಸಲಹೆಗಾರರು ಹಾಗೂ ಕಾನೂನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಜಾಗೃತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಜಿಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನೆರವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸಕರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳ ವೈದ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಎಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಿರಿಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು (ಮಹಿಳಾ ಮತ್ತು ಪುರುಷರು) ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉಪ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರ : ಇವುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯ ೧) ವೈದ್ಯಕೀಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡುವುದು, ೨) ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ, ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರ ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ಚುಚ್ಚುಮದ್ದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ೩) ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು, ೪) ಶಾಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಗಳು, ೫) ಪರಿಸರ ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ೬) ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳ ದಾಖಲಾತಿ, ೭) ಆರೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರ ಕನಿಷ್ಠ ೬ ಹಾಸಿಗೆಗಳ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆ ಅದರಲ್ಲೂ ತಜ್ಞರ ಸೇವೆ ಸಿಗಲು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ದರ್ಜೆಗೇರಿಸಿ ಸಮುದಾಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇವುಗಳು ೩೦-೫೦ ಹಾಸಿಗೆಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸಕರು, ತಜ್ಞ ಮೆಡಿಸಿನ್ ವೈದ್ಯರು, ನೇತ್ರ ತಜ್ಞರು, ಮಕ್ಕಳ ತಜ್ಞರು, ಸ್ತ್ರೀರೋಗ ತಜ್ಞರ ಸೇವೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕ್ಷ-ಕಿರಣ ಘಟಕವೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವೀಡನ್ ಅಂತರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ನೆರವಿನಿಂದ ೧೯೭೩-೧೯೮೦ ರವರೆಗೆ ಭಾರತ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಯೋಜನೆ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಭಾಗದ ಇತರೆ ಐದು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವಾ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಗೆ ರೂ. ೧೧.೨೭ ಕೋಟಿಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ಮಾಣ, ವಸತಿ ನಿರ್ಮಾಣ, ಉಪಕರಣಗಳು ಹಾಗೂ ಕಿರಿಯ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯ ಮಹಿಳಾ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರುಗಳಿಗೆ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆ ಬಗ್ಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅ) ರಾಜ್ಯವಲಯದ ನೆರವಿನಿಂದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದ ಅಸ್ವತೃಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಉನ್ನತೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳ ನೂತನ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ ಆ) ೧೦, ೧೧, ೧೨ ಮತ್ತು ೧೩ನೇ ಹಣಕಾಸು ಯೋಜನೆ (RIDF) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಟ್ರಾಮಾಕೇರ್ ಸೆಂಟರ್‌ಗಳು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದ ಅಸ್ವತೃಗಳ ಕಟ್ಟಡ ಹಾಗೂ ನವೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ನೆರವು. ಇ) ಕರ್ನಾಟಕ ಆರೋಗ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸುಧಾರಣಾ ಯೋಜನೆ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಉನ್ನತೀಕರಣ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಉಪಕೇಂದ್ರಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ನೆರವು. ಈ) ೨೦೦೫ರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯ ಅಭಿಯಾನವು ತುಮಕೂರು ಸೇರಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ.

ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳು ಹಾಗೂ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳು ಹರಡದಂತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ನಿಯಂತ್ರಣ ಹಾಗೂ ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಿವೆ. ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀರಿನಿಂದ ಬರುವ ರೋಗಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಮೂಲಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಜ್ವೀಕರಣ ಪೌಡರ್ ಮೂಲಕ ಶುದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಜನತೆಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕ್ಲೋರಿವೇಷನ್ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಜಾತ್ರೆಗಳ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ರೋಗಗಳು ಹರಡದಂತೆ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಆರೋಗ್ಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಆ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರೋಗವಾಹಕ ಆಶ್ರಿತ ರೋಗಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ: ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರೋಗವಾಹಕ ಆಶ್ರಿತ ರೋಗಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ರೋಗವಾಹಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ಹರಡುವ ಕಾಯಿಲೆಗಳಾದ ಮಲೇರಿಯಾ, ಮೆದುಳುಜ್ವರ (ಜಪಾನೀಸ್ ಎನ್ಸೆಫಲೈಟಿಸ್), ಡೆಂಗ್ಯೂಜ್ವರ ಮತ್ತು ಚಿಕೂನ್ ಗುನ್ಯ ರೋಗಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ನ್ಯಾಷನಲ್ ಹೆಲ್ತ್ ಪಾಲಿಸಿ ೨೦೦೨ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳಂತೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ೧) ಮಲೇರಿಯಾ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೀಟಜನ್ಯ ರೋಗಗಳ ಮರಣವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಗುರಿ ಹೊಂದುವುದು, ೨) ಆನೆಕಾಲುರೋಗ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೊಳಿಸುವುದು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ೧. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗ ನಿರೋಧ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ೨. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಫೈಲೇರಿಯಾ ರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ೩. ಜಪಾನೀಸ್ ಎನ್ಸೆಫಲೈಟಿಸ್ (ಮೆದುಳುಜ್ವರ), ೪. ಡೆಂಗೀ ಜ್ವರ ೫. ಚಿಕೂನ್ ಗುನ್ಯ ರೋಗಗಳು ಬರುತ್ತವೆ.

ಬಹು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರು, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ ಮಾಡುವವರಿಂದ ಜನ ತಮ್ಮ ರೋಗ ರುಜಿನಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಣ್ಣು, ವ್ರಣ ಮತ್ತು ತಲೆಶಾಲೆ ಮುಂತಾದವುಕ್ಕೆ ಪಂಚಲೋಹದ ಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕರಲು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪಗೆ ಕಾಯಿಸಿ ಹುಣ್ಣಿನ ಸುತ್ತ ಬರೆ ಇಟ್ಟು ಅನಂತರ ಕರೆಮೂತಿ ಎಲೆಗೆ ಎಳ್ಳೆಣ್ಣೆ ಸವರಿ ದೀಪದ ಕುಡಿಯಿಂದ ಬಿಸಿಮಾಡಿ ಹುಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಆ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿ ಶುದ್ಧ ಒಣ ಬಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟಿ ಹುಣ್ಣು ವಾಸಿ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತಿತರ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲತ್ತು.

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಗೊಂಬೆಕಾರ ಬನಪ್ಪಯ್ಯ ಅನ್ನುವವರು ಪ್ರತಿ ಗುರುವಾರ ಇಂತಹ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಿ ರಾಗಿ ಗಂಜಿ ಅಥವಾ ಅಚ್ಚರಾಗಿ ಮುದ್ದೆ ಆಕಳ ಹಾಲಿನಿಂದಾದ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಪಥ್ಯವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಂದ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲ ಗೊತ್ತಿರದಿದ್ದ (ಈಗಿನ) ಕ್ಯಾನ್ಸರ್‌ನಂಥ ಹುಣ್ಣುಗಳು ವಾಸಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವೆಂದು ಹಿರಿಯರು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ದನಕರು, ಕುರಿ, ಮೇಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೂ ಗಿಡಗಳ ಸೊಪ್ಪು ಬೇರುಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗಿನ ಟೈಫಾಯಿಡ್ ರೋಗವನ್ನು ರೇಸಿಮೆ ಖಾಯಿಲೆ ಎಂದೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಬೇವಿನ ಮರದ ತೊಗಟೆಯ ಒಳನಾರನ್ನು ತಾಮ್ರದ ಬಟ್ಟಲು ಅಥವಾ ಪಾತ್ರೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನಸಿ, ಹೊಲಗಲಸದ ಕಬ್ಬಣದ ಕುರ್ಚಿಯನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಸಿ, ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನೆನಸಿದ್ದ ಬೇವಿನ ನಾರಿನ ಕಷಾಯದಲ್ಲ ಅದ್ದಿ ಕುದಿಸಿ ತಣ್ಣಗಾದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತು. ದನ ಕರುಗಳಿಗೆ ಹುಳು ಮುಟ್ಟಿದ್ದರೆ (ವಿಷದ ಹಾವು ಇತ್ಯಾದಿ ಕಚ್ಚಿದ್ದರೆ) ಅದಕ್ಕೂ ಗಿಡ ಮೂಲಕೆಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ದುರಾದ್ಯಷ್ಟವಶಾತ್ ಹಳ್ಳಿಗರು ಈ ಜ್ಞಾನ ಭಂಡಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸದೆ ಇಂದು ಜನಮಾನಸದಿಂದ ಕಾಣದಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಕಾಯಿಲೆಗಳನ್ನು ಬಾಲಗ್ರಹ ಪೀಡೆ ಎಂದು ತಾಮ್ರದ ತಗಡಿನ ಅಂತ್ರ, ಮಂತ್ರ ಮಾಡಿ ತಾಯಿತವನ್ನು ಕೊರಳಿಗೆ ಅಥವಾ ರಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ವಿಭೂತಿ ಮಂತ್ರಿಸುವುದು, ರೋಗ ಪೀಡಿತರನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ವಾರ ಇರಿಸುವುದು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇವಿನ ಮರದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದರೆ ಕಾಯಿಲೆ ಅರ್ಧವಾಸಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂತಲೂ ಹಳ್ಳಿಗರು ನಂಬಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಕೀಲು ನೋವು, ಬೆನ್ನುಹುರಿ ನೋವು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ನವಿಲು ತುಪ್ಪ, ಉಡದ ಎಣ್ಣೆ, ಹುಣಿಸೆಹಣ್ಣು ಬೆಲ್ಲದ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟುವ ಪದ್ಧತಿ ಈಗಲೂ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಿಡುಬು ರೋಗ ತಡೆಗೆ ಲಸಿಕೆ ಹಾಕುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿತ್ತು. ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಳಿಕ ವಿದೇಶೀ ಅಲೋಪತಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪದ್ಧತಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯ ಚುಚ್ಚು ಮದ್ದು ಕೊಡುವುದು ಚಾಲ್ತಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಮೊದಲು ಜನ ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು ಪಡೆಯಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದವರು ಕ್ರಮೇಣ ಬಲು ಬೇಗ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲ ೨ ವಾರ್ಡು ಮತ್ತು ಪ್ರಸೂತಿ ಸೌಲಭ್ಯದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ದಿನಾಂಕ: ೮-೮-೧೯೫೧ ರಂದು ಶಂಕುಸ್ಥಾಪನೆ ನೆರವೇರಿಸಿ ದಿನಾಂಕ: ೫-೫-೧೯೫೨ ರಂದು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜನರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ೨೦೧೫-೧೬ ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೦೦ ಹಾಸಿಗೆಗಳ ೨೪ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು, ೨೧ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಮತ್ತು ೨ ಸಮುದಾಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಿವೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ೩೨ ವೈದ್ಯರುಗಳು ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣ ದಾಖಲೆ

ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳ ದಾಖಲಾತಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಊರ ಪಟೇಲರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ತಿಂಗಳಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾನುಭೋಗರ ಮೂಲಕ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಛೇರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗರು ದಾಖಲು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಸಭೆಯವರು ದಾಖಲು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೨ ರ ಜನವರಿಯಿಂದ ಡಿಸೆಂಬರ್ ವರೆಗೆ ೩,೩೧೨ ಮಕ್ಕಳು ಜನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೪೨ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ೨೮೪ ವಯಸ್ಕರು ಹಾಗೂ ೪ ಜನ ತಾಯಂದಿರು ಮರಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಲೇಖನ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ದಿಂಡಾವರ, ಧರ್ಮಪುರ, ಯಳನಾಡು, ದೊಡ್ಡಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೈರ್ಮಲ್ಯದಿಂದ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಮಲೇರಿಯಾ ಪೀಡಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೊಳ್ಳೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಿಂದ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇದು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ೨೦೧೨ರಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೮೪,೭೦೩ ರೋಗಿಗಳ ರಕ್ತ ಲೇಪನ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ೫ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಪಾಸಿಟಿವ್ ಆಗಿರುವುದು ಪತ್ತೆಯಾಗಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಹಿರಿಯೂರು ಪಟ್ಟಣ, ಗೌನಹಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ೩೪ ಡೆಂಗ್ಯೂ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು, ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಯಾವುದೇ ಸಾವು ಸಂಭವಿಸಿಲ್ಲ.

ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಬಾಹುಳ್ಯದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರ ಆರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೨ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೧,೭೫೫ ಜನ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಲೆಪರೋಸ್ಮೊಪಿಕ್ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮೂಲಕ ಜನನ ನಿಯಂತ್ರಣ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ೨೨೦ ಟ್ಯುಬೆಕ್ಟಮಿ ಮತ್ತು ೭ ಜನ ಪುರುಷರಿಗೆ ವ್ಯಾಸೆಕ್ಟಮಿ ಸಂತಾನ ಹರಣ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಗರ್ಭಿಣಿಯರು ಮತ್ತು ಬಾಣಂತಿಯರಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹಾಗೂ ಆರೋಗ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೂಸುಗಳು ಹಾಗೂ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರೋಗ ನಿರೋಧಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡುವ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ತಾಯಂದಿರ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ವರ್ಧಿಸಿದೆ.

೨೦೧೫-೧೬ ರಂತೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೪,೯೧೨ ಜನರಿಗೆ ಡಿಪಿಟ ಲಸಿಕೆ, ಇದೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ (೮,೦೮೭) ಜನರಿಗೆ ಪೋಲಿಯೋ ಹನಿ ನೀಡಿಕೆ, ೯,೦೭೮ ಜನರಿಗೆ ಬಿಸಿ.ಜಿ, ೭,೯೦೫ ಜನರಿಗೆ ದಡಾರ ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು ಮತ್ತು ೭,೯೧೭ ಜನರಿಗೆ ಟಿ.ಟಿ ಮತ್ತು ೭,೧೧೨ ಜನರಿಗೆ ಹೆಪಟೈಟಿಸ್ 'ಬಿ' ಔಷಧಿಯನ್ನು ೨೦೧೨ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಜನನಿ ಸುರಕ್ಷಾ ಯೋಜನೆ

ಗರ್ಭಿಣಿಯ ಆರೋಗ್ಯ ತಪಾಸಣೆ ಮತ್ತು ಸುರಕ್ಷಿತ ಹೆರಿಗೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿ ಆದಷ್ಟು ಹೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಿ ಅವರಿಗೆ, ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲೇ ಮಗುವಿನ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿಸುವ ಸದುದ್ದೇಶದ ಯೋಜನೆ ಇದಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ ರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಜನನಿ ಸುರಕ್ಷಾ ಯೋಜನೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ೨,೮೨೮ ಫಲಾನುಭವಿಗಳು ಹಾಗೂ ಈ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ೧೯ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ೯೮೮ ಮಡಿಲು ಕಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ೩,೩೭೭ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿಟಮಿನ್ 'ಎ' ಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ೨,೦೯೫ ತಾಯಂದಿರಿಗೆ ಟಿ.ಟಿ. ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು ಮತ್ತು ೧೩೫ ತಾಯಂದಿರಿಗೆ ಟಿ.ಟಿ. ಬೂಸ್ಟರ್ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಜನನಿ ಸುರಕ್ಷಾ ಯೋಜನೆ: ಇದು ಬಡತನ ರೇಖೆಗಿಂತ ಕೆಳಗಿರುವ ಕುಟುಂಬಗಳ ಹಾಗೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಕುಟುಂಬಗಳ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಮರಣವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಲು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ಯೋಜನೆ. ಇದರ ಫಲಾನುಭವಿಗಳು: ೧) ಬಿ.ಪಿ.ಎಲ್. ಕುಟುಂಬದ ಹಾಗೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಕುಟುಂಬಗಳ ಗರ್ಭಿಣಿಯರು, ೨)ಅವರುಗಳ ವಯಸ್ಸು ೧೯ ವರ್ಷ ಆಗಿರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಈ ಸೌಲಭ್ಯ ಮೊದಲು ಎರಡು ಸಜೀವ ಜನನಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲು, ೩) ಬಿ.ಪಿ.ಎಲ್ ಕಾರ್ಡ್ ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಅಥವಾ ಅವರ ವಾರ್ಷಿಕ ಕುಟುಂಬದ ಆದಾಯ ರೂ. ೧೭,೦೦೦ ಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಆದಾಯ ಇದೆ ಎಂದು ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರ ನೀಡಬೇಕು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾತೃತ್ವ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯ ಯೋಜನೆ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಹಾಗೂ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನಗದು ಸಹಾಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದು.

ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ವಿವರ	ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಫಲಾನುಭವಿಗಳು	ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ
ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆರಿಗೆಗೆ ಮೊದಲ ಎರಡು ಸಜೀವ ಜನನಕ್ಕೆ (ಪ್ರತಿ ಹೆರಿಗೆಗೆ)	ರೂ.ಗಳು ೫೦೦/-	ರೂ.ಗಳು ೫೦೦/-
ಆರೋಗ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೆರಿಗೆಗೆ ಮೊದಲ ಎರಡು ಸಜೀವ ಜನನಕ್ಕೆ (ಪ್ರತಿ ಹೆರಿಗೆಗೆ)	ರೂ.ಗಳು ೭೦೦/-	ರೂ.ಗಳು ೭೦೦/-
ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಸೇರಿಯನ್ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯಾದಲ್ಲಿ (ಪ್ರತಿ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ)	ರೂ.ಗಳು ೧೫೦೦/-	ರೂ.ಗಳು ೧೫೦೦/-

ಈ ಸೌಲಭ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಗರ್ಭಿಣಿಯರು ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರಲ್ಲಿ ನೊಂದಾಯಿಸಬೇಕು. ಕಡೇ ಪಕ್ಷ ಮೂರು ಬಾರಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಹೆರಿಗೆಗೆ ಮೊದಲು ಎರಡು ಬಾರಿ ಧನುರ್ವಾಯು ಲಸಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣಾಂಶ ಮಾತ್ರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನನೀ ಸುರಕ್ಷಾ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ೩೧/೦೧/೨೦೦೯ ರವರೆಗೆ ೧೪,೩೩೯ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಧನವನ್ನು ವಿತರಿಸಲಾಗಿದೆ. (೪೫೧೮ ಮನೆಹೆರಿಗೆ ಹಾಗೂ ೯೮೨೧ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆರಿಗೆ)

ಮಡಿಲು ಯೋಜನೆ : ಬಡತನ ರೇಪಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಆದಾಯ ಇರುವ ಕುಟುಂಬಗಳ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸುರಕ್ಷಿತ ಹೆರಿಗೆಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಬರಲು ಹಾಗೂ ಇದರಿಂದ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಮರಣ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಮಡಿಲು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಫಲಾನುಭವಿಗಳು ಬಡತನ ರೇಪಿಗಿಂತ ಕೆಳಗಿದ್ದು, ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆರಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡವರು, ಎರಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವವರು, ಉಪಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ನೊಂದಾಯಿಸಿಕೊಂಡ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹಾಗೂ ಬಡತನ ರೇಪಿಗಿಂತ ಕೆಳಗಿದ್ದು ಬಿ.ಪಿ.ಎಲ್ ಕಾರ್ಡ್

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಹೊಂದಿಲ್ಲದವರು ತಹಸೀಲ್ದಾರರಿಂದ ಬಿಪಿಎಲ್ ಸಮಾನಾಂತರವಾದ ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಈ ಸೌಲಭ್ಯ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತ ಬಾಣಂತನಕ್ಕೆ ಹೆರಿಗೆ ನಂತರ ಮೂರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ತಾಯಿ ಮಗುವಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ೧೯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿರುವ ಒಂದು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಿಟ್ ಅನ್ನು ತವರಿನ ಉಡುಗೊರೆ ಎಂದು ತಾಯಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಪ್ರತಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಿಟ್ ಕೆಳಕಂಡ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ: ಸೊಳ್ಳೆಪರದೆ (ತಾಯಿಗೆ), ಜಮಖಾನ (ಮೀಡಿಯಂ ಸೈಜ್), ಬೆಡ್‌ಶೀಟ್ (ಮೀಡಿಯಂ ಸೈಜ್), ತಾಯಿಗೆ ದಪ್ಪನೆ ಹೊದಿಕೆ (ಮೀಡಿಯಂ), ತಾಯಿಗೆ ಸೋಪು, ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆಯುವ ಸಾಬೂನು, ತಾಯಿಗೆ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಬಟ್ಟೆ, ಸ್ಯಾನಿಟರಿ ಪ್ಯಾಡ್ (ಕುಣಿಕೆ ಇರುವ ಚೌಕ ಕಾಟನ್ ಬಟ್ಟೆ), ತಾಯಿಗೆ ಬಾಚಣಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಕೊಬ್ಬರಿ ಎಣ್ಣೆ, ತಾಯಿಗೆ ಟವಲ್, ತಾಯಿಗೆ ಹಲ್ಲುಜ್ಜುವ ಬ್ರಶ್ ಮತ್ತು ಪೇನ್ಟ್, ಮಗುವಿಗೆ ರಬ್ಬರ್ ಶೀಟ್, ಮಗುವಿಗೆ ರಬ್ಬರ್ ಶೀಟ್ ಮೇಲೆ ಬೆಡ್ ಶೀಟ್, ಮಗುವಿಗೆ ಹೊದಿಕೆ, ಮಗುವಿಗೆ ಮೈ ಸಾಬೂನು ಹಾಗೂ ಪೌಡರ್, ಮಗುವಿಗೆ ಡೈಪರ್, ಮಗುವಿಗೆ ಜಬ್ಬ, ಸ್ವೆಟರ್, ಕುಲಾವಿ, ಕಾಲುಚೀಲ, ಒಂದು ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಬ್ಯಾಗ್. (ಕಿಟ್) ಈ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ೨೦೦೭-೨೦೦೮ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸೂತಿ ಆರೈಕೆ ಯೋಜನೆ : ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಹಾಗೂ ಬಡತನ ರೇಖೆಗಿಂತ ಕೆಳಗಿರುವ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶಗಳ ಕೊರತೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿ ಶಿಶು ಮರಣ ಹಾಗೂ ತಾಯಂದಿರ ಮರಣ ಪ್ರಮಾಣ ದರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕುಟುಂಬಗಳ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಲು ಹಣಕಾಸಿನ ನೆರವು ನೀಡುವುದು ಪ್ರಸೂತಿ ಆರೈಕೆ ಯೋಜನೆಯ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಆಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಿರಿಯ ಮಹಿಳಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಹಾಯಕಿಯರಲ್ಲಿ ನೊಂದಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರನೇ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಗರ್ಭ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿಸಿದ ನಂತರ ಮೂರನೇ ಗರ್ಭ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ೧೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಬಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆರಿಗೆಯಾದ ೪೮ ಗಂಟೆಯೊಳಗಾಗಿ ಎರಡನೇ ಬಾರಿ ರೂ.೧,೦೦೦ ಗಳಂತೆ (ಜನನಿ ಸುರಕ್ಷಾ ಯೋಜನೆಯ ಸೌಲಭ್ಯ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ) ಒಟ್ಟು ಎರಡು ಸಾವಿರಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡುವ ಒಂದು ಮಾಹಿತಿ ಪುಸ್ತಕ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿನ ಹಾಗೂ ಬಡತನ ರೇಖೆಗಿಂತ ಕೆಳಗಿರುವ ಕುಟುಂಬದ ಗರ್ಭಿಣಿಯರು ಮಾತ್ರ ಈ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರು, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಗರ್ಭಿಣಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಖಾತೆಯನ್ನು ತೆರೆದಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಮೊದಲನೆ ಎರಡು ಹೆರಿಗೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಸೌಲಭ್ಯ ಲಭ್ಯ. ಕಿರಿಯ ಮಹಿಳಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಹಾಯಕಿಯರು ಫಲಾನುಭವಿಗಳ ಗರ್ಭಿಣಿ ದಾಖಲಾತಿ (ಎ.ಎನ್.ಸಿ.) ಸಂಖ್ಯೆ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಹಾಗೂ ಒಂದನೇ ಅಥವಾ ಎರಡನೇ ಹೆರಿಗೆಯ ಖಚಿತತೆಗಾಗಿ ದಾಖಲೆ ಮಾಡಿ ಸಹಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಿಣಿ ಮತ್ತು ಬಾಣಂತಿಯರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಪೌಷ್ಟಿಕತೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸುವುದು, ಕೂಲ-ನಾಲ ಮಾಡಿ ಬದುಕುವ ಗರ್ಭಿಣಿ ಕೆಲವು ದಿನ ಕೂಲ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಇದ್ದರೂ ಉಪವಾಸವಿರಬಾರದೆಂದು ಹಾಗೂ ತನ್ನೂಲಕ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಶಿಶುಮರಣ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಆಶಯ ಹೊಂದಿದೆ.

ಶಾಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಗಳು : ಶಾಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಗಳು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರದ ಒಂದು ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ೧೯೦೯ ರಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಬರೋಡಾ ನಗರದಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳ ತಪಾಸಣೆ ಆ ವರ್ಷ ನಡೆಯಿತು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ೧೯೭೦ ರಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸಲು ಒಂದು ಶಾಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿತು. ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರದ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಶಾಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಯು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಯಾಗಿದ್ದು, ಕಳೆದ ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ.

ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ವರ್ಷ ಪೂರ್ತಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆರೋಗ್ಯವಂತರನ್ನಾಗಿ ಇರಿಸುವುದೇ ಈ ಸೇವೆಗಳ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಶಾಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಾಗೂ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಂದರಿಂದ ಹತ್ತನೇ ತರಗತಿಯ ಅನುದಾನಿತ/ಅನುದಾನರಹಿತ ವಸತಿ ಶಾಲೆಗಳ ಮಕ್ಕಳ ವೈದ್ಯಕೀಯ ತಪಾಸಣೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯದ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯಂತೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿರುತ್ತದೆ.

೧) ಒಂದನೇ ತರಗತಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಲಸಿಕೆ 'ಡಿ' ಮತ್ತು 'ಬಿ' ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು ಹಾಗೂ ಹತ್ತನೇ ತರಗತಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಎರಡನೇ ಟಿ.ಟಿ.ಚುಚ್ಚುಮದ್ದನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ, ೨) ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಕಾಯಿಲೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಸೌಲಭ್ಯ ಒದಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ, ೩) ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ರಕ್ಷಣೆ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ನುರಿತ ತಜ್ಞರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿ ಸಮೀಪದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ೪) ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆರೋಗ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಸರ ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ಸುರಕ್ಷಿತ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣದಡಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ, ೫) ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಔಷಧಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಎನ್‌ಆರ್‌ಹೆಚ್‌ಎಂ., ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ೨೦೦೮-೦೯ ನೇ ಸಾಲಿನಿಂದ ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲದೇ ಖಾಸಗಿ, ಅನುದಾನಿತ, ಅನುದಾನರಹಿತ ಹಾಗೂ ವಸತಿ ಶಾಲೆಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಸಹ ಈ ವೈದ್ಯಕೀಯ ತಪಾಸಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಔಷಧೋಪಚಾರ ಹಾಗೂ ಯಶಸ್ವಿನಿ ನೆಟ್ ವರ್ಕ್ ಅಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ೧೬೦೦ ರೀತಿಯ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಒದಗಿಸಲಾಗುವುದು.

ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಮರಣಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಯೋಜನೆಗಳು : ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಮರಣ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವುದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯ ಅಭಿಯಾನದ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು:

- (೧) ಜನನಿ ಸುರಕ್ಷಾ ಯೋಜನೆ, (೨) ಮಡಿಲು ಯೋಜನೆ,
(೩) ಪ್ರಸೂತಿ ಆರೈಕೆ ಯೋಜನೆ, (೪) 'ಆಶಾ' ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ.

ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಹತ್ತು ಹಲವು ಪ್ರಚಾರಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳು ಕೃಶಕಾಯರಾಗಿರುವುದು, ರೋಗ ನಿರೋಧಕ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಸರ್ಕಾರವು ೧ನೇ ತರಗತಿಯಿಂದ ೧೦ನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡಿ ಅವರ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ೨೦೧೨ರಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೪೩,೩೧೮ ಮಕ್ಕಳ ತಪಾಸಣಾ ಗುರಿಯನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

೨೦೧೨ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ಕೊನೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ೪೩,೨೫೦ ಮಕ್ಕಳ ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡಿ ಶೇಕಡಾ ೯೯.೮ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ತಪಾಸಣೆಯಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನತೆ ಕಂಡು ಬಂದ ೫,೦೭೮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೬೧೨ ಜನರಿಗೆ ನೇತ್ರ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ಉಚಿತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡಕಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸರ್ಕಾರಿ ಔಷಧ ಕೋಶಿಯಿಂದ ಔಷಧಿ ಸರಬರಾಜಾಗುತ್ತಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳವಾಗಿರುವ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಅಲ್ಟ್ರಾಸೌಂಡ್ ಸ್ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಕೇಂದ್ರವಿದ್ದು, ವಿವಿಧ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಂದ ಕಳಿಸಿದ ರೋಗಿಗಳ ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮತ್ತು ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಸಮಿತಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯ, ಯುನಾನಿ, ಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ಹೋಮಿಯೋಪತಿ ಸೇವೆ

ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಪರಂಪರಾಗತ ನಾಟ ವೈದ್ಯರು ನಾಟ ವೈದ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜನಸೇವೆ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯುರ್ವೇದ, ಯೋಗ ಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಸಿದ್ಧ, ಯುನಾನಿ ಮತ್ತು ಹೋಮಿಯೋ ಔಷಧಿ ನೀಡುವ ವೈದ್ಯರು ಕೂಡಾ ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದರು. ಆಯುರ್ವೇದ ಮತ್ತು ಯೋಗ ಪದ್ಧತಿಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ರೋಗ ವಿಧಾನದ ಜೊತೆಗೆ ಅಡ್ಡ ಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅನೇಕರು ಈ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ಕಾರವು ಆಯುಷ್ ಎಂಬ ವಿಭಾಗವನ್ನು ತೆರೆದು ಆಲೋಪತಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದೇ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಿರಿಯೂರು, ಐಮಂಗಲ, ಬುರುಡುಕುಂಟೆ, ಸೊಂಡೆಕೆರೆ, ಮ್ಯಾಕ್ಲೂರಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಡರ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಸೇವೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ೩ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದಿಂದಲೇ ಔಷಧಿಗಳು ಸರಬರಾಜಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಆರೋಗ್ಯ ಕವಚ

ತುರ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ನೆರವು ನೀಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತುರ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ (Emergency Management and Research Institute [EMRI]) ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಹಯೋಗದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಯಾವುದೇ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ೧೦೮ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಫೋನ್ ಮಾಡಿದ ಕೆಲವೇ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಸೇವೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ವಾಹನ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ತುರ್ತು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಬೇಕಾಗಿರುವವರನ್ನು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಸೂಕ್ತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಾಹಿನಿಯ ಆರೋಗ್ಯ ಶ್ರೀ ಯೋಜನೆ

ಆಫಾತಕಾರಿ ಮತ್ತು ಗಂಭೀರ ಕಾಯಿಲೆಗಳಿಂದ ನರಳುವ ಬಿಪಿಎಲ್ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ವಿಶೇಷ (Super Speciality) ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಂದ ಉಚಿತವಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮತ್ತು ಆರೈಕೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು ಈ ಯೋಜನೆಯ ಉದ್ದೇಶ.

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ಸರ್ಕಾರವು ಸುವರ್ಣ ಆರೋಗ್ಯ ಸುರಕ್ಷಾ ಟ್ರಸ್ಟನ್ನು ನೋಂದಾಯಿಸಿದೆ. ಇದು ತಕ್ಕ ನೀತಿ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅನುಷ್ಠಾನ ಬೆಂಬಲ ಸಂಸ್ಥೆ (Implementing Support Agency [ISA]) ಯೊಂದಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಫಲಾನುಭವಿಗಳು ಬಪಿಎಲ್ ಖಾಯಂ ಪಡಿತರ ಚೀಟಿ ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಜೊತೆಗೆ ಹಸಿರು ಪಡಿತರ ಚೀಟಿ ೨ ಅಕ್ಷಯ ಅನಿಲ ರಹಿತ ಚೀಟಿ ೩, ಅಂತ್ಯೋದಯ ಪಡಿತರ ಚೀಟಿ ಮತ್ತು ೪ ಹಳದಿ ಪಡಿತರ ಚೀಟಿಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದು.

ಈ ವಾಜಪೇಯಿ ಆರೋಗ್ಯ ಶ್ರೀ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಬಿ.ಪಿ.ಎಲ್. ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ರೂ. ೧.೫೦ ಲಕ್ಷದ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಸೌಲಭ್ಯ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೊತ್ತದ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಅಪಶ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ರೂ. ೫೦,೦೦೦ ಮೌಲ್ಯದ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಸೌಲಭ್ಯ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಈ ಸೌಲಭ್ಯವು ಬಿ.ಪಿ.ಎಲ್. ಕುಟುಂಬದ ಐದು ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಲಭ್ಯವಿರುತ್ತದೆ.

ಆಶಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ (Accredited Social Health Activist) : ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನತೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯ ಅಭಿಯಾನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಉಪಕೇಂದ್ರವು ಜನ ಸಮುದಾಯದೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕದ ಅಂತಿಮ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿ ೫,೦೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಂದರಂತೆ ಉಪಕೇಂದ್ರವು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಉಪಕೇಂದ್ರ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಕಾರಣ ಕಿರಿಯ ಮಹಿಳಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಹಾಯಕಿಯರಿಗೆ ಕಾರ್ಯದ ಒತ್ತಡ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ತಲುಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಜನಸಮುದಾಯ ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ನೂತನ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ತಂಡವನ್ನು ಅಂದರೆ 'ಆಶಾ' ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಣಿ ಹಾಗೂ ಶಿಶು ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಹಂತದ ಸಹಾಯಕ ಕೇಂದ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆ ಒದಗಿಸುವವರ ನಡುವಣ ಸಂಪರ್ಕ ಬಿಂದುವಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವರು. ೧೦೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಬ್ಬ 'ಆಶಾ' ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗುವುದು.

ಅಯ್ಕೆಗೆ ಅರ್ಹತೆಗಳು: (೧) ೨೦-೪೦ ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿದ್ದು ಸದರಿ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. (೨) ಏಳನೇ ತರಗತಿಯವರೆಗೆ ಓದಿರಬೇಕು. ಉತ್ತಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಶೀಲತೆ ಹಾಗೂ ಮುಂದಾಳತ್ವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಎರಡು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿಯಾಗಿದ್ದು, ಎರಡನೇ ಮಗುವಿಗೆ ಐದು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. (ಔ) ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ / ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಮತ್ತು ಬಡತನ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಿರುವ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಯ್ಕೆ ವಿಧಾನ: ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಕಿರಿಯ ಮಹಿಳಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಹಾಯಕಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಸೇರಿ ಮೂವರು ಅರ್ಹ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿ ೧೦೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತಯಾರಿಸುವರು. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗರು ಅಥವಾ ಅಂಗನವಾಡಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರು ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಹುದು. ತದನಂತರ ಈ ಪಟ್ಟಿಯ ಮೂವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ೧೦೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಗ್ರಾಮ ಆರೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವಚ್ಛತಾ ಸಮಿತಿ/ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಈ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ಹಾಗೂ ಅನುಮತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದವರ ಹೆಸರನ್ನು ಉಪಕೇಂದ್ರ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯಕೇಂದ್ರ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಆರೋಗ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಜಿಲ್ಲಾ ಆರ್‌ಸಿಹೆಚ್ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕೃತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಆರೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವಚ್ಛತಾ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಅಥವಾ ಆಹ್ವಾನಿತ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ನೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರದ ವೈದ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಆಶಾ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯವರು ಜನ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯ ನಿರ್ಧಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸುರಕ್ಷಿತ ಪ್ರಸವ, ಗರ್ಭ ನಿರೋಧಕ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಬೇಕು. ಉತ್ತಮ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಜನ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಬೇಕು.

ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, ಜನನ ಮರಣಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುವುದು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಚ್ಛತಾ ಶಿಬಿರದಡಿ ಕುಟುಂಬ ಶೌಚಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವುದು ಇವರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಶಾ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರಿಗೆ ಹೆರಿಗೆ ಪೂರ್ವ ಆರೈಕೆ, ಹೆರಿಗೆ ಆರೈಕೆ, ಹೆರಿಗೆ ನಂತರದ ಆರೈಕೆ, ನವಜಾತ ಶಿಶು ಆರೈಕೆ, ಭೇದಿ, ತೀವ್ರ ಉಸಿರಾಟದ ತೊಂದರೆ, ಪ್ರಥಮ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣಮಟ್ಟ ಕಾಯಿಲೆಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾಲ್ಕು ವಾರಗಳ (ಮೂರು ವಾರಗಳ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ವಸತಿ ತರಬೇತಿ ಸೇರಿ) ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಶಾ ತರಬೇತಿ ಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ವೈದ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಗುವುದು. ಆಶಾ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಸಂಘಟನೆ, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಹಾಗೂ ಸಮನ್ವಯೀಕರಣಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ ಒಂದು ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ವಹಿಸಲಾಗುವುದು. ಆಶಾ ತರಬೇತಿಯ ನಂತರ ಅವರಿಗೆ ಪ್ಯಾರಸಿಟಮೋಲ್, ಕ್ಲೋರೋಕ್ವಿನ್, ಕಬ್ಬಿಣಾಂಶ ಮಾತ್ರಗಳು, ಹತ್ತಿ ಸುರಳ, ಡೆಬಾಲ್, ಬ್ಯಾಂಡೇಜ್ ರೋಲ್, ಓಆರ್‌ಎಸ್, ಅಂಡೇನ್, ಆ್ಯಂಟಿ ಡೈಯೇರಿಯಲ್‌ಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಥಮ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ಕೈಪಿಡಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕಿಟ್‌ನೊಂದಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು. 'ಆಶಾ' ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರು ಪ್ರತಿದಿನ ಅಂಗನವಾಡಿ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ, ಕಿರಿಯ ಮಹಿಳಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಹಾಯಕಿ ಮತ್ತು ಅಂಗನವಾಡಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವರು. ಆಶಾ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಳ ಅಥವಾ ಮಾಸಾಶನ ನೀಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ ಬದಲಾಗಿ ಅವರು ನೀಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೇವೆಗೂ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಧನ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಾಮ ಆರೋಗ್ಯ ದಿನ: ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಒಂದು ದಿನ ಸದರಿ ಗ್ರಾಮದ ಅಂಗನವಾಡಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಆರೋಗ್ಯ ದಿನವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಗುವುದು. ಇದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶುಕ್ರವಾರದಂದು ಆಚರಿಸಲಾಗುವುದು. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಗರ್ಭಿಣಿಯರಿಗೆ, ಬಾಣಂತಿಯರಿಗೆ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಹದಿಹರೆಯದವರಿಗೆ ಸಮಗ್ರ ಆರೋಗ್ಯ ಒದಗಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆರೋಗ್ಯ ದಿನವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಗುವುದು. ಅಂದು ಅವರುಗಳಿಗೆ ಸೇವೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಆರೋಗ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೧೦.೦೦ ಗಂಟೆಯಿಂದ ಅಪರಾಹ್ನ ೧.೦೦ ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ನಡೆಸಿಕೊಡಲಾಗುವುದು. ಆರೋಗ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ವೈದ್ಯರು, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರು ಹಾಗೂ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರುಗಳಲ್ಲದೇ ಅಂಗನವಾಡಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು, ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಶಿಕ್ಷಕರು, ಊರಿನ ಮುಖಂಡರುಗಳು, ಸ್ವ-ಸಹಾಯ ಗುಂಪಿನ ಸದಸ್ಯರು, ಯುವತಿ ಮಂಡಲ/ಮಹಿಳಾ ಮಂಡಲ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಂಘದವರು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಸಮಿತಿಯವರು ಮತ್ತು ಆಶಾ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರು ಈ ಗ್ರಾಮ ಆರೋಗ್ಯ ದಿನದಲ್ಲ ಭಾಗವಹಿಸುವರು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಏಡ್ಸ್ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಹೆಚ್.ಐ.ವಿ (ಹ್ಯೂಮನ್ ಇಮ್ಯೂನೋ ಡೆಫಿಸಿಯನ್ಸಿ ವೈರಸ್) ಎಂಬ ವೈರಾಣುವಿನಿಂದ ಏಡ್ಸ್ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ರೋಗ ತಗುಲದ ವ್ಯಕ್ತಿ ರೋಗ ನಿರೋಧಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ದೇಹದ ರೋಗ ನಿರೋಧಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ದುರ್ಬಲವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕಗಳಿಗೂ ತುತ್ತಾಗುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಏಡ್ಸ್ ತಡೆಗಟ್ಟುವಿಕೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ೧೯೮೭ ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಂಶೋಧನಾ ಪರಿಷತ್ ಇವರ ತಾಂತ್ರಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲ ಏಡ್ಸ್ ಸಮೀಕ್ಷಣಾ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

೧೯೯೨ ರಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯದಲ್ಲ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಏಡ್ಸ್ ಕೋಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೯೭ ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಏಡ್ಸ್ ಪ್ರಿವೆನ್ಷನ್ ಸೊಸೈಟಿಯು ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ನೋಂದಾಯಿತ ಸಂಘಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡಿತು. ೨೦೦೨-೦೩ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಈ ಸೊಸೈಟಿಯ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಏಡ್ಸ್ ನಿಯಂತ್ರಣ ಯೋಜನೆಯ ಗುರಿ:

- ೧) ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್‌ಐವಿ ಸೋಂಕಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ವಯಸ್ಕರಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ ಮೂರಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವುದು.
- ೨) ರಕ್ತದಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಹೆಚ್‌ಐವಿ ಸೋಂಕಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಶೇಕಡಾ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವುದು.
- ೩) ಯುವಕ ಯುವತಿಯರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿರುವವರಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ೯೦ಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದು.
- ೪) ಹೆಚ್‌ಐವಿ ಅಪಾಯಕಾರಿ ನಡವಳಿಕೆ ಇರುವ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ೯೦ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಿರೋಧಗಳ ಬಳಕೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡುವುದು ಈ ಯೋಜನೆಯ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ.

ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಏಡ್ಸ್ (AIDS) ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಲಾಗುವುದು. ಅವರುಗಳು ಒಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಏಡ್ಸ್ ತಪಾಸಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗುವುದು. ರೋಗ ಇರುವ ಬಗ್ಗೆ ದೃಢಪಟ್ಟಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಹೆರಿಗೆಯಾದ ನಂತರ ಶಿಶುವಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವೆಂದರೆ ತಾಯಿಯಿಂದ ಮಗುವಿಗೆ ಏಡ್ಸ್ ಹರಡುವುದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದಾಗಿದೆ.

ವಿಶ್ವ ಆರೋಗ್ಯ ದಿನಾಚರಣೆ: ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಏಪ್ರಿಲ್ ಏಕರಂದು ವಿಶ್ವ ಆರೋಗ್ಯ ದಿನಾಚರಣೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ೧೯೫೦ ರಿಂದ ೨೦೦೯ರ ವರೆಗೂ ಇರುವ ಫೋಷಣೆ ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

೧೯೫೦	ತಮ್ಮ ಪ್ಲಂತ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆ ಅರಿಯುವುದು	೧೯೮೦	ಧೂಮಪಾನ ಅಥವಾ ಆರೋಗ್ಯ ಆಯ್ಕೆ ನಿಮ್ಮದು
೧೯೫೧	ನಿಮ್ಮ ಮಗು ಮತ್ತು ವಿಶ್ವದ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ	೧೯೮೧	೨೦೦೦ನೇ ಇಸವಿಯ ವೇಳೆಗೆ ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆರೋಗ್ಯ
೧೯೫೨	ಸುತ್ತಲ ಆರೋಗ್ಯ, ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಜನತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು	೧೯೮೨	ವರ್ಷಗಳು ಸರಿದಂತೆ ಜೀವನವನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತೀರಿ.
೧೯೫೩	ಆರೋಗ್ಯವೇ ಭಾಗ್ಯ	೧೯೮೩	೨೦೦೦ ಇಸವಿಯ ವೇಳೆಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆರೋಗ್ಯ ಲೆಕ್ಕಗಳೆಯುವುದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ
೧೯೫೪	ಶುಶ್ರೂಷಕರೇ, ಆರೋಗ್ಯ ಸುಧಾರಣೆಯೆಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖರು	೧೯೮೪	ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯವೇ ನಾಳಿನ ಭಾಗ್ಯ
೧೯೫೫	ಶುಧ್ಧ ನೀರು ಎಂದರೆ ಉತ್ತಮ ಆರೋಗ್ಯ	೧೯೮೫	ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಯುವಕರೆ ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮ ನಿಧಿಗಳು
೧೯೫೬	ರೋಗವಾಹಕ ಕ್ರಿಮಿಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿ	೧೯೮೬	ಆರೋಗ್ಯಕರ ಜೀವನ ನಡೆಸುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಜಯಶೀಲರಾದಂತೆ
೧೯೫೭	ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಆಹಾರ	೧೯೮೭	ಲಸಿಕೆ ನೀಡುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದಂತೆ
೧೯೫೮	೧೦ ವರ್ಷಗಳ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಯ ಪ್ರಗತಿ	೧೯೮೮	ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆರೋಗ್ಯ, ಆರೋಗ್ಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ
೧೯೫೯	ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಯಿಲೆ, ವಿಶ್ವದ ಇಂದಿನ ಸಮಸ್ಯೆ	೧೯೮೯	ಯಾವಾಗಲೂ ಆರೋಗ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿ

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೧೯೭೦	ಮಲೇರಿಯಾ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಒಂದು ವಿಶ್ವದ ಯುದ್ಧಾಮಂತ್ರಣ	೧೯೯೦	ನಮ್ಮ ಗ್ರಹ ನಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಚಿಂತಿಸಿ, ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿ
೧೯೭೧	ಅಪಘಾತಗಳು ಆಗದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು.	೧೯೯೧	ವಿಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ವಿರೋಧಿಸಿ, ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಸದಾ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಿ (ವಿಪತ್ತು ಬಂದೀತು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಿ)
೧೯೭೨	ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ, ಅಂಧತ್ವ ತಡೆಗಟ್ಟಿ	೧೯೯೨	ಹೃದಯ ಬಡಿತವೇ ಆರೋಗ್ಯದ ಸಂಕೇತ
೧೯೭೩	ಹಸಿವು ಖಾಯಿಲೆ ದಶಲಕ್ಷ ಜನತೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ	೧೯೯೩	ಜೀವನವನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿ, ಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಉದಾಸೀನತೆಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿ
೧೯೭೪	ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡದೇ ಕ್ಷಯದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು	೧೯೯೪	ಬಾಯಿಯ ಆರೋಗ್ಯವೇ, ಆರೋಗ್ಯಕರ ಜೀವನದ ತಳಪಾಯ
೧೯೭೫	ಸಿಡುಬನ ವಿರುದ್ಧ ದೃಢ ಜಾಗರೂಕತೆ ವಹಿಸುವುದು	೧೯೯೫	ಪೋಲಿಯೋ ಇಲ್ಲದ ವಿಶ್ವ ೨೦೦೦ ಇಸವಿಯ ವೇಳೆಗೆ
೧೯೭೬	ಮಾನವ ಮತ್ತು ನಗರಗಳು	೧೯೯೬	ಉತ್ತಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯಕರ ನಗರಗಳು
೧೯೭೭	ಆರೋಗ್ಯ ಸಂಗಾತಿಗಳು	೧೯೯೭	ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳು
೧೯೭೮	ನಾಳಿನ ವಿಶ್ವದ ಆರೋಗ್ಯ	೧೯೯೮	ಸುರಕ್ಷಿತ ತಾಯ್ತನ
೧೯೭೯	ಆರೋಗ್ಯ ಉದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ಉತ್ಪನ್ನ	೧೯೯೯	ಜೈತನ್ಯದಾಯಕ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವು ಬದಲಾವಣೆಯ ಪ್ರತೀಕ

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

೧೯೭೦	ಪ್ರಾರಂಭದ ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದರಿಂದ ಜೀವ ಉಳಿಸುವುದು	೨೦೦೦	ಸುರಕ್ಷಿತ ರಕ್ತ ನಿನ್ನಿಂದ ಆರಂಭ, ರಕ್ತ ಜೀವ ಉಳಿಸುತ್ತದೆ.
೧೯೭೧	ಇಡೀ ಜೀವನವು ಸಿಹಿಮೂತ್ರ ರೋಗವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ	೨೦೦೧	ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿ
೧೯೭೨	ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯವೇ ನಿಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯ	೨೦೦೨	ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಚಾಲನೆ
೧೯೭೩	ಮನೆಯಿಂದಲೇ ಆರೋಗ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭ	೨೦೦೩	ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಲ ಪರಿಸರ
೧೯೭೪	ಆರೋಗ್ಯಕರ ವಿಶ್ವ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಆಹಾರ	೨೦೦೪	ರಸ್ತೆ ಸುರಕ್ಷತೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಲ್ಲ
೧೯೭೫	ಸಿಡುಬು ಮರುಕಳಿಸದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಿ	೨೦೦೫	ಪ್ರತಿ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಗುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ
೧೯೭೬	ವಿಚಾರ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಅಂಧತ್ವ ನಿವಾರಿಸಿ	೨೦೦೬	ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಡಿ ದುಡಿಯೋಣ
೧೯೭೭	ಲಸಿಕೆ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಮಗುವಿನ ರಕ್ಷಣೆ	೨೦೦೭	ಸುರಕ್ಷಿತ ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯದಲ್ಲ ತೊಡಗಿಸಿ
೧೯೭೮	ಅಧಿಕ ರಕ್ತದ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಿ	೨೦೦೮	ಬದಲಾಗುವ ಹವಾಮಾನದಿಂದ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಿಸಿ
೧೯೭೯	ಒಂದು ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಮಗು ಒಂದು ಭವಿಷ್ಯದ ನಿಧಿ	೨೦೦೯	ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದ ಆರೋಗ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ - ಜೀವಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ

ಹದಿ ಹರೆಯದವರ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಣೆ: ಹದಿಹರೆಯದವರ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಲೈಂಗಿಕ ಆರೋಗ್ಯದ (Adolescent Reproductive and Sexual Health - ARSH) ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಬಹಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ೧೦ ರಿಂದ ೧೯ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನವರನ್ನು ಹದಿಹರೆಯದವರು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ತಾಯಂದಿರ ಮರಣ ಪ್ರಮಾಣ ಹಾಗೂ ಶಿಶುವಿನ ಮರಣ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಲೈಂಗಿಕ ರೋಗಗಳನ್ನು ಕೂಡಾ ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು. ಭಾರತದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ. ೨೨ ರಷ್ಟು ಹದಿಹರೆಯದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಇದೆ. ಅಪೌಷ್ಟಿಕತೆ ಹಾಗೂ ರಕ್ತಹೀನತೆ ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ.

ಎನ್‌ಎಫ್‌ಹೆಚ್‌ಎಸ್-೩ ರ ಪ್ರಕಾರ ಶೇಕಡ ೪೧.೨ ರಷ್ಟು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ತೀವ್ರ ಅಥವಾ ಸಾಧಾರಣ ರಕ್ತಹೀನತೆಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಶುಮರಣಗಳು - ಕಡಿಮೆ ತೂಕದ ಮಕ್ಕಳ ಜನನ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ದರ, ಹೃದಯದ ರೋಗಗಳು, ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ಹಾಗೂ ಹೊಗೆ ಸೊಪ್ಪಿನ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಮರಣ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಡಿಮೆ ಮಟ್ಟದ ಕೌಶಲ್ಯತೆ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂಠಿತವಾಗುವುದು, ಬಡತನ ಹಾಗೂ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಹೆಚ್‌ಬಿವಿ/ಏಡ್ಸ್, ಲೈಂಗಿಕವಾಗಿ ಹರಡುವ ರೋಗಗಳು, ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಮಾರ್ಗದ ಸೋಂಕುಗಳು, ವೇಶ್ಯಾವಾಟಕೆ, ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ಗರ್ಭಣಿಯಾಗುವುದು, ಗರ್ಭಪಾತ, ತಾಯಂದಿರ ಮರಣ, ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗದಿರುವುದು, ಅಪೌಷ್ಟಿಕತೆ, ಅನಾರೋಗ್ಯಕರ ಆಹಾರ ಅಭ್ಯಾಸಗಳು, ಅನಕ್ಷರತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು ಮತ್ತಿತರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತವೆ.

ಈ ದಿನೆಯಲ್ಲಿ ಎನ್‌ಆರ್‌ಹೆಚ್‌ಎಂ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ೨೦೦೭-೦೮ ಸಾಲನಲ್ಲಿ Adolescent Reproductive and Sexual Health ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಹಾಗೂ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಹದಿಹರೆಯದ ಬಾಲಕ/ಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದು. ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರಿ ಇಲಾಖೆಗಳಾದ ಶಿಕ್ಷಣ, ಮಹಿಳಾ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಯುವಜನ ಸೇವೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು, ವಾರದಲ್ಲ ಒಂದು ನಿಗದಿತ ದಿನದಂದು "Teen Clinic" ಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಳಿಮುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು :- ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ ಪದ್ಧತಿ, ಇದರಿಂದಾಗಿ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಗರ್ಭಣಿಯಾಗಿ ಹೆರಿಗೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿಗೀಡಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿರುವ ಕಡಿಮೆ ಸಾಮಾಜಿಕ

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಸ್ಥಾನಮಾನ, ವರದಕ್ಷಿಣೆಯ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿ ಹಾಗೂ ವಿವಾಹ ವೆಚ್ಚ, ಗಂಡು ಮಗು ಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಂಬಲ ಹಾಗೂ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು, ಹೆಣ್ಣುಶಿಶುಗಳ ಹತ್ಯೆ, ನಾಟ ವೈದ್ಯರು ಅಸುರಕ್ಷಿತ ಗರ್ಭಪಾತ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಗರ್ಭಿಣಿಯರ ಸಾವು, ತಂದೆ-ತಾಯಂದಿರ ಅಲಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಸಾವನ್ನಪ್ಪುತ್ತಾರೆ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಕ್ಷಿಪ್ರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಸ್ಟ್ರಾನಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಆಧುನಿಕ ಪರೀಕ್ಷಾ ವಿಧಾನದಿಂದ ಹೆಣ್ಣುಶಿಶುಗಳು ಈ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಕಾಲಡುವ ಮುನ್ನವೇ ಹತ್ಯೆಗೀಡಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಅನುಪಾತದ ಅಸಮತೋಲನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು:- ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲಿನ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ, ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹದಗೆಡುತ್ತದೆ, ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭದ್ರತೆಯಿಂದ ಅಪರಾಧಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ, ದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾದಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಧುಗಳ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಲೈಂಗಿಕ ರೋಗಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಬಹುದು.

ಈ ಅಸಮತೋಲನ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಇರುವ ಕಾಯ್ದೆಗಳು:- ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಪುರುಷ-ಮಹಿಳೆಯರ ಅನುಪಾತದ ಅಸಮತೋಲನವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಗರ್ಭಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಸವಪೂರ್ವ ರೋಗ ಪತ್ತೆ ಮಾಡುವ ತಂತ್ರ (ಆಂಗ್ ಆಯ್ಕೆ ನಿಷೇಧ) ಕಾಯಿದೆ-೧೯೯೪ ಎಂಬ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದೆ.

ಈ ಕಾಯಿದೆ ಪ್ರಕಾರ ಗರ್ಭಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಸವಪೂರ್ವ ಭ್ರೂಣ ಆಂಗ್ ಪತ್ತೆ ಮಾಡುವುದು ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹ ಅಪರಾಧ, ಅಲ್ಟ್ರಾಸೌಂಡ್ ಸ್ಟ್ರಾನಿಂಗ್ ಸೌಲಭ್ಯ ಹೊಂದಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯಗಳು, ಜೆನೆಟಿಕ್ ಕ್ಲಿನಿಕ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ಜೆನೆಟಿಕ್ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯಗಳು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಜಿಲ್ಲಾ ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಡ್ಡಾಯ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸಲಾಗುವುದು.

ಭ್ರೂಣ ಆಂಗ್ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವುದು ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹ ಅಪರಾಧ ಮೊದಲನೆಯ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಗರಿಷ್ಠ ರೂ. ೫೦,೦೦೦/- ದಂಡ ಮತ್ತು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ, ಎರಡನೇ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಗರಿಷ್ಠ ರೂ. ೧,೦೦,೦೦೦/- ದಂಡ ಮತ್ತು ಐದು ವರ್ಷಗಳವರೆವಿಗೂ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುವುದು. ವೈದ್ಯರಿಗೆ ಈ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಮೊದಲನೆ ಸಲದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡದಂತೆ ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡಲಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ಸಲದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಿಂದ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಗುವುದು. ಕುಟುಂಬದ ಯಾವುದೇ ಸದಸ್ಯರಾಗಲೇ ಅಥವಾ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಗರ್ಭಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಆಗಲ ಗರ್ಭಪೂರ್ವ ಅಥವಾ ಪ್ರಸವಪೂರ್ವ ಭ್ರೂಣ ಅಂಗ ಪತ್ತೆಗೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಕೂಡ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹರಾಗುವರು. ಈ ಕಾನೂನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸಚಿವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣ ಮಂಡಲ ಇದೆ. ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ನಿರ್ದೇಶಕರು (ಆರ್‌ಸಿಹೆಚ್) ಇವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಇದೆ. ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಿದ್ದಂತೆ, ಇದನ್ನು ಅರಿತು ಈ ಅಸಮತೋಲನವು ಏನಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮನುಕುಲದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಪಲ್ಸ್ ಪೋಲಿಯೋ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಪೋಲಿಯೋ ಒಂದು ಭಯಾನಕವಾದ ರೋಗ. ಇದರ ಸೋಂಕು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಆದಾಗ ಜೀವನ ಪೂರ್ತಿ ಅಂಗವಿಕಲತೆಯನ್ನು ತರುತ್ತದೆ. ಈ ರೋಗವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ೧೯೬೫ ರಿಂದ ಪಲ್ಸ್ ಪೋಲಿಯೋ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಐದು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ "ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಲಸಿಕಾ" ದಿನವೆಂದು ಪೋಲಿಯೋ ಲಸಿಕೆ ಹನಿಯನ್ನು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡು ಬಾರಿಯಂತೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಾಹಿತಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೇವೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಅವರ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಮಾಹಿತಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಾಗೂ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಆರೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೆಂದರೆ ವಸ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಜಾನಪದ ಮಾಧ್ಯಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ಚಲನಚಿತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಪತ್ರಿಕಾ ಜಾಹಿರಾತು, ಮಹಿಳಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಂಘಗಳ ಸಂಘಟನೆ, ಸ್ವಯಂಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ, ಮುಖಾಮುಖಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ಸ್ಥಿರ ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನ, ಟಿ.ವಿ/ವಿ.ಸಿ.ಡಿ/ವಿಸಿಪಿ/ಸಿಡಿ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಶಿಶುಪ್ರದರ್ಶನ, ಖಾಸಗಿ ವೈದ್ಯರಿಗೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ, ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ ಭಿತ್ತಿಪತ್ರಗಳು,

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಮಡಿಕೆ ಪತ್ರಗಳು, ಕರಪತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಪುಸ್ತಕಗಳ ವಿತರಣೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕ್ಲಿಪ್, ನವವಿವಾಹಿತರಿಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ಕುಂಕುಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ಪ್ರಬಂಧ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ. ವಿಶ್ವ ಕ್ಷಯರೋಗ ದಿನಾಚರಣೆ, ವಿಶ್ವ ತಂಬಾಕು ರಹಿತ ದಿನಾಚರಣೆ, ವಿಶ್ವ ಆರೋಗ್ಯ ದಿನಾಚರಣೆ, ಮಲೇರಿಯಾ ವಿರೋಧಿ ಮಾಸಾಚರಣೆ, ವಿಶ್ವ ಏಡ್ಸ್ ದಿನಾಚರಣೆ, ವಿಶ್ವ ಪರಿಸರ ದಿನಾಚರಣೆ, ವಿಶ್ವ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ದಿನಾಚರಣೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ದಿನಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಆಚರಿಸಲಾಗುವುದು ಹಾಗೂ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಪಾತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪದ ಕಾಯಿಲೆಗಳು

೧. ಹೈಡ್ರೋಗ ೨ ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ೩. ನರರೋಗ ೪. ಮೂತ್ರ ಪಿಂಡದ ಕಾಯಿಲೆ ೫. ಸುಟ್ಟಗಾಯಗಳು ೬. ಅಪಘಾತ (ವಾಹನ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಪ್ರಕರಣಗಳು ೭.ನವಜಾತ ಶಿಶುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾಯಿಲೆಗಳು ಮುಂತಾದವು. ಈ ಯೋಜನೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ವಾಜಪೇಯಿ ಆರೋಗ್ಯಶ್ರೀ ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲ ಪ್ರತಿ ೧,೦೦೦ ಜನರಿಗೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಿಸಿರುವ ಆಶಾ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರು ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆರೋಗ್ಯ ಮಿತ್ರರು ಸಂಪರ್ಕ ಸೇತುವೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಲ್ಲಿ ನವಜಾತ ಶಿಶುವಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹತ್ತು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ 'ಬಾಲಸಂಜೀವಿನಿ' ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಅಂಗನವಾಡಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯರಿಂದ ಗುರುತಿಸಿದ ಮಗುವನ್ನು ಸಿ.ಡಿ.ಪಿ.ಓ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಪತ್ರದ ಮುಖೇನ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮಲೇರಿಯಾ : ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗವು ಪ್ಲಾಸ್ಮೋಡಿಯಂ ಎಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣುವಾದ ಪರೋಪಜೀವಿಯಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ರೋಗಾಣುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅನಾಫಿಲಿಸ್ ಜಾತಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗವನ್ನು ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹರಡುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ಲಾಸ್ಮೋಡಿಯಂ ರೋಗಾಣುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳಿವೆ ೧) ಪ್ಲಾಸ್ಮೋಡಿಯಂ ವೈವಾಕ್ಸ್ ೨) ಪ್ಲಾಸ್ಮೋಡಿಯಂ ಮಲೇರಿಯಾ ೩) ಪ್ಲಾಸ್ಮೋಡಿಯಂ ಓವೇಲ್ ಮತ್ತು ೪) ಪ್ಲಾಸ್ಮೋಡಿಯಂ ಫ್ಯಾಲ್ಸಿಫಾರಂ.

ರೋಗ ಹರಡುವ ವಿಧಾನ: ಮಲೇರಿಯ ರೋಗಾಣುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರೋಗಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿದ ಅನಾಫಿಲಿಸ್ ಸೊಳ್ಳೆ ೧೦ ರಿಂದ ೧೪ ದಿವಸಗಳೊಳಗಾಗಿ ರೋಗವನ್ನು ಹರಡುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗಾಣುಗಳನ್ನು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಹೊಂದಿದ ಈ ಸೊಳ್ಳೆ ಆರೋಗ್ಯವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಷ್ಟದಾಗ ಮಲೇರಿಯಾ ಪರೋಪ ಜೀವಿಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹದೊಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿ, ೫ ರಿಂದ ೧೫ ದಿವಸಗಳೊಳಗಾಗಿ ಆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಚಳಿ ಜ್ವರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗವು ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹರಡಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಳಿ ನಂತರ ವಿಪರೀತ ಜ್ವರ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ಮೈ ಬೆವರುವುದು, ಮೈಕೈ ನೋವು, ಹಲವರಿಗೆ ವಾಂತಿ, ನಂತರ ನಿಶ್ಯಕ್ತಿ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ದಿನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿ ದಿನ ಬರುವುದು ಈ ರೋಗದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಜ್ವರವಿರಲ, ರೋಗಿಯ ರಕ್ತ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ನಂತರವೇ ಮಲೇರಿಯ ಎಂದು ದೃಢಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಮಲೇರಿಯಾ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

೧) ಮಲೇರಿಯಾದಿಂದ ಮರಣ ಸಂಭವಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ೨) ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗವನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕ ಪರಾವಲಂಬಿ ಸೂಚ್ಯಂಕವನ್ನು ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವುದು ೩) ಮಲೇರಿಯಾ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಮತ್ತು ೪) ಮಲೇರಿಯಾ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಮುದಾಯದ ಸಹಭಾಗಿತ್ವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ನೀಡುವುದು.

ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಕ್ರಮಗಳು:

೧) ಯಾವುದೇ ಜ್ವರವಿರಲ ಮೊದಲು ರಕ್ತ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ೨) ಕ್ಲೋರೋಕ್ವಿನ್ ಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ರಕ್ತ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗವೆಂದು ದೃಢಪಟ್ಟರೆ, ತೀವ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಪಡೆಯುವುದು ಅತಿ ಮುಖ್ಯ, ೩) ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಗಳಿಗೂ, ಮನೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಪ್ಪದೇ ಕೀಟನಾಶಕಗಳನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸುವುದು ೪) ನಿಂತ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಮನೆಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ನೀರು ನಿಲ್ಲದಂತೆ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸುವುದು, ೫) ಮಲಗುವಾಗ ತಪ್ಪದೇ, ಸೊಳ್ಳೆಪರದೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೫೩ ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಲೇರಿಯಾ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದಿತು. ೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಲೇರಿಯಾ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿತು. ೧೯೭೭ ರಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗ ಹರಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ಬಗ್ಗೆ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಅನೇಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು (ಪುರುಷ) ಪ್ರತಿ ೧೫ ದಿನಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಪ್ರತಿ ಮನೆಗೂ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಜ್ವರ ಬಂದವರ ರಕ್ತಪರೀಕ್ಷೆ, ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯ ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಯೇ ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಅವರಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಫೈಲೀರಿಯ ಅಥವಾ ಆನೆಕಾಲು ರೋಗ: ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಫೈಲೀರಿಯಾ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ೧೯೫೫ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಫೈಲೀರಿಯಾ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯದ ಸಮುದ್ರ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಉಡುಪಿ, ಒಳನಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ರಾಯಚೂರು, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಜಿಜಾಪುರ, ಕಲಬುರಗಿ ಮತ್ತು ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಫೈಲೀರಿಯಾ ರೋಗವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ತೇವಾಂಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಉಷ್ಣ ವಾತಾವರಣವು ಈ ರೋಗದ ಇರುವಿಕೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಫೈಲೀರಿಯಾ ರೋಗವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ “ಆನೆ ಕಾಲು ರೋಗ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಣ ರೋಗ ಪೀಡಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಾಲು ಆನೆಕಾಲಿನಂತೆ ದಪ್ಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರೋಗದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ, ಕೈ, ಕಾಲು ವೃಷ್ಟಿ ಕೋಶ ಮುಂತಾದ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಊತ (Swelling) ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ರೋಗವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ “ಮೈಕ್ರೋಫೈಲೀರಿಯಾ” ಜಂತುಗಳು ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರಕ್ತಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ, ರಾತ್ರಿ ೮.೦೦ ರಿಂದ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ೧೨.೦೦ ರವರೆಗೆ ರಕ್ತಲೇಪನ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಕದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಈ ರೋಗದ ಸೋಂಕು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಕೇಂದ್ರಗಳು: ಫೈಲೀರಿಯಾ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯದ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರು ಮೈಕ್ರೋ ಫೈಲೀರಿಯಾ ಇರುವವರನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವ ಮತ್ತು ಉಚಿತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ರಾತ್ರಿ ೮.೦೦ ರಿಂದ ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿಯವರೆಗೂ ಪ್ರತಿ ಮನೆಗೂ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಂದಲೂ ರಕ್ತ ಲೇಪನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆನೆಕಾಲು ರೋಗದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ರೋಗದ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ, ಈ ರೋಗಾಣುಗಳನ್ನು (ಮೈಕ್ರೋಫೈಲೀರಿಯಾ ಪರಾವಲಂಬಿಗಳು) ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವವರು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗದ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹವರಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗದ ಅರಿವು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರು ಎಲ್ಲರಂತೆ ಆರೋಗ್ಯವಂತರಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಜನರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗದ ಹರಡುವಿಕೆಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜನರು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಪಡೆದರೆ ಈ ರೋಗದ ಬಾಹ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಈ ರೋಗವು ಇತರರಿಗೆ ಹರಡುವುದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು.

ರಾತ್ರಿಯ ವೇಳೆ ರಕ್ತಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಿದಾಗ, ಮೈಕ್ರೋ ಫೈಲೀರಿಯಾ ಪರಾವಲಂಬಿಗಳು ಇರುವುದು ಖಚಿತ ಪಟ್ಟಲ್ಲಿ, ಔಷಧಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಈ ರೋಗದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ “ಡೈ ಈಥೈಲ್ ಕಾರ್ಬಮ್ ಜೈಫ್‌ಸಿ ಟ್ರೀಟ್” (ಡಿ.ಇ.ಸಿ.) ಎಂಬ ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಔಷಧಿಯನ್ನು ಖಾಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸಬಾರದು; ಈ ಔಷಧಿಯನ್ನು ೧೨ ದಿನಗಳ ಕಾಲ (ಮೊದಲ ಆರು ದಿನ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಸತತವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಂತರ ಒಂದು ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಆರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಸತತವಾಗಿ) ತಪ್ಪದೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಂಫ್ಯಾಟಿಕ್ ಫೈಲೇರಿಯಾ : ಈ ರೋಗವು ದುಗ್ಧ (ಅಂಫ್) ಗ್ರಂಥಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅಂಫ್ಯಾಟಿಕ್ ಫೈಲೇರಿಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಫ್ಯಾಟಿಕ್ ಫೈಲೇರಿಯ ರೋಗವು ಎಳೆಯಾಕಾರದ ಜಂತುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಂಕಿನ ನಂತರ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಊತ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ರೋಗ ಆನೆ ಕಾಲು ರೋಗವೆಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ರೋಗವು ಕ್ಯಾಲಿಫೋರ್ನಿಯ ಸೊಳ್ಳೆಗಳ ಕಚ್ಚುವಿಕೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹರಡುತ್ತದೆ. ವಯಸ್ಕ ಜಂತುಗಳು ದುಗ್ಧ ಗ್ರಂಥಿ (ಅಂಫ್ ನೋಡ್) ಹಾಗೂ ದುಗ್ಧನಾಳ (ಅಂಫ್ ವನಲ್)ಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಮೈಕ್ರೋ ಫೈಲೇರಿಯ (ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜಂತು) ಗಳನ್ನು ರಕ್ತವಾಹಿನಿಗೆ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ರೋಗಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿದ ಸೊಳ್ಳೆಯು ಈ ಮೈಕ್ರೋ ಫೈಲೇರಿಯ ಜಂತುಗಳನ್ನು ಹೀರಿ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಕಚ್ಚುವುದರ ಮೂಲಕ ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಫೈಲೇರಿಯ ರೋಗ ಹರಡುತ್ತದೆ.

ಮುಂಜಾಗ್ರತಾ ಕ್ರಮಗಳು: ೧) ರಾತ್ರಿವೇಳೆ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುವ ಆರೋಗ್ಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ರಕ್ತ ಲೇಪನ ನೀಡುವುದು, ೨) ಸಂಜೆ ವೇಳೆ ಸೊಳ್ಳೆಗಳ ಕಚ್ಚುವಿಕೆಯಿಂದ ದೂರವಿರುವುದು, ೩) ಮಲಗುವಾಗ ಸೊಳ್ಳೆಪರದೆ ತಪ್ಪದೇ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು, ೪) ವಾಸಿಸುವ ಮನೆಯ ಕಿಟಕಿ ಬಾಗಿಲುಗಳಿಗೆ ಕೀಟ ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಜಾಲರಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವುದು, ೫) ಮನೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಚರಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಸರಾಗವಾಗಿ ಹರಿದು ಹೋಗುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದು, ೬) ಪರಿಸರ-ನೈರ್ಮಲ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ನೀಡುವುದು ೭) ಉಚಿತವಾಗಿ ನೀಡುವ DEC ಮಾತ್ರಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೂ ಈ ರೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಇತರರಿಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡಿ, ಇದರ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಹಕರಿಸುವುದು.

ಮೆದುಳು ಜ್ವರ: ಮೆದುಳು ಜ್ವರವು ವೈರಾಣುವಿನಿಂದ (Virus) ಉಂಟಾಗುವ ರೋಗ. ಈ ರೋಗವನ್ನು ಜಪಾನೀಸ್ ಎನ್ಸೆಫಲೈಟಿಸ್ (Japanese Encephalitis) ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೋಗವು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಸೋಂಕಿರುವ ಹಂದಿಗಳಿಂದ ಸೊಳ್ಳೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹರಡುತ್ತದೆ. ಮಾನವನಿಗೆ ಇದು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ತಗಲುತ್ತದೆ. ಈ ರೋಗಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಕ್ಕಳು ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ವೈರಾಣುಗಳು ನರ ಸಂಬಂಧಿ ಕಾಯಿಲೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.

ರೋಗದ ಲಕ್ಷಣಗಳು : (೧) ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಜ್ವರ, ತಲೆನೋವು ಮತ್ತು ಸುಸ್ತು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಯಾವುದೇ ಔಷಧೋಪಚಾರಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ರೀತಿಯ ಭಾವೆಯು ಒಂದರಿಂದ ಆರು

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. (೨) ಉಲ್ಬಣ ಸ್ಥಿತಿಯ ಮೆದುಳಿನ ಸೋಂಕು: (Acute Encephalities): ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತ ಜ್ವರ, ತಲೆನೋವು, ಕತ್ತಿನ ಬಗಿತ, ತಲೆಸುತ್ತುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪುವುದು, ಮೈ ನಡುಕ ಕಂಡುಬರುವುದು. (೩) ಅಂತಿಮ ಸ್ಥಿತಿ: ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲರುವ ನಾಡಿಮಿಡಿತವು ನಿಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ವರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಮೈನಡುಕ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪುವುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಯಲೆಯು ಉಲ್ಬಣಗೊಂಡಾಗ ಮೆದುಳು ಊತಗೊಂಡು ಮರಣ ಸಂಭವಿಸಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಸೋಂಕುಗಳಿಗೂ ಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣವೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ್ದರಿಂದ, ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಜ್ವರವಿರಲು, ಉದಾಸೀನ ಮಾಡದೇ ರೋಗಿಯನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿ ಹತ್ತಿರದ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಮಲೇರಿಯ ಆಗಿರಬಹುದಾದ ಶಂಕೆಯಿಂದ ರೋಗಿಯ ರಕ್ತಲೇಪನವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಪರಿಮಾಣವಿನ ಸೋಂಕು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲು ರಕ್ತದ ಮಾದರಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ನೀಡುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ರೋಗಿಯಿಂದ ಪಡೆದ ರಕ್ತಲೇಪನವನ್ನು ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗ ಪತ್ತೆಗಾಗಿ ಅದೇ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಪ್ರಯೋಗ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗುವುದು. ರಕ್ತ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿರದ ನಿಗದಿತ ಪರಿಮಾಣ ಕ್ರಿಮಿ ಪ್ರಯೋಗ ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಮೆದುಳು ಜ್ವರವೇ ಅಥವಾ ಡೆಂಗ್ಯೂ ಜ್ವರವೇ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ತೆಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲಾಗುವುದು. ಈ ರೋಗವು ತಗುಲದ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ೩೦ ರಿಂದ ೫೦ ರಷ್ಟು ಮಕ್ಕಳು ಮರಣ ಹೊಂದುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಈ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಬದುಕಿ ಉಳಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ನರ ದೌರ್ಬಲ್ಯ, ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯತೆ ಮುಂತಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಉಂಟಾಗುವುದು ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯ. ಮೆದುಳು ಜ್ವರವು ಒಂದು ಮಾರಕ ರೋಗವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ರೋಗವು ಹರಡದಂತೆ ಮುಂಜಾಗ್ರತಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಸಹಕರಿಸಿದರೆ, ಈ ರೋಗದ ನಿಯಂತ್ರಣವು ಕಷ್ಟವಾಗಲಾರದು.

ಮೆದುಳು ಜ್ವರ ಹರಡುವ ಬಗೆ : ಕ್ಯಾಲೆಕ್ಸ್ ಜಾತಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಸೊಳ್ಳೆ (ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುಯಿ ಗುಂಪಿನ ಹೆಣ್ಣು ಸೊಳ್ಳೆಗಳು) ಈ ರೋಗದ ವೈರಾಣುವಿನ ಸೋಂಕನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹಂದಿಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ರಕ್ತಹೀರಿದಾಗ, ಈ ವೈರಾಣುಗಳು ಸೊಳ್ಳೆಯ ದೇಹವನ್ನು ನೇರಿ ಒಂಬತ್ತರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಿ ನಂತರ ಸೋಂಕು ಹೊಂದಿದ ಸೊಳ್ಳೆಯು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಚ್ಚಿದಾಗ, ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಐದರಿಂದ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ರೋಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುಂಗಾರಿನ ನಂತರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, ಅಕ್ಟೋಬರ್, ನವೆಂಬರ್ ಮತ್ತು ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ದೆ ಬಯಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೀರು ನಿಂತು ಅಂತಹ ನೀರಿನ ತಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಂದ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ರೋಗ ಹರಡಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ರೋಗವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಕ್ರಮಗಳು: (೧) ರೋಗ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಲ್ಲಿ ತಡಮಾಡದೇ ಹತ್ತಿರದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಸೂಕ್ತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡುವುದು, (೨) ಹಂದಿಗಳನ್ನು ಜನರ ವಾಸಸ್ಥಳದಿಂದ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಮೂರು ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸುವುದು, (೩) ಈ ರೋಗವಾಹಕ ಸೊಳ್ಳೆಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಂಜೆ ವೇಳೆ (ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ) ಕೀಟನಾಶಕ ಧೂಮೀಕರಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮನೆಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಬೇಲ ಗಿಡಗಳು ಮತ್ತು ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಸೊಳ್ಳೆಗಳ ಸಾಂದ್ರತೆಯನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹತ್ತೋಟಯಿಲ್ಲಡಬಹುದು, (೪) ಹಂದಿ ಮತ್ತು ಜಾನುವಾರು ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಗೆ ಕೀಟನಾಶಕ ಸಿಂಪಡಿಸುವುದು, (೫) ಹಂದಿಗೂಡುಗಳಿಗೆ ಸೊಳ್ಳೆ ನಿರೋಧಕ ಜಾಲರಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವುದು, (೬) ಸಂಜೆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಮೈತುಂಬ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿ ಓಡಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳು ಮುಸ್ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಆದಷ್ಟೂ ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವುದು (೭) ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮನೆಯ ಹೊರಗಡೆ ಅಥವಾ ಜಾನುವಾರುಗಳ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ಮಲಗಿಸುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದು, (೮) ಮಲಗುವಾಗ ತಪ್ಪದೇ ಸೊಳ್ಳೆ ಪರದೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಸೊಳ್ಳೆ ಕಡಿತದಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಸಂಜೆ ವೇಳೆಯೂ ಸಹ ಸೊಳ್ಳೆ ನಿರೋಧಕ ಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ಉರಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಹಸಿ ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪನ್ನು ಹಾಕುವುದು, (೯) ಗದ್ದೆ ಬಯಲು ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ನೀರು ನಿಂತಾಗ ಲಾರ್ವಾಹಾರಿ ಮೀನುಗಳನ್ನು ಚಡುವುದು, (೧೦) ಬೇವಿನ ಮಿಶ್ರಣದ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಬತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದರಿಂದ ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಈ ಗದ್ದೆ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು.

ಡೆಂಗ್ಯೂ ಜ್ವರ : ಡೆಂಗ್ಯೂ ಜ್ವರವು ಮಾರಕವಾದ ಕಾಯಿಲೆ. ಇದು ಡೆಂಗ್ಯೂ ವೈರಸ್‌ನಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. “ಈಡೀಸ್ ಈಜಿಪ್ಟೈ” ಎಂಬ ಸೊಳ್ಳೆಯ ಕಚ್ಚುವಿಕೆಯಿಂದ ಹರಡುತ್ತದೆ. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚುವ ಈ ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಡೆಂಗ್ಯೂ ಜ್ವರದಲ್ಲ ಮೂರು ವಿಧಗಳು: (೧) ಡೆಂಗ್ಯೂಜ್ವರ, (೨) ಡೆಂಗ್ಯೂ ರಕ್ತ ಸ್ರಾವ (DHF) ಮತ್ತು (೩) ಡೆಂಗ್ಯೂ ಶಾಕ್ ಸಿಂಡ್ರೋಮ್ (DSS). ಈ ರೋಗವನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀಡಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು: (೧) ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ತೀವ್ರ ಜ್ವರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, (೨) ತೀವ್ರತರವಾದ ತಲೆನೋವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಣೆಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲ ಕಾಣಿಸುವುದು (೩) ಕಣ್ಣಿನ ಹಿಂಭಾಗದ ನೋವು ಕಣ್ಣಿನ ಚಲನೆಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ (೪) ಮೈಕೈ ನೋವು ಮತ್ತು ಕೀಲುನೋವು (೫) ವಾಕರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾಂತಿ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಈ ಮುಂದಿನ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ: (೧) ತೀವ್ರತರವಾದ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಹೊಟ್ಟೆ ನೋವು, (೨) ಬಾಯಿ, ಮೂಗು

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಮತ್ತು ಒಸಡುಗಳಿಂದ ರಕ್ತಸ್ತಾವ ಹಾಗೂ ಚರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಕ್ತಸ್ತಾವದ ಗುರುತುಗಳು, (೩) ರಕ್ತಸಹಿತ ಅಥವಾ ರಕ್ತ ರಹಿತವಾದ ವಾಂತಿಯು ಪದೇಪದೇ ಆಗುವುದು (೪) ಡಾಂಬರಿನಂತಹ ಕಷ್ಟ ಮಲ ವಿಸರ್ಜನೆ, (೫) ವಿಪರೀತ ಬಾಯಾರಿಕೆ (ಬಾಯಿ ಒಣಗುವುದು) (೬) ತಣ್ಣನೆಯ ಬಳಚಿದ ಚರ್ಮ, (೭) ಚಡಪಡಿಸುವಿಕೆ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನ ತಪ್ಪುವುದು, (೮) ನಾಡಿ ಬಡಿತ ಮತ್ತು ರಕ್ತದೊತ್ತಡದ ಕುಸಿತ. ಈ ರೋಗದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಔಷಧಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಈ ರೋಗದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಸರಿಯಾದ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ನೀಡಿದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಒದಗಬಹುದಾದ ತೊಂದರೆ ಮತ್ತು ಸಾವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು. ಡೆಂಗ್ಯೂ ಜ್ವರದಲ್ಲ “ಆಸ್ಟಿರಿನ್” ಮತ್ತು “ಬ್ರೂಫಿನ್” ಕೊಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇವು ರಕ್ತಸ್ತಾವ ಮತ್ತು ಹೊಟ್ಟೆನೋವನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ವೈದ್ಯರ ಸಲಹೆ ಮೇರೆಗೆ “ಪ್ಯಾರಸಿಟಮಾಲ್” ಅನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು.

ಡೆಂಗ್ಯೂ ರಕ್ತಸ್ತಾವ ಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ರೋಗಿಯನ್ನು ತುರ್ತಾಗಿ ಹತ್ತಿರದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಒದಗಿಸಬೇಕು. ರೋಗಿಯನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಾಗ ದ್ರವ ರೂಪದ ಆಹಾರವನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಕೊಡಬೇಕು. ಸೋಂಕು ಹೊಂದಿದ “ಈಡೀಸ್ ಈಜಿಪ್ಟೈ” ಸೊಳ್ಳೆ ಕಡಿತದಿಂದ ಡೆಂಗ್ಯೂ ಜ್ವರ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸೋಂಕು ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ಸೊಳ್ಳೆಯು ಡೆಂಗ್ಯೂ ವೈರಸ್ ಅನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸೊಳ್ಳೆ ಕಚ್ಚಿದ ಐದರಿಂದ ಏಳು ದಿವಸಗಳ ನಂತರ ಈ ರೋಗದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಈಡೀಸ್ ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲರುವ ನೀರು ಶೇಖರಣೆಯ ತೊಟ್ಟಿಗಳು, ಬ್ಯಾರೆಲ್‌ಗಳು, ಡ್ರಮ್‌ಗಳು, ಬಕೆಟ್‌ಗಳು, ಹೂವಿನ ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತವೆ, ಇದಲ್ಲದೆ ಮನೆ ಸುತ್ತ-ಮುತ್ತಲಿರುವ ಪಿಂಗಾಣಿ ವಸ್ತುಗಳು, ಒಡೆದ ಬಾಟಲಗಳು, ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿಸಾಡಿದ ಬೈರುಗಳು, ಒಡೆದ ಎಳೆನೀರಿನ ಚಿಪ್ಪುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತರೇ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣಾ ತಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಡೆಂಗ್ಯೂ ಜ್ವರ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ (೧) ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಭಾಗವಣಿಯ ನೀರಿನ ತೊಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೆ ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ನೀರನ್ನು ಬಾಳ ಮಾಡಿ, ಉಜ್ಜಿ, ಒಣಗಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮುಚ್ಚುವುದು, (೨) ಮನೆಯ ಒಳಗೆ ಹಾಗೂ ಹೊರಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ನೀರು ನಿಲ್ಲದಂತೆ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಬೇಕು, (೩) ಒಡೆದ ಬಾಟಲ, ಟನ್, ಬೈರು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು (೪) ಏರ್‌ಕೂಲರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು (೫) ಏರ್‌ಕೂಲರ್ ಕೆಟ್ಟಾಗ, ಉಪಯೋಗಿಸದೇ ಇದ್ದಾಗ ಏರ್‌ಕೂಲರ್‌ನ ನೀರನ್ನು ಬಾಳ ಮಾಡಬೇಕು, (೬) ಬೆಂಕಿ ಆರಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಬಕೆಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿರುವ ನೀರನ್ನು ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬಾಳ ಮಾಡಿ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು

(೭) ಯಾವಾಗಲೂ ಮೈ ತುಂಬಾ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಬೇಕು. (೮) ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುವ ವಯಸ್ಸಾದವರು ತಪ್ಪದ ಸೊಳ್ಳೆ ಪರದೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು (೯) ಕಿಟಕಿ ಬಾಗಿಲುಗಳಿಗೆ ಸೊಳ್ಳೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಜಾಲರಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಬೇಕು (೧೦) ಡೆಂಗ್ಯು ಜ್ವರದಿಂದ ನರಳುವ ರೋಗಿಗಳೂ ಸಹ ತಪ್ಪದೇ ಸೊಳ್ಳೆ ಪರದೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.

ಚಿಕೂನ್ ಗುನ್ಯ (Chikungunya): ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಬಹುತೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕೂನ್ ಗುನ್ಯ ಜ್ವರ ಹರಡುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕೆಲವರು ಕೋಳಿ ಜ್ವರವೆಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ತಪ್ಪು. ಈ ರೋಗವು ಈಡಿಸ್ ಸೊಳ್ಳೆಗಳಿಂದ ಹರಡುವ ವೈರಸ್ ಕಾಯಿಲೆ. ಚಿಕೂನ್ ಗುನ್ಯ ವೈರಸ್‌ನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಕಾಯಿಲೆ. ಈ ಕಾಯಿಲೆಯು ಸೋಂಕು ಹೊಂದಿದ ಈಡಿಸ್ ಇಜಿಪ್ಟೈ ಸೊಳ್ಳೆಯ ಕಚ್ಚುವಿಕೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬರಿಂದ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಹರಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚುತ್ತವೆ. ಈ ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಡೆಂಗ್ಯು ರೋಗವನ್ನೂ ಸಹಾ ಹರಡುತ್ತವೆ. ಚಿಕೂನ್ ಗುನ್ಯ ರೋಗದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ಈ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದವರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಸಾಧಾರಣದಿಂದ ತೀವ್ರ ಜ್ವರ, ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾಗುವಿಕೆ, ಸ್ನಾಯುನೋವು, ಕಿಲು ಮತ್ತು ಸಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಾಧ್ಯ ನೋವಿನಿಂದ ಕೈ-ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಆಡಿಸಲು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು ಹಾಗೂ ಮೈ ಬಾಗುವಿಕೆ, ಜಡತ್ವ ಹಾಗೂ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಬಾವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇಂತಹ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡು ಬಂದರೆ ತಕ್ಷಣ ಹತ್ತಿರದ ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರದ ವೈದ್ಯರಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಸೂಕ್ತ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಈ ರೋಗಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಔಷಧಿ ಅಥವಾ ಲಸಿಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ರೋಗದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ವೈದ್ಯರಿಂದ ಸೂಕ್ತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಈ ಕಾಯಿಲೆಯು ಮಾರಣಾಂತಿಕವಲ್ಲ. ಹಲವಾರು ದಿನಗಳ ನಂತರ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು. ಈಡಿಸ್ ಸೊಳ್ಳೆಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಚಿಕೂನ್‌ಗುನ್ಯ ಹಾಗೂ ಡೆಂಗ್ಯು ರೋಗದ ಹತೋಟಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ವಿಧಾನ.

ಈ ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಗೃಹೋಪಯೋಗಕ್ಕೆಂದು ನೀರನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿಡುವ ಸಿಮೆಂಟ್ ತೊಟ್ಟಿ, ಕಲ್ಲು ಚಪ್ಪಡಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ತೊಟ್ಟಿಗಳು, ಡ್ರಂಗಗಳು, ಬ್ಯಾರೆಲ್, ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಕೆ, ಉಪಯೋಗಿಸದ ಒರಳು ಕಲ್ಲುಗಳು ಮುಂತಾದ ನೀರಿನ ಶೇಖರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನವಿಟ್ಟು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ಮುಂಜಾಗ್ರತಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು

(೧) ಎಲ್ಲಾ ನೀರಿನ ತೊಟ್ಟಿಗಳು, ಡ್ರಂಗ, ಬ್ಯಾರೆಲ್‌ಗಳು, ಏರ್‌ಕೂಲರ್ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಖಾಲಿ ಮಾಡಿ ಸ್ವಚ್ಛಪಡಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು / ಮುಚ್ಚಳಕೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚುವುದು, (೨) ಬಯಲಿನಲ್ಲಿರುವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಾದ ಟೈರು, ಎಳೆನೀರಿನ ಚಿಪ್ಪು, ಒಡೆದ ಬಾಟಲ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಮಳೆ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಸೂಕ್ತ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡುವುದು, (ಔ) ಆರೋಗ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡ ಸೊಳ್ಳೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಹಕಾರ ನೀಡುವುದು, (ಋ) ಸ್ವಯಂ ರಕ್ಷಣಾ ವಿಧಾನಗಳಾದ ಸೊಳ್ಳೆ ನಿರೋಧಕಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸೊಳ್ಳೆ ಪರದೆಯನ್ನು ಬಳಸುವುದು. ಸೊಳ್ಳೆಗಳ ಕಚ್ಚುವಿಕೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಯುವುದು. ಚಿಕೂನ್ ಗುನ್ಯ ಮತ್ತು ಕೋಳಿ ಜ್ವರಕ್ಕೂ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಚಿಕೂನ್‌ಗುನ್ಯ ರೋಗವು ೨೦೦೬ ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಪಟ್ಟಣ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಸುಮಾರು ೧೫.೧೬ ದಶಲಕ್ಷ ಜನರಿಗೆ ತೊಂದರೆಗೀಡು ಮಾಡಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಮರಣದ ಪ್ರಕರಣ ವರದಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಚಿಕೂನ್ ಗುನ್ಯ ರೋಗವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಜಿಲ್ಲೆ ಹಾಗೂ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮುಂಜಾಗ್ರತಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಸಮಗ್ರ ರೋಗಗಳ ಕಣ್ಗಾವಲು ಯೋಜನೆ: (Integrated Diseases Surveillance Project-IDSP)

ಸಮಗ್ರ ರೋಗಗಳ ಕಣ್ಗಾವಲು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ದೇಶದಲ್ಲಿ ನವೆಂಬರ್ ೨೦೦೪ರಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೨೮-೫-೨೦೦೫ರಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾಟಿಸಲಾಯಿತು.

ಈ ಯೋಜನೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಹೀಗಿವೆ: (೧) ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಲು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಹಾಗೂ ಸಕಾಲಿಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು, ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ಮತ್ತು ಅಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳ ಕಣ್ಗಾವಲಾಗಿ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು (೨) ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುವ ರೋಗಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣಾ ತಂತ್ರಗಳ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಲು ರೋಗಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲಿ ಇರುವ ಕಣ್ಗಾವಲಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ಆಡಳಿತಗಾರರ, ಸಮುದಾಯ ಹಾಗೂ ಇತರೇ ಪಾಲುದಾರರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುಗಮವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು.

ಸಮಗ್ರ ರೋಗಗಳ ಕಣ್ಗಾವಲು ಯೋಜನೆಗಳ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಗಳು: (೧) ಕಣ್ಗಾವಲಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರತೆ ಹಾಗೂ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಗೊಳಿಸುವುದು (೨) ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗಾಗಿ, ವರದಿ ಮಾಡಲು, ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, (೩) ರೋಗಗಳ ಕಣ್ಗಾವಲಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

(೪) ರೋಗಗಳ ಕಣ್ಣಾವಲಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು, (೫) ಕಣ್ಣಾವಲಗಾಗಿ ಖಾಸಗಿ ವಲಯ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಲುದಾರರನ್ನು ನೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಈ ಯೋಜನೆಯ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೆಂದರೆ: (೧) ಪ್ರಯೋಗ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೇರಿಸುವುದು, (೨) ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು, (೩) ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವುದು, (೪) ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ, ಉಸ್ತುವಾರಿ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ.

ಐಡಿಎಸ್‌ಪಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ರೋಗಗಳು ಅಥವಾ ಸ್ಥಿತಿ: ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕಣ್ಣಾವಲ, ಕೀಟಗಳಿಂದ ಹರಡುವ ರೋಗ: ಮಲೇರಿಯಾ, ನೀರಿನಿಂದ ಹರಡುವ ರೋಗಗಳು: ಅತಿಸಾರ ಭೇದಿ (ಕಾಲರಾ), ವಿಷಮಶೀತ ಜ್ವರ, ಶ್ವಾಸಕೋಶ ರೋಗ: ಕ್ಷಯ, ಲಸಿಕೆಯಿಂದ ತಡೆಗಟ್ಟುವ ರೋಗ: ದಢಾರ, ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಹಂತದಲ್ಲರುವ ರೋಗ: ಪೋಲಿಯೋ, ಇತರೇ ಸ್ಥಿತಿಗಳು: ರಸ್ತೆ ಸಂಚಾರ ಅಪಘಾತಗಳು, ಇತರೇ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡಿನಲ್ಲರುವುದು: ಫ್ಲೇಗ್, ಅನಾಧಾರಣ ರೋಗ ಲಕ್ಷಣಗಳು (ಮಾರಣಾಂತಿಕ/ಆಸ್ತತ್ಯೆಗೆ ದಾಖಲಾಗುವ): ಮದುಳು ಜ್ವರ, ಶ್ವಾಸಕೋಶದ ತೊಂದರೆಗಳು, ರಕ್ತಸ್ತಾವದ ಜ್ವರ, ಇತರೆ ಪತ್ತೆಮಾಡಲಾಗದ ಸ್ಥಿತಿಗಳು, ಸೆಂಟಿನಲ್ ಕಣ್ಣಾವಲ: ಲೈಂಗಿಕವಾಗಿ ಹರಡುವ ರೋಗಗಳು: ಹೆಚ್.ಐ.ವಿ./ ಹೆಚ್.ಬಿ.ವಿ./ಹೆಚ್.ಸಿ.ವಿ. ಇತರೆ ಸ್ಥಿತಿಗಳು (ಕಾರಣಗಳು): ನೀರಿನ ಗುಣಮಟ್ಟ, ಫ್ಲೂರೋಸಿಸ್, ವಾತಾವರಣದ ಗಾಳಿಯ ಗುಣಮಟ್ಟ (ಮಹಾನಗರಗಳಲ್ಲಿ), ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಸಮೀಕ್ಷೆ (ಅಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳ ಅಪಾಯಕರ ಅಂಶಗಳು): ಅಂತ್ರಪೋಮೆಟ್ರಿ, ಶಾರೀರಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ, ರಕ್ತದ ಒತ್ತಡ, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು, ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರ, ಅಂಧತ್ವ, ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಕಣ್ಣಾವಲನ ಆದ್ಯತೆಗಳು: ಆನೇಕಾಲು ರೋಗ, ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ಕಾಡಿನ ರೋಗ, ಹಂದಿಗೋಡು ರೋಗ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ಲೆಪ್ಟೊಸ್ಪೈರೋಸಿಸ್ (ಇಲ ಜ್ವರ).

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕುಷ್ಠರೋಗ ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಕುಷ್ಠರೋಗವು ಮಾನವ ಜನಾಂಗದಲ್ಲ ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ರೋಗವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಮೊದಲು ದೇವರ ಶಾಪದಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಇತ್ತು. ೧೮೭೩ ರಲ್ಲಿ ನಾರ್ವೆ ದೇಶದ ಹ್ಯಾನ್ಸನ್ ರವರು ಈ ರೋಗವು ಎಮ್.ಲೆಪ್ಟೆ ಎಂಬ ರೋಗಾಣುವಿನಿಂದ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ೧೯೪೩ ರಲ್ಲಿ ಸಲ್‌ಪೋನ್ ಮಾತ್ರೆಯಿಂದ ಈ ರೋಗಕ್ಕೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಕುಷ್ಠರೋಗವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ೧೯೫೫ ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕುಷ್ಠರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕುಷ್ಠರೋಗ ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಎಂದು ಪುನರ್ ನಾಮಕರಣಗೊಂಡು, ಕ್ರಿ.ಶ.೨೦೦೦ ಇಸವಿಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆರೋಗ್ಯ ಎನ್ನುವ ಧ್ಯೇಯದೊಂದಿಗೆ ಕುಷ್ಠರೋಗವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪರಿವರ್ತಿತ ಕುಷ್ಠರೋಗ ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ೧೯೯೮-೨೦೦೨ ರಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡು ನೂತನ ಕುಷ್ಠರೋಗ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ೨೦೦೨-೨೦೦೩ ರಲ್ಲಿ ಈ ಕುಷ್ಠರೋಗ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವರು ಇತರೆ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಕುಷ್ಠರೋಗ ನಿವಾರಣಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಹ ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವರು ಈ ರೋಗವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ರೋಗದ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಮಾಹಿತಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಪರ್ಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವ ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲಿತ ಕಲ್ಯಾಣ ಕ್ರಮಗಳಾದ ಎಂ.ಸಿ.ಆರ್., ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳು, ಸ್ಪ್ರಿಂಟ್‌ಗಳು ಕ್ರಷರ್‌ಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗುಣಹೊಂದಿದ ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಗ್ರೇಡ್-II ನ್ಯೂನತೆ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ 'ಗ್ರೂಪ್ ಡಿ' ಹುದ್ದೆಯ ನೇಮಕಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ಐದರಷ್ಟು ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಡಲಾಗಿದೆ.

ಕುಷ್ಠರೋಗವನ್ನು ವಾಸಿಮಾಡುವ ಬಹು ಔಷಧಿಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ವಿಧಾನವು (MDT) ೧೯೮೯ ರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ೧೯೭೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗವು ಮಧುಗಿರಿ ಮತ್ತು ಪಾವಗಡ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಸಹ ಈ ರೋಗವು ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದು, ಕುಷ್ಠ ರೋಗದ ಸ್ಥಾನಿಕತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಆರೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡು ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವೈದ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ, ಅರೆ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ದಿನದ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಮನೆಮನೆಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಕುಷ್ಠರೋಗ ನಿವಾರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಸಕಾಲಿಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಿ ರೋಗವನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಹಾಗೂ ಗ್ರೇಡ್-೨ ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಹಾಗೂ ಬಡತನ ರೇಖೆಗಿಂತ ಕೆಳಗಿನ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕ್ಷಯರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

೧೯೬೨ ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕ್ಷಯರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕ್ಷಯರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕೇಂದ್ರವು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಪರಿಷ್ಕೃತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕ್ಷಯರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ವಿಶ್ವಬ್ಯಾಂಕ್ ನೆರವಿನಿಂದ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೯೯೮ ರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೊಸ ಪಾಸಿಟಿವ್ ಕ್ಷಯರೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ ೮೫ ರಷ್ಟು ರೋಗಿಗಳನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುವುದು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಕ್ಷಯರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಕಛದ ತಪಾಸಣೆ, ಔಷಧಿ ವಿತರಣೆ ಈ ಕೇಂದ್ರದ ಮುಖ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಈ ಕೇಂದ್ರದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಕ್ಷಯರೋಗ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯ ರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಸೊಸೈಟಿಯು ರೂಪಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಕಛ ತಪಾಸಣಾ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ ಹಾಗೂ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ರೋಗದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯು ಉಚಿತವಾಗಿ ನೀಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಕ್ಷಯ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ Direct Observation Treatment Short Course (DOTS) ಅಂದರೆ ನೇರ ನಿಗಾವಣೆ ಅಲ್ಲಾವಧಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಪರಿಷ್ಕೃತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕ್ಷಯರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಈ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಆರೋಗ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕೂಡಾ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಕ್ಷಯರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಶೇ ೧೦೦ ರಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ವಿಶ್ವಬ್ಯಾಂಕ್, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮೂಲಕ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದೆ. ಪರಿಷ್ಕೃತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕ್ಷಯರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೯೯೮ ರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪಾಸಿಟಿವ್ ಕ್ಷಯರೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ ೮೫ ರಷ್ಟು ರೋಗಿಗಳನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುವುದು. ತದನಂತರ ಶೇ.೭೦ರಷ್ಟು ರೋಗಿಗಳ ಪತ್ತೆ ಮತ್ತು ಶೇ.೯೦ ರಷ್ಟು ರೋಗಿಗಳನ್ನು ಕನ್ವರ್ಷನ್ ಮಾಡುವುದು ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರೋಗಿಯು ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ವಿಮುಖನಾಗುವುದನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಗುಣಮುಖರಾಗುವುದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಅಲ್ಲಾವಧಿ ನೇರ ನಿಗಾವಣೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ (DOTS) ಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ರೋಗಿಗಳು ಹತ್ತಿರದ ಡಾಟ್ಸ್ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಅಥವಾ ಡಾಟ್ಸ್ ಚಿಕಿತ್ಸಕರ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಂಧತ್ವ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ೧೯೭೭ರಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಪುರಸ್ಕೃತ ಯೋಜನೆಯನ್ನಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಟ್ರಕೋಮ (ಕಣ್ಣುರವೆ) ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಈ ಅಂಧತ್ವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ, ಅಂಧತ್ವವನ್ನು ಶೇಕಡಾ ೧.೪ ರಿಂದ ೦.೩ ಕ್ಕೆ ಇಳಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ೨೦೨೦ರ ಒಳಗೆ ಅಂಧತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ದರವನ್ನು ಶೇ.೦.೩ಕ್ಕೆ ತಗ್ಗಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣಿನ ಪೊರೆ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಹಾಗೂ ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳ ನೇತ್ರ ಪರೀಕ್ಷಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಿಂದಾಗಿ ಅಂಧತ್ವ ದರದ ಪ್ರಮಾಣ ಇಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಸಹ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯದ ಅಭಿಯಾನದಡಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೊಸೈಟಿಯು (ಅಂಧತ್ವ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ವಿಭಾಗ) ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಏಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೇತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಸೌಲಭ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ೩೧ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಂಚಾರಿ ನೇತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೊಸೈಟಿ (ಅಂಧತ್ವ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ವಿಭಾಗ) ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಈ ಸೊಸೈಟಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಾಧಿಕಾರಿ (ಅಂಧತ್ವ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ವಿಭಾಗ) ಸದಸ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೊಸೈಟಿ (ಅಂಧತ್ವ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ವಿಭಾಗ)ಯು, ಅಭಿಯಾನ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯ ಅಭಿಯಾನದಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಅನುದಾನವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮೂಲಕ ಸೊಸೈಟಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೊಸೈಟಿ (ಅಂಧತ್ವ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ವಿಭಾಗ) ಯಿಂದ ಜಿಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೊಸೈಟಿ (ಅಂಧತ್ವ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ವಿಭಾಗ) ಗಳಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳ ಕಣ್ಣಿನ ತಪಾಸಣೆಯೂ ಕೂಡ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೇ ಶಾಲಾ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿದೋಷವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಅಂಧತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರಿವು ನೀಡಲು ಆರೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಂಧತ್ವ ನಿವಾರಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಧತ್ವ ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಸೊಸೈಟಿ ಮುಖಾಂತರ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಸಮುದಾಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ನೇತ್ರ ವೈದ್ಯರು ಹಾಗೂ ನೇತ್ರ ಸಹಾಯಕರು ಕಣ್ಣಿನ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದೃಷ್ಟಿದೋಷ ಇರುವ ಬಡವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸೊಸೈಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡಕಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಐದು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ಕುರುಡುತನ ತಪ್ಪಿಸಲು ವಿಟಮಿನ್ “ಎ” ದ್ರಾವಣವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಶಿಶುವಿಗೆ ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳಾದ ಮೇಲೆ ದಡಾರ ಚುಚ್ಚುಮದ್ದಿನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಡೋಸ್‌ನ ದ್ರಾವಣವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದು ನಂತರ ಪ್ರತಿ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಒಟ್ಟು ಒಂಬತ್ತು ಬಾರಿ ಈ ದ್ರಾವಣವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚುಚ್ಚು ಮದ್ದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ: ೧೯೭೬-೭೭ ರಲ್ಲಿ ಚುಚ್ಚುಮದ್ದಿನ ವಿಸ್ತೃತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆರು ಮಾರಕ ರೋಗಗಳಾದ ಬಾಲಕ್ಷಯ, ಗಂಟಲು ಬೇನೆ, ನಾಯಿಕೆಮ್ಮು, ಧನುರ್ವಾಯು, ಪೋಲಿಯೋ ಹಾಗೂ ದಡಾರ ರೋಗಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು. ೧೯೮೫ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುಚ್ಚುಮದ್ದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಎಂದು ಮರು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಧನುರ್ವಾಯು ವಿರುದ್ಧ ಚುಚ್ಚುಮದ್ದನ್ನು ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಲಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಈಗ ಹೆಪಟೈಟಿಸ್ 'ಬಿ' ರೋಗದ ವಿರುದ್ಧ ಕೂಡ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಚುಚ್ಚುಮದ್ದನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಾಗ ಧನುರ್ವಾಯು ರೋಗವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಎರಡು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಧನುರ್ವಾಯು ಚುಚ್ಚುಮದ್ದನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಅದೇ ರೀತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಏಳು ಮಾರಕ ರೋಗಗಳಾದ ಧನುರ್ವಾಯು, ಗಂಟಲುಬೇನೆ, ಪೋಲಿಯೋ, ನಾಯಿಕೆಮ್ಮು, ದಡಾರ, ಕ್ಷಯ ಹಾಗೂ ಹೆಪಟೈಟಿಸ್-ಬಿ ರೋಗಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಲು ಚುಚ್ಚುಮದ್ದನ್ನು ನೀಡಲಾಗುವುದು. ವೇಳಾಪಟ್ಟಿಯು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿರುತ್ತದೆ.

ಗರ್ಭಿಣಿ ಮಹಿಳೆ	
ಮೂರು ತಿಂಗಳು ತುಂಬಿದ ನಂತರ	೮.೮-೧ (ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು)
೮.೮ - ೧ ಪಡೆದ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ನಂತರ	೮.೮-೨ (ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು)

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಮಗುವಿಗೆ	
ಮಗು ಜನಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ	ಬಿ.ಸಿ.ಜಿ ಮತ್ತು '೦' ಡೋಸ್ ಪೋಲಿಯೋ
1 1/2 ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ	ಡಿ.ಪಿ.ಟಿ (ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು) ಹಾಗೂ ಹೆಪಟೈಟಿಸ್-ಬಿ ಮತ್ತು ಒ.ಪಿ.ವಿ - 1 ನೇ ಸುತ್ತ
2 1/2 ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ	ಡಿ.ಪಿ.ಟಿ (ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು) ಹಾಗೂ ಹೆಪಟೈಟಿಸ್-ಬಿ ಮತ್ತು ಒ.ಪಿ.ವಿ - 2ನೇ ಸುತ್ತ
3 1/2 ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ	ಡಿ.ಪಿ.ಟಿ (ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು) ಹಾಗೂ ಹೆಪಟೈಟಿಸ್-ಬಿ ಮತ್ತು ಒ.ಪಿ.ವಿ - 3ನೇ ಸುತ್ತ
9-12 ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ	ದಡಾರ ಲಸಿಕೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಅಥವಾ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆ/ಕ್ಲಿನಿಕ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಹೆರಿಗೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಬಿ.ಸಿ.ಜಿ. ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು ಹಾಗೂ ಪೋಲಿಯೋ ಲಸಿಕೆಯನ್ನು ಮಗು ಜನಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ನೀಡಬೇಕು. ದಡಾರ ಚುಚ್ಚುಮದ್ದಿನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಎ-ಅನ್ನಾಂಗ ಪಾಕದ ಮೊದಲನೇ ಹಂತವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುವುದು. ಉಳಿದ ಎಂಟು ಹಂತಗಳನ್ನು ಮಗುವಿಗೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳಾಗುವದೊಳಗೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲ ಒಟ್ಟು ಒಂಬತ್ತು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಎ-ಅನ್ನಾಂಗ ಪಾಕವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಈ ಲಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು.

ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಾ ಸಮಿತಿಗಳು:

ಸರ್ಕಾರವು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೇವೆಗಳ ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಾ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಚಿಸಲು ಆದೇಶಿಸಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಒಳಪಡುವಂತೆ ಪ್ರತಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೂ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲೂ ಸಹಾ ಆದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಾ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನಗಳೇನೆಂದರೆ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೧) ಸಾರ್ವಜನಿಕರು/ಸಮುದಾಯವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು.
೨) ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಸೇವೆಯನ್ನು ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಒದಗಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ದೈನಂದಿನ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯನ್ನು ತರುವುದು
೩) ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಾ ಸಮಿತಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಈ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಾ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಸೊಸೈಟಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸೊಸೈಟಿಸ್ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಆ್ಯಕ್ಟ್ ೧೯೭೦ ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಂದಣಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಮೇಲಿನ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಾ ಸಮಿತಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಹಾಲಿ ಇರುವ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳ ಸಂದರ್ಶಕರ ಮಂಡಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಯೂನಿವರ್ಸ್ ಛಾಂಜ್ ಸಮಿತಿಗಳು ತಂತಾನೇ ರದ್ದಾಗುತ್ತವೆ.

ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಾ ಸಮಿತಿಯು ನೊಂದಾಯಿತ ಸೊಸೈಟಿಯಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಸಮರ್ಪಕ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಟ್ರಸ್ಟಿಗಳ ಸಮೂಹದಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಕನಿಷ್ಠ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ಆರೈಕೆ-ಶುಶ್ರೂಷೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು/ಉಪಜಿಲ್ಲಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು/ಸಮುದಾಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು/ಎಫ್‌ಆರ್‌ಯು ಗಳಲ್ಲಿ ನೊಂದಾಯಿತ ಸೊಸೈಟಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಯೋಡಿನ್ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗುವ ನ್ಯೂನತೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಅಯೋಡಿನ್ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅದರ ಅಂಶವಿರುವ ಉಪ್ಪನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೭೨ ರಂದು ಗಳಗಂಡ (ಗಾಯಿಟ್) ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಅಯೋಡಿನ್ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಗಳಗಂಡ ರೋಗವಲ್ಲದೇ, ಕಡಿಮೆ ಮಟ್ಟದ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ಕಿವಿಡುತನ, ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯತೆ, ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಗರ್ಭಿಣಿಯರಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಪಾತ ಇತ್ಯಾದಿ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಇದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಯೋಡಿನ್ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಆಗುವ ನ್ಯೂನತೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿತು. ೧೯೯೫ರ ವೇಳೆಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಯೋಡಿನ್ ಇರುವ ಉಪ್ಪು ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ನೀತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ೩೧-೦೮-೧೯೯೫ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಅಯೋಡಿನ್ ಅಂಶ ಇಲ್ಲದ ಉಪ್ಪನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡಬಾರದೆಂಬ ಆದೇಶವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿತು. ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರುಗಳಿಗೆ ಉಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅಯೋಡಿನ್ ಅಂಶವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವ ಬಗ್ಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ

ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳು

ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜನತೆಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಲು ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಉಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅಯೋಡಿನ್ ಅಂಶ ಇರುವ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಚ್ಛಿಸಲು ಅವರುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕಿಟ್ ಕೂಡಾ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳ ನೋಟ ೨೦೧೫-೧೬ ರಂತೆ ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೦೧ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರದ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ೧೦೦ ಹಾಸಿಗೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ೨ ಇತರೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ೬೦ ಹಾಸಿಗೆಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೪ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿದ್ದು, ೩೨ ವೈದ್ಯರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ೨೮೬ ಹಾಸಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ೭೩ ಔಷಧಿ ಅಂಗಡಿಗಳು, ೨೪ ಅಲೋಪತಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಇದರಲ್ಲಿ ೨೮೬ ಹಾಸಿಗೆಗಳು, ೨೧ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು ೧೨೬ ಹಾಸಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಹೊಂದಿದ್ದು, ೨ ಸಮುದಾಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ೬೦ ಹಾಸಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೮೦೮೭ ಪೋಷಣೆಯೇ, ೯೦೬೮ ಬಿ.ಸಿ.ಜಿ, ೭೯೦೫ ದಡಾರ, ೭೯೧೭ ಟಿ.ಟಿ. ಲಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಹಾಕಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ೬ ವ್ಯಾಸೆಕ್ಟಮಿ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಹಾಗೂ ೨೦೩೧ ಟ್ಯಾಬೆಟ್ ಪ್ರಕರಣಗಳು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದು, ೨೦೫೭ I.U.D. users, ೧೨೫೬ c.c. user, ೧೪೭೪ O.P.user- ಈ ರೀತಿ ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಏಡ್ಸ್‌ರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ೪೭ ಜನ ಗಂಡಸರು, ೩೭ ಜನ ಹೆಂಗಸರು, ಒಟ್ಟು ೮೪ ಜನರನ್ನು ಏಡ್ಸ್ ರೋಗಿಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ೨೦ ಜನ ಗಂಡಸರು, ೧೫ ಜನ ಹೆಂಗಸರು, ಟಿಎಸ್/ಟಿಜಿ ೧, ಒಟ್ಟು ೩೬ ಜನ ಮರಣ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕುಷ್ಠರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ೦೬ ಜನ ಗಂಡಸರು, ೦೩ ಜನ ಹೆಂಗಸರು ಒಟ್ಟು ೯ ಜನರನ್ನು ಕುಷ್ಠ ರೋಗಿಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದು, ೨ ಜನ ಗಂಡಸರು, ೩ ಜನ ಹೆಂಗಸರು ಒಟ್ಟು ೫ ಜನರನ್ನು ಗುಣವಾದ ರೋಗಿಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕ್ಷಯ ರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ೨೧೪ ಜನ ಗಂಡಸರು, ೧೨೭ ಜನ ಹೆಂಗಸರು ಒಟ್ಟು ೩೪೧ ಜನರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ೧೨೨ ಜನ ಗಂಡಸರು, ೩೩ ಜನ ಹೆಂಗಸರು ಒಟ್ಟು ೧೫೫ ಜನ ಈ ರೋಗದಿಂದ ಗುಣಮುಖ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ೯ ಮಂದಿ ಪುರುಷರು ಹಾಗೂ ೫ ಮಂದಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಮರಣ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೧೦೮ ಅಂಬ್ಯುಲೆನ್ಸ್‌ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೫ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಇದರ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ೪೧೯೪ ರೋಗಿಗಳು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿದಿನ (೨೪/೭) ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೭ ಇದ್ದು, ಇಲ್ಲಾದ ಹೆರಿಗೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೯೦. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಜನನಿ ಸುರಕ್ಷಾ ಯೋಜನೆ ಪಡೆದ ಫಲಾನುಭವಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೮೨೮ ಹಾಗೂ ಮಡಿಲು ಕಿಟ್ ಪಡೆದ ಫಲಾನುಭವಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೯೮೮ ಆಗಿದೆ.

ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳು ಕಡಿಮೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿರುವ ವಾಣಿ ವಿಲಾಸ ಸಾಗರ ೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿರುವ ಗಾಯತ್ರಿ ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಈ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಹಿರಿಯೂರಿನ ತೇರುಮಲ್ಲೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ

ಹದಿನೈದನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ತೇರುಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಯ ಷಷ್ಟಣಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಶೈಲ ಮಲ್ಲಕಾರ್ಜುನನ ಭಕ್ತೆಯಾಗಿದ್ದ ಹೇಮರೆಡ್ಡಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನೆಂಬ ಭಕ್ತೆಗೆ ಮುಷ್ಟು ಬಂದು ಮಲ್ಲಕಾರ್ಜುನನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಶೈಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಿಸಲು ಅಸಹಾಯಕಳಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇವರು ಆಕೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗರೂಪಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದೂ ಆ ಅಂಗ ದೇವರಿಗೆ ಗುಡಿಯೊಂದನ್ನು ಆ ಭಕ್ತೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದಳೆಂದೂ ಆ ದೇವಸ್ಥಾನವೇ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿರಿಯೂರನ್ನಾಳಿದ ಕೆಂಚಣ್ಣನಾಯಕನು ದೊಡ್ಡ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ. ಅನಂತರ ದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ೬೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಗೋಪುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ತೇರುಮಲ್ಲೇಶ್ವರ, ಚಂದ್ರಮೌಳೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ದೇವರುಗಳ ಜಾತ್ರೆ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಮಾಘ ಮಾಸದ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷ ರೇವತಿ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿ ೧೬ ದಿನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಮುಖ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲ ತೇರು ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಯ ಬ್ರಹ್ಮ ರಥೋತ್ಸವ ಹಾಗೂ ಅದೇ ಸಂಜೆ ಚಂದ್ರಮೌಳೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರರ ರಥೋತ್ಸವಗಳೂ ಜರುಗುತ್ತವೆ. ನಾಲ್ಕು ಕಲ್ಲಿನ ಗಾಳಿಗಳ ೨೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ತೇರನ್ನು ೧೯೯೦ರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಗುವಾನಿ ಮರಮುಟ್ಟಿನಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ೨೫ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಗೋಳಾಕಾರದ ಗೋಪುರ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅಲಂಕರಿಸಿ ರಥೋತ್ಸವ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ದೇವರುಗಳ ಇಷ್ಟತ್ತು ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳು ಶಿಥಿಲಾವಸ್ಥೆಗೆ ಸೇರಿವೆ. ಹನುಮಂತರಾವ್ ಅವಧಾನಿ ಅನ್ನುವ ಭಕ್ತರು ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭರಾಮ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಶ್ರೀರಾಮೋತ್ಸವವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಸೀದಿಗಳು

ಹಿರಿಯೂರು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಮಸೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ಬಹಳ ಹಿಂದೆ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಮಸೀದಿ ಸುಮಾರು ೨೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ ಹೇಮಾವತಿಯಿಂದ ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದ ಖಾಸೀಂಸಾಬ್, ಉಡುವಳ್ಳಿ ಪಾಚ್ಚಾನಾಬ್ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡೇರಿ ಮತ್ತು ಪಾಳ್ಯ ಮೂಲದಿಂದ ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಮೊಹರಂ ಹಬ್ಬ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಇಲ್ಲಿನ ಅಲಾವಿ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತಡವಾದರೆ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಇರುವ ತೇರು ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ (ಹೊರಗೇ ನಿಂತು) ಅರ್ಚಕರಿಂದ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಒಡೆಸಿ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಆರತಿ ಮಾಡಿಸಿ ಮರಳಿ ಮಸೀದಿ ತಲುಪುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಂಜ ಈಗಲೂ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಮಸೀದಿ ೧೮೮೯ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯರೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಬಲಾಲ್ ಮಸೀದಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಶಾಂತಿನಾಥ ಬಸದಿ

ಹಿರಿಯೂರಿನ ಜೈನ ಧರ್ಮೀಯರು ೧೯೬೯ರಲ್ಲಿ ೧೫ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರರಾದ ಶಾಂತಿನಾಥರ ಮತ್ತು ೨೪ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರರಾದ ವರ್ಧಮಾನರ ಬಸದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ದಿನ ಉಪವಾಸ ವ್ರತಾಚರಣೆ ಮಾಡಿ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ ಬಿದಿಗೆಯಂದು ರಥೋತ್ಸವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಕ್ತವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳು

ಅಸಂಪ್ಲನ್ ಚರ್ಚ್

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲರುವ ಏಳು ನೂರು ಜನ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳು ೨೦೦೧ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಸಂಪ್ಲನ್ ಚರ್ಚ್‌ನ್ನು ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯ

ದಿನಾಂಕ: ೨೭-೫-೨೦೧೦ ರಿಂದ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಬೆಳೆಗಳ ಸಂಶೋಧನೆ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ರೈತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಈ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಆರಂಭಗೊಂಡಿದೆ. ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಬಬ್ಬೂರು ಬಳಿ ಇರುವ ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಸಸ್ಯೋತ್ಪಾದನಾ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಈ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ಷಯ ಫುಡ್‌ಪಾರ್ಕ್

ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ ೫ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ದೂರದ ಹುಚ್ಚವನಹಳ್ಳಿ ಬಳಿ ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು, ತರಕಾರಿ, ಧಾನ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಸಿದ್ಧ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಅಕ್ಷಯ ಫುಡ್ ಪಾರ್ಕ್ ೨೦೦೬ ರಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡಿದೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ರೈತರಿಂದ ಹಣ್ಣು, ತರಕಾರಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಗುಣಮಟ್ಟ ತುಂಬುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಂಸ್ಥೆಯವರೇ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೨೦೧೨ ರಿಂದ ರೈತರು ಇಲ್ಲಿನ ಯಂತ್ರಗಳು, ಗೋದಾಮುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಲಾಭ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕೋರಲಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಇದೊಂದು ಸಂದರ್ಶಿಸುವ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ.

ಆರ್.ಕೆ. ಪವರ್‌ಜೆನ್

ತಮಿಳುನಾಡು ಮೂಲದ ಖಾಸಗಿ ಉದ್ಯಮಿಗಳು ಉರವಲು ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಒಂದು ಘಟಕವನ್ನು ಹಿರಿಯೂರು ಹೊರ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಚೆಳ್ಳಕೆರೆ ರಸ್ತೆ ಸಮೀಪ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಂಬಲಗೆರೆ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹದಿನೈದು ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಬಲಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಚೋಳರ ಕಾಲದ ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ದೇವಾಲಯದ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿ ವಾಲ ಸುಗ್ರೀವರ ಯುದ್ಧ, ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಸೀತೆಯರ ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪ, ಕೆತ್ತನೆ ಮತ್ತು ದಶಾವತಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಂಟು ಕಂಬಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಗಳ ಕೆತ್ತನೆ, ಮಧ್ಯರಂಗದ ಕಂಬಗಳ ಮೇಲು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಮಧೇನು ಪುರುಷಮೃಗ, ವಾಮನ ಅವತಾರ, ಬೆಣ್ಣೆ ಕದಿಯುವ ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸುಂದರವಾಗಿವೆ. ರಂಗಸ್ವಾಮಿ ವಿಗ್ರಹದ ಸುತ್ತಲು ದಶಾವತಾರದ ಕೆತ್ತನೆ ಇದೆ. ದೇವರ ಬಲಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಶಂಖವಿದ್ದು ಎಡ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವಿದೆ. ದೇವಾಲಯದ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಗುಡಿಯ ಮಕರ ತೋರಣ ಮತ್ತು ಮೇಲುಗಡೆ ಕೆತ್ತಿರುವ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಿಗ್ರಹ ಕಣ್ಣಿನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

ದೇವಾಲಯದ ಎದುರಿಗೆ ೩ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಚಚ್ಚೌಕದ ಕಟ್ಟಿ ಮೇಲೆ ೩೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಕಲ್ಲಿನ ಗರುಡ ಗಂಭವಿದೆ. ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಚೌಕಾಕಾರದ ಕಲ್ಲಿನ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಗರುಡ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹವಾಮಾನದ ವೈಪರೀತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಿಸುಗಾಡುವ ಈ ಗರುಡ ಮೂರ್ತಿ ಈ ಭಾಗದ ಜನರಿಗೆ ಮುನ್ಸೂಚನೆ ನೀಡುವ ದೇವರು. ಗರುಡ ಮೂರ್ತಿ ನೇರವಿದ್ದರೆ ಉತ್ತಮ ಮಳೆ, ಬೆಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ತುಸು ಮುಂದೆ ಬಾಗಿದರೆ ಬರಗಾಲ, ಹಿಂದೆ ವಾಲದರೆ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಮಳೆ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಬಲವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ.

ಸುಮಾರು ೩೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಇರುವ ಈ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗರ್ಭ ಗುಡಿಗಳಿದ್ದು ನೂರಾರು ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಭೇಟಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಧರ್ಮಪುರದ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು

ಮೂರು ವಿರಗಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಎರಡು ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಧರ್ಮಪುರ ಹಿರಿಯೂರಿನಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೪೪ರ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರ ದೇವರ 'ನಿತ್ಯ ನೈಮಿತ್ತಿಕಾಭಿಷೇಕ ಪೂಜಾ ನಿಮಿತ್ತಂ ಧಾರಾ ಪೂರ್ವಕಮಾಗಿ ಕಲ್ಪೆಟ್ಟು' ಕೊಟ್ಟದತ್ತಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ನಾಯಂಡ ಗಾವುಂಡರಿಗೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಮನ್ನಾ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಸನವಿದೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಮೂರು ವಿರಗಲ್ಲುಗಳೂ ಇವೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಅಂದರೆ ೮, ೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೊಳಂಬವಾಡಿ ಅರಸರು ಆಳಿದ್ದರು. ಅವರ ರಾಜಧಾನಿ ಹೆಂಜೇರು (ಈಗಿನ ಹೇಮಾವತಿ) ಧರ್ಮಪುರಕ್ಕೆ ೧೨ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ.

ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳು

ಇಲ್ಲಿನ ತಟಾಕ (ಕೆರೆಯ) ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲ ಪಂಚ ಪಾಂಡವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಐದು ಅಂಗದ ಗುಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ಧರ್ಮಪುರದಲ್ಲ ಅನೇಕ ಜೈನ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಮತ್ತು ಸಪ್ತ ಮಾತೃಕೆಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಧರ್ಮಪುರದ ೨, ೩ ಚದುರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಇವೆಲ್ಲಾ ಹರಡಿದ್ದು ಇದೊಂದು ಬಯಲು ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವಾಗಿದೆ.

ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆತ್ತರದ ಶ್ರವಣ ವಿಗ್ರಹ ಹಲವು ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೆರೆ ಕಾವಲಿನ ಶೂದ್ರನೆಂದೂ ಇವನು ತುಂಬದ ಕೆರೆಯ ನೀರು ಉಳಿಸಲು ಹುತಾತ್ಮನಾದನೆಂದೂ ಇಲ್ಲಿನ ಜನ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ತೆತ್ತ ಜೈನನೆಂದೂ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಖ್ಯಾತ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರಾದ ಡಾ. ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪನವರ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ಸೂರ್ಯದೇವನ ವಿಗ್ರಹವೆಂದು ಖಚಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಮಕ್ಕಳಾಗಿರದ ಸುಮಂಗಲಯರು ಸರಿರಾತ್ರಿ ವೇಳೆ ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ಈ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ನಗ್ನರಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಮಕ್ಕಳ ಫಲ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದೂ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮಪುರ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮಿಯರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಿತಿಕೋಟಿಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವ

ಹಿರಿಯೂರು ಚಳ್ಳಕೆರೆ ರಸ್ತೆಯ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಲ್ಲರುವ ಹರಿತಿಕೋಟೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೂ ಮುಂಚೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಊರು. ಇಲ್ಲಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಬಿಜಾಪುರದ ಭಾಗದಿಂದ ಬಂದವರು. ಈ ವಂಶದ ಮೂಲ ಪುರುಷ ತಿಪ್ಪಣ್ಣನಾಯಕ. ಅವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ರಾಜ್ಯ ಶಿರಾದಿಂದ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು ವರೆಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಾವಗಡದವರೆಗೂ ಇದ್ದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಏಳುಜನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವರುಗಳ ಹೆಸರು ಎಲ್ಲೂ ದಾಖಲಾಗಿಲ್ಲ. ತಿಪ್ಪಣ್ಣ ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಹಿರಿಯರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡೇರಿ ಮತ್ತು ಹರಿತಿ ಊರುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗನುಸಾರ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲ ಇವರು ಹರಿತಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ನಿಡುಗಲ್ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಹರಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನದಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಭಕ್ತಾವರ್ತಿ ಅಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಒಳತಾಗಲೆಂದು ಕಾಣಿಕೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಪರ್ವತ ದೇವರಿಗೆ (ಶ್ರೀಶೈಲ ಮಲ್ಲಕಾರ್ಜುನ) ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಕರೆವೊಡೆಯರ ಮಗ ವೀರಣ್ಣರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಹೆಸರಾಂತ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದ ಪಿ.ಆರ್.ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರಾಗಿದ್ದ ಎಚ್.ವಿ.ವೀರನಾಯಕರು ಹರಿತಿಕೋಟೆಯವರು.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಇಲ್ಲಿ ೪ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಿವೆ. ರಕ್ತ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ ಜ್ಯೋತಿ ಚೆನ್ನನ ವಂಶದವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯದ ಹೊಲ, ನೀಡಿದ ದಾನ ಶಾಸನವೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ.

ವೇಣುಕಲ್ ಗುಡ್ಡ

ಹರತಿಕೋಟಿಯಂತೆಯೇ ವೇಣುಕಲ್ ಗುಡ್ಡವೂ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡವೆಂದರೆ ವೇಣುಕಲ್ ಗುಡ್ಡವೆ ಎಂಬಷ್ಟು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೫೩ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಂಗವೀರಯ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರತಿಹಳ್ಳಿಗೆ ಗದ್ಯಾಣ ಎರಡು ವರಹ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಬಂಡುಗಳ ಬತ್ತ ಕೊಡಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಗೊಳ್ಳದ ಕೆರೆ ಒಡೆದು ಹೋಗಿ ನಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದ ಗಿರಿಯಗೊಂಡನಿಗೆ ಕಟ್ಟುಕೊಡಗಿ ಮಾನ್ಯವಾಗಿ ೨೦ ವರೆಕುಳ ಗದ್ದೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೪೮ರಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಲಗಳು, ೭ ಊರ ಬಾಗಿಲುಗಳು ವೇಣು ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಗಾರದಿಂಡು ಬಾಗಿಲು, ಹೆಟ್ಟಿ ಬರುಬು (ಕಾವಲು ಕಾಯುವ) ಮತ್ತು ತುಪ್ಪದ ಕೋಣ ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಕುರುಹು ಮಾತ್ರ ಇವೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕೋಟೆಯಂತೆಯೇ ಇವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತೆಂದು ಊರಿನ ಹಿರಿಯರಾದ ಚಂದ್ರಯ್ಯ ಮತ್ತು ಗೊಲ್ಲರ ನಾಗಪ್ಪ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವೆಂಕಟರಮಣ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಮರಡಿಹಳ್ಳ

ಮರಡಿಹಳ್ಳಿಯ ಉದಾರ ದಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸಾಹುಕಾರ ಸೂರಪ್ಪರೆಡ್ಡಿಯವರಿಗೆ ದೈವಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿ ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಿರತ ಶ್ರಮದ ಫಲವಾಗಿ ಎರಡು ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟರಮಣ ಸ್ವಾಮಿಯ ಭವ್ಯ ದೇಗುಲ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ೧೮೮೦ರಲ್ಲಿ ಶಂಕು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ದಿನಾಂಕ: ೧೦-೧೧-೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೂರಪ್ಪನ ಗುಡಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಉದಾರ ದಾನಿಯಿಂದ ಮರಡಿಹಳ್ಳಿಯ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆ, ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಮತ್ತು ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿ ಮುಂತಾದವು ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡಿವೆ. ವೆಂಕಟರಮಣ ಸ್ವಾಮಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹೊರ ಬಾಗಿಲ ಗೋಪುರ ಮತ್ತು ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಕಲಶ ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಣಜನಹಳ್ಳಿ

ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರುವ ಕಣಜನಹಳ್ಳಿ ಐದು ಹಳ್ಳಿಗಳ ಒಟ್ಟು ೧೫,೭೧೯ ಎಕರೆ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ೨೭ ಮೈಲ ಸುತ್ತಳತೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಹತ್ತು,

ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳು

ಹನ್ನೊಂದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲ ನೊಳಂಬವಾಡಿ ೩,೨೦೦ ನೀಮೆಗೆ ಸೇರಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅನಂತರ ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಕೆಲಕಾಲ ಸಂಡೂರು ಘೋಷ್ಪಡೆಯವರ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅನಂತರಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಡಕಶಿರಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದನೇ ಹಳ್ಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಅಂದರೆ ೧೯೫೦ರ ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಕಣಜನ ಹಳ್ಳಿಯ ಕರ್ಣಂ (ಶಾನುಭೋಗ) ನಾಗರಾಜ್ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಕಣಜನಹಳ್ಳಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ನಿಡಗಲ್ಲು ಮತ್ತು ಕಡೇಹುಡೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಮಧ್ಯೆ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು, ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳವಾದ್ದರಿಂದ ದವಸ, ಧಾನ್ಯ ಮದ್ದುಗುಂಡುಗಳ ಕೋಠಿಯಾಗಿ ಕಣಜನದಹಳ್ಳಿ ಎಂದಿದ್ದುದು, ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲ ಕಣಜನ ಹಳ್ಳಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲ ಕಾವಲು ಪಡೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಎತ್ತರದ ತವಗದ ಬತೇರಿ ಇದೆ. ಬತೇರಿಯ ಮೇಲು ಭಾಗದಲ್ಲ ಸುತ್ತಲೂ ೫ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ರಕ್ಷಣಾ ಗೋಡೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಣಜನ ಹಳ್ಳಿಯ ಹತ್ತಿರದ ಧರ್ಮಪುರ (ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ) ಬಳಿ ಇರುವ ಕೆರೆಗೆ ಯಕ್ಷ ಸರೋವರವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪಂಚ ಪಾಂಡವರು ಕೆರೆಯ ಮುಂದುಗಡೆ ಪಂಚಲಂಗಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈಗಲೂ ಈ ಐದು ಗುಡಿಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಧರ್ಮಪುರ ಕೆರೆಯ ನೀರಿನ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ನೀರಿನ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕಣಜನ ಹಳ್ಳಿಯವರಿಗೆ ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಕಣಜನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲ ೧೫ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನಗಳಿವೆ.

ಯಲ್ಲದ ಕೆರೆಯ ನೂರೊಂದು ಅಂಗಗಳು

ಹಿರಿಯೂರು-ಹುಳಿಯೂರು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲ ಹಿರಿಯೂರಿನಿಂದ ೨೩ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲರುವ ಯಲ್ಲದ ಕೆರೆ ಬಳಿ ಪುರಾತನ ಈಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವಿದೆ. ಅರ್ಧ ಜೀರ್ಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲರುವ ಪೌಳಿ ಗೋಡೆ ಒಳಗೆ ಇರುವ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಎಂದೂ ಬತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಥಳೀಯರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೇ ಬಂಡೆಯಲ್ಲ ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುವ ಗುಳಿಗಳಲ್ಲ ನೂರು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯೆ ಒಂದೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ದೊಡ್ಡಲಂಗವಿದೆ. ಮಕ್ಕಳಾಗದವರು ಕಲ್ಯಾಣಿಯಲ್ಲ ಮಿಂದು, ಏಳು ಕಲ್ಲಿನ ಬೆನವಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆಹಾಕಿ, ಗಂಗಾ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, ನೂರಾ ಒಂದು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಮಕ್ಕಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ.

ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರನಿಗೂ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದ ಭಕ್ತರು ಅಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ತಂಗಿ, ಮರುದಿನ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ದೇವಾಲಯದಲ್ಲ ಗರ್ಭಗುಡಿ, ವಿಶಾಲವಾದ ನವರಂಗದಲ್ಲ ತೂಗುದೀಪ ತ್ರಿಶೂಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಇವೆ. ಇಲ್ಲ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ಸಾಧು ಸಿದ್ದರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಯಲ್ಲದಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ ಕರಿಯಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದನಗಳ ಜಾತ್ರೆಯೂ ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಉಡುವಳ್ಳಿ

ಹಿರಿಯೂರು-ಹುಳಿಯೂರು ರಸ್ತೆಯ ಸುಮಾರು ೮ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಉಡುವಳ್ಳಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಕರಿಯಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ದೇವತೆ ಮತ್ತು ಕೆರೆಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ. ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕರಿಯಮ್ಮನ ಪ್ರತಿ ಮಂಗಳವಾರ ಆಚರಿಸುವ ಪೂಜೆಗೆ ದೂರ ದೂರದಿಂದ ನೂರಾರು ಭಕ್ತರು ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕೆ.ಎಚ್. ರಂಗನಾಥರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸಮೀಪದ ಕಾತ್ರಾಳಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಜವಾಹರ್ ನವೋದಯ ವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಉಡುವಳ್ಳಿ ಸಮೀಪದ ವಿಶಾಲ ಮರಡಿ ಬಳಿ ಖಾಯಂ ನಿವೇಶನ ಒದಗಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉಡುವಳ್ಳಿ ಕೆರೆಯಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ೩೨೩ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವಿದೆ. ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲಿ ಬತ್ತ, ರಾಗಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬರಗಾಲಗಳೇ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕೆರೆಗೆ ಒಂದು ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯಲು ನೀರು ಶೇಖರಣೆ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ರೂ.೨ ಕೋಟಿ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಉತ್ತೇರೇ ಕಮರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಹಾಲುಧ್ಯಾಮೇನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆಯಿಂದ ಉಡುವಳ್ಳಿ ಕೆರೆಗೆ ನೀರು ಹರಿಸಲು ಅರ್ಧಂಬರ್ಧ ಕಾಲುವೆ ತೋಡುವುದೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರ್ ತನಗೆ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಎಂದು ೨೦೦೭ ರಿಂದ ಕೆಲಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಚಾಲನೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಶುರುವಾಗಿದೆ.

ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರ

ಹಿರಿಯೂರಿನಿಂದ ೨೦ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಮಾರಿಕಣಿವೆ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ ಕಣಿವೆ ಮಧ್ಯೆ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ವೇದಾವತಿ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ೧೧,೦೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶ ನೀರಾವರಿಯಾಗಿದೆ. ಈಗ ವಾಣಿ ವಿಲಾಸ ಸಾಗರ ಎಂದು ನಾಮಕರಣಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಜಲಾಶಯ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲೇ ದೊಡ್ಡದು ಮತ್ತು ಸುಂದರ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ೧೩೩೦ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದ ೧೭೨ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿರುವ ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಗಾರೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಲಾಶಯದ ನೀರಿನ ವಿಸ್ತಾರ ೨೧,೪೭೦ ಎಕರೆಗಳು (೩೧ ಚದುರ ಮೈಲು) ಗರಿಷ್ಠ ನೀರಿನ ಮಟ್ಟ ೧೩೫ ಅಡಿಗಳು. ಜಲಾಶಯದ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಚುನ್ನಿಲಾಲ್ ತಾರಾ ಚಂದ ದಲಾಲ್‌ರಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೧೮೯೮ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾಲ ೯ ವರ್ಷಗಳ ಸುದೀರ್ಘಕಾಲ ನಡೆದು ೧೯೦೭ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ ಮುಗಿದಿದೆ. ವೇದಾವತಿ ನದಿ ಪಾತ್ರದ ಒಟ್ಟು ೫,೩೭೪ ೨೩೦

ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳು

ಚದುರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪ್ರದೇಶ ಜಲಾಶಯಕ್ಕೆ ನೀರಾಶ್ರಯ (Catchment Area) ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಮಳೆ ಬೀಳುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಏರುಪೇರಾಗಿ ಜಲಾಶಯದಲ್ಲಿ ಒಲ ಮಿಲಿಯನ್ ಕ್ಯೂಬಿಕ್ ಮೀಟರ್ (MCM) ನೀರಿನಿಂದ ೪೫೫ ಎಂ.ಸಿ.ಎಂ. ನೀರು ಶೇಖರಣೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ೧೯೩೩ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಜಲಾಶಯ ತುಂಬ ಕೋಡಿ ಹರಿದಿದೆ.

ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಮೇಲು ಭಾಗದ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ತುದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮಂಟಪವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣದ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮತ್ತು ಅಣೆಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿ ಬಳಿ (ಕೆಳಗೆ) ಒಂದು ಪ್ರವಾಸಿ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಖಾಸಗಿ ಪ್ರವಾಸಿ ಲಾಡ್ಜ್ ಕೂಡಾ ಇದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಬಂಗಲೆ ಹಿರಿಯರಿನ ಸಹಾಯಕ ಎಂಜಿನಿಯರ್ ಅವರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ತಂಗಲು ಅವರಿಂದಲೇ ಪರವಾನಗಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬಂಗಲೆಗಳು ಖಾಲಿ ಇದ್ದರೆ ಒಂದೆರಡು ಗಂಟೆ ಕಾಲ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಂಗಲೆಯ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಸಹಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಹಾರ ವನ

ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಮುಂದೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾಲುವೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ೨೦೦೦ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಹಾರ ವನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನವಗ್ರಹವನ, ರಾಶಿವನ, ಪಂಚವಟವನ, ಸಪ್ತಸ್ವರವನ, ಶಿವಪಂಚವಟವನ, ನಂದನವನ, ಅಶೋಕವನ, ತಿಫಲವನ, ಜಾಪನೀಸ್‌ವನ, ಕ್ಯಾಕ್ಟಸ್‌ವನ, ಧನ್ವಂತರಿವನ ಮತ್ತು ಮಾದರಿ ಗ್ರಾಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಗಿಡ ಮೂಲಕಗಳ ವನಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ. ಗಿಡ ಮರಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವ ಒಂದು ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ಜಲಾಶಯದ ಹಾಗೂ ಔಷಧಿ ಸಸ್ಯಗಳ ನೆನಪನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು.

ಕಣಿವೆ ಮಾರಿಕಾಂಬ

ಎರಡು ಗುಡ್ಡಗಳ ನಡುವಿನ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಮಾರೀಕಣಿವೆ ಎಂದೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ವೇದಾವತಿ ನದಿಯ ತಟದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೩೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಐತಿಹ್ಯವಿರುವ ಕಣಿವೆ ಮಾರಿಕಾಂಬ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ೧೭೩೦ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರೂ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಲಪ್ಪ ನಾಯಕರು ಹೊರಡಿಸಿದ ತಾಮ್ರದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾರಿಕಾಂಬ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹುಳಿಯಾರು ಒಕ್ಕಲು ಗೌಡರಿಗೆ ನೀಡಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

ತದನಂತರ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದವರು ಮಾರೀಕಣಿವೆ ಬಳಿ ವೇದಾವತಿ ನದಿಗೆ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಾಣ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಸೀಮೆಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ದೂರವಾಗುವ ಮತ್ತು ನೀರು ಮುಳುಗಡೆ ಆಗುವ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಒಡತನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ದಿನಾಂಕ: ೮-೧೨-೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್‌ರವರು ದಿನಾಂಕ: ೨೮-೨-೧೮೮೩ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನುಚಾನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದೇ ಆಡಳಿತಗಾರರ ವಂಶಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ವಾಸದ ಊರು ಭರಮಗಿರಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೊಳಹಾಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಈ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಕೆಂಚಪ್ಪನೆಂಬಾತ ಅವಧೂತನಾಗಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕಣಿವೆ ಮಾರೀಕಾಂಬೆಯ ಜಾತ್ರೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ವೈಶಾಖ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾರ ಕಾಲ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈಗಲೂ ಈ ಗೌಡರ ವಂಶಸ್ಥರೇ ತಮ್ಮ ಸುಪರ್ದಿನಲ್ಲಿರುವ ಡಾಗೀನು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಜಾತ್ರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂಜಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಗಾಯತ್ರಿ ಜಲಾಶಯ

ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಿ ಚಿಕ್ಕನಾಯ್ಕನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬೋರನ ಕಣಿವೆ ಅಣೆಕಟ್ಟಿಗೆ, ಅನಂತರ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ, ಸುವರ್ಣಮುಖ ನದಿಗೆ ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ ಸಮೀಪದ ಕರಿಯಾಲದ ಬಳಿ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ೪,೦೭೦ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಜಲಾಶಯದ ಶಂಕುಸ್ಥಾಪನೆ ೧೯೫೧ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೯ ರಂದು ನೆರವೇರಿತು. ಅಂದಾಜು ವೆಚ್ಚ ಆಗಿನ ೪೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳು. ಅಂದಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿ ದೇವಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಗಾಯತ್ರಿ ಜಲಾಶಯವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿರುವ ಈ ಸ್ಥಳ ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ನಂ. ೪ ಬಳಿಯಿಂದ ೫ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ.

**ಅನುಬಂಧ
ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೨೦೧೫-೧೬ ರ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು**

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರ	ಘಟಕ	ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕು	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ
೧	ತಾಲ್ಲೂಕು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧	೬
೨	ಹೋಬಳಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪	೨೨
೩	ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೩	೧೯೦
೪	೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ಗ್ರಾಮಗಳು			
	ಜನವಸತಿ ಗ್ರಾಮಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೫೫	೯೪೮
	ಜನವಸತಿ ಇಲ್ಲದ	ಸಂಖ್ಯೆ	೪	೧೧೨
	ಪುರಸಭೆಗಳು / ನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧	೭
೫	ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಒದಗಿಸಿದ			
	ಉಪಗ್ರಾಮಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೩೦	೫೬೬
	ಐ.ಪಿ.ಸೆಟ್ಟುಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೧೮೪೫	೧೦೬೯೧೮
೬	ವಿದ್ಯುತ್ ಬಳಕೆದಾರರು(ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ)			
	ಗೃಹ ಬಳಕೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೬೪೫೧೩	೩೮೭೧೪೪
	ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬಳಕೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೫೪೧	೮೮೪೮
	ವಾಣಿಜ್ಯ ಬಳಕೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೬೮೧	೩೨೬೧೯
	ನೀರಾವರಿ(ಐ.ಪಿ.ಸೆಟ್)	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೧೮೪೫	೧೦೬೯೧೮
೭	ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಬಳಕೆ			
	ಗೃಹ ಬಳಕೆ	ದಶಲಕ್ಷ ಯೂನಿಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ	೨೧.೩೪	೧೩೪.೧೭
	ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬಳಕೆ	ದಶಲಕ್ಷ ಯೂನಿಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ	೧೪.೩೨	೬೨.೨೮
	ವಾಣಿಜ್ಯ ಬಳಕೆ	ದಶಲಕ್ಷ ಯೂನಿಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ	೭.೨೩	೪೦.೪೩
	ನೀರಾವರಿ(ಐ.ಪಿ.ಸೆಟ್)	ದಶಲಕ್ಷ ಯೂನಿಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ	೧೪೫.೭೯	೭೪೨.೩೯
	ಇತರೆ	ದಶಲಕ್ಷ ಯೂನಿಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ	೯.೦೯	೩೬.೬೯

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

	ದಾರಿ ದೀಪ	ದಶಲಕ್ಷ ಯೂನಿಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ	೫.೦೨	೧೭.೦೧
	ಒಟ್ಟು	ಲಕ್ಷ ರೂ. ಗಳಲ್ಲಿ	೨೦೨.೭೯	೧೦೩೨.೯೭
	ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಆದಾಯ	ಲಕ್ಷ ರೂ. ಗಳಲ್ಲಿ	೮೪೫೮.೪೮	೩೯೪೨೧.೪೭
೮	ನ್ಯಾಯಬೆಲೆ ಅಂಗಡಿಗಳು ೩೧-೦೩-೨೦೧೭			
	ನ್ಯಾಯಬೆಲೆ ಅಂಗಡಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೮೮	೫೮೩
	ಎಎವೈ(ಬಿಪಿಎಲ್)	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೪೩೦	೨೮೪೯೦
	ಅಕ್ಷಯ ಸಿಲಂಡರ್ ಸಹಿತ(ಬಿಪಿಎಲ್)	ಸಂಖ್ಯೆ	೯೯೪೧	೫೫೫೦೩
	ಅಕ್ಷಯ ಸಿಲಂಡರ್ ರಹಿತ(ಬಿಪಿಎಲ್)	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೩೨೭೩	೨೮೧೭೦೭
	ಅಕ್ಷಯ ಸಿಲಂಡರ್ ಸಹಿತ(ಎಪಿಎಲ್)	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೭೦	೮೦೧
	ಅಕ್ಷಯ ಸಿಲಂಡರ್ ರಹಿತ(ಎಪಿಎಲ್)	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೦೪೭	೨೭೯೭೧
	ಭಾವಚಿತ್ರವಿರುವ ಪಡಿತರ ಚೀಟಿದಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೩೮೭೧	೩೯೪೪೭೨
	ಒಟ್ಟು ಪಡಿತರ ಚೀಟಿದಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೩೮೭೧	೩೯೪೪೭೨
೯	ಚಿತ್ರಮಂದಿರಗಳು			
	ಶಾಶ್ವತ	ಸಂಖ್ಯೆ	೩	೧೭
	ತಾತ್ಕಾಲಿಕ	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೩
೧೦	ಮೂಲಾನ್ವಯ ತಾಣಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪	೨೩
೧೧	ಕಾರಾಗೃಹಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೧
೧೨	ವೈದ್ಯಕೀಕರಣ			
	ಗಂಡಸರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೧೦೨
	ಹೆಂಗಸರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೧೨
	ಅಗ್ನಿಶಾಮಕ ಕೇಂದ್ರಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧	೭
	ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಶಾಮಕ ಜಲವಾಹನಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩	೧೭

ಅನುಬಂಧ

	ತುರ್ತು ಅಗ್ನಿಶಾಮಕ ಕರೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	ಗಲತ	ಒಣ
	ಸಂರಕ್ಷಿಸಲಾದ ಆಸ್ತಿಯ ಮೌಲ್ಯ	ಕೋಟಿ ರೂಗಳಲ್ಲಿ	೩,೫೭,೮೨,೪೦೦	೧೦,೪೯,೧೨,೫೭೭
೧೩	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆ (೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ)			
	ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ	೧೭೦೩	೮೪೩೭
೧೪	ಜನಸಂಖ್ಯೆ (೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿ)			
	ಗಂಡಸರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೪೧೭೦	೮೪೦೮೪೩
	ಹೆಂಗಸರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೧೯೭೩	೮೧೮೭೧೩
	ಗ್ರಾಮೀಣ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೨೯೭೧೭	೧೩೨೯೯೨೩
	ನಗರ	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೭೪೧೭	೩೨೯೫೩೩
	ಅಂಗಾನುಪಾತ	ಸಂಖ್ಯೆ	೯೮೫	೯೭೪
೧೫	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ (೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ)			
	ಗ್ರಾಮೀಣ			
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೧೧೭೦	೧೭೯೧೭೦
	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೦೫೪೭	೧೭೪೪೧೧
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೬೧೭೧೭	೩೫೩೫೮೧
	ಪಟ್ಟಣ			
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೮೯೯	೨೭೭೫೯
	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೧೧೫	೨೭೮೮೭
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೦೦೧೪	೫೫೫೪೬
೧೬	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ (೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ)			
	ಗ್ರಾಮೀಣ			
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೧೫೩೨	೧೩೫೨೦೯
	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೧೪೯೫	೧೩೧೩೧೭
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೩೦೨೭	೨೬೬೫೨೬
	ಪಟ್ಟಣ			
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೪೫೯	೧೭೭೩೦

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೫೪೨	೧೮೨೯೮
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೦೦೧	೩೩೦೨೮
೧೭	ಅಕ್ಷರಸ್ಥರು (೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ)			
	ಗ್ರಾಮೀಣ			
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೮೮೨೪೦	೪೭೪೨೮೫
	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೪೨೪೫	೩೩೦೧೩೪
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೨೨೪೮೫	೮೩೪೪೧೯
	ಪಟ್ಟಣ			
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೨೨೦೫	೧೩೨೯೦೩
	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೦೦೫೩	೧೨೦೦೭೦
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೨೨೫೮	೨೫೨೯೭೩
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೦೪೪೪೫	೬೦೭೧೮೮
	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೮೪೨೯೮	೪೮೦೨೦೪
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೮೮೭೪೩	೧೦೮೭೩೯೨
೧೮	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೦-೬ ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳು (೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ)			
	ಗ್ರಾಮೀಣ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೪೮೩೭	೧೪೯೨೯೪
	ಪಟ್ಟಣ	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೮೮೯	೩೪೯೮೩
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೦೭೨೬	೧೮೪೨೮೦
೧೯	ಕೆಲಸಗಾರರ ವರ್ಗೀಕರಣ (೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ)			
	ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೫೨೫೩	೮೫೩೫೮೭
	ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೧೩೩೮೦	೬೩೭೪೭೯
	ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೦೯೮೧	೨೫೭೦೭೩
	ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೫೨೧೫	೧೯೨೭೩೯
	ಗೃಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೫೩೩	೧೩೭೧೮
	ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೩೩೧೮	೨೦೦೧೯೩
	ಸೀಮಾಂತ ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೧೮೭೩	೧೮೯೧೦೮
	ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೮೧೫	೨೯೧೩೯

ಅನುಬಂಧ

	ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೭೧೯೯	೧೦೧೫೭೮
	ಗೃಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೭೪೪	೯೫೧೭
	ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೮೧೧೮	೪೮೮೫೪
	ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೦೮೭೭	೮೦೨೮೭೯
೨೦	ಸಾಕ್ಷರತಾ ಪ್ರಮಾಣ (೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ)			
	ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ			
	ಗಂಡು	ಶೇಕಡಾ	೭೯.೫೮	೭೯.೧೯
	ಹೆಣ್ಣು	ಶೇಕಡಾ	೭೩.೨೯	೭೧.೯೧
	ಒಟ್ಟು	ಶೇಕಡಾ	೭೧.೫೧	೭೦.೭೮
	ಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶ			
	ಗಂಡು	ಶೇಕಡಾ	೮೮.೪೮	೯೦.೨೨
	ಹೆಣ್ಣು	ಶೇಕಡಾ	೭೮.೮೫	೮೧.೫೫
	ಒಟ್ಟು	ಶೇಕಡಾ	೮೩.೬೩	೮೫.೮೯
	ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಟ್ಟು			
	ಗಂಡು	ಶೇಕಡಾ	೮೧.೨೩	೮೧.೩೭
	ಹೆಣ್ಣು	ಶೇಕಡಾ	೭೭.೪೫	೭೫.೮೮
	ಒಟ್ಟು	ಶೇಕಡಾ	೭೩.೯೧	೭೩.೭೧
೨೧	ಮಳೆ			
	ಮಳೆಮಾಪನ ಕೇಂದ್ರಗಳು ೨೦೧೧ ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ			
	ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ	ಸಂಖ್ಯೆ	೭	೩೪
	ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨	೩
	ವಾರ್ಷಿಕ ವಾಡಿಕೆ ಮಳೆ (೧೯೪೧-೧೯೭೦)			
	ಮಳೆ ದಿನಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೯	೪೦
	ವಾಡಿಕೆ ಮಳೆ	ಮಿ.ಮೀ. ಗಳಲ್ಲ	೫೫೦	೫೮೨
೨೨	ಭೂಮಿಯ ಬಳಕೆ			
	ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲ	೧೩೭೪೨೩	೭೭೦೭೦೨
	ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲ	೧೧೩೫೮	೭೩೭೧೯

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

೨೩	ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವ ಭೂಮಿ			
	ವ್ಯವಸಾಯೇತರ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	ಲಂಚಂ	೫೫೪೫೦
	ಬಂಜರು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೩೦೩	೨೫೪೦೩
	ಒಟ್ಟು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೮೩೫೮	೮೦೮೫೩
೨೪	ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡದಿರುವ ಇತರ ಭೂಮಿ			
	ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬಂಜರು ಭೂಮಿ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೨೫೪೦	೨೧೩೧೨
	ಖಾಯಂ ಗೋಮಾಳ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೨೫೯೨೩	೮೮೨೪೦
	ವೃಕ್ಷ ಮತ್ತು ತೋಪುಗಳು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೨೪೧೩	೧೧೩೧೨
	ಒಟ್ಟು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೩೫೮೮೨	೧೨೧೩೩೯
೨೫	ಜೀಳು ಭೂಮಿ			
	ಜಾಲ್ತ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೨೨೧೨	೮೨೩೫೦
	ಇತರೆ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೨೮೧೫	೨೨೩೩೫
	ಒಟ್ಟು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೫೦೨೭	೧೦೯೬೮೫
೨೬	ಜಿತ್ತನೆಯಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶ			
	ನಿವ್ವಳ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೩೩೦೦೦	೩೮೪೨೨೩
	ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಾರಿ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೨೧೩೫	೮೧೧೩೪
	ಒಟ್ಟು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೨೮೧೩೫	೪೬೫೬೧೦
೨೭	ಭೂಹಿಡುವಳಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಕೃಷಿ ಗಣತಿ ೨೦೧೦-೧೧ ರಂತೆ)			
	ಅತಿ ಸಣ್ಣ(೦-೧ ಹೆ)			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೨೧೦೧	೧೦೯೧೨೨
	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೯೨೩೪.೦೧	೫೯೧೩೮.೩೨
	ಸಣ್ಣ(೧-೨ ಹೆ)			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೫೯೮೦	೯೦೩೨೦
	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೨೨೮೪೦.೩೧	೧೨೨೫೮೩.೯೨
	ಅರೆ ಮಧ್ಯಮ(೨-೪ ಹೆ)			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೧೩೩೮	೩೦೦೩೩

ಅನುಬಂಧ

	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೩.೧೩೦೫.೩೧	೧೫೮೭೭೩.೫೮
	ಮಧ್ಯಮ(೪-೧೦ ಹೆ)			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೨೧೯	೨೩೭೯೫
	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೩.೩೧೩.೭೨೯	೧೫೨೮೩೩.೮೫
	ಯೋಜನೆ(೧೦ ಹೆ.ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು)			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೧೨೯	೪೧೭೨
	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೩೪೮೪.೫೪	೩೨೪೪೧.೩
	ಒಟ್ಟು			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೨೦೩೭	೨೯೦೫೭೭
	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೧೩೦೦೧.೭೩	೫೩೦೭೭೭.೦೨
೨೮	ಏಕದಳ ಧಾನ್ಯಗಳು (ವಿಸ್ತೀರ್ಣ)			
	ಬತ್ತ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೪೧೩	೧೨೯೭
	ರಾಗಿ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೫೦೩೯	೪೪೦೮೨
	ಜೋಳ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೫೨೮೭	೧೨೩೩೭
	ಮುಸುಕಿನ ಜೋಳ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೯೫೫	೯೨೧೯೩
	ಸಜ್ಜೆ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೧	೧೭೯೮
	ಗೋಧಿ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೧೭	೩೭೨
	ಇತರೆ ತೃಣ ಧಾನ್ಯಗಳು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೩೩	೩೪೪೯
	ಒಟ್ಟು ಏಕದಳ ಧಾನ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಉಪತ್ಯಾಜ ಬೆಳೆಗಳು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೧೮೮೮	೧೫೮೯೧೦
೨೯	ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳು (ವಿಸ್ತೀರ್ಣ)			
	ಕಡಲೆ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೦೭೩೩	೩೯೮೫೭
	ತೋಗರಿ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೮೭೧	೯೫೮೭
	ಹುರುಳಿ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೩೩೮	೪೩೮೭
	ಉದ್ದು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೦	೦
	ಹೆಸರು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೮೨	೫೪೧೦
	ಅವರೆ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೦	೧೮೯೫

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

	ಅಲಸಂದಿ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೪೩	೭೨೯
	ಒಟ್ಟು ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೧೪೧೩೦	೭೨೧೭೩
	ಒಟ್ಟು ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳು	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೨೭೦೧೮	೨೨೧೦೭೩
೩೦	ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳ ವಿತರಣೆ			
	ಸಾರಜನಕ(ಓ)	ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ	೪೩೩೨	೨೪೫೧೮
	ರಂಜಕ(ಕ್ರ)	ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ	೩೦೦೫	೧೫೨೭೭
	ಪೊಟ್ಯಾಷ್(ಏ)	ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ	೨೦೮೦	೫೨೫೫
	ಒಟ್ಟು	ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ	೯೭೧೭	೪೫೦೪೦
೩೧	ರೇಷ್ಮೆ			
	ಹಿಪ್ಪು ನೇರಳೆ ಬೆಳೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	೫೭೧	೧೫೨೮.೩
	ರೇಷ್ಮೆಗೂಡು ಉತ್ಪಾದನೆ	ಟನ್ನುಗಳಲ್ಲಿ	೨೪೦	೮೦೪.೩೯೯
	ರೇಷ್ಮೆ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ರೇಷ್ಮೆಯ ಮೌಲ್ಯ	ಲಕ್ಷ ರೂ.ಗಳಲ್ಲಿ	೭೨೮.೦೩	೨೪೪೦.೧೨
೩೨	ಪಶುಪಾಲನೆ (೨೦೧೨ ರ ಜಾನುವಾರು ಗಣತಿಯಂತೆ)			
೩೩	ದನಕರುಗಳು			
	ಸ್ಥಳೀಯ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೪೯೭೧	೨೪೧೦೯೫
	ವಿದೇಶಿ ತಳ	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
	ಮಿಶ್ರ ತಳ	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೧೦೦	೩೪೭೯೪
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೧೦೭೧	೨೭೫೮೮೯
	ಎಮ್ಮೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೮೫೭೩	೧೫೨೮೫೨
೩೪	ಕುರಿಗಳು			
	ಸ್ಥಳೀಯ	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೦೦೦೩೩	೯೩೯೫೯೧
	ವಿದೇಶಿ ತಳ	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
	ಮಿಶ್ರ ತಳ	ಸಂಖ್ಯೆ	೭	೪೪೭
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೦೦೦೪೦	೯೪೦೦೪೩
	ಮೇಕೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೮೧೦೨	೨೩೧೨೭೯
೩೫	ಹಂದಿಗಳು			

ಅನುಬಂಧ

	ಸ್ಥಳೀಯ	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೯೦	೩೦೦೯
	ವಿದೇಶಿ ತಳ	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
	ಮಿಶ್ರ ತಳ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೫	೧೫೧
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೬೩೫	೩೧೬೦
	ಮೊಲಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೨	೧೪೯೧
	ನಾಯಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೯೭೩೩	೩೭೨೫೬
	ಇತರೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೧೭೬	೫೧೩೧
	ಒಟ್ಟು ಜಾನುವಾರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೨೧೩೬೫	೧೬೪೭೦೯೬
	ಕೋಳಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೭೧೫೬	೨೪೧೧೭೮೦
೩.೬	ಮೀನುಗಾರಿಕೆ			
	ಹಿಡಿದ ಮೀನುಗಳು	ಮೆ.ಟನ್ನು	೨೦೦	೪೪೮೮
೩.೭	ಪಶುವೈದ್ಯ ಶಾಲೆಗಳು			
	ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩	೧೯
	ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪	೫೫
	ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪಶುವೈದ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೯	೭೫
	ಸಂಚಾರಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧	೬
	ಕೃತಕ ಗರ್ಭಧಾರಣ ಕೇಂದ್ರಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೧೦
	ಇತರೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೭
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೭	೧೭೨
೩.೮	ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು			
	ಬಟ್ಟೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೧
	ಬಟ್ಟೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೧೩
	ರಾಸಾಯನಿಕ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
	ರಾಸಾಯನಿಕ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦

ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

	ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೩	೧೦೮
	ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೩೪೪	೭೪೮೧
	ಇತರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೩	೧೮೦
	ಇತರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೩೪೪	೭೪೮೧
೩೯	ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು			
	ಆಟೋಮೊಬೈಲ್			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨	೨೧
	ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೫	೧೪೩
	ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕಲ್ ಮತ್ತು ಎಲೆಕ್ಟ್ರಾನಿಕ್ಸ್			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೩	೨೫
	ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೫	೧೭೫
	ಕೆಮಿಕಲ್ಸ್			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧	೧೭
	ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೫	೧೧೧
	ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಮಾದಕ ವಸ್ತುಗಳು			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೮	೫೦
	ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೦	೩೫೩
	ಚರ್ಮ			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೪	೩೫
	ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೦	೨೧೧
	ಕಾಗದ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಣ			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨	೧೦
	ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪	೩೩
	ರಬ್ಬರ್ ಮತ್ತು ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್			

ಅನುಬಂಧ

	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೫	೧೭
	ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೫	೧೦೮
	ಟೆಕ್ನಿಷಿಯನ್			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೦	೧೦೭
	ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೧೭	೭೩೩
	ಮರ			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೫	೮೧
	ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೯೦	೫೪೧
	ಇತರೆ			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨	೧೯
	ಕೆಲಸಗಾರರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೦	೯೩
೪೦	ಪತ್ತಿನ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು			
	ವ್ಯವಸಾಯ			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೦	೧೫೭
	ಸದಸ್ಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೩೧೦೦	೨೯೨೦೦೦
	ವ್ಯವಸಾಯೇತರ			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೦	೭೧
	ಸದಸ್ಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೧೫೫	೪೩೭೭೫
	ಹಿಟ್ಟು			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೦	೨೨೮
	ಸದಸ್ಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೯೨೫೫	೩೩೫೭೭೫
೪೧	ಪತ್ತೇತರ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು			
	ಮಾರುಕಟ್ಟೆ			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧	೭
	ಸದಸ್ಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೦೩	೭೪೯೩
	ಗೃಹ ನಿರ್ಮಾಣ			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨	೧೯

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

	ಸದಸ್ಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೭೦	೧೦೭೮೯
	ಹಾಲು ಉತ್ಪಾದನೆ			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೧	೩೩೦
	ಸದಸ್ಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೯೧೨೪	೪೦೧೨೦
	ಇತರೆ			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೧	೩೪೭
	ಸದಸ್ಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೮೭೮೧	೧೭೩೯೩೪
	ಒಟ್ಟು			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೨೫	೭೦೨
	ಸದಸ್ಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೦೭೭೮	೨೨೨೩೩೩
೪೨	ರಸ್ತೆ ಉದ್ದಳತೆ			
	ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ	ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ	೫೦	೨೮೭.೭
	ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ	ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ	೫೪.೭೫	೪೩೯.೭೩
	ಮುಖ್ಯ ಜಿಲ್ಲಾ ರಸ್ತೆಗಳು	ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ	೪೨೨.೯೩	೨೦೯೫.೯೨
	ಪಂಚಾಯತ್ ರಸ್ತೆಗಳು	ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ	೧೫೧೨.೫೭	೭೭೭೩.೯೪
	ಭಾರಿ ಸೇತುವೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪	೧೭
	ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೧	೩೧೭
	ದೂರವಾಣಿ ವಿನಿಮಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೧	೮೦
	ದೂರವಾಣಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೨೦೫	೧೧೦೯೭
	ಅಂತರ್ ಜಾಲ ಸಂಪರ್ಕ	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೭೮	೧೧೫೧
೪೩	ಶಿಕ್ಷಣ			
	ಕಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು			
	ಶಾಲೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೭೫	೯೦೫
	ಹುಡುಗರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೦೮೩೩	೭೭೫೭೪
	ಹುಡುಗಿಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೦೩೭೪	೭೩೮೯೮
	ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು			

ಅನುಬಂಧ

	ಶಾಲೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೭೫೩	೩೮೯೪೪
	ಹುಡುಗರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೨೩೧	೩೩೮೧೮
	ಹುಡುಗಿಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೩೦೧೪	೭೫೭೩೨
	ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳು			
	ಶಾಲೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೭	೪೨೯
	ಹುಡುಗರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೧೪೦	೨೫೩೫೩
	ಹುಡುಗಿಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೯೩೩	೨೩೩೧೩
	ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜುಗಳು			
	ಕಾಲೇಜುಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೧	೧೩೪
	ಹುಡುಗರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೭೯೩	೧೨೯೯೮
	ಹುಡುಗಿಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೧೪೫	೧೪೭೧೫
	ಪದವಿ ಕಾಲೇಜುಗಳು			
	ಕಾಲೇಜುಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩	೧೪
	ಹುಡುಗರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೯೫೪	೩೨೦೪
	ಹುಡುಗಿಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೦೪೩	೫೯೩೧
೪೪	ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜುಗಳು- ಅಲೋಪತಿ, ಹೋಮಿಯೋಪತಿ, ನ್ಯಾಚುರೋಪತಿ			
	ಕಾಲೇಜುಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
	ಹುಡುಗರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
	ಹುಡುಗಿಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
	ಪಾಲಿಟೆಕ್ನಿಕ್			
	ಕಾಲೇಜುಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧	೩
	ಹುಡುಗರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೩೧	೪೩೭
	ಹುಡುಗಿಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೪	೧೯೦
	ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್			
	ಕಾಲೇಜುಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

	ಹುಡುಗರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
	ಹುಡುಗಿಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
	ದಂತವೈದ್ಯ ಕಾಲೇಜುಗಳು			
	ಕಾಲೇಜುಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೧
	ಹುಡುಗರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೬೦
	ಹುಡುಗಿಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೧೮೯
೪೫	ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ			
	ಅಲೋಪತಿ ಕೇಂದ್ರದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೪	೯೮
	ಹಾಸಿಗೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೮೬	೧೭೫೪
	ಭಾರತೀಯ ವೈದ್ಯ ಪದ್ಧತಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೫
	ಹಾಸಿಗೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೪೨
	ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು(ನರ್ಸಿಂಗ್ ಹೋಂಗಳು ಸೇರಿ)			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೪	೩೬
	ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೧	೮೧
	ಹಾಸಿಗೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೨೬	೪೭೪
	ಸಮುದಾಯ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು			
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨	೧೧
	ಹಾಸಿಗೆಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೬೦	೩೩೦
	ಸಂತಾನಹರಣ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ			
	ವ್ಯಾಸೆಕ್ಟಮಿ	ಸಂಖ್ಯೆ	೬	೮೮
	ಝುಬೆಕ್ಟಮಿ	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೦೩೧	೧೧೮೮೪

ಅನುಬಂಧ

	ಔಷಧಿ ಅಂಗಡಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೩	೪೭೪
	ರಕ್ತನಿಧಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೩
	ಲಸಿಕೆ			
	ಡಿಪಿಟಿ	ಸಂಖ್ಯೆ	೪೯೧೨	೩೦೦೫೭
	ಮೋಟಾರ್‌ವಾಹನ	ಸಂಖ್ಯೆ	೮೦೮೭	೩೮೮೫೨
	ಬಸಿಜಿ	ಸಂಖ್ಯೆ	೯೦೭೮	೪೮೨೭೪
	ದಡಾರ	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೯೦೫	೩೯೩೫೫
	ಟಿ.ಟಿ	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೯೧೭	೩೯೨೧೯
	ಹೆಪ್‌ಟೈಟಿಸ್ 'ಬಿ'	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೧೧೨	೩೧೩೧೮
೪೩	ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿ ಸಂಘಗಳ ವಿವರಗಳು			
	ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿ ಸ್ವಸಹಾಯ ಸಂಘಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೯೦೫	೫೦೭೨
	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮಹಿಳೆಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೨೨೩	೧೨೪೭೦
	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಮಹಿಳೆಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೭೫	೧೦೩೮೭
	ಇತರೆ ಮಹಿಳೆಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೭೫೫	೩೪೭೪೫
	ಒಟ್ಟು ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೧೩೫೩	೫೭೫೦೨
೪೭	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು			
	ಸರ್ಕಾರಿ			
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೦	೫೨
	ಒಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೯೩೦	೩೮೯೧
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨	೩೨
	ಒಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೯೫	೪೪೧೯
	ಅನುದಾನಿತ			
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೪	೧೪

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

	ಒಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೦೮	೮೪೯
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨	೫
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೦೦	೭೦೦
ಆರ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು			
	ಸರ್ಕಾರಿ			
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧	೭
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೭೫	೫೨೫
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೪
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೪೧೩
	ಅನುದಾನಿತ			
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧	೧೩
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೦	೭೯೨
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೦
ಆರ್	ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು			
	ಸರ್ಕಾರಿ			
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೨	೫೧
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೧೫	೨೫೫೦
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೫	೪೩
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೦೦	೪೩೭೫

ಅನುಬಂಧ

	ಅನುದಾನಿತ			
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೬
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೦	೩೧೦
	ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರ			
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧	೩
	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೫	೧೭೫
೫೦	ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣ ನೋಂದಣಿ			
	ನೋಂದಣಿಯಾದ ಘಟನೆಗಳು(ವರ್ಷ ೨೦೧೩)			
	ನೋಂದಣಿ ಘಟಕಗಳು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೮೩	೧೧೬೬
	ಜನನ			
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೧೭	೧೩೧೦೩
	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೦೫	೧೧೮೯೯
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೮೨೨	೨೫೦೦೨
	ಮರಣ			
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೮೨೯	೬೧೩೯
	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೫೭೧	೪೦೪೫
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೦೦	೧೦೧೮೪
	ವಿಳಂಬ ನೋಂದಣಿಯಾದ ಘಟನೆಗಳು(ವರ್ಷ ೨೦೧೪-೧೫)			
	ಜನನ			
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೨೧೮	೯೦೨
	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೪೨	೫೬೮
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೬೦	೧೪೭೦
	ಮರಣ			
	ಗಂಡು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೮೮	೫೯೫
	ಹೆಣ್ಣು	ಸಂಖ್ಯೆ	೧೧೨	೩೬೯
	ಒಟ್ಟು	ಸಂಖ್ಯೆ	೩೦೦	೯೬೪

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

2011ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಗ್ರಾಮಗಳ ಪಟ್ಟಿ

Sl.No.	English	Kannada
1	Abbinahole	ಅಬ್ಬಿನಹೊಳೆ
2	Adiralu	ಆದಿರಾಳು
3	Adivala	ಆದಿವಾಲ
4	Aimangala	ಐಮಂಗಲ
5	Alur	ಆಲೂರು
6	Amanitalav	ಅಮಾನಿ ತಲಾವು
7	Ambalagere	ಅಂಬಲಗೆರೆ
8	Anesidri	ಆನೆಸಿದ್ರಿ
9	Appasamudra	ಅಪ್ಪಸಮುದ್ರ
10	Arasinagundi	ಅರಿಶಿನಗುಂಡಿ
11	Babbu	ಬಬ್ಬುರು
12	Bagganadu	ಬಗ್ಗನಡು
13	Bagganadu Kaval	ಬಗ್ಗನಡು ಕಾವಲ್
14	Balenahalli	ಬಾಲೇನಹಳ್ಳಿ
15	Beerenahalli	ಬೀರೇನಹಳ್ಳಿ
16	Benkanahalli	ಬೆನಕನಹಳ್ಳಿ
17	Bhagavathikere	ಭಗವತಿಕೆರೆ
18	Bharamagiri	ಭರ್ಮಗಿರಿ

19	Bharamapura	ಭರಂಪುರ
20	Bidarakere	ಬಿದರ ಕೆರೆ
21	Bochapura	ಬೋಚಾಪುರ
22	Boranakunte	ಬೋರನಕುಂಟೆ
23	Burujanaroppa	ಬುರುಜನರೊಪ್ಪ
24	Byadarahalli	ಬ್ಯಾಡರಹಳ್ಳಿ
25	Byaramadu	ಬ್ಯಾರಮಡು
26	Challamadu	ಚಳ್ಳಮಾಡು
27	Chikkasiddavvanahalli	ಚಿಕ್ಕಸಿದ್ದವ್ವನಹಳ್ಳಿ
28	Chillahalli	ಚಿಲ್ಲಹಳ್ಳಿ
29	Devarakotta	ದೇವರಕೊಟ್ಟ
30	Dharmapura	ಧರ್ಮಪುರ
31	Dindavara	ದಿಂದಾವರ
32	Doddaghatta	ದೊಡ್ಡಘಟ್ಟ
33	Eswaragere	ಈಶ್ವರಗೆರೆ
34	Ganjalagunte	ಗಂಜಲಗುಂಟೆ
35	Gannayakanahalli	ಗನ್ನಾಯ್ಕನಹಳ್ಳಿ
36	Giddaobanahalli	ಗಿಡ್ಡೋಬನಹಳ್ಳಿ
37	Goguddu	ಗೋಗುದ್ದು
38	Golagondanahalli	ಗುಳಗೋಂಡನಹಳ್ಳಿ
39	Gollahalli	ಗೊಲ್ಲಹಳ್ಳಿ
40	Gollahalli	ಗೊಲ್ಲಹಳ್ಳಿ
41	Gorladaku	ಗೋಲಡಕು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

42	Gowadanahalli	ಗೌಡನಹಳ್ಳಿ
43	Gownahalli	ಗೌನಹಳ್ಳಿ
44	Gudihalli	ಗುಡಿಹಳ್ಳಿ
45	Gudunurhalli	ಗುಡ್ನೂರಹಳ್ಳಿ
46	Guilalu	ಗುಯಿಲಾಳು
47	Gulya	ಗೂಳ್ಳಿ
48	Haladyamenahalli	ಹಾಲದ್ಯಾಮೇನಹಳ್ಳಿ
49	Halagaladdi	ಹಲಗಲದ್ದಿ
50	Halumadenahalli	ಹಾಲ್‌ಮಾದೇನಹಳ್ಳಿ
51	Handiganadu	ಹಂದಿಗನಡು
52	Hariyabbe	ಹರಿಯಬ್ಬೆ
53	Harthikote	ಹರ್ತಿಕೋಟೆ
54	Hemadala	ಹೇಮದಳ
55	Hindasakatte	ಹಿಂಡನಕಟ್ಟೆ
56	Hiriyur (Rural)	ಹಿರಿಯೂರು (ಗ್ರಾಮಾಂತರ)
57	Hosahalli	ಹೊಸಹಳ್ಳಿ
58	Hosakere	ಹೊಸಕೆರೆ
59	Huchavvanahalli	ಹುಚ್ಚವ್ವನಹಳ್ಳಿ
60	Hulithotlu	ಹುಲಿತೊಟ್ಟು
61	Hulugalakunte	ಹುಲುಗಲಕುಂಟೆ
62	Huvinahole	ಹೂವಿನಹೊಳೆ
63	Iddalanagenahalli	ಇದ್ದಲನಾಗೇನಹಳ್ಳಿ
64	Ikkannur	ಇಕ್ಕನೂರು

65	Indiranagar	ಇಂದಿರಾನಗರ
66	Javanagondanahalli	ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ (ಜೆ.ಜಿ.ಹಳ್ಳಿ)
67	Jodipura	ಜೋಡಿಪುರ
68	Kalaivbagi	ಕಳವಿಬಾಗಿ
69	Kambadahalli	ಕಂಬದಹಳ್ಳಿ
70	Kanajanahalli	ಕಣಜನಹಳ್ಳಿ
71	Kariobenhahalli	ಕರಿಯೋಬೇನಹಳ್ಳಿ
72	Kariyala	ಕರಿಯಾಲ
73	Kasavanahalli	ಕಸವನಹಳ್ಳಿ
74	Kasturirangappenahalli	ಕಸ್ತೂರಿರಂಗಪ್ಪೇನಹಳ್ಳಿ (ಕೆ.ಆರ್.ಹಳ್ಳಿ)
75	Katanayakanahalli	ಕಾಟನಾಯ್ಕನಹಳ್ಳಿ
76	Katrikenahalli	ಕಾತ್ರಿಕೇನಹಳ್ಳಿ
77	Kattehole	ಕತ್ತೆಹೊಳೆ
78	Khandenahalli	ಖಂಡೇನಹಳ್ಳಿ
79	Khandikere	ಕಂದಿಕೆರೆ
80	Kilaradahalli	ಕಿಲಾರದಹಳ್ಳಿ
81	Kodihalli	ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ
82	Koodlahalli	ಕೊಡ್ಲಹಳ್ಳಿ
83	Kumbarakatte	ಕುಂಬಾರಘಟ್ಟ
84	Kundalagura	ಕುಂದಲಗುರ
85	Kunikere	ಕುಣಿಕೆರೆ
86	Kurubarahalli	ಕುರುಬರಹಳ್ಳಿ

ಹಿರಿಯರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

87	Kurubarahalli	ಕುರುಬರಹಳ್ಳಿ
88	Kurudugirenahalli	ಕುರುಡುಗೇರೇನಹಳ್ಳಿ
89	Lakkanahal	ಲಕ್ಕನಾಳ
90	Lakkavvanahalli	ಲಕ್ಕವ್ವನಹಳ್ಳಿ
91	Lakkenahalli	ಲಕ್ಕೇನಹಳ್ಳಿ
92	Layaradasarahalli	ಲಾಯರದಾಸರಹಳ್ಳಿ
93	Madakarinaikana Kote	ಮದಕರಿನಾಯ್ಕನಕೋಟೆ
94	Maddanakunte	ಮದ್ದನಕುಂಟೆ
95	Madenahalli	ಮಾದೇನಹಳ್ಳಿ
96	Malagondanahalli	ಮಾಳಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ
97	Mallappanahalli	ಮಲ್ಲಪ್ಪನಹಳ್ಳಿ
98	Maradidevigere	ಮರಡಿದೇವಿಗರೆ
99	Maradihalli	ಮರಡಿಹಳ್ಳಿ
100	Maskal	ಮಸ್ಕಲ್
101	Mavinamadu	ಮಾವಿನಮಡು
102	Mayasandra	ಮಾಯಸಂದ್ರ
103	Metikurke	ಮೇಟಕುರ್ಕೆ
104	Mungasavalli	ಮುಂಗುಸವಳ್ಳಿ
105	Mydanahole	ಮ್ಯಾದನಹೊಳೆ
106	Myaklurahalli	ಮ್ಯಾಕ್ಲೂರಹಳ್ಳಿ
107	Myakenahalli	ಮೇಕೇನಹಳ್ಳಿ
108	Nandihalli	ನಂದಿಹಳ್ಳಿ
109	Obalapura	ಓಬಳಾಪುರ

110	Palavvanahalli	ಪಾಲವ್ವನಹಳ್ಳಿ
111	Parasuramadevarakote	ಪರಸುರಾಮ ದೇವರ ಕೋಟೆ (ಪಿ.ಡಿ.ಕೋಟೆ)
112	Paremenahalli	ಪರಮೇನಹಳ್ಳಿ
113	Patrehalli	ಪಟ್ಟೇಹಳ್ಳಿ
114	Pilali	ಪಿಲಾಲ್ಗಿ
115	Pitlali	ಪಿಲ್ಲಾಲ್ಗಿ
116	Ramajogihalli	ರಾಮಜೋಗಿಹಳ್ಳಿ
117	Ranganathapura	ರಂಗನಾಥಪುರ
118	Rangapura	ರಂಗಾಪುರ
119	Rangenahalli	ರಂಗೇನಹಳ್ಳಿ
120	Rayabommanahalli	ರಾಯಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ
121	Sakkara	ಸಕ್ಕರ
122	Salabommanahalli	ಸಲಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ
123	Salhunse	ಸಾಲಹುಣಸೆ
124	Samudradahalli	ಸಮುದ್ರದಹಳ್ಳಿ
125	Sangenahalli	ಸಂಗೇನಹಳ್ಳಿ
126	Sevalalnagar	ಸೇವಲನಗರ
127	Sheshappannahalli	ಶೇಷಪ್ಪನಹಳ್ಳಿ
128	Shidlaihnakote	ಶಿಡ್ಲಾಯ್ನಕೋಟೆ
129	Shravanagere	ಶ್ರವಣಗೆರೆ
130	Somerahalli	ಸೋಮೇರಹಳ್ಳಿ
131	Sondekere	ಸೊಂಡೇಕೆರೆ
132	Sooragondahalli	ಸೂರಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

133	Sugur	ಸೂಗೂರು
134	Talavatti	ತಾಳವಟ್ಟಿ
135	Tavandi	ತವಂದಿ
136	Thadapinachinnamma Halli	ತಡಪಿನ ಚಿನ್ನಮ್ಮನ ಹಳ್ಳಿ (ಉ.ಸಿ.ಹಳ್ಳಿ)
137	Thimmalapura	ತಿಮ್ಮಾಲಾಪುರ
138	Toreobenhalli	ತೊರೆಓಬನಹಳ್ಳಿ (ಉ.ಓಬೇನಹಳ್ಳಿ)
139	Toresal Nagenahalli	ತೊರೇಸಾಲನಾಗೇನಹಳ್ಳಿ (ಉ.ನಾಗೇನಹಳ್ಳಿ)
140	Uduvalli	ಉಡುವಳ್ಳಿ
141	Ulivinahal	ಉಳವಿನಾಳ್
142	Uppalagere	ಉಪ್ಪಳಗೆರೆ
143	Upparahalli	ಉಪ್ಪಾರಹಳ್ಳಿ
144	Uttare	ಉತ್ತಾರೆ
145	Vaddanahalli	ವಡ್ಡನಹಳ್ಳಿ
146	Vaddikere	ವದ್ದಿಕೆರೆ
147	Vanivilasapura	ವಾಣಿವಿಲಾಸಪುರ (ವಿ.ವಿ.ಪುರ)
148	Veeravvanagathihalli	ವೀರವ್ವನಾಗ್ರಹಳ್ಳಿ
149	Venukalgudda	ವೆಣುಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡ
150	Yaraballi	ಯರಬಳ್ಳಿ
151	Yaradakatte	ಯರದಕಟ್ಟಿ
152	Yarekenagenahalli	ಯರಕೇನಾಗೇನಹಳ್ಳಿ
153	Yelagondanahalli	ಯಳಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ

154	Yelakurnahalli	ಯಲಕೂರನಹಳ್ಳಿ
155	Yelanadu	ಯಳನಾಡು
156	Yelladakere	ಯಲ್ಲದಕೆರೆ
157	Yennegere	ಎಣ್ಣೆಗೆರೆ
158	Yerachikkenahalli	ಯರಚಿಕ್ಕೇನಹಳ್ಳಿ

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್
ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ
ಆಯ್ದ ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂಪುಟಗಳು, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ (೧ ರಿಂದ ೧೪ ಸಂಪುಟಗಳು) ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು.

ಎಕಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಪುಟಗಳು, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು.

ನಾಯಕ್ ಹಾ.ಮ (ಸಂ) ಕರ್ನಾಟಕ ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ,

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೩.

ಕಾಮತ್ ಸೂರ್ಯನಾಥ್ ಯು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸ್ಫುಟಿಗಳು, ಸಂಪುಟ ೧ ರಿಂದ ೩, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೭, ೧೯೮೦.

ಕಾಮತ್ ಸೂರ್ಯನಾಥ್ ಯು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಸಂಪುಟ ೧.೨.೩. ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೮೪.

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ದರ್ಶನ, ಐ.ಬಿ.ಎಚ್. ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೮೭.

ಸುವರ್ಣ ಜಾನಪದ, ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ, ೧೯೯೮.

ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ ಸಂಪುಟ - ೨೮ (೨೦೧೩), ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿ.

ಸಿದ್ದಲಂಗಯ್ಯ ಜಿ.ಎಸ್. & ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಎಂ.ಎಚ್. (ಸಂ) ಸಾಲುಡೀಪಗಳು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ೨೦೦೧.

ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ ಸಂಪುಟ-೧೭ (೨೦೦೨) ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿ

ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ ಸಂಪುಟ-೨೮ (೨೦೧೩) ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿ

ಆಂಗ್ಲ ಗ್ರಂಥಗಳು

Rice B.L., Mysore Gazetteer, Vol. 1 & 2, Westminster, 1897.

Hayavadana Rao. C. (Ed), Mysore Gazetteer vol. 1 to 5 1927-30.

Shama Rao M. Modern Mysore Vol. 1 Bangalore, 1936.

Diwakar R.R. (Ed), Karnataka Through the Ages, Bangalore, 1968.

Geology of Karnataka, G.S.I. 1997.

Geological Survey of India, 1997.

Taluk Industrial Development Plan, 2006-11.

Sri Sathyan, (Ed)

Chitradurga District Gazetteer, 1967.

ವಿವಿಧ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳು, ನಿಯತ ಕಾಲಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳ ವರದಿಗಳು

ಇಲಾಖಾ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

ಜಾನುವಾರು ಗಣತಿ ವರದಿಗಳು

ಜನಗಣತಿ ವರದಿಗಳು (೧೯೦೧ ರಿಂದ ೨೦೧೧ ರ ವರೆಗೆ)

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ (ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತ್ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ) ೨೦೦೪.

ಭದ್ರಾ ಮೇಲ್ಮಂಡೆ ಯೋಜನೆ (ಕರ್ನಾಟಕ ನೀರಾವರಿ ನಿಗಮ ನಿಯಮಿತ) ೨೦೧೨.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ನೋಟ ೨೦೧೦-೨೦೧೧ ರಿಂದ ೨೦೧೫-೨೦೧೬.

ಜಿಲ್ಲಾ ಸಂಖ್ಯಾ ಸಂಗ್ರಹಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

Indicators Regarding Agriculture and Allied 2016-17/ 2016-17ರ ವ್ಯವಸಾಯ ಮತ್ತು ಪೂರಕ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Talukus	3	4	5	6	7	8	9	10	11
				A1			A2			A3
		Total cropped area ಒಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದ ಪ್ರದೇಶ	Net area sown ಬಿತ್ತಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶ	% of Total cropped area ಒಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಬಿತ್ತಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶದ ಶೇಕಡೆ	Area under total food ಒಟ್ಟು ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಪ್ರದೇಶ	Total cropped area ಒಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದ ಪ್ರದೇಶ	% of Area under food ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡೆ	Area under Horticultural Crops ಕೋಟಾರಿಕೆ ಬೆಳೆಗಳ ಪ್ರದೇಶ	Total cropped area ಒಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದ ಪ್ರದೇಶ	% of Area under Horticultural Crops ಕೋಟಾರಿಕೆ ಬೆಳೆಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡೆ
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	115123	99868	115.28	17981	115123	15.58	15993	115123	13.89
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	89667	67139	133.55	62729	89667	69.96	18814	89667	20.98
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiryuru	75545	65365	115.57	21165	75545	28.02	26205	75545	34.69
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	78826	68475	115.12	53568	78826	67.96	24287	78826	30.81
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	73017	62869	116.14	44487	73017	60.93	26471	73017	36.25
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molakalmuru	34736	29712	116.91	6142	34736	17.68	2662	34736	7.66
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	466914	393428	118.68	206022	466914	44.12	114432	466914	24.51

Indicators Regarding Agriculture and Allied 2016-17/ 2016-17ರ ವ್ಯವಸಾಯ ಮತ್ತು ಪುರಕ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Taluks	12	13	14	15	16	17	18	19
		Area under commercial crops ಒಟ್ಟು	Total cropped area ಒಟ್ಟು	% of Area under commercial crops to total cropped area ಒಟ್ಟು	Net Area irrigated ನಿವ್ವಳ ನೀರಾವರಿಯಾದ ಕೆರೆ	Net area sown ನಿವ್ವಳ ಬೆಳೆಸೆಯಾದ ಕೆರೆ	% of Net Area irrigated to net area sown ನಿವ್ವಳ ಬೆಳೆಸೆಯಾದ ಕೆರೆಗೆ ಒಟ್ಟು ನೀರಾವರಿಯಾದ ಕೆರೆ	NPK consumption in Kgs. ರಸಗೊಬ್ಬರ ಒಟ್ಟು	Total cropped area ಒಟ್ಟು
1	2	12	13	14	15	16	17	18	19
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	473	115123	0.41	22,460	99868	A5	3847	115123
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	2399	89667	2.68	16,884	67139	25.15	11754	89667
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	3423	75545	4.53	28,736	65365	43.96	3546	75545
4	ಹೊಳೆಕೆರೆ Holalkere	284	78826	0.36	14,200	68475	20.74	5080	78826
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	671	73017	0.92	11,654	62869	18.54	3165	73017
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molakalmuru	3,094	34736	8.91	6,900	29712	23.22	2754	34736
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	10344	466914	2.22	100834	393428	25.63	30146	466914

Indicators Regarding Agriculture and Allied 2016-17/ 2016-17ರ ಪೈಪಸಾಯ ಮತ್ತು ಪೂರಕ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Talukus	Fertilizer (NPK) consumption in Kilogram per Heccare ಪ್ರತಿ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ಗೆ ರೂ.ಗ್ರಾಂ ಅಥವಾ (ಕೆ.ಜಿ. ಗ್ರಾಂ)	Number of Tractors (as per RTO) ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ಗೆ ಸಂಖ್ಯೆ	Total cropped area ಒಟ್ಟು ಅಕ್ಕಿ ಬೆಳೆಗಲ ಕ್ಷೇತ್ರ	Number of Tractors per 000 hectares 1000 ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ಗೆ ಸಂಖ್ಯೆ	No. of Livestock units ಒಟ್ಟು ಜಾನುವಾರುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Rural population ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	Livestock units per lakh Rural population ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಒಟ್ಟು ಜಾನುವಾರುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Bank credit to (Agriculture+Allied to agriculture) Rs.in Crore ವ್ಯವಸ್ಥಾಯಕ್ಕೆ ನಿರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸಾಲ	Total population ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	Per capita Bank credit to Agriculture in Rupees (000) ವ್ಯವಸ್ಥಾಯಕ್ಕೆ ನಿರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸಾಲ
1	2	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
		A6			A7			A8			A9
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	33.42	3671	115123	32	438457	310590	141169	4515.83	365784	1234.56
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	131.09	6146	89667	69	186696	272142	68602	3191.07	423879	752.83
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	46.94	2134	75545	28	409297	229717	178174	3065.94	286133	1071.51
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	64.45	2043	78826	26	156479	185241	84473	4612.20	207260	2225.32
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	43.35	1442	73017	20	265494	206746	128416	3344.00	235116	1422.28
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molalimuru	79.28	939	34736	27	186105	125487	148306	1622.99	141284	1148.74
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	64.56	16375	466914	35	1642528	1329923	123505	20352.03	1659456	1226.43

Indicators Regarding Agriculture and Allied 2016-17/ 2016-17ರ ಪ್ರವಸಾಯ ಮತ್ತು ಪೂರಕ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Taluk	No. of Industrial Units ಉದ್ಯೋಗ ಸಂಖ್ಯೆ	Total Population ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	No. of Industrial units per lakh population ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ಸಂಖ್ಯೆ	No. of Industrial Workers ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	% of Industrial Workers to Total Main Workers ಒಟ್ಟು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ಕೆಲಸಗಾರರು	Total main Workers ಒಟ್ಟು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರು	Bank Advances (loans) ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಸಾಲ (ಲೋನ್‌ಗಳು)	Total Population ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	Bank advances (loans) ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಸಾಲ (ಲೋನ್‌ಗಳು)
1	2	30	31	32	33	34	35	36	37	38
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	2512	365784	686.7	22313	148549	15.02	967	365784	264.36
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	3336	423879	787.0	26368	163919	16.09	1493	423879	352.22
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	1992	286133	696.2	8791	113380	7.75	723	286133	252.68
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	1204	207260	580.9	4951	80339	6.16	527	207260	254.27
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	1430	235116	608.2	6644	100218	6.63	625	235116	265.83
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molakalmuru	1079	141284	763.7	5114	61074	8.37	265	141284	187.57
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	11553	1659456	43.86	74181	667479	11.11	4600	1659456	277.20

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

Indicators Regarding, Trade and finance 2016-17/ 2016-17ರ ಉದ್ದಿಮೆ, ವ್ಯಾಪಾರ ಹಾಗೂ ಹಣಕಾಸು ಸೂಚಕಗಳು

ಕ್ರ ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Taluk	Total No. of Bank ಬ್ಯಾಂಕ್ ಶಾಖೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total population ಜನಸಂಖ್ಯೆ	No. of Bank branches per lakh population ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಶಾಖೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total No. of Enterprises ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ & ಸಂಗಣಿ ಕಲಾಜಿಗಿರಿ ಸಂಸ್ಥೆ	Total population ಜನಸಂಖ್ಯೆ	No. of Enterprises engaged in trade, hotels and transport per lakh population ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ಹೋಟೆಲ್ & ಸಾಗಾಣಿಕೆ ಸಂಸ್ಥೆ
1	2	39	40	41	42	43	44
				14			15
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	40	365784	11	11862	365784	3242
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	65	423879	15	16180	423879	3817
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	34	286133	12	9839	286133	3438
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	26	207260	13	7179	207260	3463
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	28	235116	12	9718	235116	4133
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molakalmuru	13	141284	9	6290	141284	4452
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	206	1659456	12	61068	1659456	3680

Indicators Regarding Economic Infrastructure 2016-17/ 2016-17ರ ಆರ್ಥಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Taluk	No. of post offices	Total population	No. of Post Offices per lakh population	No. of Telephones per lakh population	Total population	No. of Telephones per lakh population	Total Road length (Kms) in Sq.kms	Total Geographical Area in Sq.kms	Road length (in Kms) per 100 Sq. kms area
1	2	45	46	47	48	49	50	51	52	53
				E1			E2			E3
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	60	365784	16	2589	365784	708	2611.25	1688.6	154.64
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	64	423879	15	6876	423879	1622	1673.28	948	176.51
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	61	286133	21	1759	286133	615	2112.14	974	216.85
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	49	207260	24	1023	207260	494	1181.67	904.2	130.69
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	56	235116	24	1356	235116	577	1246.05	1618.9	76.97
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molakalmuru	27	141284	19	706	141284	500	743.45	1152.4	64.51
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತೆ Dist. Total	317	1659456	19	14309	1659456	862	9567.84	7286.1	131.32

ಹಿರಿಯಾರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

Indicators Regarding Economic Infrastructure 2016-17/2016-17ರ ಅರ್ಥಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Taluku	No. of habitations access to all weather roads ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಖ್ಯೆ	Total No. of Habitations ಒಟ್ಟು ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	% of Habitations having access to all weather roads ಎಲ್ಲಾ ಋತು ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total Length of Railway line (kms) ಒಟ್ಟು ರೇಲ್ವೆಗಳ ಉದ್ದ	Total Geographical Area in Sq.kms. ಒಟ್ಟು ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	Length of Railway line (in kms) Per 1000 Sq. kms area ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಒಟ್ಟು	No. of Motor Vehicles ಪೂಜಾರು ವಾಹನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total population ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	No. of Motor Vehicles ಪೂಜಾರು ವಾಹನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	No. of Motor Vehicles per lakh population ಒಂದ ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಪೂಜಾರು ವಾಹನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ
1	2	54	55	56	57	58	59	60	61	62	62
				E4			E5			E6	
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	160	308	52	38	2064	18.41	50900	365784	13915	
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	165	271	61	35	1376	-	83884	423879	19790	
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	188	348	54	0	1701	0.00	37459	286133	13091	
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	184	222	83	50	1095	45.67	26486	207260	12779	
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	178	349	51	20	1416	14.12	23658	235116	10062	
6	ಮೋಳಕುಲೂರು Molakimuru	135	148	91	28	736	38.02	17787	141284	12590	
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	1010	1646	61	171	8389	20.38	240174	1659456	14473	

Indicators Regarding Economic Infrastructure 2016-17/ 2016-17ರ ಆರ್ಥಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Talukus	No. of Co-operative credit societies ಸಂಘಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total population ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	No. of Co-operative credit societies per lakh population ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಸರಾಸರಿ ಸಂಘಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	No. of villages electrified + No. of hamlets electrified ಎಮ್ಮಿಲೀಕರಣ ಕೂಡ ಫ್ಯಾಮಿಲೀಕರಣ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಕೂಡಿದ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total No. of villages + Total No. of hamlets ಫ್ಯಾಮಿಲೀಕರಣ ಕೂಡಿದ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	% of electrified villages including hamlets ಶೇಪಾಲು ಎಮ್ಮಿಲೀಕರಣ ಕೂಡ ಫ್ಯಾಮಿಲೀಕರಣ ಕೂಡಿದ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total No. of (Regulated Markets + Sub Markets) ಒಟ್ಟು ನಿಯಂತ್ರಿತ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total population ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	Regulated Markets & Sub Markets per lakh population ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ನಿಯಂತ್ರಿತ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ
1	2	63	64	65	66	67	68	69	70	71
				E7			E8			E9
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	207	365784	57	485	485	100	1	365784	0
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	232	423879	55	258	258	100	3	423879	1
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	165	286133	58	403	403	100	1	286133	0
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	102	207260	49	201	201	100	2	207260	1
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	162	235116	69	241	241	100	3	235116	1
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molakalmuru	68	141284	48	172	172	100	1	141284	1
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	936	1659456	56	1760	1760	100	11	1659456	1

Indicators Regarding Economic Infrastructure 2016-17/ 2016-17ರ ಆರ್ಥಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ರಾಮೀಣ

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Taluku	No. of Doctors (Govt) ಡಾಕ್ಟರ್ ಸಂಖ್ಯೆ	Total population ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	Total No. of Doctors per 10000 population ಡಾಕ್ಟರ್‌ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	No. of Hospital Beds ಹಾಸಿಗೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total population ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	No. of Beds per 10000 population ಹಾಸಿಗೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ
1	2	72	73	74	75	76	77
				S1			S2
1	ಜಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	39	365784	1	160	365784	4
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	33	423879	1	540	423879	13
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	45	286133	2	160	286133	6
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	31	207260	1	100	207260	5
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	36	235116	2	190	235116	8
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಲೂರು Molakalmuru	22	141284	2	130	141284	9
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	206	1659456	1	1280	1659456	8

Indicators Regarding Economic Infrastructure 2016-17/ 2016-17ರ ಅರ್ಥಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Taluk	No. of Literates ಅಕ್ಷರವಿದ್ ಸಂಖ್ಯೆ	(Total Population -0 to 6 Population) ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ (0 ರಿಂದ 6 ವರ್ಷದವರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ)	Literacy Rate ಸಾಕ್ಷರತಾ ಪ್ರಮಾಣ	No. of Pupils (1 to Xstd) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ (1 ರಿಂದ 10ರ ವರೆಗೆ)	No. of Teachers ಅಕ್ಷರ ಸಂಖ್ಯೆ	Pupil - Teacher Ratio (1 to X Std) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅಕ್ಷರ ದರ (1 ರಿಂದ 10ರ ವರೆಗೆ)	No. of children out of school in 6 to 14 age group 6-14ರ ನಂಜಿನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜಿ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total No. of children in 6 to 14 age group 6-14ರ ನಂಜಿನಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ	% of Children out of school in the 6-14 age group 6-14ರ ನಂಜಿನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜಿ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ
1	2	78	79	80	81	82	83	84	85	86
				53			54			55
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	224637	41247	68.61	56202	2351	24	22	29	75.86
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	297974	46679	71.23	68640	3057	22	11	13	84.62
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	188743	30756	69.77	42284	2025	21	9	31	29.03
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	141004	21195	70.16	28357	1434	20	12	12	100.00
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	154493	25729	69.23	34100	1795	19	19	35	54.29
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molakalmuru	80541	18674	66.81	29408	946	31	60	468	12.82
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	1087392	184280	73.71	258991	11608	2310	133	588	22.62

Indicators Regarding Economic Infrastructure 2016-17/ 2016-17ರ ಆರ್ಥಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Taluk	No. of Students enrolled in Govt & Aided & Degree Colleges ಅನುದಾನಿತ ಅಥವಾ ಸಹಾಯಿತ ಡಿಗ್ರಿ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟರಾಜ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total population ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	No. of Students enrolled in Aided & Govt & Degree Colleges per Lakh ಅನುದಾನಿತ ಅಥವಾ ಸಹಾಯಿತ ಡಿಗ್ರಿ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟರಾಜ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	No. of Habitations having drinking water facility of greater than 40 LPCD (ಎಲ್.ಪಿ.ಸಿ.ಡಿ.) ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಸೌಲಭ್ಯವಿರುವ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	Total No. of Habitations ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	% No. of Habitations having drinking water facility of 40 or more LPCD to Total ಸಂಖ್ಯೆ 40 ಲೀ. (ಎಲ್.ಪಿ.ಸಿ.ಡಿ.) ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಸೌಲಭ್ಯವಿರುವ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ
1	2	87	88	89	90	91	92
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	3699	365784	1011.25	43	195	22
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	7488	423879	1766.54	113	190	59
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	1997	286133	697.93	62	158	39
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	957	207260	461.74	104	202	51
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	1966	235116	836.18	10	225	4
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molakalmuru	530	141284	375.13	36	89	40
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	16637	1659456	1002.56	368	1059	35

ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್

Indicators Regarding Population Characteristics 2016-17 / 2016-17ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Taluku	ಹೆಣ್ಣು ಜನಸಂಖ್ಯೆ Female Population	ಗಂಡು ಜನಸಂಖ್ಯೆ Male Population	Sex Ratio (No. of Females per 1000 Males)	ನಗರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ Urban Population	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ Total Population	% Urban population to total	SC & ST Population	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ Total Population	% SC & ST
1	2	93	94	95	96	97	98	99	100	101
				P1			P2			P3
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	179853	185931	967	55194	365784	15.09	190539	365784	52.09
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	209316	214563	976	151737	423879	35.80	171161	423879	40.38
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiryuru	141973	144160	985	56416	286133	19.72	99758	286133	34.86
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	102268	104992	974	22019	207260	10.62	82128	207260	39.63
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	115968	119148	973	28370	235116	12.07	67226	235116	28.59
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molalimuru	69235	72049	961	15797	141284	11.18	80859	141284	57.23
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	818613	840843	974	329533	1659456	19.86	691671	1659456	41.68

Indicators Regarding Population Characteristics 2016-17/ 2016-17ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು Taluk	Total No. of Non-Agricultural Workers ಕೃಷಿಹಿರಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ	Total Workers ಒಟ್ಟು ಕೃಷಿಹಿರಿಯರು	% Non-Agricultural Workers to Total ಕೃಷಿಹಿರಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ	Total Agricultural Labourers ಕೃಷಿಹಿರಿಯರು	Total Main Workers ಒಟ್ಟು ಕೃಷಿಹಿರಿಯರು	% Agricultural labourers to Total ಕೃಷಿಹಿರಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ
1	2	102	103	104	105	106	107
				P4			P5
1	ಚಳ್ಳಕೆರೆ Challakere	199247	337272	59.08	49383	148549	33.24
2	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ Chitrdurga	198794	95095	209.05	42172	163910	25.73
3	ಹಿರಿಯೂರು Hiriyuru	145256	94862	153.12	35215	113380	31.06
4	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ Holalkere	115277	189683	60.77	23256	80339	28.95
5	ಹೊಸದುರ್ಗ Hosadurga	126527	153462	82.45	20581	100218	20.54
6	ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು Molakalmuru	71486	108640	65.80	22162	61074	36.29
	ಜಿಲ್ಲಾ ಮೊತ್ತ Dist. Total	856587	979014	87.49	192769	667470	28.88